

P. D. A. Atterbom

Minnen

FRÅN TYSKLAND OCH ITALIEN

II

SVENSKA KLASSIKER
UTGIVNA AV SVENSKA AKADEMIEN

P. D. A. ATTERBOM
MINNEN FRÅN TYSKLAND
OCH ITALIEN

P. D. A. Atterbom

Minnen

FRÅN TYSKLAND OCH ITALIEN

Under redaktion av Bengt Lewan
och med inledning av Horace Engdahl

II

SVENSKA KLASSIKER
UTGIVNA AV SVENSKA AKADEMIEN
I SAMVERKAN MED
BOKFÖRLAGET ATLANTIS

P. D. A. Atterbom
*Minnen från Tyskland
och Italien*
Atlantis, Stockholm

© 2002

INLEDNING: Horace Engdahl
och Svenska Akademien

TEXTREDIGERING, KOMMENTARER

OCH ORDFÖRKLARINGAR:

Bengt Lewan och
Svenska Akademien

FORMGIVNING OCH TYPOGRAFI:
Anders Ljungman och Johan Melbi

PDF-GENERERING:

Megin Media 2004

Innehåll

XX. Italienska Sånger	483
Ave Maria.	
Den sköna Nunnan.	
På bergshöjden vid Olebano.	
Besöket i Sorrento.	
Gitarrspelerskan på Marknad.	
Vid Blandusias källa.	
Avsked från Villa Borghese.	
XXI. Roma. Strödda Dagboksanteckningar	506
<i>Natur.</i> Beskaffenheten av den italienska luften. – Ljusinsekterna. – Växtlighet. – Rom och Neapel med deras omgivningar såsom ämne för bildande konst. –	
<i>Folk. Lynne. Seder.</i> Romrarna, de bästa representanterna av den Italienska folkskaraktären. – De Romerska förnämas prakt. – Romerska familjemödrar. – Om Romarfolkets lättja. – Italienarens brist på levande nationalanda. – Romerska flickorna och fruarna. – Romerska fruntimren på promenader. – Fruntimmersdräkten inom kyrkostaten. – De Romerska slöjorna. – Ståndens jämlikhet i naturliga förhållanden. – Romerska pöbeln. – De vanvårdade och förfallna husen. – Boningsrummen. – Gatubelysningen. – Romerska polisen. – Folks-Improvisationer och Sång. – Olika slag av improvisatörer. – Improvisatrisen Corillas kröning på Capitolium. –	
<i>Religion och därtill hörande ämnen.</i> Romerskt fritänkeri. – Gudstjänstens prakt. – Jämlikheten i Guds hus. – Privilegium att läsa Bibeln. – Undseenheten för Forestieri. – Katolicismen och Papismen. – Utdelningen av Påvliga välsignelsen från S:t Peterskyrkan. – Påvens (Pius VII) utseende och tolerans. – Katolska prästernas förklaring över Protestanternas större moralitet. – Kyrkostatens inre förvaltning. –	
<i>Litteratur.</i> Översättning av Schlegels Dramatische Vorlesungen. – Resebeskrivaren Acerbi, huvudredaktör av Bibliotheca Italiana. – Förut otryckt brev från Tasso. – Aqua Tofana. – Italienska Bokhandeln och Censuren. – Den historiska kritikens tillstånd i Italien. – En resande Filosofinna.	
<i>Konst.</i> De nyare målarnes nebulism i motsats mot Rafael och vissa äldre. – Världens tre största kyrkor. – Borghesiska konstsamlingarnes försäljning. – Saphos, Korinnas och Messalinas utseende. – Förbrukningen av	

järn på Romerska byggnader. – Statyer vid fackelsken. – Pietro Perugino. – Napoleons staty av Canova. – Akademi för Måleri, Skulptur och Byggnadskonst. – Gravskrift över Salvator Rosa. –

Stadsmärkvärdigheter; Villor; Palatser; m. m. Romerska parkanläggningar. – Villa Nelli, Rafaels förmodade egendom. – Villa Pamfili. – Aldobrandiska Bröllopet. – Vatikan-palatset. – Utsikten från S:t Peters-kupolen. – Obeliskan på S:t Petri-platsen. – Det nya Capitolium. – Trappan till kyrkan S. Maria d'Ara-Celi.

- XXII. Besök i Neapel. – Avresa från Rom. – Ankomst till Venedig.
Brev till Författarens syster 534
Sommarvistelse i Albano och Ariccia. – Strövtåg i de Volskiska och Sabinska bergen. – Resa till Neapel. – Natlig vandring uppför Vesuvius. – Havresa till öarne. – Från Rom till Venedig.
- XXIII. I Kärnther-Alperna 542
- XXIV. Brev från Wien. Till E. G. Geijer 545
Återblick på den förflutna sommaren. – Redan inbärgade resefrukter. – Resans finansiella sida. – Ankomst till Wien. – Plan för utgivande av en Samling av författarens skrifter. – Framtidsutsikter. – Bostad i Wien. – Litterära underrättelser.
- XXV. Till en Syster 563
- XXVI. Brev till E. G. Geijer 565
Penningangelägenheter. – Beslut att emottaga en Docentur i Historien. –
- XXVII. Anteckningar om Wien. – Resa från Wien till Breslau.
Brev till E. G. Geijer 568
Wiens belägenhet. – Folksteatern i Leopoldstadt. Utsikterna att få en Svenskt nationell Dramatik. – Raphael, skådespel på Alexandriner av Castelli. – Sällskapet Ludlams Höhle. – v. Hammer. – Hormayr. – Fr. Schlegel. – Werner. – Grillparzer. – Madame Schröders återgivande av titelrollen i Grillparzers Sappho. – Sapphos väsende och varje skaldenators släktskap därmed. – Wiens huvudmärkvärdigheter: Stephanskyrkan och Caroline Pichler. – De Wienska Barnballetterna. – Napoleons son. – Kejsar Franz och Ärkehertig Karl. – Motviljan vid Österrikiska hovet för allt

Tyskt. – Beethoven. – Snöskottning vid facklor. – Wienska dialekten. – Wienskornas utseende och sedliga tillstånd. – Oehlschlägers Tyska författarskap. – v. Hammers Persiska bokförråd. – Arsenalen. – Estetiska Grossörer. –	
Avresa från Wien. – Krigiska minnen. – Hannibal och Napoleon. – Besök på Teatern i Brünn. – Monument, vid Rauswitz, över Kejsar Josef II:s försök i plöjningskonsten. – Historien om blomsterbruden. – Österrikisk folkskvickhet. – Österrikiska almanackor. – Sägner från Troppau. – Klimatskillnaden mellan Olmütz och Brünn. – Olmütz fästning. – Historien om urverket på Rådhuset i Olmütz. – Poetiska nattankar. – C. von der Gröben och hans familj. – Steffens och hans hustru. – Vistelse på Gröbens lanthus vid Oderströmmen. – Strödda litterära underrättelser.	
XXVIII. Supplement-blad till Anmärkningarne öfver Wien	610
Stadens omgivningar och allmänna utseende. – Leopoldstadt-Teatern. Adolf Bäuerle. Ignaz Schuster. – Gästfrihet. Ätning. – Universitetet. – Ytterligare om Grillparzer's Sappho. – Teatrarne i Wien. Teatercensurans stränghet. Wienerboarnes brist på kritik. – Stephanskyrkan. – Musik. – Pratern. – Konstsamlingar.	
XXIX. Barnbaletten	623
XXX. Berlin. Brev till E. G. Geijer	628
Planer att kvarstanna i Tyskland. – Berlinska sällskapet. – Besök hos Tieck i Ziebingen. – Tiecks äldsta dotter. – Flyttning till General Gneisenaus hus. –	
XXXI. Utsikt. Vandrarns Aftonvisa	642
XXXII. Berlin. (Forts.) Brev till Gumælius och Schröder	647
Litterära förslag. – Hegel och Fries. – Beslut att inom Juni månads slut återkomma till fäderneslandet. – Avskedet i Breslau från Gröbens och Steffens' familjer. –	
XXXIII. Berlin (Forts.). Brev till W. F. Palmblad	651
Tillrättakomst av Uppsalavännernas förkomne brev. – Framtidsutsikter i Fäderneslandet. – Livet i Gneisenaus hus. – Tieck såsom föreläsare. – Tiecks bostad. – De italienska damernas fria konversation. – Böckh. –	

XXXIV. Brev från Hemmet. Till E. G. Geijer	660
Upprepade förslag att kvarstanna i Tyskland. – Frågans hänskjutande till Hartmansdorff och hans svar. – Återkomst till Fäderneslandet.	

XXXV. Fridsrop	666
----------------------	-----

Tillägg.

Åsikter	670
Brev till Hammarsköld. Berlin d. 5 Juli 1819	681
Brev till Hammarsköld. Uppsala d. 5 Nov. 1819	684
Brev till Grevinnan **. Åsbo d. 2 Sept. 1819	686
Anmärkningar	690

<i>Kommentarer och ordförklaringar</i>	727
<i>Personregister</i>	755

XX.

Italienska Sånger.

Ave Maria.

Mottag, helga Natur, du hesperiska, vandraren åter,
Vid vart förnyat besök dubbelt förälskad i Dig!
Vördiga lövvalv J, Dianas och Cynthias fordom,
Skänken ert lummiga skygds friskande svalka igen!
Tvenne tider av dagen förgått, se'n från middagshöjden
Solen med glödande blick såg på sitt eviga Rom;
En i en maklig siestas ro fördrömdes; den andra
Åt din Virgilius blev ägnad, du klassiska värld:
Räddad från hetta och damm, från formän, tiggare, boskap,
Nu i din tätaste lund glad jag fördjupar min gång.
Redan utöver de tornbekransade bergen, de stilla
Vingårds-dalarnas tjäll, sträcker sig skuggan förlängd;
Re'n på sin tältstol syns, här och där, en tecknande konstnär
Som avbidar din prakts nalkande fullaste bild.
Snart, lik en konung som bär i purpurn ett älskande hjärta,
Vinkar till vilandets fröjd himlen sin trogna gemål;
Snart, på cypressernas pelare byggt, i sin västliga halvrund
Stiger det rosenpalats, som han till mötet bestämt.
Ser hon ej redan ditåt med brudliga minnen, och kastar
Aftonslöjan av doft över sin väna gestalt,
Över dess mörkgrönt skimrande dräkt och dess smycken, de
pärlblå
Vattmens kristaller, dem nyss suckningar hävde ännu?
Endast en viskande fläkt sig stjal från den lugnade barmen

Genom den rosiga luft, genom de rosiga löv;
 Endast cikaderna där, liksom i Anakreons tider,
 Närda allenast av sång, prisa sin lycka med den.
 Men – vad stämmor jag hör av högre, av helgare tonslag,
 Plötsligen väcka igen dagens förklingande hymn?
 Lyssna! Från berg till berg de sväva, från dälдер till dälдер
 Mötas de, ljuvligt och djupt ljuda de, fjärran och när!
 Är det väl harpor, som, slagna av starkare andar än jordens,
 Hälsa, så underbart, människobröst och natur?
 Sörja de dagens farväl? upplösa de sinnet i vemod?
 Nej! de förkunna med tröst timman för kärlek och bön!
 Ja, det är klockornas rop från städernas kyrkor, från bygdens
 Ödmjukt gömda kapell, spridda i skog och i dal:
Ave Maria! de ropa; och *Ave Maria!* det svaras
 Redan från tusende håll; körer av kvinnor och män
 Hylla den Heliga re'n i de nischer, de lantliga bönhus,
 Vilka vid vägarne fritt skydda dess altarebild.
 Hör! hur, i kraftigt och ömt avväxlande röster, de bruna
 Männen, med makar och barn, alla av romersk gestalt,
 Nu på Försonarens Moder, av mödrar den blidaste evigt,
 Hopa, i smekande ton, tusen de sötaste namn!
 Utanför, på den skuggade stig, med blottade hjässor,
 Hämma de färdande nu vördsamt sin gång eller ritt;
 Alla förspörja den frid, som ifrån Guds tron sig förbreder;
 Len, som en ängels kyss, alla den lika berör.
Ave Maria! melodiska rop från bedjande hjärtan!
 Ja, din timma till oss bär, från ett älskande bröst,
 Alla de svar, som vårt frågande livs kvällkänsla sig önskar;
 Milda, välsignade stund! bliv det då även för mig!
 Vem är väl här protestant? Mot vad må han här protestera?
 Att det Sköna är fromt? eller det Heliga skönt?
 Väl det givs ett förgängligt *katolskt*, men ett evigt *katoliskt*:
 Nådens *gemensamma* ljus, syndarns *gemensamma* hopp.

Vem kan här, där av Kärlekens hand vart väsende känner
 Livets nektariska dryck rågas i varelsens kalk,
 Finna fördömlig den tro, att ej jorden allenast, att även
 Himlen är, på engång, glädjens och minnenas land?
 Att osynliga Kyrkans band, ej slitet av döden,
 Gör *en* värld av de två, vilka dess lemmar bebo?
 Att de förklarade andar, som gått till det eviga hemmet,
 Än om sin lämnade släkt vårda sig ömt, som förut?
 Att de, med ökade krafter, ej nu förvägra det bistånd,
 Vilket, med ringare, förr aldrig de nekade ge?
 Att Allfader med nöje dem hör i bedjande hugkomst
 Än bevara, som förr, svagare likars behov?
 Att den Kvinna, som korades ut att föda Messias,
 Dristar ännu till sin Son rikta en moderlig bön? –
 Skulle väl sällhetens rymd mer trångt begränsa, än stridens?
 Skulle det hjärta, som *här* redan var himmelens bild,
 Ej utvidga sig där till gudomlig godhet, och famna
 Mänskornas ätt, till vars tjänst själve serafen ju sänds?
 Eller skulle vårt ve, om Helgon förnimma dess suckan,
 Störa det saliga lugn, vilket dem nu är beskärt?
 Se de då icke, med tusendefalt ljusrikare synvidd,
 Vad ju dock, till en del, redan vi själva förstå:
 Att vårt liv är en skola för barn; att vår bittraste klagan
 Är, som vårt gladaste skämt, endast en barn-fantasi? –
Ave! välan, så ropar ock jag till Dig, o Maria;
 Även för mig, helt visst, Kärlekens Moder du är!
 Genom din slöja av guld och purpur, o stjärnornas drottning,
 Ser jag din rörande blick, ser jag din mysande mun,
 Ser jag ditt anlete le ur de nattliga lockarnas vågor,
 Vilka med rikt majestät svalla omkring dess oval.
 Ja! ej förtörnas du kan, att ett barnsligt folk dig besvärjer
 Vid din fågring jämväl, jordiska kvinnors triumf;
 Här, där Konsten är religion, och Rafael prästen,

Är ock Skönheten Gud, och dess Gudinna är Du.
 Må jag stanna då ock, vid det lilla kapell, som i lunden
 Här framför mig jag ser, där, kring de skuggande löv
 Av kastanj och platan, den i havet försvinnande solen
 Med sin pensel av ljus gyllene kanterna drar;
 Må jag sälla mig och till de lantliga bedjares skara ...
 Men – jag kommer försent; tystnad är klocka och sång.
 Alla re'n gå; vid altaret blott en kvinna i sorgdräkt
 Lutande dröjer ännu, djupt i sin smärta försänkt.
 Dock – vad tavla jag skönjer, med ens för betraktelsen målad!
 Se, ur ruinen, vari sedan kapellet man byggt,
 Under dess murgrön stiger en hög, förvånande skepnad
 Fram i det fria, och stum sätter på trappan sig ner.
 Silverlockar kring pannan han bär, men vid bröstet gitarren;
 Hör! han prövar den; snart blandar hans röst sig med dess.
 Hör! i darrande ljud, men manliga än, från hans läppar
 Strömmar en helig legend; o! hur hans glänsande blick
 Lyfter sig upp till skyn, i vars rosenängder den milda
 Drottningens lustgård nu speglar sin skinande skymt!
Ave Maria! så börjar ock han; och, som duvan till henne,
 Fläktar välsignelsens kraft ned till hans redliga sång.
 Ur osterian bredvid, där nyss de begynt sig förfriska,
 Tröttade vingårdsmän lockas av tonerna ut;
 Hustrur och tärnor med dem; och i gräset lyssnar en småflock
 Av svartlockiga barn, runtom föräldrarnas knän.
 Själva den unga änkan, vars man för en fiende fallit
 Lönnligt, där korset hon rest vid den försåtliga klyft,
 Vänder sig nu från altaret om, och torkar från långa
 Ögonhåren den tår, vilken där glindrade nyss.
 »Vet man, vem sångaren är?» så viskar jag; fryntligt man svarar:
 »Ensam i skogen han bor, bortom ruinerna där;
 Nu till hälften ett helgon han är, men till hälften tillika
 Är han, vad förr han var helt, improvisator ännu.« –

Härliga tavla! ej skall jag i Norden dig nånsin förglömma!
 Ja, om mig icke min själs ljuvaste aning bedrar,
 Så jag hoppas engång, om ock ej i en skog av plataner,
 Om på tröskeln ock ej av ett Marias kapell,
 Dock vid en hyddas dörr, där de Himmelska ut- och ingå,
 Höja en sång, som är lik denna förtjusande kväll!
 Träffe då jag också omkring mig en krets, där de samma
 Hörare-slag en krans bildat av skönaste art:
 Oskuld, Kärlek och Tro, – i hopp om den himmel dem väntar,
 Och i fröjd av den jord, som till dess like de gjort!

Men, re'n tindra de fram ur det fäste, som mörkare blånat,
 Stjärnorna; redan i ro nattliga speglingens lek
 Njuta de nu mot månan så blankt uppglimmande vattnen;
 Kretsen är skingrad; allen står jag i skogen, och hör
 Sparsamt ännu här och där en cikad, en näktergalsklagan,
 Eller, fjärranifrån, någon bekant ritornell.
 Åter mig tag i ditt sköt, du kloster, som unnat mig husrum!
 Vänliga lampa! låt där åter dig tändas igen!
 Se! än purprad är västern, och dock från östern alltredan
 Nalkas ett rödvitt sken över Albanernes berg.

Den sköna Nunnan.

(Albano, Aug.)

Den svarta slöjan viftades tillbaka,
 Av en orange-fläkt från Dorias park:
 Då såg jag Dig, Försonarns helga maka,
 Av Ljusets majestät så hög och stark.

Så ljungar fram på Alpens snö Aurora,
 Med drottning-upsyn och med nattens hår;
 I hennes blick vill Jägarn sig förlora,
 Men stolt och kall hon nedåt dalen går.

Stum, Du ett ögonkast gav nordlands-sonen.
 Så Himlen ock sin anblick stum oss ger;
 Och dock han äger solen, äger månen,
 Och ser på oss med tusen stjärnor ner.

På bergshöjden vid **Olebano**.

(I de sydliga Apenninerna, 24 Aug.)

I.

Så är din spets då hunnen, du stolta berg!
 Till tröst för vandrarns domnade fot och mod,
 På tröskeln av ett luftigt lanthus
 Bjuder till vila oss Vignerolan*).

Så skön, så **talsam**, scharlakans-klädd, försedd
 Med vin i Herkuls-värdiga läglar, ej
 Av Nordbon ratas vilan; hövligt
 Stiger han in, och försöker flaskan.

Men, medan kring rundbordet därinnanför
 Av vandrarns följsmän klingas med glas mot glas,
 Han än en stund vill ensam språka
 Med den hugsvalande kvällens makter.

*) Benämning på kvinnor, som äga, sköta eller vakta vingårdar.

Från klostret, fjärran, nu till Maria flyr
 Vid solens avsked bedjande klockans klang;
 Ja! *bön* är livets högsta handling,
Bön var dess ställning i moderkveden.

På hjässans krans av Herniker-bergens ring
 Violens blå i guldets och purpurn smälts;
 Den vita stadsbyn, från sin sluttning,
 Blickar upp till oss och tackar solen.

Den granna slöjan sjunker mot synets gräns,
 Cikaden tystnar, klipporna hölja sig,
 I dalen jollrar bäcken, slumra
 Poppeln och almen i rankans armar.

Hur långt till Norden nu! och hur nära dock
 För minnets öga, liksom för stjärnans, är
 Den lilla kojan, där de första
 Somrar förlektas av pilgrimsfärden.

Så djupt inom Hesperiens sköte gömd,
 Inom mitt eget gömmer jag Sverige blott,
 Och jämväl *här* står Eken, härold
 Från dess evärdliga modertrohet.

Den sagofröjd, som ler ur dess sjöars glas,
 Den ömma klagan, som mig dess björkar lärt,
 Mig följa bland granat och myrten,
 Viskande än om magnetens spira.

Hur yppigt ock de råga, Natur och Konst,
 Vid varje fjät en rusande diktning vin,
 Dock släcker ej hos *dem* sin livstörst
 Hjärtat, i barmen förgäves buret!

Förgäves? – Nej! det klappar ju dock för *Dig*,
 O Ljusets far, ovanskliga *Helios*!
 Allkärlek! *Dig*, med tusen tårar,
 Offrar jag all min förskjutna längtan.

Av *Dig* dock ej förskjuten, sen fast du knöt
 Med dina barn det nya förbundets länk,
 Se'n du till Kristus blev, och provat
 Huru de Dödligas öde tynger.

Dig endast törs jag yppa, hur svag jag är;
 O, låt mig ej i vekliga kval förgås!
 Den Vises själ är glad. O, skingra
 Töcknet, som än mig förför och plågar!

Jag ser *dem*, ja, de Saliges öar. Högt
 Ett blickat världshav lyfter dem upp mot skyn.
 Där bo bland palmer Plato, Dante,
 Där *Beatrice och Heloisa*.

Och när på trefallt blåare himmel där
 Till dans gå trefallt gyllene stjärnor fram,
 Guds egen kärleks sol strör purpur
 Över de doftande himlabergen:

Då samlas helgonkretsen; från bröst till bröst
 I strålars regn Försoningens världsord går;
 Och ofta i sitt samtal vifta
 Själarna glättigt de vita vingar.

Men se de då, på skymnande lagrars stig
 En yngling fjärran lutad vid enslig damm,

Och spörja: »varför han ej nalkas?
Om han väl skyr för det sälla gillet?»

(Väl syns hans anlet, lyssnande, mångengång
Ur häcken lönnligt blicka åt kullen opp,
Dock ingen vet hans namn och traktan!)
Ordar så äntligen mästar Stiernhielm:

»En landsman är den drömmarn, från Thules fjäll;
Han vida drog kring jorden på äventyr.
En främling hemma, främling borta,
Främling ännu här i paradiset.«

Man vinkar vänligt, lockande sångers rop
Förnimmas; dock, han skakar sitt huvud blott,
Drar djupt en suck, och skyndar undan,
Ensam, i dunklaste lagernatten.

Besöket i Sorrento*).

(Den 17 Sept.)

Den höga, gröna, guldfrukt-rika kusten,
Där vita hus sig bland oranger sått,
Den är Sorrent! Fritt ilar ögonlusten
Dit re'n inbillningen och känslan nått.
Nu Ischia-flaskan opp! och flyte musten
Av *Epomeo-druvans* sista mått!
Hell, *Tassos vagga* först och fristad sedan,
O strand, nyss sedd, och dock så vänlig redan!

*) Förf. kom då sjövägen från önarne *Ischia* och *Capri*.

Den blåa böljan gungar mindre sakta,
 Mer hurtigt plöjer båtens köl dess rygg.
 Den lilla bränningen vi lätt förakta,
 Och re'n på landet vandrar foten trygg.
 En helig jord man långsamt må betrakta,
 Bland minnen svindlar tankan, rörd och skygg;
 Dock Ciceronen brådskar, och vi spana
 Från gränd i gränd till *Tassos bus* en bana.

Vad, Sorrentinska borgersmän! J tigen?
 J kännen ej *Cornelias**) boning mer?
 Dock! funnen är den trädbevuxna stigen,
 Smal, enslig, grön, och gaveln re'n man ser.
 Ett hörn ännu! – Stängd porten är. Bekrigen,
 Ledsagare, det värn som trotsar er! –
 På koppardörren en väldig bultning pockar;
 Så! – Låset slamrar, och **Kustoden** bockar.

En vänlig gård sin vita fyrkant visar;
 Balkonger, trappor – allt är täckt, ej stort!
 Altanens rand! din blomsterprakt jag prisar,
 Den ljuvt bekransar denna stilla ort.
 Men ej hos *Porzia***), ej hos Dottren spisar
 Den trötta gäst, som husets läge sport:
 I tomma salen, svepnings-vit står värden;
 En bildstod – utan röst, och kall för världen.

EN STÄMMA.

Vem är du, Främling? Vem gav dig förmåga
 Att mana mig, likt i en magisk ring?
 Jag är ej stum; jag hör ditt hjärtas fråga;
 Jag svävar än i dessa rum omkring.

*) Tassos Syster: *Cornelia Sersale*.

**) Tassos Moder: *Porzia Rossi*.

Fick också Du ett mått av Sångens låga,
 Som luttrar malmen av vart jordiskt ting?
 Besläktad syns du mig. Jag ser dig gärna
 Här, var sig tände först min diktning's stjärna.

FRÄMLINGEN.

Är det en yrsla blott? Hör jag Din stämma,
 Martyr för allt, vad livet ljuvast har?
 Ifrån de land, där inga bojor klämma,
 Du, kallad, nalkas med ett vänligt svar?
 Gläds! inga skyar mer din stjärna hämma,
 På känslans himmel ler hon, evigt klar;
 Och ingen tid ur minnet kan förlora
Gullåldren, Kristi Grav och Leonora.

ANDEN.

Nämn ej min vallfarts hindrande Armida*),
 Fastän hon seklers helgonvördnad fått!
 Hur vet du, om det Ädla, Änglablida,
 Ej ur mig själv åt henne *läntes* blott? –
 Man slog i kedjor Mig, vid Dårars sida;
 Hon – läste mina vers i Brodrens slott.
 När en canzon jag grät i fångselkvalen,
 »Rätt vackert!« sade hon – »men han är galen!«

FRÄMLINGEN.

Hur sällan Skalden lärt sin ställning skatta!
 Ej någon barm blev för *hans* kärlek gjord.
 Hur kan en Kvinna's trånga hjärta fatta
 En eld, som rymts av himmel knappt och jord?
 I hovets salar, granna, kalla, glatta,
 Vad genljud väntade din flammas ord?

*) Nyare undersökningar hava bragt till tämlig visshet, att *Leonora d'Este* icke svarade mot den bild, som *Tasso* i begynnelsen gjorde sig av denna Förstinna.

Vad äro mer, än *allmänhet*, de Sköna?
De kunna *läsa* blott – men ej *belöna*.

ANDEN.

De helga stjärnemakters eget gille
Den gördel vävt, som omotståndlig känns;
När Kvinnan föddes, log naturens snille
Och mätte först sin skönhets högsta gräns.
Väl blev den fröjd, som det sig dana ville,
En *jordbrand* snart, där mången vår förbränns:
Dock – råar *hon* för, om Skaldens anspråk svindlar,
Om han är blind, så med, som utan bindlar?

FRÄMLINGEN.

Ja, du har rätt; sitt *anspråk* må han klandra!
Det passar blott för dessa första dar,
Då blomsterbrud och blomsterbrudgum vandra
I krans av tusen små kamraters par.
Ur lekens vimmel sedan fly de andra;
På fjärran ö han står allena kvar.
De andra bli förståndiga, bli stora:
Han blott kan sagans narri ej förlora.

ANDEN.

På lava stodo mina sagors lunder;
Arm kom jag åter från mitt pilgrimståg.
Här på altanen då, i kvällens stunder,
Ej sällan åt Vesuvius jag såg.
Min bild jag fann i detta dystra under,
När av dess hjärtblod glänste vikens våg.
Med kronan fälld, med hjässan tidigt grånad,
Mitt inre brann av lika malmhet tränad.

FRÄMLINGEN.

Dock, såg du också ej i lugna havet
 Den stora bilden av en *episk själ*,
 Inom vars kust-ram, spegelskönt begravet,
 Ett Allt sig sänker och står opp likväl?
 Vidunder nedom bo, i dunkla kvavet,
 Men ovan härskar klarhetens befäl!
 Så var Du, tills ett giftigt vins berusning
 Bragt element mot element i brusning.

ANDEN.

Erfaren blir ej Sångens son. Berusa
 Kan snart ett nektarblandat gift förmå.
 När vårens fläktar milt hans lockar krusa,
 Hur skall, i dem, han smickrets visk förstå? –
 Ack! lätt det är att glänsa och förtjusa,
 Men hjärtats gråt – den tystnar ej ändå!
 Vad prakt och klang än läggas må i *orden*,
 Man är av jord – och man är fäst vid jorden!

FRÄMLINGEN.

Vid *jorden*? – Ädle Mästare, du skämtar!
 Från henne lossa oss just rum och tid.
 De pröva skarpt, tills viloklockan klämtar
 Med välkomst av ett evigt *Ave's* frid.
 Den sömndryck man i slott och förmak hämtar,
 Vi tog du den, så glömsk av manlig strid?
 Skört äro alla nät och bindor spunna
 För dem, som *allt* åt Frihet offra kunna.

ANDEN.

En dröm likväl jag drömt, värd att betalas
 Med års bekymmer, ja med kedjors tvång,

O, undra ej, att jag ännu hugsvalas
 Vid minnet av min kärleks veka sång!
 Jag såg, hur duvan med sin maka *balas*,
 Och glömde bort att följa örnens gång.
 Jag hatar ej min dröm, fastän dess yra
 I spillror slog min ungdoms gyllne lyra.

FRÄMLINGEN.

Vi steg du ned ifrån de höga bergen
 Där Konstens vigda offerpräster bo,
 Bedårad av den sommargröna färgen
 Där ros och myrt för *dalens* söner gro?
 Dess fröjd är gjord för herden – och för dvärgen;
 Hur skulle *Du* på tuvan finna ro?
 Ha! den som vill med Gudar sammanvandra,
 Han älske ej, han lide ej – som andra!

ANDEN.

Men frös du aldrig på de kala fjällen,
 Mitt i all morgonrodnans purpurglans?
 Dväljs icke varman helst kring *lägre* ställen?
 Din blod, har den en mer än mänsklig sans?
 Har du ej någonsin, i vinskörds-kvällen,
 Bland almar lekt i Saltarellans*) dans,
 Har ej en tärna nånsin fyllt ditt hjärta:
 Försök ej måla livets fröjd och smärta!

FRÄMLINGEN.

Väl i mitt bröst de blicka in, det unga,
 Det rika livets mångfald och begär;
 Min kärlek dock jag fått, liksom min tunga,
 Blott för mitt *Folk*, vars strängospel jag är.

*) *La Saltarella* är en italiensk national-dans.

Dess kval, dess lust, dess hopp bestämd att sjunga,
 Jag tystar glatt *mitt* ringa Jags besvär!
Din hyllning förstar blott och kvinnor togo;
 Vad under då, att båda dig bedrogo?

ANDEN.

Gavs mig ett Folk? – Matt var min samtid bliven;
 Italien låg i små tyranners tvång.
 Från Kristendomens ek var kronan riven,
 Och ådran stängd för Diktens källesprång.
 Av riddaråldrens minnen tänd och driven,
 Kom, fast försent, min fromma hjältesång:
 Jag Leonoras blick därvid såg brinna;
 Förlåt! jag trodde mig *Sofronia* finna.

FRÄMLINGEN.

Dig martyr-glorians strålar så förgylla,
 Att ditt exempel självt förföriskt är;
 Och dock! om tårar än mitt öga fylla,
 Är *varning* ej, vad mig din förbild lär?
 Det Sköna vill i var gestalt jag hylla;
 Men för mig själv jag ingen ros begär.
 Blott gossen sökte Änglar, himmelskt rena;
 De vistas – i en himmelsk värld allena.

ANDEN.

Så trodde jag, då till Cornelias hydda
 Jag kom i sliten herdedräkt förklädd,
 Men o! hur snart jag fann de tvivlen flydda,
 Med foten knappast över tröskeln trädd!
 Väl såg jag blott i aftonhärming grydda
 De rosendar, som hälsat gossens bädd:
 Men ock, att jorden ej av Änglar lämnas:
 Som *sysstrar* se de ut – och så de nämnas.

FRÄMLINGEN.

Jag känner dem; jämväl *mitt* hjärtas lyra
 De stämma ljuvt, med systerliga slag:
 De tolka just för mig, de hulda, dyra,
 Det *högsta* sammanbandets rena lag.
 Det givs en kärlek, utan sinnets yra;
 Han solar sig i Gudoms-ljusets dag.
 Dit, var den stora urbildsharpan klingar,
 Min själ vill fly på *alltid* vita vingar.

ANDEN.

Gott! jag lyckönskar dig till denna lära,
 Hon ljuder stolt – och nästan grymt. – Välan!
 I andevärlden få vi mera nära
 Betänka, till vad gräns hon ock var sann.
 Olympiskt än dig dina vingar bära;
 Se till, *att vaxet icke smälta kan!*
 Att fråga dig därom, jag skall ej glömma.
 Gå, Levande! att kämpa och att drömma. –

CICERONEN (till Främlingen.)

Min Gud! vad fattas er? Ni bleknar? skälver?
 Ni länge re'n med luften talat har.

RODDARNE.

Det hastar! Solen sig i havet välver;
 Nog sent man till Castel-a-Mare far.

FRÄMLINGEN.

Det *hastar*? – Ja, de brusa, känslans älver;
 Och dunkel kosan är, men kort och snar!
 Välan! så hasta, båt, på levnadsvågen!
 Så! – Seglen opp! Blås, ungdomsmod, i tågen!

STJÄRNORNA.

Framåt! Ur själv-tillskapta bländverk vakna;
Din väg är klar; dig himlens ögon se.

VINDARNE.

Framåt! Låt alla krökta stigar rakna;
Tro, att det Enkla blott kan sanning ge.

PALMERNÄ.

Framåt! Du skall de frommas lugn ej sakna,
Så snart du ödmjukt vill blott *därom* be.

FRÄMLINGEN.

O väna lust att leva, lida, njuta,
Kom i mitt bröst och spela i min luta!

Gitarrspelerskan på Marknad.
(Salerno, Sept.)

Lyft en tunna fram, och sedan
Lyft Lauretta ovanpå! –
Lätt som näktergaln, hon redan
I ett språng kom upp ändå.
Klädd i grönt med gyllne fransar,
Växten smidig, barmen full;
Blicken vass, som blanka lansar,
Korpsvart hår och solbränt hull.
Men leve gitarren, och den som kan spela!
Vad annat på jorden är värt att förstå?
Kan ljudande strängen din plåga ej hela,
Vad lönar det väl att till läkaren gå?

Folket skockar sig och ropar:
 »Sjung, du snälla; sjung för oss!«
 Längs på stranden glada hopar,
 Svarta ögon, trasig tross –
 Nu ledsagarn henne räcker
 Enkla strängaspelet opp,
 Och en sällsam tjusning sträcker
 Våldsamt hennes lilla kropp.
 Men leve gitarren, och den som kan spela!
 Vad annat på jorden är värt att förstå?
 Kan ljudande strängen din plåga ej hela,
 Vad lönar det väl att till läkaren gå?

Och hon sjunger: »Marknadsgåvor
 Kan Lauretta icke ge;
 Hon har inga andra håvor,
 Än sig själv, att låta se –
 Blott den trånads makt, som **agg**ar
 Dag och natt den armas barm,
 Blott den cittra, som hon vagg^ar
 Dag och natt på trofast arm.
 Men leve gitarren, och den som kan spela!
 Vad annat på jorden är värt att förstå?
 Kan ljudande strängen din plåga ej hela,
 Vad lönar det väl att till läkaren gå?

Vingårds-vaktare mig födde,
 Nära vid Amalfi's vik
 Måste gå, mot spaden stödde,
 Akta godset åt en rik!
 Då och då ett par carliner*)
 Mig en nordisk främling gav,

*) Skiljemynt av silver i södra Italien.

Kommen hit, var solen skiner,
 För att teckna land och hav.
 Men leve gitarren, och den som kan spela!
 Vad annat på jorden är värt att förstå?
 Kan ljudande strängen din plåga ej hela,
 Vad lönar det väl att till läkaren gå?

Engång ensam söng Lauretta
 Framför skumma kojans dörr,
 I sin hand, den lilla, nätta,
 Höll en ten, och spann, som förr:
 Kom en hurtig skytt vid sången,
 Såg på mig, och glömde gå;
 Och jag stod, liksom en fången,
 Och jag spann ej mera då –
 Men leve gitarren, och den som kan spela!
 Vad annat på jorden är värt att förstå?
 Kan ljudande strängen din plåga ej hela,
 Vad lönar det väl att till läkaren gå?

Dagen *har blott mödans känning!*
Nöjets första timma slår
 När på böljans ystra bränning
 Blixtrar månans fulla tår,
 När från båtarne och däcken
 Bloss på redde tindra fram
 Natten, drömsk, på myrtentäcken
 Bäddas vid cikadens glam.
 Men leve gitarren, och den som kan spela!
 Vad annat på jorden är värt att förstå?
 Kan ljudande strängen din plåga ej hela,
 Vad lönar det väl att till läkaren gå?

Vällust rågar då sin bägar,
 Vän fördubblas då av vän,
 Älskarn går på rosens vägar
 Till sin egen ros igen.
 Palmen viskar, aloen tiger,
 Druvan slumrar, röd och varm,
 Och han sakta, sakta stiger
 Över flickans fönsterkarm –
 Men leve gitarren, och den som kan spela!
 Vad annat på jorden är värt att förstå?
 Kan ljudande strängen din plåga ej hela,
 Vad lönar det väl att till läkaren gå?

Kärlek! skänk mig fröjd och smärta,
 Eller gör på livet slut!
 Ensam säng och ensamt hjärta,
 Vem kan härda sådant ut?
 Kom, Francesco, kom tillbaka,
 Lämna Kapucinens spår! –
 Vackert Helgon! brunglatt haka,
 Fyllig kind och lockigt hår!
 Men leve gitarren, och den som kan spela!
 Vad annat på jorden är värt att förstå?
 Kan ljudande strängen din plåga ej hela,
 Vad lönar det väl att till läkaren gå?

Jag kan sjunga, jag kan dansa,
 Jag kan kastanjetten slå;
 Jag kan dina rankor anså,
 Jag kan mala majs också,
 Bäst jag dock är lärd att linda
 Bröst mot bröst och famn mot famn,
 Bäst, att låta dunklet binda
 Fröjd vid fröjd och namn vid namn.

Men leve gitarren, och den som kan spela!
Vad annat på jorden är värt att förstå?
Kan ljudande strängen din plåga ej hela,
Vad lönar det väl att till läkaren gå?

Vid **Blandusias Källa.**

Du lilla, blyga, vittbesungna källa!
I enslig skog, där spillror hölja vallen,
Du slår, »mer genomskinlig än kristallen«,
Ditt öga opp, att minnets tårar fälla.

Den venusinska svanen drack, du sälla,
Ur dig; i grus är nu den boning fallen,
Dit förr han flög, från stolta Tiber-svallen,
Så glad, att se din lugna ådra välla.

Roms makt, Cäsarer, Sekler äro flydda:
Lucretilis far fort, att stumt dig trycka
I famn, där svanen dväljts så många gånger.

Lik *dig* är källan vid min Moders hydda:
O, kunde tacksam dess undin jag smycka
Med pärlband av blott sent förgättna sånger!

Avsked från Villa Borghese.

(Rom, Okt. 1818.)

Paradis! **Keruben** vinkar,
Rött det dragna svärdet blinkar
Över Romas gyllne spetsar,
Och jag måste lämna dig.

Dina stilla spegelsjöar,
 Dina tempelprydda öar,
 Dina varma stjärnors kretsar
 Nödgas nu förskjuta mig.

Kvälls och morgons ljuva dagar!
 Höga pinjer! Stolta lagrar!
 Och du, som åt himlen syftar,
 Oförvanskliga cypress!
 Först när andars morgon stundar,
 Ser jag åter slika lundar;
 Men den *blå fågeln**) snyftar
 Mången klagan innan dess.

Ofta snart, bland björk och granar,
 Mig hans forna visa manar:
 »Arma hjärta, sjunk tillbaka
 I förgätna känslors ström!
 Somna, och flyt bort med vågen,
 Följ, varthän hon riktar hågen;
 Ack, vad båtar det att vaka?
 Vila dock engång, och dröm!«

Och likväl, vi vill jag dröja
 Bland de glada barn, som höja
 Över hånad frihets gravar
 Oavbrutna lekars sång?
 Vad är *skönhet*, om ej Åran
 Adlar varje lusts begäran?
 Nej, jag flyr er, sälla slavar,
 Och er rosenbojas tvång.

*) Förf. sysselsatte sig en längre tid, under sin vistelse i Rom och dess omgivningar, med fullbordandet av utkastet till »Fågel Blå;« och en stor del därav uttänktes under morgon- och aftonvandringar i Villa Borgheses parker.

Brännas opp av egna lågor,
Brys till döds av egna frågor,
Höra isens brak sig svara,
Sådan lott man hemma har.
Var är värt att stilla bliva?
Ingenting vill världen giva,
Ingenting förmår hon spara,
Som kan hålla hjärtat kvar.

Vad är då att företaga?
Söka, hoppas, jubla, klaga,
Fylla, vad som föreskrivet
Är av hårda makters bud:
En omätlig längtan vorden,
Sväva flykting över jorden,
Skåda livet, skild från livet,
Blott en spegel, blott ett ljud.

XXI.

Roma.

Strödda Dagboksanteckningar.

Natur.

Beskaffenheten av den italienska luften. – Även å den ödligaste och osundaste sidan av Campagna di Roma, den åt Ostia till, där klimatet, fördärvat av täta Tiber-översvämningar och försumpningar, bildar en *aria cattivissima*, är luften så klar, att den i de skarpaste drag visar de fjärmaste föremål. – De förtrollande konturerna och perspektiven – det veka smältande fjärran – det harmoniskt rödaktiga i luften, som utbreder sig över alla föremål vid solens upp- och nedgång – den s. k. *Alba*, som föregår morgonrodnaden – aftonrodnadens utsägliga färgspel, däri slutligen det violetta och gyllene dominerar.

Den starka, mest dunkeltoniga blåheten av himmelen – större stjärnmängd och stjärnklarhet om nätterna – stjärnorna se större och mera guldgula ut – dagern här mycket starkare än i Norden, men också mörkret tätare, och det blir om aftnarna lika *tidigt* mörkt, som *hastigt*.

Frodigheten, högheten, grönskan av träd och gräs (ofantligt högt gräs slogs i Vatikanens trädgård, när jag första gången besökte den i första dagarne av April). Skönt att se de stål- och vitgrå oxarne däruti vila.

Det violettas förhållande till purpurn vid solens nedgång. – Sköna färgövergångar. – Kontrasten mellan det höggröna och det högblå, när pinjerna mot himlen upplyfta sina flata kronor och cypresserna sina pyramidaliska toppar. – I anledning av den

så oändligt rena, klara och genomskinliga luften, ser i allmänhet himlavalvet högre och horisonten mera utvidgad ut. – Större och längre fortfarande fuktighet ger gräsets och lövens grönska i Norden en ljusare, vekare och (om man så får säga) oskylldigare färg; i Italien är allt fullblodigt och dunkel färgton.

De i fru Staëls Corinne så prisade *Ljus-insekterna* synas ej blott på Terracinska kusten, utan ock här i Rom och dess nejder; – alldeles **salamandriska**. Härligast i häckarna på Monte Pincio.

Omkring gränsen mellan Kyrkostaten och Napoli vid Terracina, Fondi (Ciceros *Fundi*) m. fl. börja citronerna, orangerna m. fl. dylika att växa fritt i planteringarna, liksom lundar. I Rom stå de ännu mestadels i krukor i trädgårdarne.

Blommande granater omhöljde ruinerna av kejsarborgen på Palatinerberget.

Rom och dess omgivning äro mera ämne för historiemålare: *Napoli och dess omgivning* mera för landskapsmålare. Om den *Italienska naturen* är närmare befrydad med och rikare på ämnen för *Bildande Konst*, måne ej den *Nordiska* däremot på visst sätt innerligare sammanhänger med *Poesien* och isynnerhet *Musiken*?

Folk. – Lynne. – Seder.

Romrarne äro i det hela en måttlig, stark, skön och vänlig människostam, samt i alla hänsikter, jämväl i graden av hjärtlighet, hederskänsla, förstånd och allvar, de ärevördigaste representanterne av den *italienska* folkskaraktären (oangenämt sticker däremot av den *Napolitanska*). Naturligtvis träffar man den här och där på landet, i bergsbygderna, i ännu större renhet. Man blir lätt hemmastadd i Rom, och det har en underbar attraktion för själen, när man någon tid varit frånvarande. Romarfolkets *naturliga godhet* visar sig ock däruti, att nästan aldrig om nattetid sådana oordningar förefalla, om vilka man i andra stora städer så mycket hör talas: inbrott, stölder o. s. v. *Mördare*, så snart de

blott äro *blodbämmare* eller ock begått mord av hetta (oftast skyndar sig mördaren genast efter mordet till någon präst och ber honom läsa en mässa på sin bekostnad för den mördades själ) avskys ej så av Italianerne som *Tjuvar*. Numera förefalla ock mord ytterst sällan, sedan Påven upphävt mördarnes asyler (Kardinalshusen, Piazza di Spagna, *Gesanternas hus* o. s. v.). Dörrar och fönster äro *ytterst lätt förvarade*. Till och med i Karnevalen frågar man ännu mindre efter att tillstänga sina rum, än annars. I språk, i sedlig ton och skick o. s. v. är det sämre folket i Rom föga utmärkt från de högre klasserna, och den lilla skillnaden utfaller nästan alltid för åskådaren till folkets fördel. En man av den romerska pöbeln talar, åtminstone om han vill, en lika skön och ädel italienska som en *Principe*, och hans dotter kan, om så fordras, tala och uppföra sig som en *Duchessa*. – Romarne äga mycken hederskänsla och minnet av deras forntid har, även hos lantfolket, genom tradition från släkte till släkte fortplantat sig. De finna sig smickrade av att så många *Forestieri* årligen besöka dem, för att ännu i Roms ruiner hylla dess forna storhet och jämväl Påvedömets ännu ej alldeles utslucknade härlighet. Men också bemöta de främlingen med en vänlighet, som liknar tacksamhet. De italienska klassiska poeterna äro jämväl det sämre folket allmänt bekanta. – *De Romerska förnämas prakt* består i palatser, konstsamlingar, villor, lantegendomar (av vilka de ej inhämta stora inkomster ehuru jorden är förträfflig) och ekipager samt stora skaror av betjänter, som för att kunna leva måste förvärva sig av främmande så mycket drickspengar som möjligt och för övrigt söka vilken näringsgren de kunna. När man varit bjuden till något sådant hus, komma vanligtvis andra morgonen några av dess betjäning och fråga hur man mår. Då måste man ge dem penningar. De förnäma leva mycket indraget och för sig själva, utom när de då och då giva några prunkfester. Av sina palatser bebo de några få rum, sina konstgallerier se de ej, deras villor stå större delen av året tomma.

Även i *borgarbusen* sysselsätta sig oftast hustrurna föga med hushållningen och barnen. Det får mannen åtaga sig så gott han kan. De göra besök, taga mot besök, pladdra, promenera och läsa romaner. (Icke alla kunna läsa; det utsattes uttryckligen i äktenskaps-kontraktet om *la Sposa* kan läsa och skriva eller ej). Det är också vanligtvis mannen, som för den mesta uppsikten över *döttrarne*, vilka här hållas strängt, då däremot hustrurna taga sig desto mera frihet. Likväl är den bekanta seden med *cavalieri serventi*, åtminstone i Rom, oskyldigare än man i Norden föreställer sig.

Vid fällande av omdömen över Italienska national-karaktären går man vanligtvis för mycket i det Allmänna och Abstrakta. Man ger för liten eller allsingen akt på olikheten mellan de särskilda Italienska stammarna och förblandar dessutom i sina penseldrag så gärna förr och nu.

Romarfolkets starka böjelse för lättja och overksamhet bör icke ensamt tillskrivas beskaffenheten av regering och klimat, utan ock till en betydlig del en ärvd vana från de äldre tiderna. Redan under Republikens senare århundraden och ännu mera under kejsarena (obs. de bekanta utdelningarne av säd åt folket, vilka jämväl av de största tyranner ej försumrades) blev det vant vid att låta nära sig av sina vasaller: först Kampanisk spannmål, sedan Siciliansk, Afrikansk, Egyptisk. Detta förhållande fortfor till en betydlig del, ehuru under förändrade former, under *hierarkiens* mäktiga period. Sedan nu likväl så många *yttre* hjälpkällor uttorkat, borde regeringen verksammare tänka på *inre* medel att ersätta dem, framför allt upphäva de fördärvliga monopolierna med säd och olja. Sedan Innocentius X är varje innevänare som producerar säd tvungen att lämna den åt Påvliga Kammaren mot ett av denna godtyckligt bestämt pris, och Kammarn försörjer med materialier bagarne (vilka vanligen äro Tyskar, mest från Schwaben), av vilka publikum måste köpa brödet. – Till Campagnans förfall bidrager huvudsakligen brist på vat-

ten, eld, träd och människor; brist på människor genom äldre oroligheter, närvarande armod och de oräkneliga munkarne. Även bo själva de lägre arbetsskarlarne helst i Rom och vistas på landet blott så ofta de där beställa något. Till vissa högst nödiga lantbruksarbeten förskrivs personer från andra orter, t. ex. från *M. Ancona till slåttern* o. s. v.

Italienarne böra bedömas i massa och som ett folk av barn – det älskvärda är hos dem *barnsligt älskvärt*, det motsatta *barnslig oart och självsvald*.

Italienarnes huvud-olycka är att de icke utgöra någon *nation* och icke ha någon sann politisk fosterlandskänsla. De tala väl därom och brösta sig över sina forntida minnen, men i grunden leka de blott därmed, likasom med deras övriga heliga traditioner och legender, eller med deras religion och dess cultus. Beständigt föra de Romartiden i munnen och missförstå det, som *nu* är ännu i landet levande och kunde bli rot för en bättre framtid. – Om alla enskilda gäller det visst ej, men dock om mängden, att patriotisk och religiös entusiasm numera icke finnes ibland dem*). De *frondera* väl över sina regeringars och utlänningarnes ok, men veta ej, vad de vilja sätta i stället. Under Fransyska revolutionstiden och den så kallade *Romerska Republiken* höll *Fernow* offentlig moralfilosofiska föreläsningar över *Friheten* efter *Kantiska grundsatser*, varöver Italienarne, som ingenting därav förstodo, högeligen beklagade sig. Han ville sedan av dessa föreläsningar utarbete en Republikansk Catechismus. Narraktig välmening!

Romerska flickorna och fruarna utmärka sig i synnerhet genom bystens plastiska fullkomlighet, den idealiska profilens symmetriska gratie, nackens och barmens ståtlighet, ögonens storhet och eld, gångens majestätliga värdighet. Skada blott, att växten så gär-

*) Bättre står det såvida till i Spanien, där under sista kriget visade sig, om även blott instinktmässigt, att Årans och Frihetens inspiration ännu ej i sin rot är alldeles utslocknad.

na fördärfvas av fetma, när de hinna över den första ungdomen, och att barmen oftast är för mycket full. En efterglans av de forna [Cynthiorna](#), [Lydiorna](#) och [Corinnorna](#), ja ock [Corneliorna](#), dröjer ännu över dessa gestalter, i vilka förförisk sinnelust förädlas genom en viss övergjuten fläkt av idealisk värdighet. (Det vore en ny kritisk tanke, att karaktärisera och klassificera alla skalders, som behandlat erotiska ämnen, efter det tvivelsutan individuellt betydningfulla val de gjort av någon favoritlem hos deras sköna, den de isynnerhet besjunga. Så t. ex. prisar *Goethe* beständigt *nacken*, *Oebenschläger barmen*, *Petrarca ögonen*, *Callimachus håret* o. s. v. Några kunna kallas [Eklektiker](#), till vilka ock jag kan räkna mig. Skulle jag välja, förklarade jag mig helst för ögonen och barmen.)

Romerska fruntimren på promenader. Endast främlingar bruka se de förbigående Romarinnorna i ansiktet; Italienarne själva visa dem sällan denna nyfikenhet. De slå då ned ögonen och se ganska sedesamma ut; de beklaga sig väl ock stundom över utlänningarnes näsvisa forskningsanda, men torde dock i allmänhet finna sig mycket smickrade därvid.

Bland det förmögnare lant- och småstadsfolket i Kyrkostaten kämpa hos kvinnorna tvenne tendenser i avseende på deras smak i klädsel; det ena partiet vill behålla sin urgamla pittoreska nationaldräkt (som för övrigt nästan i varje ort visar sig under en egen modifikation) och hårprydnad; det andra vill utbyta dem mot den allmänna fransyskt-europeiska fruntimmersdräkten och de skönheten bortskymmande fruntimmershattarne. Ännu, till min glädje, är det första partiet vida talrikare.

Slöjorna i Rom äro oftare svarta än vita; i Verona tvärtom. Denna dräkt har något eget mystiskt och vällustigt. Långa och hemlighetsfulla smyga de sig vekt omkring en skön växt, ett härligt anlete, döljande och blottande lika behagligt. Fruntimmersdräkten är i allmänhet så retande genom det mystiska och obestämda, det smältande och föränderliga däruti vid varje rörelse. Ett

fruntimmer, om än även annars glatt och vänligt, ser dock alltid tredubbelt vänligare ut och hälsar tredubbelt vänligare, när hon är helgdagsklädd eller festligt smyckad.

Ståndens jämlikhet i naturliga förhållanden. En **Monsignor** vid *Porta Pia* snusade con amore i en trasig tiggares dosa, och hans betjänt likaledes, samt blevo stående i ett långt samtal över deras snus – sedan tiggaren förut snusat hos Prelaten. »**Eh! Corpo di Bacco!**« sade Prelaten, »superbt snus!«

Om än Romerska pöbeln ej låter kalla sig *Baroner*, som hedersmännen i Romagna och på den havskusten, vilka oaktat denna värdighet dock låta offentligen **löska sig** av sina hustrur och barn, så är den väl ej mycket renligare. Den dels ursprungliga, dels av yttre omständigheter förorsakade *lättjan*, som här behärskar alla så länge ej yttersta nöd är för handen (och man kan här, om man ej vill göra sig mycket besvär, leva nästan av ingenting, NB. om man uppger anspråk på alla andra bekvämligheter än den att vara lat så mycket man gitter), gör att man ej heller mycket med rening, tvättning och putsning befattar sig. Lösknings-scener, dels mellan kvinnor som göra varandra denna tjänst, dels mellan kvinnor och män, äro ej heller i Rom sällsynta. Flickor och unga hustrur synas dock häruti hava mer estetisk takt, ty jag kan ej påminna mig att hava sett sådant förefalla mellan andra än *äldre* kvinnor, eller ock mellan sådana kvinnor och små barn. Sedan man upphört att vara vacker, tror man förmodligen det ej löna mödan att i något avseende bekymra sig om de förbigåendes ögonkast. Med allt detta bibehålles en viss nationens stolthet och värdighet även i trasorna. Jämväl de trasigaste överrockar draperas såsom vore de gamla Romerska Togor. Dylika karlar, med mörka djupsinniga ansikten (ehuru de väl egentligen mest tänka på ingenting), med bredskyggiga hattar, ofta djupt nedtryckta i pannan, ser man överallt antingen stående under arkader av palatser eller kyrkor och gamla tempel eller ock liggande omkring på marmortrappor, i

rännstenar o. s. v. att tiggas och sola sig. I yngre år konversera de ofta rätt muntert med varandra, leka och skratta, men göra de ömkligaste miner när någon kommer, särdeles en främling.

Med fattigdomen, lättjan och ohyran sammanstämma ock förträffligt de *vanvårdade* och *förfallna husen*, särdeles på landet i kyrkostaten. Märkvärdiga äro isynnerhet de bristfälliga eller ock alldeles bristande fönstren i så många till och med förnämare lanthus. Då klimatet är så milt, nöjer man sig ofta med blotta fönstergluggarne; några hava i dem ett slags jalousier eller fina galler; hos många måste helt simpelt ofärgade brädlappar tjäna i stället för glas, när man vill stänga hålen.

Även i Rom självt, ej blott i de många åldrande palatsen – även de moderna palatsen börja förfalla – utan i andra borgerliga boningar ser man ofta en förvånande bristfällighet, obekvämlighet och ostädning. Osnyggheten förstås av sig självt därunder.

Ännu i Mars frös jag i Rom ansenligt. Naturligt; även där äro, liksom i allmänhet i Italien, husen blott beräknade på sommarens årstid. Stengolv, breda kaminer utan anstalter att kvarhålla värmen sedan elden är utbrunnen, enkla fönster, genom vilkas breda öppna fogningar vinden ofta helt *Ossianskt* spelar med regn och slask, dörrar som aldrig kunna riktigt stängas och icke av Italienaren någonsin riktigt tillslutas, höga breda sängar med tunna täcken; – sådana äro boningsrummen.

Den sparsamma, melankoliska belysningen i Rom. Blott här och där hänger en lampa under en Mariebild – så ofta ej någon privatperson, eller flera i överenskommelse, ha lust att på egen hand inrätta vid sitt hus någon upplysningsanstalt. Polisen synes ej mera bekymra sig därom, än om gatuhållningen, vilken vanligtvis ej sker oftare än genom regnskurar. Detta allmänna halvmörker vid afton- och nattetid överensstämmer förträffligt med den tystnad och stillhet, vilken karakteriserar Rom i förhållande till andra stora städer – och som blott då och då avbrytes av spridda, ofta vackra röster, samt irrande gitarrtoner: då och då

en munter, men oftast en svärmodig sångmelodi. I Napoli är allt idel motsats – glans, støj, jubel och musik vart man vänder sig. Även folkdansarne i Napoli äro mera muntra och larmande. *Serenader* uppföras nu, såsom mig tycktes, oftare i Napoli än i Rom. Här däremot är det ej sällsynt att i sena kvällskymningen möta en *ensam* genom gatorna vandrande på gitarr eller mandolin spelande man.

Conservatorerne äro Statsrådet, som handhaver polisen, bestämmer kött- och brödpris, m. m. Denna Magistrat, där Senaten presiderar, har sitt säte på Capitolium. – Om Romerska Polisen ej är särdeles ordentlig, så är den däremot så mycket mera mild. Främlingen besvärar här av inga obekväma polisrättningar. Också folket behandlas mildt, jämväl i måttet och intäkten av utlagorna. Regeringen menar visst ej illa. Den har en *gubbes* godhet; hade den blott tillika en mans *driftighet*!

Folks-Improvisationer och *Sång*. Sång utanför mitt fönster av en halvansinnig fattig kvinna, som bodde mitt emot mig, och vid en öppen dörrglugg alltid satt och spann på en **hand-ten**, sjungande därvid kärleksvisor oupphörligt från morgon till afton, största delen av klagande innehåll (mest repeterade hon, icke utan stor förtvivlan för mig, som i mitt rum måste beständigt höra denna jämrande och gälla klagosång, vilken därtill gick på en högst entonig melodi, en förförd och övergiven flickas klagan över ynglingarnes trolöshet och kärlekens tyranni –). Serenad ej långt från mitt fönster, vid hörnhuset av Via del Boccaccio. Den Sköna ovanföre i fönstret. Ej sällan ses och förnimmas vid gathörnen *musikgrupper* av älskare, blinda, fattiga av alla åldrar, med sångstämmor, ofta förtjusande, mandoliner, tamburiner, gitarrer o. s. v. Dock försvann, såsom mig allmänt i Rom försäkrades, den egentliga Sång-perioden under de senare tidernas fransyska inflytelser och hårda omskapningar, som på folklynnets och folkglädjens haft en ganska förstörande inflytelse.

Dramatisk Improvisation av en Napolitansk folksångare på Petri-Platsen, i en talrik krets av åhörare. Mannen, en person av lägsta folk-klassen, men välväxt, med livliga, uttrycksfulla ögon, framställde ett äventyr mellan ett Helgon och några djävlar, som slutligen blevo **övermästrade**. Han beledsagade sin häftiga gestikulation med ackompanjemang av tamburin, varvid han stundom dansade och deklamerade **recitativiskt**. Stycket spelade ömsevis i tragisk, ömsevis i komisk färg. Åhörarne och isynnerhet åhörarinorna voro högst belåtna. Ett litet barn gick sedan omkring i kretsen med hans hatt, varuti penningar samlades. Sedan han stoppat sina **paoli's** i fickan, bugade han för skaran, satte sin utslitna hatt på huvudet och gick trallande sin väg åt Petri-Kyrkan, där han kanske i förbigående ville skaffa sig förlåtelse för sina sista synder.

Improviserad Romans i en krog vid S. Trinità en afton av en annan, en Romare. Jag hörde utanföre hur de andra trashankarne därinne anmanade honom att sjunga – han begynte – riddarnamn ur Ariosto förekommo i hans sång – Jag steg in – karlen var trasig, men storväxt och på sitt vis inspirerad. Verserna voro ej synnerliga, och romansen, där han på fri hand behandlade ett par Paladiners äventyr, hängde ej rätt ihop, men några icke oävna poetiska bilder förekommo dock i hans sång, och några ännu bättre putslustiga infall, varföre ock åhörarne voro mycket nöjda.

Den *ensliga växel-improvisationen* mellan ett par vilande arbetskarlar i månskenet vid foten av Coliseum. – De satte sina verktyg ifrån sig mot muren, och sig själva med ryggen mitt emot varandra, den ena uppgav ett tema, och nu gick sången friskt lös.

De *äkta Improvisatori* (Sgricci vill öppna en ny väg, som dock synes mig prosaisk, nämligen blott deklamation, utan musik) ackompanjera sig själva eller låta ackompanjera sig av något instrument. – Varje versart har sin egen särskilda melodi-art, el-

ler halvsång, i föredraget – *Ottaven sin*, *Terzinen sin* o. s. v. De mest *poetiska* improvisatorerne, d. v. s. de som sjunga av ren lust och hjärtats grund, äro nu ibland det *lägre folket* att finna. Sådana voro de tre, som växelvis tillsamman improviserade över ett bibliskt ämne, sittande i Coliseen en månskenskväll utan åhörare, blott av ren glädje och lust för saken.

Improvisatorerne hava (de förnämre näml.) åtskilliga hantverks-grepp. T. ex. de hålla alltid några i förväg gjorda praktbeskrivningar över storm, havet, solens uppgång o. s. v. i beredskap; på dessa ha de i förväg preparerat sig, och dem anbringa de sedan vid alla möjliga tillfällen, så ofta de kunna spela ämnet ditåt. Så ock komplimanger över brunetter, blonder o. s. v. dem de kunna använda när en dam räcker dem ett glas vatten, ofta begärt för att skyla eller hjälpa sig ur ett förläget ögonblick.

Teufels-Müller berättade den afton hos Fru Herz, att han varit närvarande vid den ryktbara *Corillas Kröning* på *Capitolium*. – Corilla skall då hava varit ett fruntimmer av några och fyrtio år, men högväxt, av ädelt uttryck, samt väl konserverad. Liksom denna kröning var en imitation av de Gamles triumfer, så beledsagades ock tåget av *beffatori* och *begabbelser*. Denna gången voro dessa dock allvarsamt menta, emedan hon emottog kran-sen egentligen av Senatorn och Conservatorerna på hennes *am-ants*, Hertigens av Gonzagas föranstaltande, vilken ej var *liden* av folket, och således emot folkets vilja. Missnöjets uttryck steg så långt, att den krönte sångerskan fick en vink av regeringen, att ännu samma afton eller natt hemligen lämna staden. En be-drövlig triumf!

Religion och därtill hörande ämnen.

Den *Romersk-Katolska* Gudstjänsten är i många punkter *ögon-skenligen* blott en översättning, stundom en travestering av den forna Hedniskt-Romerska.

En stor del av Romarne, de flesta som göra anspråk på bildning, vilja gärna *agera fritänkare och upplysta*; tala illa om Påve, Kardinaler, Munkar o. s. v.; – men det går vid varje allvarsamt prov med dem, som med många, vilka ej vilja tro på spöken och dock äro högst rädda när de bli ensamma i mörker. Innan de hinna besinna sig, kommer den gamla **superstitionen** över dem med sin vanliga makt, lika starkt som över den lägsta pöbel.

Gudstjänstens prakt. – Den symboliska Ritualens inre Poesi, oftast vanställd av den olidligt mekaniska och pladdrande behandlingen genom ömkliga och föraktliga präster. – Musikens förtrollning. Överallt rök och vällukt av de härligaste rökelser. *Kyrkornas skönhet*, eller åtminstone smakfulla elegans, vilken icke tillåter inrättandet av sådana faststående skräpiga bänkar som hos oss, utan blott rörliga flätade stolar, som flyttas undan, eller ock bara golvet. Det kostar en **stickstyver**, att få en stol av kyrko-
betjäningen. Men även de förnämsta personer av bägge könen kasta sig **sans façon** på knä mitt bland tiggare och pöbel på bara golvet. Vid sådana tillfällen förgätes här all rang. Större delen av åhörarne deltaga i vissa delar av sången och bönen, och förstår all den *latin*, som vid dessa tillfällen förekommer; kvinnorna så väl som männen. *Privilegium att läsa Bibeln* utdelas av Prästerna, som, allt efter personens egendomliga beskaffenhet och själattillstånd, utmärka huru mycket han får läsa och vilka av de heliga böckerna äro passande för *honom*, så länge detta tillstånd räcker. Låter han nyfikenheten förleda sig att gå längre, så är det en svår synd. Personer, som av de andlige anses kraftiga nog att ordentligt **digerera** *bela* Bibeln, erhålla därtill deras samtycke.

Man kan ej nog förundra sig över så många resandes och re-
sesbeskrivares mani, att deklamera mot det närvarande Roms vid-
skepelser, och däremot på det mest sentimentala sätt taga i för-
svar eller åtminstone beklaga försvinnandet av den antika he-
dendomens tvivelsutan ännu mera krassa superstitioner. –

Så aktning svärd än den aktning och tolerans är, varmed man

här behandlar *Forestieri* (vilka isynnerhet i Rom firas så, att man kan ej mer begära), synes man dock i *Sixtinska Kapellet* driva hövligheten för långt, där man vid där förefallande religiösa funktioner bygger för dem upp ställningar och läktare, under det av de infödda och rättrogna knappt en och annan med stor möda lyckas att smyga sig in, och mest på det viset, att han ger sig ut för en utlänning.

Däremot äro *Judarne* illa plågade och få, bland annat, ej offentligen visa sig utan att bära kännetecknet av ett gult band på hatten. –

Italienarne, som helst tillbringa livet i en **amusant** overksamhet, finna i den skimrande Ceremoni-gudstjänsten och de för mängden tanklöst förbisorlande mässorna ett ypperligt medel att för många timmar dagligen uppfylla tomheten av sitt inre liv. – Det täcka könet finner där ock näring för sin sinnlighet och böjelse för **amouretter**. – Katolicismen bibehåller sig här icke, såsom falskeligen föregives, genom Påvedömet och Prästerne, utan genom naturen och nationens karaktär. De Italiennarne, som häröver vilja upphöja sig, utmärka sig antingen genom fulländad gudlöshet, eller åtminstone genom en högst osmaklig abstrakt och prosaisk **Deismus**.

Vi skulle man undra på, att hedersgubben Pius (VII) stundom förblandar Katolicismens idé med Papismens? – Den Katolska kyrkans kolossala Solros synes ännu i sin vissning ärvördig och ljuvt majestätisk. – Vad katolikernes närvarande Kyrkoförfattning angår, behöva vi ej avundas dem mycket. Vad de verkligen hava *mer* än vi, kunna vi ju ock sätta oss i besittning av. Föröfrigt visar den sig mera lockande på avstånd, än på nära håll. Det är mig lätt begripligt, hur man på kusten av Östersjön kan övergå till Katolska Kyrkan, men icke hur man kan göra det i själva Rom, utan att vara *svag* till förstånd eller grundsatser. Vi hava, liksom katolikerna, Kristendomens urkunder (dock vanvårda vi för mycket *traditionen*), men vi ha ock i all

härlig utveckling Filosofien, Poesien, Frihets-känslan, den patriotiska entusiasmen, den manliga hänryckningen för Ära och Rätt – och det är icke *Luthers* skull, om vi ur alla dessa elementer ej förmå utbilda något Värdigt, Glädjebbringande, Varaktigt, i Liv, Religion och Konst. Kristendomens flamma tändes första gången i *Öster*; på nytt tändes den andra gången i *Norr*. Och var ej Luther den, som putsade ljuset och avklippte den långa osande vekan, att lågan småningom kunde brinna klarare? –

Vid *Påvliga Välsignelsen* från *Balkongen av S:t Peters-Kyrkan* var den stora platsen beströdd med lager- och myrtenkvistar. Påvliga soldaterna i vita uniformer och myrtenlöv på hattarne slötto en halvkrets mitt på platsen framför kyrkan, och en rask militärisk musik skallade ur deras mitt. Ovanpå [bröstlänet](#) av balkongen (tvärs över huvud-ingången) brunno två ljus, mellan vilka monstransen uppställdes. Äntligen börjar en högtidlig klockringning och avbryter den glättiga musiken. Påven, i vit festprydnad klädd, buren högt i luften på en stol omsvjad av två (vita) fjäderfanor, anländer ur kyrkan och synes på balkongen. – Allt folket ligger i ett ögonblick på sina knän. Männen, jämväl soldaterna, blotta sina huvuden; de senare sänka fanorna och sträcka gevären, taga myrtenkvistarne från sina hattar och strö dem på jorden. Påven dröjde några ögonblick i stilla bön, därpå uppreste han sig, bredde långsamt högtidligt händerna från varandra, sträckte dem mot himlen för att nedkalla välsignelsen från höjden, sänkte dem åter och gjorde korsets tecken. Detta skedde tre gånger; nu dundrade kanonsalvor från [S. Angelo](#) genom luften och förkunnade det för avlägsnare trakter. Därpå lästes av ett blad en skrift, och kastades sedan sönderslitet bland folket (Fru Recke påstår att blott *ett* blad läses, och innehåller blott fördömmelse; Adler däremot att sedan Ganganelli ingen fördömmelse äger rum, utan att det av en Kardinal upplästa papperet innehåller [Indulgens](#) åt folket för hundra dagar. Andra säga att två lappar läsas och nedkastas, den ena innehållande välsignel-

se, den andra fördömelse). Nu uppstod bland folket en livlig och barnslig nyfikenhet, att se vad riktning dessa papperslappar togo och att kunna uppfånga någon av dem. Även under det välsignelsen sker, hålla många sina rosenkransar i hattarne högt upp i vädret, för att i dem såmedelst desto bättre uppfånga någon del av välsignelsens magiska verkan. – Man påstår till och med, att några vända om sina (bön-krans-snören) under akten, på det att välsignelsen må kunna träffa dem på bägge sidorna. Sedan Påven försvunnit, manövrera tropparne under musik i stor parad, fyrkant, och allahanda **deployeringar** och **evolutioner**: Infanteri – Kavalleri – **Sappörer** – Borgargarde. Färdigheten i manövrer lärer ha ansenligt förkovrat sig sedan Fransosernes tid. Också tropparnes beklädning är ganska prydlig. Generalen som kommenderade var en fryntlig stormagad Prins av ett mycket frodigt utseende.

Påvens utseende. Påven (Pius VII) har en vördnadsvärd intagande gestalt – fastän blott av medelmåttig storlek och tämligen mager. Något lutad av ålder och sjuklighet. Hans hår något krusigt, svart till grundfärgen och numera mest grånat. Över hans något avlånga anlete, av tämligen starkt brunaktig färg, är spritt ett oavbrutet drag av den vänligaste välvilja, som också uttrycker sig i hans svarta, eldiga, men milda ögon, tillika med ett Gudi hängivet sinnelag, och ingiver förtroende och tillgivenhet. En fin romersk näsa och en något framstående haka giva hans skarpt bestämda anletsdrag en viss kraftighet, som genom den ljuva mildhet, vilken omger den välbildade munnen, smälts till uttryck av den mänskovänligaste karaktär. I alla hans rörelser härskar värdighet och otvungenhet. Varje yttring av hans milda personlighet framgår fritt ur hans själs inre, utan beräkning, utan affektation; dock tillika i allt med den hållning och skick, som ägnar en Apostel. Påminner om Biskoparne i Kristendomens första tider.

Den milda Påvens utlåtande, då en Kardinal, som i sin iver

hotade en i sällskapet närvarande Protestantisk förste (Resande) att bli fördömd, vände sig till Påven och av honom på denna dogm fordrade bekräftelse: »Detta är ett allmänt Kyrkans yttrande, som man likväl aldrig är berättigad att använda på enskilda fall. *Vi* kunna icke göra undantag, men Gud kan göra det.«

Påven har två *Ordnar* att förära: *di Christo* och *Sprone d'Oro*. Ett slag av den förra har ock Prins Cesarini ifrån gamla tider rätt att utdela; men ger den ej numera åt någon, enligt överenskommelse med Påven.

Katolska prästernes utväg i avseende på *Protestanternas moralitet*. De påstå, att djävulen vida mindre och stundom nästan alls icke anfäktar Kättarne med syndiga frestelser, emedan han är säker på att bekomma dem ändå; däremot ansätter han oupphörligt och med all sin kraft de rättrogna *Christiani*, vilka således helt naturligt äro i den ställning, att de oftare måste falla, och i allmänhet i sin yttre moraliska vandel överglänsas av Protestanterne. Men dessa arma Kättares skendygd hjälper dem ej till saligheten, utan bliva de i alla fall fördömda.

Kyrkostatens besynnerliga inre förvaltning. Den är nu så oredig och i sin rot maskstungen, att oaktat Gonsalvis duktighet, har det lyckats en hans Sekreterare (?) en *Abbate Vitali* med en mängd andra sammansvurna, att i två års tid förskaffa sig stora penningesummor genom utställande av *falska Påvliga Rescripter* (t. ex. tillåtelser till giftermål i förbudna leder, mellan en förnäm ung munk och en d:o Nunna i Sicilien etc.) som ock alla blivit verkställda och numera förorsaka en gruvlig förvirring. Först nyligen har detta kommit till Överhetens öron, vilket visar huru liten kontroll Minister-Kardinalerna äga på sina underordnade, eller hur föga samband äger rum mellan de olika Kollegierna. En *Beneficiat* i S. Peter var den, som eftergjorde Påvens underskrift. Vitali levde med stor lyx och *brillantrade sig* ofantligt. (Bijouterier äro Italienarnes svaghet). De sammansvurna kastades i kedjor, i de gruvligaste rummen av Angelo-borgen. Fol-

ket var emot dessa missdådare på det högsta uppretat; men fruktade dock, att de skulle benådas eller åtminstone, om ej i hemlighet hjälpas på fri fot, dock allt för lindrigt straffas. Saken **upp-täcktes** genom Kardinal Pacca, Roms Guvernör, som på Påvlig befallning vägrat anläggandet av en monopolisk papperskvarn, och ett par dagar därefter till sin stora förundran av Ansökanden mottog en befallning *därtill* underskriven av Påvens egen hand. Han gick då genast till Påven, som med yttersta förvåning medgav, att hans namn vore undertecknat fullkomligt lika med hans handskrift, men att rescriptet ej vore av honom. Så kom man tjuvarne på spåren.

Abbati kallas här de unga andliga, så länge de vänta på erhållande av *Canonicat*. Det tycks ej här existera andra land- och sockenpräster, än dessa Kollegier av *Canonici*, med deras *Archi-Prete*, som finnas i vart och ett av dessa mellanting av byar och småstäder, där lantfolket bor. En sådan Canonicus har merendels ej mer om dagen att göra, än att läsa en mässa och sjunga en stund i Koret. Därföre har han betydlig sold – och jag tror, åtminstone ofta mest, liksom prästerna hos oss, i *liggande jord*.

Madre d'Amore, är Jungfru Marias vanliga sköna benämning, såsom Gudomens Godhet, Kyrkans Mildhet och de arma Dödligas hulda förespråkarinna hos sin heliga Son och den mera stränga, allvarsamma Gud Fader.

Litteratur.

Av *A. W. Schlegels Dramatische Vorlesungen* är i Norra Italien en italiensk översättning utkommen med polemiska noter, där den honom för övrigt beundrande översättaren häftigt tager Alfieri i försvar. Att Alfieri är en jätte i Tragisk konst, är den k äpphäst, för vilken Italianerne mest intressera sig.

Gustav III:s besök i Vatikanen. På ett praktbord i ett av Biblioteksrummen är i en gyllne, runt omlöpande rand, i upphöjt ar-

bete, liksom på Geijers horn och i samma dimension, föreställt Gustavs mottagande av Påven.

Det *Ottobonska* rummet innehåller Dr. Kristinas boksamling.

Densamme *Acerbi*, som rest i Sverige, är *direttore* över redaktionen av *Bibliotheca Italiana*; de andra tre medlemmarne av redaktionen kalla sig under företalet *modest compilatori*. – Märkligt förekom mig, att redaktionen öppnat sin tidskrift med ett brev från Mad. Staël, vari hon säger sans façon, att hela Italienska litteraturen och själsdanningen står på svaga fötter; att man för litet vet och för litet tänker; – råder dem isynnerhet att läsa vad som kommer ut *norr* om Alperna, i Tyskland och England, skaffa sig goda översättningar av Shakespeare, m. fl., att bilda i sina *conversazioni* en mera spirituell anda o. s. v. Svar därpå och vederläggning av förebräelsen att Italiens jord nu ingenting självständigt genialiskt frambringar, grundad på *Canova*, som bildar *figure sovrumane* och efter *två tusen års barbari* trätt upp för att åter förnygra konstens värld. Något längre fram, om jag minns rätt, i samma journal kommer ock en medlare, som vill på sätt och vis hålla med Fru Staël, men är lika enfaldig med antagonisten.

I *en tom* av *Bibliotheca Italiana* finns ock infört ett förut otryckt brev av Tasso, som innehåller märkvärdiga saker och är avfattat i den högsta möjliga naiviteten. Det är skrivet i hospitalet S. Anna till Kardinal Alboni. Han beklagar sig där bittert över Signore Duca di Ferrara, som utan all rim och reson förklarar honom *galen* och spärrat in honom. Beder Kardinalen ej tro denna osanning utan läsa de tvenne dialoger han nyss skrivit i sitt fängelse, *della Nobiltà och della Dignità* – om vilka han frågar, om väl något dylikt kunnat skrivas av en *Pazzo*? Han påstår, att Hertigen undanhåller honom hans mödernearv, utom det, att han gjort honom förlustig av (jag minns ej hur många) *Scudi*, dem han tror sig kunnat vinna, till framtida självständigt uppehälle, om han själv fått trycka sitt episka poem. Han säger sig veta, att det

försvar för hans fars minne, som han skrivit på flera Italienska furstars önskan, är orsaken till hans olycka, emedan hans far var hatad av det Spanska partiet; därvid har hans avundsmäns och medtävlares illvilja hakat sig fast; men han vill hellre låta sitt liv, än han godvilligt åt dem avstår palmen av sin diktar-ära och erkänner sig övervunnen. För övrigt vill han gärna leva för att skriva några skaldedikter till och framför allt enligt sitt ideal fullbordade sin hjältedikt: är dock genom två års förföljelse och fångenskap så medtagen, att han ej orkar författa några *långa* mer, men till *korta* saker, såsom till sonetter och canzoner, tror han sig ännu ha styrka. Slutligen beklagar han sig, att man uttyder även hans förnuftigaste tankar för följder av ett *humor melanconico e bizarro*.

På existensen av *Aqua Tofana* tror nu mera ingen upplyst i Italien. *Böttiger* tror dock, att saken ej är utan all grund och citerar *Beckmanns Beiträge zur Geschichte der Erfindungen*, 1 Th. och isynnerhet 2 Th. sid. 565 och följ. *Dr. Habnemann* förklarade *Aqua Tofana* för ett arsenikaliskt *Mittelsalz*.

Om författares, förläggares och bokhandelns tillstånd i Italien – icke synnerligt. Censuren är godtycklig och pedantisk; i Rom mindre mot vad som skrivs, än vad genom bokhandeln utspredes. Dock se alla vederbörande med främlingar och resande genom fingrarna. Förbudna böcker stå överallt att bekomma. Vill man uppfylla allan rättfärdighet, så skaffar man sig formlig permission därtill. Så göra många av de infödda, Präster, Lärde, o. s. v. – Brist på kommunikation i Italienska litteraturen; inget sammanhang mellan Italienska Litteratörer och Tidskrifter. Var och en driver *sitt* fack för sig själv, så gott han kan.

Ett lustigt prov på den historiska kritikens tillstånd i Italien är en för icke längesedan (jag minns ej författarens namn) utkommen *Tiburtinsk Historia* till den *studerande Tiburtinska ungdomens tjänst*. Han gör däruti Tiburtinerne till äldre än Siculerne, ja till *Ante-Diluianer*, vilken sats han anser bevisad absolut genom två italienska författares auktoritet, som levde i 18:de århundradet.

Allt tvivel därpå förklarar han för dumdristig förmätenhet. Ändamålet för sin bok uppger han vara att uppelda de unga Tiburtinerna till stora och höga tänkesätt, värdiga deras Ante-Diluvianska förfäder.

Homerus är ock i Kalabrisk dialekt översatt.

Den resande Filosofinnan, som visades och hördes för penningar. Ett slags parodi över Dr. Witte, ett i dessa dagar hitkommet barn av 8 år. Affischen ofantligt bombastisk och lovande. Flickan satte sig på en stol med mycken värdighet och lät examinera sig i alla vetenskaper. Man kan lätt föreställa sig, att hon svarade på alla frågor, men tillika såväl frågornas som svarens beskaffenhet. Hon hade i sanning ett utomordentligt minne – och dukade med mycken mekanisk färdighet upp sina utanläxor.

Konst.

Ehrensvärd säger i sin Resa: »Att se *gamla* taylor, är en vällust, *evär och av ebo*.«

Florentiner, o Francia, o Perugino, huru sant! – Vid samma Ehrensvärds omdöme över Rafael är man frestad att sucka: »Fader! förlåt dem etc.«

Rafaels och vissa andra äldre Målares figurer höja sig genom konturernas utomordentliga bestämdhet, teckningens stränghet och koloritens solida beskaffenhet liksom statyer ifrån duken. – Så mycket fatalare förekommer en sedan de *nyare målarnes* från *Guidos skola emanerade Nebulism*. –

Enligt Gierlew (och Fiorillo, 2 B.?) är näst Peters-Kyrkan *Domnen i Milano* den största Kristna kyrka man känner. Den tredje i ordningen är Pauls-Kyrkan i London. Så skall storhetsförhållandet mellan dessa trenne vara: *Petri-Kyrkan* har i längd 622 fot, i bredd 461 1/4 fot, i höjd 445 fot. *Domkyrkan i Milano*: i längd 499 f., i bredd 296, i höjd 380. *Pauls-K. i London*: längd 512, bredd 255, höjd 248.

De stora *Kyrkorna* här äro ofta tillika de förträffligaste Målning-Gallerier; och när de blott ej äro, för åskådning av tavlor, illa upplysta, vilket så ofta är fallet, skänka de, genom ämnets storhet och enhet, en väl enklare och mera enfärgad, men ock djupare och ostördare njutning, än man finner på de merendels tämligen själlöst anordnade brokiga Gallerierna. –

Den slyngeln *Prins Borghese*, som rör om en mängd gudomliga Villor och lanthus nästan i alla nejder av Italien, har sålt till Napoleon hela samlingen av målningar och statyer, som förvarades i Villa Borghese vid Rom. Kronprinsen av Bayern har författat ett poem däröver, varuti han uttrycker sin harm.

I Villa Borghese är ock den vackra Casino'n ruinerad. – Den närvarande ägaren har låtit reparera framsidan och bygger, som det tros, upp det hela igen. –

På en Sarkofag i *Museum Pio-Clementinum* hålla två gråtande Genier en fjäril över deras brännande facklor.

Sappho, sig lik både i *Villa Albani* och på *Capitolium*, ser gemen ut, såsom en sköka. – Likaså *Korinna*. *Messalina* är däremot rätt täck, och liknar fullkomligt de Romerska skönheter-na nu för tiden. Har till och med ett oskyldigt uttryck i sitt ansikte.

Märkvärdig syntes mig i Rom den utomordentligt stora arkitektoniska förbrukningen av *järn*, till galler av balkonger, altaner, fönster, staketer o. s. v. Här är dock järnet så dyrt. Hos oss, som påstå oss leva i *järnets land*, görs allt sådant av *trä*.

Skulpturen måste, för att bli mer än ett lån av Grekerne, för att bli en sant självständig konst även i våra dagar, hädanefter gripa mycket mer in i Historien, än den hittills gjort – icke ensamt inskränka sig till mytologiska ämnen. –

Sedan man sett *Museum Pio-Clementinum*, eller en samling av ypperliga statyer *vid facklor*, begriper man huru levande de Gamles Gudabilder presenterade sig i deras tempel, som ofta ingen annan belysning ägde, än genom (artificiellt) *ljus*.

Det är svårt att tänka sig *Pietro Perugino* alldeles så ogudaktig som Vasari skildrar honom. För att icke nämna det fromma uttrycket i hans arbeten, så talar bland annat den *pia memoria*, med vilken den storsinte Rafael alltid omfattade sin lärares minne, mycket *för* honom jämväl i detta avseende. Dock är sannolikt, att P. Perugino aldrig varit så from och så dygdig som Dürer; och symboliskt nog framställes då i motsatsen av dessa bägge personer det olika förhållandet i Norden och i Södern av Konstens inflytelse på Konstnärns personlighet, eller den olika modifikationen av den sanning, att Konsten överallt till sin individuella utgångspunkt fordrar och förutsätter ett stort, rent, ädelt sinnelag.

Napoleons stolta Staty av Canova är det bästa denne Konstnär frambragt av *heroisk*, ja *manlig* art. Det är en obeklädd kolossal gestalt – blickande med huvudet något åt sidan – med en *scepterlans* av förgylld brons vilande mot sin vänstra axel. I högra handen håller han ett jordklot, på den vänstra har en vingad *Victoria nedlätit sig*. Stoden är ungefär nio till tio fot hög, av fullkomligt fläckfri, carrarisk marmor.

En Würtenbergare, *Wächter*, kan anses på visst sätt såsom det första fenomenet av den nu hos de bättre Tyska målarna i Rom härskande anda. Han utmärkte sig genom stora historiska kompositioner, till vilka han tog Bibliska ämnen, helst ur Gamla Testamentet.

Vid Evangelisten *Lukas Kyrka*, under beskydd av denne patron för Bildande Konst, finns en *Akademi för Måleri, Skulptur och Byggnadskonst*, där romerska och jämväl andra Konstnärer vid vissa tider hålla sammankomster och ställa upp sina bilder och teckningar, dem de ock ofta testamentera hit, till åskådande. Här förvaras ock *huvudskålen av Rafael*.

Den märkvärdiga *Moses av Michelangelo* befinner sig i Kyrkan *S. Pietro in Vincoli*.

Salvator Rosa, begravnen i Kartusianer-Kyrkan, har på sin vård

fått en inskrift, som tycks visa, att man den tiden hållit honom för större skald än målare:

*Pictorum sui temporis nulli secundum,
Poetarum omnium temporum principibus parem.*

Stadsmärkvärdigheter; Villor, Palatser m. m.

I *Villa Borgbese* har man rätt tillfälle att beundra den stora, enkla, fria, osökta stil, i vilken alla de Romerska parker och trädgårdar äro anlagda, vilka icke falla in i den tid, då den holländskt-fransyska smaken, eller senare den engelskt-affekterade natur-härmingen despotiserade allt. Den sublima, antikt simpla Italienska naturen har varit anläggarnes mönster, och där de visserligen i sina anläggningar upptagit vissa former av den fransyska smaken, såsom t. ex. de väldiga trädgångarne i *Villa Albani* och *Villa Pamfili*, måste man medge, att dessa vida mera passa till denna lugna plastiska natur, än de Engelska parkernas på var fläck efter frappant natur-effekt jagande barnslighet. Här en pinje, där en cypress, här flera tillsamman, där en grupp av plataner, en gång av lagrar och evigt gröna ekar m. m. Allt är värdigt, stort, enkelt och bekvämt. – Templet i sjön är helgat åt *Aesculapius*. Väl vore, om han ville från denna elysiska park följaga den *aria cattiva*, som gör att man under sommarmånaderna icke kan bo där, ja icke törs sova över natten utan att blottställa sig för feber. Trädgårdsfolket se bleka och sjukliga ut. Mitt emot i bakgrunden av en lund ett *Diana-tempel*.

I *Villa Albani* bör man, för så mycket annat av visserligen högre märkvärdighet, icke försumma att betrakta de präktiga mosaik-golven och alabasterpelarne i huvudbyggnaden.

Villa Nelli, en liten utanför *Porta-Pinciana* belägen och med en gammal byggnad försedd Villa, fordom *Villa Doria* och i äldre tider *Olgiate* kallad, har varit Rafaels sommarboning och sannolikt egendom. I taket av största rummet (alla rum äro små) har

han målat *Alexanders bröllop med Roxane*, eller egentligen bröllopskvällen, när Alexander vill bestiga hennes läger, på vars ända hon sitter, halvnaken redan, men **tuktig** och blygsam. Likaledes en *Grupp av Genier*. I *övre våningen* på väggarne äro åtskilliga kvinobilder målade av hans lärjungar al fresco. Man utger dem för Rafaels älskarinnor. Alla väggarne prunka dessutom av de sirligaste och mest genialiska arabesker. Kanske äro de flesta icke av hans egen hand, men i hans smak och anda av hans lärjungar tecknade.

Den gudomliga *Villa Pamfili* intager stället av *Galbas* trädgårdar, med sin stolta, så angenämt vederkvickande Pinjeskog, som fyller och pryder en hel kulle. Präktigt omväxla lustlundar, valvlika skugg-trädgångar, blomstergårdar, konstiga springkällor och vattenverk (ett är i skepnad av en regnskärm), vattenfall, **hinabvallende Teiche** m. m. En amfiteatralisk paviljong med Basreliefs, Statyer och Vattenkonster, som spruta vatten vid flöjtmusik, om man sätter ett maskineri inuti huset i rörelse. På husets platta tak överskådar man Villa'n, den nära Petri-Kyrkan, det stora Rom, tills de milda bergkedjorna av Tivoli, Frascati och Albano, till vilken det speglande Medelhavet sluter sig och ger en ända åt den härliga cirkelrunden.

Omkring 50 Villa's kunna räknas i omgivningen av Rom och på dess höjder. Deras ägare tyckas mer och mindre dunkelt känna, att dessa praktbyggnader och lustgårdar icke egentligen existera för någon enskild persons räkning, utan äro ett **commune bonum** för hela den bildade mänskligheten; också har verkligen hela det Kristna människosläktet fått **kontribuera** till de flestas inrättande. Avkomlingarne av dem, genom vilkas sammanskott dessa underverk till en betydlig del uppstod, taga nu ut sin rätt; var och en främling har fritt tillträde och är, när han vill, lika mycket hemma där som ägarn själv, vilken vanligtvis icke bor där, utan då och då gör en promenad dit liksom en annan främling, och liknar fullkomligt en främling i sättet av sitt uppträdande.

Palazzo Borghese är byggt i formen av ett klaver, samt kallas ock därför *il Cembalo Borghese*. Det stöddes av 196 granitpelare. –

I *Palazzo Doria* är en av Poussin gjord kopia av det *Aldobrandinska Bröllopet*. Dess original är att se i *Vatikanen*. Mig har denna utskrikna tavla ej synnerligt uppbyggt. Dess innehåll är bekant: vitklädd och till större delen ännu beslöjad sitter bruden på bröllopsbädden med sin *Pronuba* vid sidan, som underrättar henne om de plikter hon nu snart måste uppfylla; på säng-fotsteget sitter den väntande eldige brudgummen, smyckad med en krans. På båda sidorna i vinkelrum med husliga värv sysselsatta tjänarinnor, bland vilka en Citterspelerska med angenämt uttryck. Allt ser ut som en liten målad basrelief med förbleknad, kall kolorit. – Denna målning, tillika med den icke mindre famösa *Laocoon*, funnos i *Titi Termer*.

I *Palazzo Corsini* (som Drottning Kristina bebott) utmärker sig *Biblioteket* genom en rik samling av verk ur 4:de århundradet, och 400 Band Kopparstick.

Vatikan-Palatset säges av somliga ha 11 000, av andra 12 000 rum. Man *upptäcker* stundom rum däruti, vilkas existens sedan århundraden varit glömd. *Stora trappan* upp till *Vatikanen* är av *Bernini*. Det var på *Bramantes* föranstaltande, – han var *Rafaels* landsman och vän, – som denne blev kallad från *Florens* av *Julius II*, att måla i *Stanserna* den bekanta *Filosof. Skolan*; varefter *Påven* ock befallde honom måla alltsammans. Hans respekt för *Perugino*, visad så skönt vid detta tillfälle.

Gården, omkring vilken det *Galleri*, som kallas *Rafaels Loger*, går, heter (*Cortile di*) *S. Damaso*. *Orange-trädgården* heter *Belvedere*; varav den beryktade *Apollo-Bilden* fått sitt namn, som i *Neros* födelse-ort *Antium* uppgravdes för 300 år sedan. – Man tror, att den förut stått i *Delfi*, och blivit på *Neros* befallning jämte flera andra statyer därifrån avhämtad. Men *Nero* var död, när transporten ankom.

I *Vatikan-Kapellet Sancta Sanctorum* förvaras en *Kristus*, som

skall vara *tecknad av Lukas* och utmålad av Änglar; varför ock denna bild kallas *Acheropoeta* (icke med händer gjord).

I *Cappella Paolina* är en *freskobild* av *Michelangelo* (så påstår man), tämligen svart bliven av tiden, något vild och tumultuarisk, och föreställande *Pauli Korsfästelse*.

I *Kyrkan S. Onofrio*, som förvarar Tasso's ben, ligger ock den genom den bekanta romanen *Argenis* namnkunnige *Barclayus*.

I *Maria delle Grazie* finns en gammal gullmålad Mariabild, bragt i 10:de århundradet från Jerusalem.

S. Petri-Kyrkans stora mellanportal är blott på de dagar öppen, då Påven själv där läser mässa; ett par gånger i Påskhelgen, på *S. Petri-dag* o. s. v.

Utsikten från Kupolen av denna Kyrka: det eviga Rom med alla sina torn, obelisker och kolonner utbrett på bägge sidor längs efter den gula Tibern, mellan de oräkneliga palatsen, de leende parkerna med cypresser och oranger, de otaliga springbrunnarne och vattenkonsterna, den nära intill med sina höga lummi-ga pinjer rikt prunkande *Villa Pamfili* m. m. På avstånd i halvkrets på sluttningen av deras vänliga bergskedjor skimra *Tivoli* och *Frascati* etc.

Bjälkarne och timret av det ofantliga skeppet, på vilket *Caligula* genom *Arkimedisk mekanism* lät föra denna *Obelisk* från *Egypten*, tjänade till byggning av hamnen i *Ostia*.

Obeliken på S. Petri-Platsen är den störste av alla i *Rom* och den enda som genom alla skiften bibehållit sig osönderbruten. Den bär nu på sin spets det triumferande korset, och på sin basis denna inskrift:

Ecce. Crucem. Domini

Fugite.

Partes. Adversae.

Vincit. Leo.

De. Tribu. Juda.

Nero hade låtit uppresa den i sin fordom här belägna Circus, och helgat honom åt Augusti och Tiberii åminnelse: därför bär han, högre upp, denna kontrasterande inskrift, som dock utan mycken skarpsynthet ej ses:

Divo. Caesari. Divi. Julii.

F. Augusti. Caesari. Divi.

Augusti. F. Augusta.

Sacrum.

Kyrkan *S. Giovanni in Laterano*, vilken är Påvens egen **Prebende-** eller Pastorskyrka såsom Biskop i Rom, bär på sin fasad denna överskrift: *Sacros. Lateran. Eccles. Omnium Urbis Et Orbis Ecclesiarum Mater Et Caput.*

Inuti denna sköna kyrka, vars fasad är oändligt vackrare än Petri-Kyrkans, är *S. Martini* gravvård; gjuten i brons, i gammal, sträng och from stil, ligger Helgonet i andlig ornat med sammanknäpppta händer över sin grav, med denna vänliga omskrift: *Temporum suorum felicitas obiit 1431.*

Det nya *Capitolium* är byggt under Bonifacius d. IX på ruinerne och fundamentet av det gamla *Capitolii Tabularium* (så hette arkivet för Senatens Stadgar, **Consulter**, Folksbeslut m. m. Det hörde till framsidan av det gamla *Capitolium*, som vände sig utåt Forum med sina höga tjocksteniga murar, torn, portico's, **atrium**, **tabularium** etc.) Det blev förnyat och förskönat under Paulus III av Michelangelo. Dess nuvarande arkitektonik ger dock ej något synnerligt intryck, och obegripligt är, varför det ej fick, liksom förut, vända sin fasad åt Forum och Coliseum, utan åt en gata, som ehuru rymlig och välbyggd ser modern och obetydande ut. Troligtvis var Michelangelo då i ett som annat bunden av instruktioner och omständigheter.

Den fordom till *Quirini tempel* hörande långa och branta *trappan* av 124 vita marmorsteg leder nu upp till kyrkan *S. Maria*

d'Ara-Celi, som är byggd på lämningarna av *Jupiter Capitolini* tempel (vilket också vände sin framsida och portik åt Forum) samt inuti sig ännu bevarar en mängd av dess forna kolonner. Två sido-kapeller och det gamla templet voro helgade åt Juno och Minerva; ett av dessa är det nu åt S. Helena, vilkens ben vila här. – Jupiters bildstod var gyllne och Victorias av solitt guld, 320 pund tung. – Från Forum föra två mindre jord(tegel)trappor; upp från den nya staden en präktig stentrappa. Två vattensprutande lejon av egyptisk basalt bevaka den. Ovantill vid huvudingången stå på höga piedestaler de *kolossala bildstoderna av Castor och Pollux*, med deras hästar vid handen; till höger den första pelarn av de gamla *Milvisarne*, till vänster en annan pelare ur Michelangelos tid. Mitt på platsen M. Aurelii bronsstod till häst, förgylld, härlig. – Vid Cäsars död sårades den berömda, i Romuli och Remi tempel funna *Varginnan* med de döende bröderna av brons, förträffligt Etruriskt arbete, i bakbenet av en blix, och bär tydliga spår därav.

XXII.

Besök i Neapel. – Avresa från Rom. – Ankomst till Venedig.

[1 juli – 9 Nov.]

Brev till författarens syster.

Venedig, d. 16 Nov. 1818.

Min oförgätliga Syster! – Kan du väl förlåta mig, att jag så länge lämnat dina och de övriga kära släktingarnes vänliga rader av d. 13 Mars utan svar? Jag bekom dem i sista dagarna av Maj månad, och det tycks väl således, som hade jag under den långa sommarn kunnat finna någon tid att meddela Er min innerliga tacksamhet. Men tiden har under oupphörliga resor, förströelser och arbeten så *geswindt* rusat sin kos, att den mera liknat en dröm än ett vakande tillstånd. Även till Geijer och mina övriga Uppsala-vänner har jag sedan Maj månad ej skrivit. Mitt enda hopp, då jag känner huru livligt man i Åsbo intresserar sig för mina öden, är att från Uppsala dock genom brodern Per Ulrik Kernell några underrättelser kunnat *transpirera*, emedan Generalskan *Hellvig*, till vilken jag skrivit från Rom några gånger, med Geijer underhåller en oavbruten brevväxling. Jag är på god väg att bli en lika försumlig korrespondent som Rousseau, som aldrig skrev till någon människa, ej en gång till sina bästa vänner, emedan, sedan han postdag från postdag uppskjutit sina brev i hopp att kunna göra dem desto mer innehållsrika, han äntligen slog dem alldeles ur hågen, därför att han ej förmådde hitta på någon förnuftig orsak till ursäkt för sitt dröjsmål. Emellertid hoppas jag att min senaste skrivelse av d. 18 April, från Rom, framkommit till det älskade Åsbo.

Sedan den tiden har jag flera gånger ömsat vistelseort. Med slutet av Juni lämnade jag Rom, där hettan gjorde luften osund och odrägligt kvalmig. Denna stads läge, lågt liggande omkring den grumliga Tibern på ett av höga bergstrakter inneslutet fält, som nu genom århundradens brist på odling förvandlats till en öken, gör den under de heta månaderna Juni, Juli och Augusti vådlig även för de Inföddas hälsa, och så mycket mer för en nordisk främlings. Jag började redan lida rätt mycket av denna lufttemperatur, då jag d. 1 Juli tågade ut med mina Danska reskamrater och en ung lärd från Berlin, Wilhelm Müller, en förträfflig stallbroder, till *Albano*, en liten stad som ligger på slutningen av *Monte Cavo*, det forna Albaner-berget, vid stranden av en sjö i den hälsosammaste och mest romantiska bergsbygd, några mil från Rom. Det var i denna nejd, så rik på historiska minnen, som det forna *Alba-Longa* stod. På spetsen av *Monte Cavo* synas ännu ruiner efter Jupiters tempel, där alla de förbundna folkstammarna i Latium firade sina förbundsfester. Vi hyrde oss i *Albano* en vacker våning i ett hus, som kallades *Palazzo Lazarini*; alla stora hus kallas här Palatser, så snart de tillhöra eller tillhört adliga familjer. Min hälsa återställdes fullkomligt, utom det att jag genom den även i denna bergsbygd betydliga hettan stundom led av ögon- och magplågor. I slutet av Juli reste Hjort med sin Baron till Livorno, för att där inskeppa honom till Danmark igen, emedan han ledsnat vid hans sällskap. Sedan begav sig Hjort sjöledes till Neapel. Jag blev med Müller ännu ett par veckor kvar i *Albano*, och följde honom sedan in till Rom, varifrån han efter några dagar avreste till Florens, där han ville tills medlet av Oktober avbida min och Rückerts (en här också resande Tysk poets) ankomst. Jag drog åter ut på landet igen, och hyrde mig rum i *Ariccìa*, en liten ort i den vackra Latinska bergsbygden, där jag tillbragte det återstående av Augusti månad. Rückert och några Tyska målare, som också i *Ariccìa* väntade på hettans övergång för att sedan återvända till Rom, voro mitt

dagliga sällskap. Om morgnarne promenerade vi, till fots mest, ofta också på åsnor och mulåsnor, det vanligaste rytteriet i dessa bygder, omkring i denna rika och leende natur, under en oupphörligt klar himmel; därpå arbetade vi förmiddagarne var och en hos sig, spisade middag tillsammans hos en fru Marianna Rinaldi, och eftermiddagarne, sedan vi något vilat oss i Morfei armar (fast aldrig så grundligt som de infödda, vilka under denna årstid efter middagsbordet ordentligen avklädda gå till sängs och sova i flera timmar), gingo vi vanligtvis till Albano och spisade Glacer, vilka i detta land äro lika hälsosamma som läckra. Därpå tillbragtes kvällarne i Rückerts boning hos den nämnda Marianna vid vin, sång och livliga samtal. Så gick tiden förbi till den 1 September (mellertid hade jag med Rückert, Müller m. fl. gjort åtskilliga strövtåg in i de *Volskiska* och *Sabinska bergen*; det sista upptog ungefär en veckas tid); med Hovrådinnan Herz och Fröken Klein, ett par i Italien resande Tyska Damer, som tillbragte sommarn i *Genzano*, vid *Nemi-sjön*, ungefär en halv mils väg från oss, hade jag kommit överens att denna dag gemensamt avresa till Neapel, och därifrån i begynnelsen av Oktober återvända till Rom. I en annan vagn följde oss den ryktbara Danska Bildhuggarn Thorvaldsen med ett par Engelska Damer. Den 4 Sept. ankommo vi till *Neapel*, och uppehöll oss där till den 2 Oktober; den 5 Okt. voro vi med Thorvaldsen och Engländerinnorna åter tillbaka i Rom. September månad har varit mig högst intressant, men ock högst *fatigant*. När man på fyra veckors tid vill se och beresa allt det märkvärdiga i och utom Neapel, så har man fullt opp att göra från morgon till kväll, ja flera nätter hade jag ej tillfälle att njuta någon vila. I vagn, till fots, till sjöss, på mulor, var man i oupphörlig rörelse.

Havsviken, vid vilken Neapel ligger, är skön över all beskrivning. De förtrollande öarne *Ischia*, *Capri*, m. fl., det härliga *Cap Misenum*, de magiska kusterna av *Bajä* och *Sorrento* m.m., därom han man skriva en bok full, och många böcker äro redan

skrivna däröver. Att jag i *Pompeji* gjort fler än ett besök, är naturligt; i avseende på den eldiga gubben *Vesuvius* lät jag mig nöja med ett enda. Detta berg, som förut någon längre tid vilat sig, sprutade under mitt vistande i Neapel oupphörligt eld, dock utan att göra någon skada. Ett präktigare skådespel kan ej tänkas, än, sedan kvällskymningen och natten begynt, se dessa glödande pyramider och koner ljunga upp ur det höga bergets topp och spegla sig i havet, sedan nedfallande stundom såsom flytande lava, stundom (och oftast) såsom glödande stenar och aska. Om mitt tåg uppföre *Vesuvius* skall jag vid tillfälle berätta vidlyftigt. Jag företog det med Hjort, som träffades i Neapel, och mina modiga Tyska Damer. Vi valde natten till vårt besök, dels därför att skådespelet av eldsprutningen blott i mörkret ses (dagsljuset gör att man blott ser rök-kolonner), dels ock för att skåda från *Vesuvii* topp solens uppgång över havet och Neapel. Kl. 8 på aftonen ankommo vi till *Resina*, där man skaffar sig åsnor, och nu redo vi med ett sällskap av förare och vägvisare långsamt uppåt, genom vingårdar, en småningom förvildrande natur och öde lavafält. Natten (det var mellan den 13 och 14 September) var schön och varm. Jag red ensam ett stycke förut. Ovanföre, på avstånd, slungade tid efter annan *Vesuvii* krater med dån och kanonbrak sina flammande käglor upp mot himlavalvet. I denna sällsamma enslighet, med havet och Neapel i dunklet halvgömnda nedom bergets fot, kom hela livet mig före som en dröm och jorden som en fantastisk skuggspels-teater. Min egen levnad svävade som en roman för mitt minne. Jag tänkte ock på det i så omätligt avstånd liggande barndomshemmet, på Er, mina dyrbara Syskon och Släktingar; mina blickar lyfte sig till den stjärnbestrodda himlen över mig – och du lär väl lätt tro mig, om jag säger att de icke voro torra. Det föll mig också härvid in, att så framt våra bortgångna föräldrar kunna från sin lyckliga boning se vad vi här nere företaga oss, måste det förefalla vår goda ärliga Pappa förunderligt nog, då han

aldrig var en vän av resor och äventyr, att se sin son så flanka omkring utan rast och ro på jorden.

Jag avbröts i dessa betraktelser av vår ankomst till Eremitens hus, som ligger ungefär ovanpå mitten av berget, något efter midnatt. Där förstärkte vi oss med en god måltid av medförd proviant och förträffligt vin. Eremiten själv har ej mycket att bjuda på. Högre upp bor ingen, och man kommer nu över idel öknar av förstörelse och stelnad lava. Man kan rida till dess foten av den kägelformiga högsta spetsen begynner; sedan måste man gå till fots, över aska, skarpa stenhällar och rullande flisor. Vägen är brant; man måste starkt hålla i ändan av ett bälte, eller rep, som förarn binder om livet; en sådan går framför var person av sällskapet; för att hjälpa upp Fru v. Herz voro fyra personer nödvändiga. Förövrigt följde oss flera karlar med facklor och förfriskningar av druvor o. s. v. – Vägen är annars mera besvärlig än farlig; man kan fullkomligt lita på dessa ledsagare, som av lång erfarenhet känna bergets natur och egenskaper. Kl. 1/2 3 hade vi äntligen uppnått spetsen. Det dröjde ännu betydligt, innan solen uppgick och molnen sjönko från vår höjd, liksom från de omgivande höjderna *Somma* och *Ottajano*. Mellertid värmdes vi oss på det sättet, att vi lade oss ned på askan, som på flera ställen, där rök ur det inre uppsteg, liksom vita skypelare, var alldeles kaklugns-varm. Ovanpå spetsen ser man blott en stor av aska och malmstenar höljd slätt, med åtskilliga upphöjningar och fördjupningar. Naturen är här i högsta grad ryslig och dyster. Vi gladde oss var gång, som ett nytt eldregn uppsteg, emedan, utom det granna i själva spektaklet, den döda mörka ödsligheten omkring oss därigenom avbröts. På något avstånd ifrån oss, så långt att stenarne ej kunde nå oss, uppstego beständigt två höga tjocka pelare av rök, den ena svart, den andra vit. Ur det hål, som uppsände den svarta röken, uppstego eld-massorna. – Engång, då nyss en portion var uppsänd, skyndade jag mig med Hjort och Fröken Klein, i vår förnämsta väg-

visares sällskap, nära intill detta ställe; men ett underjordiskt dånförkunnade oss, att det var tid att begiva sig undan igen; kort därefter kom ett nytt eldregn och slungade stenar vitt omkring. Ytan av berget är omkring denna krater icke pålitlig; annars skulle man i alla fall kunna komma den tämligen nära. Äntligen gick solen av den 14 Sept. upp, och förminskade bergets dystra majestät, men ersatte det rikt med sin till människohjärtat mera vänligt talande ljusa verksamhet. Middagstiden voro vi åter i Neapel.

Dagen därpå begynte vi vår havsresa till öarna. Om denna och mycket annat hinner jag ej nu att berätta; men vill Gud att jag engång sitter i Åsbo igen, skall det icke fela oss ämne till samtal. – Ett brev från Berlin, som jag bekom aftonen av min återkomst från Neapel, bestämde mig att hastigare lämna Rom än jag hade ämnat. Jag var nära att stanna där över vintern, emedan jag där ännu hade mycket att arbeta och njuta. Nu fattade jag mitt beslut att åter begiva mig åt Norden igen. Den 20 Oktober avreste jag i Rückerts sällskap. Även med den innerligaste kärlek för sitt fosterland, lämnar man dock icke *Rom* utan vemod och saknad. Denna stad har så oändligt mycket, som lockar och kvarhåller.

Den 25 inträffade vi i *Florens*. Müller hade ej kunnat vänta oss, utan var några dagar förut avrest, att genom Verona och München avgå till sitt hem Berlin. I Florens tillbragte vi nio dagar rätt angenämt; sågo och lärde mycket, gjorde intressanta bekantskaper och njöto det vackraste väder. Hösten segrar i detta land ej så skyndsamt som hos oss. Den 3 Nov. lämnade vi Florens, och reste över en rygg av de höga *Apenninerna*; därovanpå funno vi en November; som liknade den Svenska. Den 4 anlände vi till *Bologna*, och dröjde där över den följande dagen. Vädret begynte nu bli regnigt och kulet. I Bologna på Målning-Galleriet, då jag stod och betraktade den sköna Cecilia av Rafael, tilltalade mig, till min ej ringa förundran, en okänd

man på *Svenska*; det var en resande från Finland, en Adjunkt från Åbo Universitet *Tengström*, som var stadd på resa till Rom; han sade sig igenkänna mig på mitt av Breda målade porträtt i Stockholm. Han tillbragte aftonen hos mig, och detta möte var mig högst angenämt; han hade lämnat Sverige ett halvt år senare än jag, vistats någon tid i Uppsala, och berättade mig åtskilligt om mina Svenska vänner.

Den 6 fortsattes resan till *Ferrara*, och följande dagen på e. m. till *Ponte di l'Arco Oscuro*, ett ställe vid *Po*-strömmen, där man kan inskeppa sig till Venedig. Denna stora älv är gränsen, som skiljer Norra Italien och det under Österrikiskt väld stående Lombardiskt-Venetianska riket från Södern och dess åtskilliga smärre stater. Vi ackorderade med en kurir, som med en liten postjakt samma kväll skulle avsegla; men vinden var ogunstig, vi måste tillbringa natten i ett fatalt värdshus, och kommo först på morgonstunden fort. Vinden var **immerfort konträr**: mellertid tågade vi långsamt utföre *Po* och genom åtskilliga små kanaler och slussar samt floderna *Adige* och *Brenta*, in bland de såkallade *Lagunerne*, en samling av öar längs kusten av *Adriatiska havet* och konstrika, väldiga fördämningar mot detta havs böljor. Genom dessa gamla ofantliga murar, vilkas djup, längd, byggnadsart och styrka synes övergå all mänsklig förmåga, skyddas det präktiga *Venedig*, som ligger på en samling av träsk och sandbankar, nu genom konst till kanaler och öar förvandlade, och av vatten på alla sidor omflutet, från att översvämmas och uppslukas. Inom de vidsträckta linjerna av dessa dammar, dem man från Venedig icke kan se utan att göra en dagsresa (vi passerade förbi en del av dem under vår ditfärd), kan man på fartyg av alla slag, även på de minsta båtar, färdas alltid med lika trygghet, och hör blott på avstånd, när en stark storm upprör havet, huru de stora böljorna förgäves ryta och vältra sig vitskummande mot de hämmande murarne, byggda i Venedigs äldsta tider.

Den 9, ungefär mot kl. 6, seglade vi in i denna underbara stad, där man i stället för gator och vagnar endast har kanaler och båtar. Anblicken av dess, liksom omedelbart ur havet i fjärran uppstigande torn och palats är från havssidan obeskrivlig. Solen gynnade oss ock, att visa oss detta skådespel i den klaraste belysning, då dagen dittills varit mulen, och vi sågo aftonrodnaden skimra över en tavla, som inga ord kunna måla. Här ha vi nu tillbragt en vecka, och njutit en klar blå himmel, tills i går, då väderleken åter började bli regnig; men av köld ha vi lidit mycket, och en förtretlig tandfluss ger mig många oangenäma stunder. Rummen i Italien äro vanligtvis icke, såsom hos oss, inrättade för vinter; emedan det här största delen av året är sommar, så äro ock husen byggda och inredda därefter. Man har inga kakelugnar; spisar fela dels alldeles, dels äro de utan spjäll o. s. v.

I morgon bittida fortsätta vi resan; en forman skall föra oss tvenne, samt ett par andra personer, en herre och en dam, till *Wien* på tolv dagars tid; så många dagar har han sagt oss, till vår förskräckelse, måste vi tillbringa på landsvägen, genom klimatets närvarande inverkan på vägarne samt de höga berg, som skilja Tyskland från Italien. *Där* lär jag även få se en gammal Svensk bekant, *Snö*. Från *Wien* skriver jag mitt nästa brev, om mina vidare reseplaner, vilka där komma att definitivt bestämmas. Midsommarn nästa år hoppas jag få fira i Åsbo. Gud vare med dig, älskade Anna Greta, med din man, dina barn och alla våra kära syskon, vår goda morfar och övriga anförvanter.

XXIII.

I Kärnther-Alperna.

(Dec.)

Riddartorn på bergen
Högt i granars krans,
Moln, som växla färgen,
Solblick, spridd på fälten,
Djärva åars bälten,
Ljusblå himmels glans!

Tack för mötet, vida,
Stolta hemlands-bild!
Ja, jag ser de blida
Moderögon svälla,
Tåren ur sin källa
Tillrar sval och mild.

Vinterns kyla famnar
Åter Nordens son;
Dock bekrönta hamnar
Än med mången visa
Vår och Kärlek prisa,
Jordens korta lån*)

*) Bland de flera tillika skalder varande riddersmän, som under medeltiden bebott detta land, erinrar man sig isynnerhet Ulrich von Lichtenstein, vars »*Frauentienst*« av Tieck blivit utgiven. Trakterne av Kärnten, *Steyermark* och Krain voro vittnen till hans flesta tornerspel och sång-tävlingar. Hans egendomar lågo ock här; på ett högt berg, nära Hundsmark, synas efter tvenne honom tillhöriga borgar ännu betydliga kvarlevor.

Här kring hjältegrifter
 Glatt drog Diktens lek:
 Överallt – bedrifter,
 Barnslig känslans övning,
 Tro, som ingen prövning,
 Ingen våda svek.

Så brann sångens **brånad**
 I min Morgons håg;
 Ljudligt flög min trånad
 Upp från bergens toppar,
 Där i daggens droppar
 Han på björkar låg.

Som en vallsång lullar
 Gällt ur Alpens dal,
 Kommer över kullar
 En oändlig längtan,
 Gossens forna trängtan,
 Hulda hjärtequal.

Röster av dess aning,
 Väcken än min tro!
 Bringen hjältars maning,
 Mål på gyllne höjder,
 Ärans örna-fröjder,
 Svarad kärleks ro!

Visst, i dimmor tjocknad,
 Tung blev dagens lott:
 Mången eld är slocknad,
 Mången flod förrunnen,
 Mången tråd blev spunnen
 Som sitt slut ej fått.

Dock, vad är att klaga,
 Djupt bevekta bröst?
 Tid må tider jaga!
 Var blott Du det samma;
 Smält, vid offrets flamma,
 Frostén av din höst!

Kommer han ej, gången
 Över blåa sjön,
 Den förglömda sången
 Av de svenska strömmar?
 Lovar nya drömmar,
 Nya ödéns rön?

Snart i fädrens salar
 Skall han än mig se:
 Där, var Sagan talar
 Fromt på gröna ängar,
 Vill åt trötta strängar
 Än han ungdom ge.

Modigt, Pilgrims-bana!
 Skynda fram ditt lopp;
 Låt mitt öga spana
 Ångerfritt det Flydda,
 Glädjevartmt det Grydda,
 Och till *Gud* se opp.

XXIV.

Brev från Wien.

(Till E. G. Geijer.)

Wien, d. 11 Dec. 1818.

Min redlige Broder Geijer! – När dessa rader framkomma, hoppas jag att Du redan erhållit mitt brev från Venedig av d. 16 Nov.; i sig självt högst kort och obetydligt, men det bifogade brevet till min äldsta syster, vilket jag lämnade öppet för att av Dig genomläsas, torde, fastän också högst kort och abrupt, dock för mina Uppsala-vänner ej ha saknat allt intresse, då det innehöll en *summarisk* berättelse om min Italienska resas öden från den tid, då jag skickade min *sista långa* Epistel till Dig. Fastän jag ännu ingen omedelbar underrättelse hunnit bekomma från mitt fädernesland sedan Juni månad, då jag erhöll ett par brev från Hammarsköld och Euphrosyne – ett par veckor förut anlände *Ditt* sista beledsagat av mina Syskons, Fru Silfverstolpes etc. – har jag all anledning att hoppas, det ingen olycka mellan Berlin och Uppsala träffat denna vidlyftiga skrivelse; ty att den väl och ostympad anlänt till Berlin, har jag sett av de brev jag fått från Fru v. Hellvig. En egen olycksstjärna har sedan velat, att en långvarig paus inträtt i min korrespondens med Sverige; kanske vredgas nu därför mina Svenska vänner på mig; jag vet icke huruvida det kan tjäna till min ursäkt, att jag under min sommarlevnad i Albanska bergsbygden använde all den tid, som varjehanda strövtåg, vandringar och sinnliga åskådningar lämnade mig övrig, på den åter ur sin gömsla bland forna ungdomsfantasier framdragne *Fågel Blå*, och sedan jag d. 22 Augusti slu-

tat mitt första utkast (vilket jag väl begynte redan i Rom d. 15 Maj, men sedan så väl där, som i Albano och Ariccia blott under mångfaldiga avbrott och mellanstånd kunnat fortsätta, så att jag tillsammans använt ungefär endast sju veckor därpå) till detta skådespel, som nu heter *Sagospel i tio Äventyr*, (*två Avdelningar*, vardera bestående av fem Äventyr) har jag icke ägt någon enda dags ledighet, att bringa i ordning till mina hemmarvarande vänners nöje och hemsicka, liksom förut, i längre och kortare avdelningar de åminnelser, åsikter och tusenfaldiga anteckningar, vilka dagligen hopat sig i min själ och mina papper. Ty d. 23 Aug. företog jag med Rückert och en Tysk målare Hermann min sista vandring i de härliga Herniker- och Sabinerbergstrakterna (*Montes Volscorum* hade vi förut i Juli med Hjort och Müller besökt); återkommen till Ariccia d. 29 om aftonen, och sedan jag använt den följande dagen att *taliter qualiter* redigera denna fot- och mulásnefärds resultat, måste jag d. 31 med Rückert åka in till Rom, för att av honom, som där hos sin Bankir lyfte en summa penningar, erhålla till låns kostnaden för det tåg till Napoli, vilket jag dagen därpå, d. 1 Sept., begynte i sällskap med två Berlinska damer, Madame Herz och Fröken Klein, båda över sommarn bosatta tillsammans med Friedr. Schlegels fru (författarinnan av *Florentin*) och ännu ett par Tyska fruntimmer i *Genzano*, en fordom åt Diana helgad ort (*Cynthianum*) vid den paradisiska Nemi-sjön, en knapp halv Svensk mil från Ariccia.

Då jag icke hade mera tid att använda på Neapel och dess omgivning, än en månad, kan du lätt föreställa dig, att jag ingen stund av hela September fick ledig till annat, än att blott sammanrafsa dels i min dagbok, dels på allahanda strödda lappar, huvuddragen av det otaliga som jag med livligt intresse hörde, levde och såg; jag var i oupphörlig rörlighet till själ och kropp, och tänkte därunder visserligen beständigt på mina vänner i Norden, men smickrade mig, under all den angenäma förströelse

som omgav mig, med säker utsikt att i Rom efter återkomsten erhålla en fjorton dagars vila, för att åter ställa vår brevväxling på goda fötter. Jag gladdde mig i förhand åt det nyfikna och vänskapsfulla deltagande, med vilket jag i andanom såg en älskvärd, oförgätlig krets av båda könen församlad i Fru Geijers eller i Fru Silfverstolpes förmak omkring tebordet, eller ock i Palmblads rök-stuga*) omkring den anakoret-säng, där han med huvudet ned mot golvet och fötterna högt i vädret promenerar sin *tanke*-människa i Asiens Stäpper, lyssna till berättelsen om den fjärran kringsvävande vännens romantiska tåg kring Napolitanska Golfens öar och kuster, till Ischia, Vesuvius, Pompeji, Salerno, **Pästum** o. s. v. samt huru han omkring och sydvärts från Neapel, i det land som han genomrest tills inemot Kalabriens gränser, funnit en natur, som i fysisk yppighet och prakt övergår allt vad den djärvaste inbillningskraft kan upptänka; men Ödet hade annorlunda beslutit, och i stället för att i Rom träffa ro och vila, kom jag där, genom en alldeles oförväntat över mig störtande penninge-förlägenhet, i den allrayttersta och mest obehagliga förvirring. Jag menar, att jag i mitt brev från Venedig sagt dig i korthet förloppet av denna omständighet – och när jag engång är i Sverige igen, skall jag fullständigt visa dig *min* oskuld, genom beskaffenheten av de brev jag tid efter annan erhöll från Fru Hellvig, och vilka alltid innehöllo, icke blott bestämt givna förhoppningar och löften, utan till och med uppmaningar att obekymrat utföra mina reseplaner och njuta vad Natur och Konst mig erbjödo, ja, att förlänga mitt vistande i Italien ännu ett halvt år, eller över nästa vinter. Detta var visserligen min egen innersta önskan; Gud vet om någonsin mer i mitt liv tillfälle yppar sig till en dylik resa, och den närvarande är nu så mycket mindre att anse såsom *grundligt* gjord, som *konsten att resa*, nämligen med *nytta*, är en *vetenskap*, den man först börjar förstå sedan man

*) Dit likväl det *vackra* könet svårligen kan anmodas att komma.

redan i trefjärdels år flackat på resor. Jag måste för min del be-
 känna, att jag först mot slutet av min vistelse i Italien kommit
 under fund med hemligheten av denna konst eller vetenskap; i
 Berlin var jag så enfaldig och *unbehülflich* som en skolgosse, vil-
 ken första gången kommer in i ett lysande sällskap av kavaljerer
 och damer, samt led tillika av hemsjuka i denna nya, utländska,
 mig (såsom jag då tyckte) alldeles otillgängliga värld; i Dres-
 den blev jag vid bättre lynne och började trivas på Tysk jord,
 dock var vår goda Amalia vittne till, i vilken grad jag där ännu
 fortfor att vara *hypokonder*, sluten inom mig, och föga skicklig
 att klart och lugnt uppfatta den redan där mig mötande rika ob-
 jektiviteten av umgänges- natur- och konst-liv; vad som sedan
 i vida högre mått inträffade med mig under de första månader-
 na i Italien, synnerligen i Rom, nämligen att jag översvämma-
 des och liksom till intet sammantrycktes av de från alla riktning-
 ar på mig instormande yttre föremålen, var redan i Dresden min
 plåga. Först i Nürnberg började jag ha nog inre sans och öpp-
 na ögon, för att ordentligt se vad som var omkring mig; men
 strax därpå kom jag till München, där jag så till sägandes åter
 på visst sätt vänjde mig ifrån att sysselsätta mig med den *yttre*
 världen, ehuru på ett högst angenämt, nyttigt och för ingen del
 till svärmod ledande vis i Schellings och Baaders sällskap; jag
 levde i München så litterärt och *spekulativt*, att jag icke engång
 under mitt långvariga vistande där såg det i Münchens grann-
 skap befintliga (jag skäms att tillstå det) Målning-Galleriet i
 Schleisheim, ett av de märkvärdigaste och särdeles för *min* åsikt
 av Målar-konst viktigaste och lärarikaste i hela Tyskland. Huru
confus och diffus jag en lång tid, särdeles i Rom, gapade halv-
 drömmande på Hesperiens härligheter; huru *dum* jag strök om-
 kring i denna *världsstads* ruinhopar och konstsalor, huru litet jag
 förstod och hur litet jag gjorde mig reda före, hur oförlåtligt
 bristfälliga och ofullständiga mina dagboks-anteckningar från
 denna tidrymd äro – därom kunde jag berätta dig löjligen saker,

men jag sparar dem till framtida muntliga samtal. En smula klokare och mer elastisk var jag likväl, än i Dresden; och småningom kom jag till fattning och klarhet, särdeles sedan min hälsa, som i början mycket led genom den gruvliga hettan i Rom, på landet, ehuru icke utan återfall, dock i det hela förbättrade sig. Förmånligt verkade ock på mitt lynne, vad jag minns att Du alltid i Uppsala yrkade och profeterade, en längre tids selsättning med en poetisk komposition *av stort omfång* och *dramatisk* art. Ehuruväl mitt utkast i sin närvarande råa gestalt ingenting vidare är än en plan-uppräkring och sceneri mest på prosa, har dock dess utarbetande, så länge det räckte, tagit *hela* min själ i beslag (vilket Du redan kan sluta därav, att detta utkast består av 120 ytterst tätt skrivna sidor i *octavo*), och på ett sätt, som på engång åter väckt hos mig ett nästan utlocknat hopp att kunna komponera något *stort*, ja bragt mig på vägen att anse dramatiska diktningar för min huvudsakliga bestämelse, samt tillika förhöjt alla mina sinnens förmögenheter att renare och livligare sammanklinga med natur och mänsklighet.

Kortligen, Gud vet huru det gått till, men först vid slutet av sistförleden sommar lyckades mig, som sagt, att upptäcka metoden av att *resa förnuftigt* och *förnuftigt betrakta Italien*, däruti inbegripen skickligheten att fördomsfritt bedöma invånarnes lynne och sakernas närvarande ställning i landet. – Men tillika gjorde såväl mitt i allmänhet uppvaknade rediga medvetande av min ställning och mina önskningar, som förändringen i Hjorts förhållande till Bertouch, vilken han i Augusti månad skickade hem till Danmark, – ett steg som naturligtvis dock jämväl betydligt förminskade Hjorts reskassa och medel att bispringa *mig*, – att jag med full tydlighet insåg på vilken osäker och svävande grund jag stod i finansiellt avseende. De penningar jag erhållit genom Svenska vänner vid min resas begynnelse voro längesedan tömda, jag var redan skyldig Hjort 30 Louisd'orer, och ännu bekom jag från Berlin ej annat än anvisningar på gott hopp för

framtiden. Jag började förutse, att jag genom ett förlängt vistande i Italien skulle sättas i nödvändighet att antingen sänka mig i ett hav av skulder, eller ock anropa Fru Hellvigs hjälp i en vidd, som överskrider gränsen av hennes tillgångar. Då hon meller-tid i Dresden, den gång hon övertalte mig att våga denna i *mina* ekonomiska omständigheter så vitt utseende färd, gav mig den mest bestämda försäkran att hon i yttersta nödfall alltid skulle vara i stånd till att understödja mig med en 50, 60, ja 100 Louisd'orer, så beslöt jag, efter lång och mogen omprövning med mina vänner Rückert och Müller (Hjort var då redan avrest till Neapel), att för denna gång uppgiva alla mina skimrande Italienska förslager, blott göra ett höstbesök i Neapel, och sedan i deras sällskap i Guds namn återresa till Tyskland. Jag skrev alltså detta mitt beslut till Fru Hellvig, och bad henne, enligt sitt i Dresden givna löfte, bispringa mig med åtminste 60 Louisd'orer, dem jag önskade finna i Rom vid min återkomst från Neapel, för att sedan i medlet av Oktober med Rückert lämna Rom, och med honom och Müller, som redan avrest i förväg till Florens, ställa kosan åt Wien. Därpå begav jag mig till Neapel med de 90 Scudi jag lånat av Rückert, och svärmade i dessa elysiska nejder tämligen obekymrad omkring, tills begynnelsen av Oktober månad.

Jag kom tillbaka till Rom utan en enda paolo i fickan, och om aftonen d. 5 Okt. då jag helt munter, nyss stigen av vagnen, och sedan jag vid den skönaste aftonrodnad gjort mitt hälsningsbesök på det tjusande Monte Pincio (där fordom Sallustii trädgårdar voro och nu en ny promenad-park på Statens bekostnad anlägges), inträdde bland de vänliga Tyska konstnärernes krets i *Caffè Greco*, räckte man mig ett nyss ankommet till mig adresserat brev, på vars utanskrift jag igenkände Fru Hellvigs hand. Jag vägde det länge av och an i handen, innan jag vågade öppna det; dess *tunnhet* förekom mig betänklig. Dock – det *måste* öppnas; och det innehöll – – *ingenting*, utom en **lakonisk** skrivelse

av en särdeles egen logik i tröstegrunder och resonemang; du må själv döma därom, när jag visar dig det engång i Uppsala. Du kan föreställa dig min förvirring. Jag insåg nu på engång med blixstens klarhet, ej blott att en kvinna, hon må vara så förträfflig som helst, dock alltid är *kvinna* – desto slemmare för denna jordens affärer, när hon är *Poetissa* på köpet! – och att en *man* icke kan begå något omanligare och oförståndigare fel, än att förlita sig absolut på ett *fruntimmer*; utan ock, att detta bryderi nu skulle fortsättas ända till min återkomst på Svensk jord, ja bli huvudföremålet för min omtanka under hela den återstående delen av min resa. Så har det också gått. De fjorton dagar, jag bestämt till en summarisk slutrevision av Roms härligheter och ett möjligen intresserande brev till Dig, försvunno under idel penningebekymmer. Rückert, av vars respengar jag genom min Neapel-färd förstört större delen, kunde nu ej heller komma från Rom, förrän *jag* fann någon utväg. Äntligen hjälpte mig Hjort, som var frånvarande och sjuk i Neapel; jag anlidade honom med blödande hjärta, emedan han redan gjort så mycket för mig och numera alls icke är rik, då han till på köpet nyss förlorat sin far, och har hemma i sitt fädernesland en fattig mor med många små syskon. Han skickade mig 150 Scudi, och Byström, vilken jag tyvärr redan var skyldig 50 d:o, försträckte mig ännu lika så många: så var jag då äntligen i stånd att resa min väg. Dittills hade Rückert försörjt mig i Rom, emedan jag ej hade så mycket i fickan, att jag kunde betala en kotlett. Byström, som såg hur mycket det kostade på mig att lämna Rom, gjorde mig ett förslag som nära bragt mig att stanna kvar, oaktat jag redan tagit ut mitt pass och ackorderat med en Vetturin; jag har berättat det för dig i mitt brev från Venedig; det hade dock omsider haft den följd, att jag kommit hem med en ännu större skuldmassa än min närvarande, som dock redan är så betydlig, att jag hissnar när jag tänker därpå.

Således reste jag. Ett gott väder – den italienska hösten är

nästan ännu skönare än våren – många intressanta föremål på vägen över Perugia till Florens, och mitt behagliga vistande i denna stad, satte mig åter i glatt lynne, och jag kan säga att jag för intellektuell njutning och mina kunskapers förökning exemplariskt begagnat hela den tid jag tillbragt på att resa mellan Rom och Wien. Den 20 Okt. hade vi lämnat Rom; d. 9 Nov. inträffade vi i Venedig. Den 17 avreste vi därifrån, och ankommo d. 29 Nov. hit till Österrikes huvudstad. Även dessa sista 13 i rad på landsvägen tillbragta dagar – väglagets beskaffenhet och Veturinernes sätt att färdas vållade denna tidspilla – voro mig i *sitt* slag rika på njutning, – och såvida var ej heller tiden egentligen att anse som *förspild*. – Först då jag begynte närma mig intill Wien, uppvaknade åter hos mig jordlivets omsorger; jag hade väl i Fru Hellvigs ovannämnda brev fått löfte på, att i denna stad genast vid min ankomst finna mig till mötes 500 *Gyllen* (egentligen behövde jag 1000, dock var jag åtminstone för ögonblicket hjälpt och kunde betala mina Romerska skulder); men efter det som hänt mig i Rom, förlåter du mig visst, om jag säger, att jag icke utan misströstande aningar avbidade detta nya löftes uppfyllan. Ankommen, gjorde jag genast min uppvaktning hos Baron Palmstierna, en förträfflig ung man av hjärta och huvud på rätta stället, vänlig, öppen och förekommande. På hans anvisning, att penningar för mig voro att lyfta i Handelshuset Arnstein och Eskeles, gick jag dit och fann, i stället för 500 *Gyllen* – 288!

Nu, jag lever här så länge *ad interim* på Guds Försyn, utan att kunna uppgöra den ringaste plan för mer, än den närvarande dagen. Olyckligtvis var, ehuru i bästa avsikt, det brev som från Berlin beledsagade dessa penningar, kort före min ankomst avskickat härifrån till Rom med anvisning på Torlonias Handelshus, i tanka att jag möjligen ännu sutte kvar i Rom, emedan jag dröjde så länge på vägen. Ännu är detta brev ej återkommet, och jag vet således ej dess innehåll, vilket just i detta ögonblick vore

för mig högst **maktpåliggande**. Jag har mellertid skrivit till Fru Hellvig, och hoppas få ett svar, som äntligen gör det möjligt för mig att uttänka något *bestämt* och *förnuftigt* för det återstående av min resa. Jag önskar innerligen, då jag väl i så beskafade omständigheter måste för denna gången slå alla förhoppningar till en Rhenresa ur huvudet, att det åtminstone kunde bli mig möjligt att uppehålla mig ännu en månad i München; jag har så mycket, som jag med Schelling och Baader ville hålla slut-konferenser om, och knappt återkommer väl i mitt liv tillfället till en slik muntlig undervisning. Sedan är jag beredd att i Guds namn resa raka vägen över Dresden och Berlin till Sverige, (och i detta fall vore det för mig högst angenämt, om det nu i Wien gående rykte, att *Goethe* vill innan kort komma hit och redan beställt kvarter, besannades; ty annars måste jag göra omvägen till Jena för att uppsöka honom). Jag måste då väl också slå Breslau ur hågen, så vida jag ej från Berlin kan göra denna resa såsom en slutepisod. Dock, detta allt står i Guds hand; för det närvarande låter sig, som sagt, ingenting avgöra. Mellertid har Baron Palmstierna lovat mig, att i nödfall försträcka penningar till betalande av min sista skuld till Hjort (100 Sc.); med det övriga har denne ädelmodige vän, som, ehuru Dansk, gjort mera för mig än hela mitt *Publikum* i Sverige, lovat mig att få vänta tilldess »vor Herre forunder Dem mere Penge.« Där emot blir det för mig en huvudplikt, att så snart som möjligt betala Baron Palmstierna, vilken icke heller skär guld med täljknivar*); med Byström vet jag tills vidare ingen råd, ehuru jag vid min resa från Rom lovade att betala honom från Wien; jag är således *tvungen* att *ljuga* och *bedraga*, bedraga människor för vilka jag hyser den högsta tillgivenhet och tacksamhet, och som förlitat sig ovillkorligt på *min* ära och tro! – Det är sant, att det stundom är *flod* i Byströms Kassa, och därmed tröstar mig Fru

*) Med en för en Minister högst ringa besoldning, är han nu sysselsatt att inrätta ett hus på en för sin rang anständig fot, i denna *dyra* och *yppiga* huvudstad. –

Hellvig; men *jag* vet, att där *nu* är inträffad stark *ebb*. – Vad Hjort angår, så har han för min skull själv lånat av sin landsman, doktor Estrup, vilken åter råkar i stor förlägenhet, om jag ej med det snaraste betalar Hjort; och så kedjar sig det ena bryderiet i det andra. Det *minsta* är icke, att jag nödgas yrka på uppfyllandet av Fru Hellvigs löften, då jag älskar henne med oändlig vänskap och erkänsla, och rätt väl inser, huru mycket det kostar på henne att ej nu kunna realisera de sköna fantasier, på vilka hon i Dresden och sedan i åtskilliga brev grundat och befrämjat min resas riktning. Men vad skall jag göra, tilldess jag från Sverige kan bekomma någon omedelbar undsättning? –

Alla människor, d.v.s. alla de som genom ett närmare förhållande till mig känna min ställning till Fru Hellvig, t. ex. Hjort, Rückert och Byström, förebrå mig nu min oförsiktighet, att jag förmycket förlitat mig på garantien av ett *fruntimmers* försäkringar. Men Hjort trodde i Dresden lika mycket på denna garanti, som jag själv, oaktat han förövrigt visserligen äger mycket mera förstånd än jag för denna världens angelägenheter, och yrkade då ivrigt att jag modigt skulle gripa Fortuna vid den flygande locken. Döme Du, som känner *mig*, och som känner Fru Hellvig, om jag är att ursäka eller ej! Hon avmålade för mig vid vårt sista samtal (förmodligen då i vänskaplig *Begeisterung* överdrivande icke blott för mig, utan ock för sig själv, sina utsikter och tillgångar) med de skönaste färgor sina ljusnande ekonomiska omständigheter, sitt förhållande till Konsuln Groen m.m. Kunde jag veta, att ett år senare allt skulle, beklagligtvis, vara förändrat? Kunde jag i Oktober 1817 förutse, att General Hellvig i Augusti 1818 ej skulle vilja sälja ett par hästar? med mera dylikt, som hon berättade mig i det sista brevet. Säg mig på samvete, om ej Du själv, som är en hundra gånger klokare man än jag, ansett Fru Hellvig, i trots av att hon är *Dichterinn*, för en person som i avseende på jordens åligganden äger mera slughet, betänksamhet och ekonomisk talang, än de flesta

husmödrar av prosaisk beskaffenhet? – Att hon i sin sista skrivelse, ehuru med vänliga ord, erinrar mig, att jag måste betrakta det, som hon kan försträcka mig, såsom ett *lån*, har sårat mig – emedan jag ansett detta från begynnelsen för en sak, som förstod sig självmant, och jag kan ej påminna mig annat, än att jag tydligen förklarar det. – Till Hartmansdorff, som jag har att tacka i första instansen, näst Gud, för en resa, som (det må nu gå med penningesakerna hur som helst) dock i det hela varit mig outsägligt nyttig, har jag ej vågat skriva, och säkert anser han mig därför såsom en glömsk eller otacksam; men vad skulle jag nu till honom skriva, som ej finge utseende av ett mer eller mindre förtäckt *tiggeri*? – Över Ditt ädelsinta anbud i det sista brev jag fick från Dig i Rom, har jag i min föregående skrivelse yttrat mig. Kunde du verkställa, att jag *genast*, över Berlin eller under adress till Baron Palmstierna (ty då träffa mig mina vänners brev, antingen jag är i München, eller ännu kvar i Wien), erhöle någon reell summa, t. ex. 1000 Gyllen, eller åtminstone 500, så vore det väl. Är icke Bror Palmblad, med vilken jag helst vill ha att göra, eller Bruzelius, som är en *entreprenant* man, i stånd att förskjuta mig något i guld- eller silvermynt på min *resbeskrivning*, som jag nu har under arbete, och om vilken jag har all anledning att förmoda, det hon i Sverige och Finland, ja Danmark skall få betydlig avsättning? Av en infödd Svensk finns ju ännu ingenting över Italien skrivet, utom av Ehrensvärd, som skrivit blott för Snillen, och Björnståhl, som skrivit blott för Lärda. Jag får min sann vackert arbete, och suga på ramarne, efter min hemkomst, innan jag, inberäknat vad jag är skyldig Hartmansdorff, hinner avbetala de 4000 eller 5000 Riksdaler Banco, som denna resa kostat mig till den tidpunkt, då jag åter sätter foten på Svensk strand. –

Jag har så vidlyftigt skildrat Dig mina kinkiga omständigheter, dels därför, att du må *klart*, tillika med mina övriga Svenska vänner, inse min ställning och sakernas *verkliga* förhållande,

dels också därför, att du må förlåta, det jag ännu ej meddelat Dig något vidare om förloppet av min resa och de rika intryck dess senare fortsättningar *proppat in* i din vän. Mina anteckningar hava under denna senare tid vuxit, i följd av ett oupphörligt resande, åskådande och tänkande, till en sådan mängd, och tillika ett sådant kaos, att jag för det första behöver fjorton dagar blott för att *renskriva* dem i ett redigt sammanhang, med bibehållande av deras första råa gestalt; sedan skall jag se till, vad som därav kan foga sig in i några ordentliga brev till Dig, Fru Silfverstolpe, Palmblad, Gumælius och Hammarsköld. Jag tror mig bliva i stånd att redan från Wien kunna hemsända något *tryckbart* därav för Svea; åtminstone inom ett par månaders förlopp. Jag skickar med detta brev, *kanhända* (nämligen om jag till nästa Onsdag, då jag avskickar det, hinner avskriva den), en liten tavla av det Albanska lantfolkets fest-lustbarheter, och lämnar åt Dig och Gumælius att avgöra, om den kan inrymmas i den allvarsamma Svea, eller annorstädes. En mängd smärre poesier, hörande mest till min italienska resa, och ämnade till en del att inflätas i min resbeskrivning, äro väl på mitt maner skisserade och begynta, men alla ännu mer eller mindre fragmenter; dels av denna orsak, dels emedan det på så långt avstånd är lika osäkert, som kostsamt, att hemsicka manuskripten postvägen – och andra utvägar givas alldeles icke – har jag ej kunnat bidra till Kalendern för 1819, i fall någon sådan utgives. Men skadan är ej stor; huvudsaken är att jag kommer hem, med *väl fulländade* värv; i den stillhet och ostördhet, som i Uppsala väntar mig, blir jag utan tvivel, *nu*, en tämligen fruktbar författare. –

Bed Palmblad, i fall han vill giva ut första samlingen av mina Skrifter, hålla vackert papper och vackra *svenska stilar* i beredskap. Jag hör nu också, av verklig övertygelse, till de latinska (fransyska!) stilarnes fiender, och det är tid att den nya skolan, i alla andra avseenden götiskt sinnad, också avkläder sig denna *välska* form. (Det kan ju i alla fall ske småningom, så att Bror Palm-

blad och Bror Zeipel, som icke litet yvas över sina stolta **korpus-stilar**, icke därav taga någon avbräck.) Korteligen, då Leopolds Skrifter äro tryckta med utländska bokstäver, så vill jag ha mina med inhemska; ty inhemska äro de, såvida som de ensamt tillhöra den Gotiska eller Germaniska folkstammen, och varken nyttjas av Fransoser eller Italienare. Enligt min nuvarande plan skall denna samling av mina skrifter bestå av fyra **tomar** i stor oktav: den första innehålla Lyriska Dikter; den andra Fågel Blå; den tredje filosofiska och estetiska avhandlingar (nästan alla nya); den fjärde min Resbeskrivning. Eller vill Palmblad kanske göra den fjärde delen till den första? Det kan ock gå an, och kvittar mig lika. Då jag nu hädanefter oavbrutet arbetar på denna Samlings iverkställande, så kan väl första delen redan nästa höst läggas under pressen. Fågel Blå, till vars slutliga utarbetning och fulländning jag behöver ett halvt års oavbrutet lugn, måste vila tilldess oron av min resa och det eviga penningekränklet brusat förbi. Dock, kan jag ej göra något därvid i Tyskland, så torde det väl lyckas mig att (om jag t. ex. kommer hem i Maj eller Juni, ja kanske förr) under sommarn på landet hos mina systrar göra åtminstone första avdelningen färdig. —

Har Grubbe erhållit det brev, jag skrev till honom över Hamburg i början av Maj månad? Det innehöll min tacksägelse för hans anbud av Docenturen, samt en beskrivning av den fest, som Tyska konstnärerna i Rom gåvo åt Kronprinsen av Bayern, och i vilken även jag deltog. Jag tror ock, att vid detta brev var fogat ett till Grevinnan Schwerin, vilket jag bad honom att åt Dig överlämna till vidare förfordran. Jämväl dessa fruntimmer ha ej låtit höra av sig. Huru leva de nu? och var? Genom Gumælius vet jag, att Generalen lagt sina ben till sina fäders. Underrättelsen om hans död rörde mig.

Genom en tidning i ett Kaffehus vid *Piazza di S. Marco* erfor jag ock, första kvällen av mitt vistande i Venedig, att åtskilliga

ledamöter av Svenska Akademien avlidit. Jag var glad, att icke bland dem upptäcka den gamle Leopolds namn; jag unnar honom gärna att leva så länge som möjligt, sedan nu hos mig själf uppvaknat en häftig kärlek till livet*).

Tror Du, att jag såsom filosofisk Docens skall genom *Kollegier* över någon intressant del av Filosofien eller Estetiken kunna förtjäna något till mina skulders avbetalning? Jag vill gärna läsa över *Poesiens Historia* – skulle ej detta ämne locka en mängd åhörare? Och för mitt gebit såsom Docens i Filosofien kan det ju ej engång *formaliter* stämplas till *främmande*, om jag på Universitetsföreläsnings-Katalogen ger min annons en tillbörlig filosofisk svängning? Två ämnen till min Dissertation för denna Docentur har jag redan uttänkt, dock ännu tvekar jag i valet.

Jag kan icke tillfyllest uttrycka min hjärtliga glädje och erkänsla för Din och din Frus proposition, att bo och leva tillsammans med Er; jag hoppas, om jag får behålla hälsan, kunna årligen förtjäna så mycket, att jag icke kommer att falla *Eder* och *därigenom* isynnerhet mig själf till tunga. Men då överlämnar jag helt och hållet mina finanser i Dina och din hustrus händer, ty jag ser, att jag aldrig i mitt liv lär mig att bli hushållare. I räknekonsten har jag, i förbigående sagt, ännu icke avancerat längre än då jag satt i fjärde klassen av Linköpings *Trivial-Skola*, nämligen blott till Subtraktion i Enkla Tal. Då jag sannolikt aldrig blir föranlåten att skaffa mig någon egen familj, är det mig så mycket kärare att få utgöra en medlem av Er, och förmodar jag, att då jag omgiver mig å ena sidan med den milda värman av *Eder* husliga trevlighet, och å den andra med den starkt upplödande, ständigt uppsporrande elden hos en munter och entusiastisk Student-menighet, skall jag till graven bibehålla min själs ungdom, och vara skyddad mot den förkylning, den knariga förstelning, som annars vanligen drabbar gamla ungarlar.

*) *Den 15.* Jag har nyss i Hamburger-Correspondenten sett, att *Tegnér* blivit ledamot i Svenska Akademien; det har jag länge föreställt mig.

Dock, jag talar som vore jag *redan* en sådan; och likväl, ehuru jag den 19 i nästa månad fyller 29 år (jag ryser över att Tiden så ilar med mig!), finner jag mig i mitt inre vara mera ung, än jag var för nio år sedan; åtminstone vad Begeisterung och energi beträffar. Det flor har omsider fallit från mina ögon, som så länge förhindrade mig att se, huru oräkneligt mycket Försynen och Naturen gjort för mig. Varföre skulle jag då icke engång begynna uppfylla min plikt, att bära som en *man* och som en *vis* (som en Kristen, om du vill) det mått av krämpor och svårmod, vilket väl knappt någonsin alldeles lämnar mig, men sannolikt är i min levnads vågskål en rättvis motvikt mot Fortunas smekningar, av vilka jag kanske annars skulle fördärvas? I alla min resas äventyr har hittills följt mig en oavbruten lycka; ur alla förlägenheter, dem jag till en del själv vållat, har jag liksom genom en *Deus e machina* blivit hjälpt; överallt, var ädla och utmärkta människor lärt känna mig, ha de genom en för mig obegriplig attraktion i ögonblicket blivit så till sägandes *kedjade fast* vid mig, som om de varit mina blodsfränder; män och fruntimmer ha tävlat med varandra i att *kela* med mig, uppfylla mina önsknings, smickra mina lynnen – och det förekommer mig nästan, som låge just i min jordiska värnlöshet och min oförmåga att stöpa in mitt väsende i det reglerade societets-livets form, denna magiska *nimbus*, vilken genom en Himmelens skänk omgiver min person, och utan vilken jag längesedan varit förlorad. Och för hur många författare, på vilka i betydande grad deras nations uppmärksamhet varit spänd, har väl Försynen berett en så väl avpassad, så glänsande *incisionspunkt* mellan deras ynglingårs omogenheter och deras mandoms utveckling, som nu för mig? Ligger det icke nu helt och hållet i min egen makt att öppna en ny, egendomligt karaktäristisk akt av min bana på vad vis jag vill? och om jag efter min hemkomst är i stånd att allt framgent uppföra mig med drift, lugn och värdighet, att hos mina anhängare vinna en mera brinnande tillgivenhet än nå-

gonsin, försona med mig alla tveksamma välmenande, och bringa mina fiender på skam? Vad dessa sista beträffar, behöver du ej frukta för, att jag någonsin mera spiller tiden på att mot dem inlåta mig i någon omedelbar kamp. Det [Callowaiska](#) brevet från Dresden var den sista efterklngen av den polemiska tuban, som ännu ljud i mitt öra från Sveriges nyss lämnade stränder. Men jag har sedan den tiden haft tillräckligt utrymme att besinna mig, att inse den sanna beskaffenheten av min ställning till mitt fosterland, och den sjukliga retlighet, som länge behärskade mig samt i grunden hade mera fysiska än andliga orsaker, har så alldeles övergivit mig, att jag icke utan yttersta förundran blickar på några numror av Svensk Litteratur-Tidning, som kommit med i min portfeuille, förvånad, att ha förfäktat Religionens och Filosofiens sak med så liten kristendom och så ringa filosofisk anständighet. Jag förutser väl, att man efter min återkomst genast åter skall begynna att larma mig öronen fulla med gräl och skoj; [fabriken](#) av dumma in- och utfall kommer väl ej att upphöra. Men jag är nu väpnad bättre än förr, nämligen med friskt mod och klokhet. Av mitt umgänge med Schelling och ett noggrannare övervägande av Goethes levnad, har jag bildat mig mönstret för min egen tillkommande; och fastän ägande en vida vekare personlighet än deras, skall jag dock med yttersta förmåga eftersträva den grandiosa stilen av deras lugna, obekymrade, majestätligt allvarliga framskridande till sitt mål. Italiens klara himmel har också stämt mitt blod i en mera lätt och vänlig takt, och jag vill komma hemsvävandes över ovetstets syndafloed på [Svithiods Parnass](#) såsom en Noaks-duva med oljokvissten i munnen. Då jag var den förste, som där i den uttorkade busk-bråten av den akademiska smakens park svingade brandfacklan (vilket jag visserligen aldrig ångrar), så är det billigt, att jag också nu föregår med ett annat exempel. –

Den 15. I går afton såg jag med oändligt nöje i kejs. Borg-Teatern uppföras Grillparzers berömda *Sappho* – om vilket stycke

jag nästa gång vill säga dig mitt omdöme. *Sappho* spelades *gudomligt* av Madame Schröder – vilken jag tillföre engång i Dresden sett spela *Lady Macbeth*, i högsta grad förträffligt. –

Men det är tid att sluta detta långa sammelsurium, vilket egentligen ingenting annat innehåller, än ytterst subjektiva saker; Du kan anse det såsom en Inledning till det nästa brev jag skickar, och där skall mitt *eget* Jag åter modest träda i bakgrunden av de tavlor jag vill uppdraga. – I Wien befinner jag mig tämligen väl; Rückert (som blir här till nästa månad) och jag ha för billigt pris, men också i femte våningen, fått oss ett par trevliga rum; hushyrorna äro här annars gruvligt höga, när man ej vill bo i förstäderna. Rückert, som icke mycket bekymrar sig om prydlighet, har avträtt till mig det inre, större och elegantare rummet, där jag sitter och sysslar med mina dagböcker; *han* sitter utanföre i det lilla och studerar sedan i förrgårs afton, då vi introducerades i Herr von Hammers hus, med yttersta iver *Persiska* i en av Hammer lånad engelsk lärobok. I samma hus bor, två trappor lägre, *Hr Friedrich von Schlegel*, som icke längesedan återkommit från en resa, den han gjort tillsammans med sin Bror (denne har nu tagit sig en fru, som berättas vara ung, vacker och anderik, samt bosatt sig i Bonn); han arbetar nu så ivrigt, som hans naturliga bekvämlighet och det besvärande omfånget av hans buk tillåter, på att redigera samlingen av sina Skrifter, vars förlag Cotta tagit på sig. Nu får han från Cotta det ena maningsbrevet efter det andra, och den arma tjocka mannen har nu icke sin Fru hos sig, vilken annars är hans vanliga handsekreter. Hittills har jag blott två gånger besökt honom, och hans personlighet har ännu ej gjort något klart och bestämt intryck på mig. I fall vi bli närmare bekanta, skall jag också närmare beskriva honom. Med hans Fru har jag på landet denna sommar levat mycket tillsamman.

Werners bekantskap vill jag ock i dessa dagar göra; han bor i ett kloster ej långt ifrån mig. Förleden söndag hörde jag ho-

nom predika i detta klostrets (Augustiner) kyrka, och hans tal, extemporerat nästan i Kapucin-stil, hade, utom denna naiva popularitet som likväl icke sällan svävar på gränsen av det burleska, mycken eld, kraft och styckevis profetisk *Schwung*. I dag ämnar jag åter höra honom. Han har ett talrikt tillopp av åhörare. Han tillhör föröfrigt icke den Orden i vars kloster han bor, utan är en såkallad *Weltgeistlicher*; har likväl titel av någon andlig värdighet, jag minns i detta ögonblick ej vilken. Han lever av egna medel. Stundom predikar han i byarne omkring Wien; dessa predikningar, säger man, skola vara hans *lyckligaste*; hans maner att tilltala bönderna och umgås med dem skall vara alldeles *patriarkaliskt*. Också vördas han av dem som en Helig. Besynnerligt var det intryck, som jag erfor vid inträdet i Augustiner-kyrkan, att se denna man, som i egenskap av *Dramaturg* en tid var min ungdoms avgud, nu såsom *Präst* stå i katolsk skrud på en predikstol med en sammets-mössa på huvudet, vilken flerhörniga mössa han enligt katolska predikanternas skick på mångfaldigt sätt avtog och påsatte, lade på sidan om sig och återtog m.m. Vid hans utgående genom stora gången passerade han helt tätt förbi mig, och besvarade vänligt min bugning, så att jag hade fullkomligt tillfälle att noga betrakta honom. Han är lång, blek, med ett långlagt anlete och eldiga mörka ögon; i gång, åtbörder och uppsyn helt och hållet den *prästerliga* fasonen. Av dem, som omgävo mig, kysste många hans händer. En kuriös karl! – *Människosläktets Ryska välgörare* är i går vid middagstiden ankommen hit, och skall i afton dansa Solo på en Ballett vid Hovet. – Nästa gång skall jag berätta dig mycket om Herr *von Hammer* och hans superba Bibliotek, om den unga Wiener-Tragikern *Grillparzer*, som redan besökt mig och är en ung rätt hygglig man, med tusende andra saker. *Beethoven* vill jag åtminstone *se*, innan jag lämnar Wien. Han är nu *mindre* döv igen. – Wien är i allmänhet en högst musikalisk stad.

XXV.

Till en Syster.

(Wien, Dec.)

Du *frågar*, *vi* de ord, jag skickar,
Ge kval och nöje på en gång?
Varför de tåras, dina blickar,
Fast glädje gör dig barmen trång?
Den tydning, du mig överlåter,
Lätt är dess gåto-nyckel röjd;
Hur hjärtat klappa kan av fröjd,
Just då tillika ögat gråter?

När känslans vågor stormigt häva
Ett saknande och troget bröst,
Hon vill i skyar uppåt sväva,
Till ljusets rymd, att söka tröst.
I droppar hon sig sprida låter,
Lik morgondagg från fästets höjd;
Och hjärtat, lättat, slår av fröjd,
Fastän tillika ögat gråter.

När från en gyllne barndoms lundar
Din ark på *Ararat* är skild,
Men floden flyr, och milt sig rundar
Av ljus och vatten hoppets bild;
En sinnbild av att Gud förlåter
Står, färgrik på din himmel böjd:
Då jublar hjärtat högt av fröjd,
Men just därför, att ögat gråter.

När djupt den stumma jorden gömmer
 Vad du oändligt älskat har,
 Men från den vän, som ej dig glömmar,
 Din tro bär evighetens svar;
 I regnbågsfärg sig speglar åter
 Din smärtas hela bredd och höjd:
 Och hjärtat klappar än av fröjd, –
 Det vet ej om, att ögat gråter.

När vandrarns heta avskedsskyssar
 Din änglamun ej mera nå,
 När han kring vida världen kryssar,
 Och år för år försvinna så;
 Du vet, – fast han *din famn förlåter*, –
 Att dö för Dig, han vore nöjd;
 Och ack! ditt hjärtas suck är fröjd,
 Fast utan mått ditt öga gråter.

När bröst mot bröst tillsamman trycka
 Vad fjärmat var av hav och land,
 Hur skulle ej en sådan lycka
 Högt brusa ur sin källas band?
 I våg på våg hon svalla låter
 Sin päroleström, så länge dröjd:
 Och hjärtat klappar högst av fröjd,
 Just då tillika ögat gråter.

XXVI.

Brev till E. G. Geijer.

Wien d. 15 Jan. 1819.

Trofaste vän och [stallbroder](#)! – För några dagar sedan erhöll jag med outsäglig fågnad ditt brev daterat Uppsala d. 15 December. Du har väl redan lyckligen bekommit en tämligen lång skrivelse från mig, som jag hemskickade i medlet av samma månad, och därav erfarit de orsaker, som väl icke fullkomligt urskulda, dock tillräckligt förklara långvarigheten av min tystnad. Den brevpacka från mina Svenska vänner du omnämner, avgången i Juli månad, har jag tyvärr icke erhållit. Den har sannolikt ankommit till Rom under den tid, då jag strövade omkring i Södra Italien, kanske fallit i händerna på Hjorts forna Bankir, med vilken Hjort (som förövrigt också vid samma tid var i Neapel) efter B*s hemresa ej underhållit någon gemenskap, och Gud vet således vad dess öde blivit. Jag skall be Hjort spörja efter dem; men efter allt utseende *äro* och *bliva* de förlorade, och jag skulle oändligt gräma mig över denna förlust om jag ej varit lycklig nog att genom de sista underrättelserna från Uppsala åtminstone få veta, det allting där står väl till. Baron Palmstierna har satt mig i stånd att kunna resa till Berlin, och förmodligen bryter jag härifrån opp nästa tisdag eller onsdag. Jag tager vägen genom Breslau, och ämnar vila mig där några dagar. Om icke Friherrinnan v. Kloch bor allt för många mil på sidan därifrån, skall jag väl också söka opp henne. Huru länge jag kommer att vistas i Berlin, är ännu för mig själv oavgjort; *säkert* är, att jag, med Guds hjälp, *allrasist* i Maj eller Juni åter står på svensk jord. –

Varken mot Fäderneslandet eller dess Hov har jag något skäl att klaga; för det förra har jag ännu ingenting gjort, som kunde berättiga mig till anspråk på dess understöd, och för det senare är jag ganska naturligt ett lika *främmande* väsende, som det självt är och förbliver för mig. Däremot frestas jag till högmod över den lott, som karakteriserar min levnads historia, den att vara så absolut *fri*, att jag endast har Gud och Vänskapen att tacka för mitt bestånd och allt det angenäma som möter mig på min bana. Den växel jag enligt Din underrättelse hos Fru Hellvig finner, är mer än tillräcklig att hederligt hjälpa mig hem, och mina vänner behöva ej mer däröver göra sig någon oro. Hälsa dem å mina vägnar alla med gränslös tacksamhet, och behåll för Dig själv därav den portion, som mitt hjärta bestämmer dig.

Jag har nu i avseende på *Docenturen* tagit mitt beslut i överensstämmelse med Din önskan. Jag tänkte i fjol annorlunda, och skrev till Brodren Grubbe från Rom i början av Maj, att jag önskade erhålla *bans*. Sedan har jag icke tänkt på saken. Men nu har jag i följd av ditt sista brev åter moget övervägt den, och tillika tagit *Rückert* till råds, som genom sitt långa umgänge med mig nu känner både mig och den litterära ställningen i Sverige tillräckligt. Jag tror mig böra välja den *Historiska*, särdeles för mina framtida poetiska planers skull, som komma att huvudsakligen äga historien, och mitt fosterlands isynnerhet, till basis. Med Filosofien kommer jag i alla fall, av stark inre böjelse, att hela mitt liv igenom underhålla en hemlig, ja väl ock understundom offentligt framträdande kärleksförbindelse. För historien har jag visserligen även, allt från mina barna-år, haft en varm tillgivenhet; men för att till den grad, som jag vill, försmälta henne med det poetiska elementet inom mig, fordras ett vida **empiriskt grundligare**, ett mera *en detail* inträngande studium, än jag för närvarande äger (i detta avseende ägde jag som gosse av nio år långt mera historisk kunskap än nu); och på det jag icke, förströdd i allahanda andra fantasier, må uppskjuta det år

från år, tills jag äntligen ligger på Uppsala kyrkogård, så är mig påläggandet av ett *yttre* band nödvändigt, som manar och sporrar mig därtill ju förr ju hellre. Vad du nämner om *skriket*, som genom mitt väljande av den *filosofiska* Docenturen åter möjligtvis kunde antasta mig, beveker mig mindre; ty dels kommer väl detta skrik att ännu en tid fortfara, jag må företaga mig vad som helst, – dels känner jag inom mig, att jag hädanefter lär vara i stånd att avhöra det med oförstörbart lugn. Det värsta är, att jag svårligen inom ett par års förlopp kan hålla några föreläsningar, eller vara dig ordentligen till tjänst, emedan jag, som sagt, ännu därtill saknar erforderlig speciell sakkännedom. I alla fall kan jag väl ej, enligt våra Universitets-lagar, *utnännas* förr än jag hemkommit och utgivit en Dissertation i saken (men Gud vet varom). Det blir ett icke särdeles angenämt avbrott i mina nuvarande sysselsättningar. –

Till Bror Grubbe skriver jag genast från [Breslau](#) eller från Berlin, för att tacka honom för hans ädla tänkesätt och vänskapsfulla anbud. I dag hinner jag ej, emedan jag måste skriva färdig en lång epistel till Schelling. Hälsa honom mellertid hjärtligt och tusenfaldigt, samt meddela honom mina grunder. – Av Berggren, som avreser om Måndag till Triest och sedan sjövägen till Konstantinopel, har jag hört att man i Södermarks kollegier flinkt talar Grekiska med varandra. Det är ju rätt artigt! – Klimatet i Wien är ostadigt och ohälsosamt, samt livsuppehållet numera gruvligen dyrt. Jag längtar rätt mycket att komma härifrån. Jag har här fullbordat några i Italien skisserade småsaker, och kämpar mellanåt mot min fördömda mjältsjuka samt varjehanda därmed sammanhängande krämpor så gott jag förmår. – Gud välsigne Er, samtliga Uppsala-vänner av bägge könen!

XXVII.

Anteckningar om Wien. Resa från Wien till Breslau.

(1818, 29 Nov. – 1819, 24 Jan. – 1 Febr.)

Breslau, d. 5 Febr. 1819.

Min redlige Broder! – Den 24 Jan. lämnade jag Wien, och sedan middagsstunden d. 1 dennes är jag här. Jag är glad att ej mer vara i nattmössornas huvudstad, där jag under de sista veckorna åter blev orolig och svärmodig över all beskrivning. Oaktat Wiens sköna och *astrologiska* belägenhet – själva staden ligger som en medelpunkt (sol) i det kretsrunna, genom ett vidlöftigt promenadfält från stadsbastionerne avskilda, omfånget av sina förstäder (planeter), i vänlig omgivning av en mild och kraftig natur; en arm av Donau, änskönt den mindre, flyter igenom, och vackra berg bilda syngränsen – oaktat detta märker man dock i dess inre liv inga tecken till frändskap med Zoroasters ljuslära eller någon annan orientalisk anda, och den lägsta folk-klassens naiva glättighet är det enda, som erbjuder en på sitt sätt poetisk sida åt främlingens åskådning. I denna glättighet och sinnliga levnadsfröjd yttrar sig ofta en verklig förtjusande blandning av italienskt lättsinne med tysk humoristik; och *folksteatern i Leopoldstadt* (en av förstäderna) är det ställe, där det Wienska folkslynnet visar sig i sin rikaste och älskvärdaste glans. Sådan, som denna teater, var engelska skådebanan vid Shakespeares uppträde; den är till sin rot, riktning och beskaffenhet fullkomligt, och i närvarande tid kanske ensamt, i Tyskland åtminstone, individuellt-national; och finge den, liksom fordom

dess engelska like, sin Shakespeare, d. v. s. en *verklig* poet som toge den under sina vingar, så vore med detsamma en levande grund och basis för Tyska Dramatiken i allmänhet funnen. Men därpå tänker den stora mängden av Wiens teater-författare icke, utan i stället, med undantag av ett par som endast arbeta för denna teater och i sina arbeten ledas blott av en dunkel och osäker instinkt, hålla de sig därtill för förnåma, ja, när de stundom nedstiga från sin höjd till att producera något för *folket*, emedan allt vad som uppförs på *die Leopoldstadter-Bühne* förträffligen i ekonomisk hänsikt betalar sig, så bibehålla de dock så mycket av sin egen till hälften Fransyska, till hälften Kotzebuiska upphöjning, att äkta folkskivighet och folkskaraktär snart även från denna sista tillflykts-ort skola begiva sig på flykten. Mellertid, fastän denna teater i sin närvarande gestalt är ett outvecklat och (tyvärr! som det tycks) redan före sin utveckling undergående fenomen, skulle jag hjärtligen glädja mig, om vi Svenskar i *vår* huvudstad ägde ett sådant. För den Svenska Dramatikens upphjälpande, så vida för detta ändamål ett förbättrat teater-väsende är nödvändigt, ser jag inga utsikter; och därför var den genom avisor erhållna underrättelsen om Stockholmska Teaterns indragning mig lika likgiltig, som den senare underrättelsen om dess återställning. Gammal surdeg är och förbliver gammal surdeg. Men detta är fallet med mycket annat i Sverige av *mera* vikt. –

Ett kapital-exempel av förnämt fuskeri på ovannämnda folkskådebana var en *Raphael* i *alexandrin* av en godsint människa, men slät poet, som heter *Castelli*, är hos Wiens publikum ett slags favorit och har skänkt mig ett exemplar av sina så kallade *poetische Kleinigkeiten*, – i vilken titel biordet *poetische* står fullkomligt överflödigt. Jag har icke nyligen så förgat mig, som då jag såg denna (föröfrigt av författaren ingalunda karikatyr-mässigt menade) karikatyr över Rafael och den H. Cecilia; ty även *hon* föreställdes på teatern, nämligen huru Rafael

målade henne; en ful aktris stod en halvtimme såsom Cecilias urbild på en trä-piedestal framför målaren, vilken spelades av en person, som såg ut, var klädd och deklamerade som en ridknekt. Föröfrigt föreställdes han såsom jämmerligen kär, och blev slutligen, emot all historia, gift; korteligen: det var ett dumt spektakel. – Denne Castelli, en annan Wiener-poet vid namn *Deinhardstein*, en Dansk *Litteratus Fürst*,*) jämte en stor mängd andra rimmare, skådespelare, sekreterare, köpmän, kapellmästare och *vindböjtlar*, allasammans godhjärtade, lustiga och vänliga persedlar, ha bildat ett sällskap, som de givit namn av *Ludlams Höhle*, efter ett skådespel av Oehlenschläger. Dess egentliga ändamål är skämt, aftonmåltider och halv-litterära, ofta jämväl halv-musikaliska tidsfördriv. Rückert och jag tillbragte där våra mesta aftnar, ehuru vi just ej voro nöjda med den rådande tonen, som förmycket ofta gav sig luft i okvicka horhistorier och tidningsskrivar-skvaller. – Men vad skulle vi göra? I några hus, där vi infördes, möttes vi av mycken artighet och gästfrihet, men tillika av en så dödande tråkighet, att vi genast drogo oss i vår enslighet tillbaka. Det är för ingen del bättre, utan snarare sämre hos de lärda, t. ex. Herr v. *Hammer*, vars huslighet tillräckligt karakteriseras därmed, att han låter sin lilla son förr lära Fransyska än Tyska. Själv är han, med alla sina förtjänster en distrait och fåfång *gäck*; jag blev snart ledsen vid honom, och Rückert fortsatte sedan ensam bekantskapen, av det skäl, att han i Wien studerade Persiska. Bättre behagade mig den bekante *Hor-mayr*, som ofta besökte oss, och som väl ej heller är fri från en stark dosis självkärlek, men dock i sitt väsende har oändligen mycket gott och älskvärt. I hans milda, veka, tämligen unga, något svårmodiga fysiologi har man möda att tänka sig den eldige folkstalarn, den behjärtade anförarn under *Tyroler-fejden* 1809.

*) En ung hedersman, som lever i Wien blott av Dagbladsskriveri; bodde i samma hus som jag, och gjorde mig med sin vänskap många angenäma stunder.

Fr. Schlegel är däremot omgiven av sin fetma och sitt inbillade statsmanskap liksom av en ogenomtränglig mur. Oaktat Rückert och jag ej kunna beklaga oss att han stött oss ifrån sig med köld, funno vi dock hans umgänge så föga uppbyggligt, att hela vår gemenskap med honom, fastän vi bodde i ett och samma hus, inskränktes till några ceremoni-visiter. Han säger sig vara syster-satt med att redigera en samling av sina Skrifter, varibland ett stort filosofiskt arbete, som skall innehålla huvud-resultatet av hela hans auktorliga levnad. Dessutom har han ännu, sade han, en mängd *poetiska* planer *in petto*. Skada om denne i sig själv så förträfflige man, att trenne omständigheter redan skaffat honom ett betydligt framskjutande anlag till *Midas-öron*, nämligen fråsseri, *statsmansaffektation* och stock-katholicism. Mig förekom han mera putslustig än imponant. Han har ett ursprungligen rätt angenämt och anderikt, men av fett prelatiskt upp-plusat ansikte, är betydligt kortare än jag, men fyra eller fem gånger så tjock; talar därvid, dels av fysiskt bekvämlighets-behov, dels av tro att en viss mystisk nimbus alltid bör omgiva en statsman, mest i gåtolika miner och åtbörder, vilka blott då och då koncentrera sin betydelse i några lika gåtaktiga ordalag, som likna verkliga orakelspråk. Till en del kunde vi väl dechifrera hans mimik, därigenom, att vi i Italien noga lärt känna hans högra hand, nämligen hans Fru, som, ehuru förövrigt mera tillgänglig och språksam, dock ofta betjänar sig av samma kommunikations-stil. Men livlig kunde dock ej på detta vis konversationen bli. Det värsta för den goda mannen är, att de gamla Perukerna i Wien, bland vilka han strävar att få säte och stämna, ändock icke riktigt lita på honom fastän han så vitt möjligt gör sig dem i det yttre lik; de påminna sig ännu i honom den vilde *renom-misten* från Athenäums och Lucindas dagar, ehuru oskyldig han nu ser ut till allt dylikt ofog. Från Rom hade vi framfört ett av Fru Schlegel oss lämnat och med *ampel* rekommendation bifogat paket till en *Herr v. Pilat*, som i Wien är en betydande man,

lever på stor fot och därtill är Fr. Schlegels *Busenfreund*. Vi voro där likväl blott en enda kväll, emedan vi andra dagen finga höra, att denne *Pilatus* vore utgivaren av den lumpna *obskurant-tidningen Der Österreichische Beobachter*; vi kommo aldrig mer tillbaka, och kanske hade ock denna icke tvetydiga förklaring av våra tänkesätt något inflytande på Schlegels stämning emot oss. Det var väl i detta avseende ej heller politiskt, att jag vid mitt första samtal med honom, den enda gången som han talade med mig om filosofi, emedan (enligt hans berättelse) Baader, på vilken han sätter mycket värde, i ett brev nämnt mig med lovord, tog Schellings parti; men kunde jag annat göra? och Rückert förebrådde mig ändå, att jag ej gjorde det ännu mera skarpt. Vad äro tio Fr. Schlegel mot en enda Schelling?*)

Werner besökte ofta Schlegel, men jag hade ej det nöjet att där med honom träffa tillsammans. Såsom intet trängande intresse drev mig att söka denne förunderligt förolyckade andes personliga bekantskap, emedan jag så väl av hans senaste predikningar, som poetiska produktioner tillräckligt inhämtat, att för *mig ej hos honom* är att finna vad som ännu felas mig i vetenskap, ljus och tröst, uppsköt jag dag för dag mitt ämnade besök i det Augustiner-Kloster, där han nu (likväl ej som munk) lever, tills det äntligen ej blev av och jag måste avresa. Nu efteråt förtretar mig dock min försumlighet. Att se en sådan man i omedelbar närhet, har alltid sin lärorika sida med sig, om den än också ger anledning till bedrövliga betraktelser**). – I allmänhet borde man aldrig skåda sin första ungdoms avgudar ansikte mot ansikte. Det pinsammaste av vårt jordlivs mångfaldiga

*) Man säger, att Fr. Schlegel nu skall bli Pävlig Över-Bibliotekar vid Vatikanen i Rom. Det vore visst önskeligt! –

**) I en ny Taschenbuch, *Aglaja*, finns ett poem av Werner över *Italien*; det försette mig i den livligaste hänryckning; det innehåller stanser, som till större delen äro en Dante värdiga. Om striden i Werners själ mellan högmod och ödmjukhet, hyckleri och sanning, om utbroten av hans aldrig vilande ånger och samvetsagg m. m. är mycket att berätta. Mera om honom vid tillfälle! –

lidanden är, i mitt tycke, att man nästan med varje år som man framskrider i tiden, finner allt färre och färre föremål övriga för det ljuva, det outsläckliga behovet att *beundra*. Men så måste det väl ske, på det man snart skall komma till *praktisk* visshet, att endast *Gud* är beundransvärd. – Det gör mig mellertid oändligt lycklig, att åtminstone *Schelling* icke svikit provet, ja, att jag kan nu vörda honom än mera innerligt än förr.

Av alla Wiens yngre författare är *Grillparzer* den enda, som har sann talang och lovar något stort för framtiden. Jag menar, att jag redan engång berättat dig, det jag sett denne unge, också personligen rätt älskvärde skalds *Sappho* uppföras på Kejsrerl. Hovteatern; och *Sappho's* person framställdes av *Madame Schröder* så, att jag trodde forntidens *Sappho* livslevande uppträda framför mig, med allt sitt snille, sin ärelust, sin häftighet, sin godhjärtighet, sin kärlek och sitt lidande. *Så* har jag i mitt liv aldrig hört vers deklameras; hela Poesiens musik, in i sina finaste nyanser, all den prosodiska och rytmiska förtrollning, som är närvarande för skaldens öra när hans verser störta fram, fastän vanligtvis blott hans penna, men icke hans tunga kan uttrycka den, förenade sig här med en utmärkt skön, fyllig, varje sträng av själen anslående röst; då nu dessutom *Grillparzers* verser i detta stycke, i och för sig själva, äro högst förträffliga, så kan du föreställa dig, vilken verkan det på mig skulle utöva. Kulminationspunkten av hennes deklamationskonst var en Hymn till *Afroditte*, i vilken *Grillparzer* med förundransvärd skicklighet sammanflätat alla de vackraste av *Sappho's* ännu övriga större och mindre fragmenter till ett tjusande Helt, som utan tvång och prägel av lärdom ger i anda, stil och verstant en fullkomligt *Grekisk* ankläng. Denna Hymn, i vilken, korteligen sagt, det diktande snillets hela väl och ve är sammanpressat, reciterade hon med ett till sång gränsande uttal och ackompanjerande sig med harpa; så må ungefärligen den *verkliga* *Sappho*, så må *Korinna* ha framfört sina sånger; jag försäkrar dig, att vi trodde oss sannfärdeli-

gen höra *Sfärerernas melodier*, och icke blott *jag* grät, som alltid varit ett lättört kräk, utan även min jättelika stallbroder Rückert, vilken ser ut som Folkvard Speleman i Niflunga-sagan, var alldeles utom sig av lycksalig smärta. Denna afton var en av de sällaste i min levnad. Märkvärdigt är, att Wiens invånare, som i allmänhet äro ingenting mindre än *eteriskt* stämda, till den grad entusiasmerat sig för denna tragedi, som dock i sig själv mera är en dramatiserad romans, ja kanske både till ämne och behandling icke ett egentligt föremål för *teatern*, att de, varje gång hon uppförs, med samma trängande talrikhet infinna sig och med samma spända uppmärksamhet lyssna från begynnelsen till ändan. Utan tvivel har däruti en huvudsaklig andel Madame Schröders *orfeiska* stämma, som hos själva vilddjuren väcker himmelska känslor och tänder liv i stockar och stenar. Grillparzer, med vilken jag tyvärr blott ett par tre gånger kom tillsammans, emedan han bodde mycket långt bort ifrån mig och har samma egenskap som jag, att icke gärna lämna sin boning för att göra besök, berättade mig, att han aldrig varit så angenämt överraskad, som då han var närvarande vid proven innan hans skådespel första gången uppfördes, och hörde Madame Schröder genast och omedelbart uttrycka varje ton, varje stavelse så, som om hon, vilken föröfrigt var honom personligen alldeles främmande, hade läst in i djupet av hans innersta och suttit till rådslag med hans hemligaste tankar. Det kan jag livligt föreställa mig! Visste jag, att en *sådan organ* väntade på fostren av min lönnligaste och heligaste låga, för att med hela denna oförfalskade sanning och sinnliga förtrollning frambära dem till menigheten, vilken i sig själv föga intresserar mig, då tror jag att blotta det hänryckta medvetandet av denna lycka skulle göra mig mäktig att komponera dramer av förträfflighet. Jag är nyfiken att i Berlin få se och höra den av Goethe bildade *Madame Wolff*, som under mitt sista vistande i Preussens huvudstad var frånvarande. Hittills är Mad. Schröder för mig det högsta i sitt slag. Skrev jag ej från

Dresden att jag där engång såg henne giva en såkallad *Gastrolle*, såsom Lady Macbeth? Också i *den* rollen förekom hon mig som ett *non plus ultra*. – Föröfrigt måste väl Sappho's roll lätt av alla *aktivt poetiska* fruntimmer kunna uppfattas, emedan den i själva verket, till sina grunddrag, innehåller deras gemensamma levnadshistoria. Varenda sådan kvinna har erfarit samma obegränsade, otillfridsställbara längtan, samma strid med fjättrarne av sitt köns förhållande, samma illusion av kärlek och gryende sällhet, och slutar omsider, om just icke alltid kroppsligen, dock säkert andligen med samma *salto mortale*. Antingen de, som den forna Sappho, av ingen kristlig grundsats bundna, *kasta sig i havet*, – eller (vilket tvivelsutan är bättre gjort) så gott de förmå göra språnget *uppåt* och in i den Gudomliga Nåden, så blir i båda fallen dock en fullkomlig uppoffring av alla anspråk på jordisk lycksalighet det slutliga resultat som måste uppnås. Ja, jämväl de *manliga* skaldernes lott, ehuru den tycks av den i könsförhållandet grundade friare ställningen till världen vara mera gynnad, är dock i sitt inre väsende egentligen ingen annan. Den omätliga portion av *arv- och verksynd*, som medföljer fantasiens övervikt och isynnerhet Poesiens vådliga skänk, straffar sig omsider själv på *den* punkt i syndarns innersta liv, där straffet därigenom blir kännbarast, att på denna punkt det himmelska och det jordiska beröra varandra fullkomligt omedelbart och å ömse sidor med hela sin eld och sin fågring. Det förstås att jag med denna punkt menar vad man kallar *kärlek*, i ordets vanliga mänskliga bemärkelse. Och här möter honom nu, till välförtjänt straff därför, att han gjort sig – ja, Geijer! detta är ock mitt porträtt! – till ett kameleontiskt *fantom av grillfängerier*, fåfänga, obändighet i anspråk och begär, den tvåfaldiga förbannelsen, att han antingen förälskar sig, liksom Sappho och nästan alla kolleger av bägge könen, i en bild av *egen* komposition, som han genom en optisk förvillelse överför på någon främmande individualitet (vilken föröfrigt, i *sin* art, ofta *kan* vara högst ypperlig, åtmin-

stone vida ädlare och högre än den fantastiske älskarns egen), och det dröjer icke länge, förrän han nödgas inse sitt misstag – så innehållsdigert och lakoniskt uttryckt av Grillparzers Sappho i denna vers till Phaon:

»Ich suchte *dich*, und habe *mich* gefunden«; –

eller ock, vilket är *min casus*, att han, övergiven av känslans rörlighet och inbillningens flamma just där, varest man *mest* behöver dem, icke engång är i stånd att komma in i denna illusion, som åtminstone för ögonblick skulle gladare och raskare kringdriva min varelses pulsar, och på köpet tiodubbelt förhöja min smula talang, (vilken ännu liksom förr närar sig magert nog på egen bekostnad, fastän jag slungat in en lång brokig Söderlands-resa i dess omätliga svalg). Men varje försök att undgå detta rättvisa syndastraff är en ny synd, och med avseende på den anförda versen kan billigt anmärkas, att egoism och övermod, om än så förborgade, i själva bemödandet att *söka* ett *Du* sticka opp sina ormhuvuden. *Gud* endast bör man *söka*, och ingenting vidare. Anser *han* det sedan som nyttigt, så är det för hans hand en ringa sak, att bland så många andra glänsande håvor också räcka julklappen av ett *Du*, – varmed man förövrigt, såframt man ej är en satan i högmod, icke menar en *like*, utan en i hjärta och syftning vida bättre, vida renare varelse än man själv är. För *mig* borde det vara mycket lättare, än för mången annan, att i denna punkt vandra på den riktiga vägen, då jag sedan längre tid tillbaka kommit till klar självmedvetenhet, att det väl knappt finns någon man på jorden, med undantag av de positivt elaka och föraktliga, som är så litet värdig en ypperlig kvinnas kärlek och så litet skicklig att göra henne lycklig, som skrivaren av dessa rader.

Om *Teatrarne* i Wien kunde jag ännu berätta åtskilligt, men sanningen att säga, av tämligen ringa intresse. Endast *Barn-Balletterna*, som stundom uppföras på teatern i förstaden *Widene*, förtjäna att nämnas; funnes ej, för alla ovillkorligt åskådlig, den

sublima Gotiska *Stephanskyrkan**), kring vilken jag varje afton gjorde min promenad på hennes rymliga, av lampor och ofta därtill av månsken fantastiskt upplysta plats, stundom betraktande portarnes bildverk, som antyder **Gnostiska**, kanske **Tempelherrliga mysterier**, så hade Wien av *egen* rot ej att framvisa något mera poetiskt föremål, än nyssnämnda barndansar. Ty den beskedliga *Karoline Pichler*, en godsint, förståndig och flitig hedersfru, som bor i en av förstäderna och av Madame Staël rätt kvickt kallades *la Muse du fauxbourg*, kan väl icke mäta sig med Stephanskyrkan, ehuru de tillsammans äro de tvenne huvudmärkvärdigheter, som alla till Wien ankommande främlingar uppsöka (*jag dock icke; ty jag har ej gjort Fru Pichlers bekantskap, ehuru Rückert och flera ville föra mig dit; men jag känner redan för många Fruar!*) Ur en moralisk synpunkt måste man visserligen fördöma de Wienska Barn-Baletterna, bekanta över hela Tyskland för deras utomordentliga skönhet; det är lätt att inse, att underverk fordras, om bland denna massa av fattiga barn, som Teatern från deras spädaste år tagit i en torftig sold för att inöva dem i att tjäna det förgängligaste av allt förgängligt, nämligen den blotta sinnliga retelsen (och om vilkas *själsbildning* föröfrigt ingen människa bekymrar sig), *någon* eller några räddas åt mänsklighetens högre kallelser. Det är väl sant, att man med ett visst sken av sanning kan säga: dessa barn voro av deras öde lämnade till pris åt eländet, och många bland dem kunna dock nu försörja sig, ja sina föräldrar på köpet (så gör den vackraste och talangfullaste av dessa unga danserskor, *Angiolina Maijer*, som vid tretton eller fjorton års ålder redan har 2 000 Gyllen i inkomst om året), på ett åtminstone *icke brottsligt* sätt, då de *annars* sannolikt o. s. v. Men i alla fall äro de tvivelsutan *moraliskt* uppoffrade åt **Moloch**, änskönt Wienarne ej betrakta saken så

*) Denna härliga byggnad är i Wien det enda stora föremål, som försätter betraktelsen tillbaka i en *äldre* tid; ty föröfrigt härskar i denna huvudstad med övervikt det *närvarande* och dess njutning.

strängt; tvärtom, man har försäkrat mig, att många mödrar ur de högre samfundsklasserna frivilligt låta sina barn inöva sig med de andra till dessa baletter och uppträda på teatern inför publikum, för att i behörig tid och i den grundligaste skola utveckla de i ett bildat sällskapsliv outhärliga konstfärdigheterna av dans och koketteri. Det oriktiga, moraliskt skadliga av saken medgivet, kan man dock ej förbjuda sig att finna dess granna yta högst poetisk och sagolikt tjusande; rättmätigt väljas alltid till dessa baletter ämnen ur fe-historier och vanliga barnsagor, och man tror sig verkligen för ögonblicket flyttad in i sylfernas och älvernors värld vid anblicken av dessa små täcka, luftiga, skimrande väsendens vimmel; så mycket mer, som all möjlig, magisk och fantastisk prakt i klädsel, dekorationer, belysning m. m. omgiver dem, och man tydligt kan läsa i de utmärktares ansikten, huru mycken glädje det gör dem att på en offentligt given, sinnligt förhandenvarande förtrollnings-tummelplats spela med varandra sin egen ålders drömmar, aningar och under. Särdeles var jag *andra* gången hänryckt, då jag såg en dylik *Kinder-Ballett*, kallad *die Berggeister*; i första förtjusningen framfödde jag ett litet poem, som naturligtvis blott ser saken från den fagra sidan; jag vill meddela det efter min hemkomst.

A propos av *barn*, faller mig här in den *lilla Napoleon*, som är Wiener-boarnes gemensamme avgud. Jag har sett honom en gång i Pratern på något avstånd. Han har en fördelaktig ansiktsbildning och ljusa lockiga hår; sin blondhet har han ärvt efter sin mor. Denna, sedan hon en tid visat en exemplarisk trohet och tillgivenhet för sin gemåls minne, har nu omsider glömt bort honom i Neippergs armar, som är hennes gunstling och styresman, och på vars person hon sammanhopat alla högre statsämbeten och värdigheter i hertigdömena Parma och Piacenza*). Sonen har till informator en utmärkt bra och aktningvärd Lit-

*) Italianerne säga om Neipperg med ett ordspel, att han hos sin *Souveraine* insynnerhet väl uppfyller sin plats såsom minister för *Departementet Piacenza*. –

teratör, *Matthäus von Collin* (broder till den avlidne Dramatikern, av vars *välmenta* tragiska pennfoster jag på kejsrerliga Slotts-teatern sett *die Horazier und Curiatier* uppföras och tackade hjärtligt Gud när det tog slut), utgivarn av *Wiener Jahrbücher d. Litteratur*, (dem *Uppsala Läsesällskap* borde skaffa sig, emedan de för närvarande säkert äro den bästa litterära Tidskrift i Tyskland). Jämväl Professor von der Hagen och Büsching arbeta flitigt i denna journal. Gossen säges röja ett genomträngande förstånd, men tillika mycken egensinnighet. Genom frågor, som ha avseende på hans Far och dess öde, sätter han stundom dem, som omge honom, i bryderi. Likväl tror man sig märka, att han mycket mera spekulerar över sin Far och även *vet* om honom, än han med ord giver tillkänna. Denne Prins, i fall han verkligen har något av sin fars snille, och det ej lyckas Österrikiska Hovet att göra honom dum, kan bli farlig för **det Heliga Förbundet**. Folkets hjälte bleve han i ögonblicket, och tiden är så fullproppad av revolutions-ämnen att det väl icke dröjer länge, förrän en ny kedja av explosioner begynner. Vore det möjligt, att en *förädlad Pater redivivus* i honom kunde uppträda, så hade Europa därav allt skäl att fröjda sig. Har du sett Fichte's lilla bok över *den Begriff des wahrhaften Krieges*? Där finns i mitt tycke den förnuftigaste och billigaste karaktäristik över Napoleon, av alla jag hittills sett; där står ej ett ord, som ej är på spiken träfande.

Ärke-Hertig Karl är en liten man av ett spirituellt utseende. Hade *han* blivit kejsare, och vore han ej förslappad genom sin ungdoms utsvävningar, så hade väl Fransoserne först och Rysarne nu blivit *hållna på mattan*. – Kejsar Frans ser ut som en gammal beskedlig Överst-Löjtnant, som satt sig på landet i ro. I Wien heter han hos folket *der gute Fränzel*. Föröfrigt sviktat även Österrikarnes tålmod; man klagat högt över pappersmynt, censur-tvång, monopolier o. s. v. – Ärke-Hertig Karl, som läser mycket och är en stor poesivän, inviterade Rückert att kom-

ma till sig; varvid Adjutanter, Kammarjunkare etc. icke litet förundrade sig över Rückerts jättelika gestalt och forn-tyska klädedräkt. Man har vid Österrikiska Hovet en stor motvilja för allt, som vill på fullt allvar vara *Tyskt*; den förträfflige *Uhlands* gedigna tragedi *Herzog Ernst von Schwaben* får ej på Wiens teatrar uppföras, emedan den är *förmycket* tysk. Jag är nyfiken att se hur det skall gå med den goda Grillparzer, vilken nu tills vidare är av regeringen särdeles gynnad, förmodligen emedan han hittills hållit sig till en viss *Grekhet* och dessutom ordentligen infinner sig två timmar varje dag vid en Tull-Byrå, där han är anställd (i Wien måste man uppsöka alla poeter i Byråer och Kollegier); men han berättade mig i sin naiva godhjärtade Wiener-dialekt, att han efter fullbordandet av en också ur Grekiska världen hämtad dramatisk Trilogi, *das goldne Vlies* (historien om Jason och Medea) också ämnar gripa sig an, och det rätt allvarligt, med medeltiden och sitt fäderneslands hävder. Då torde väl Österrikiska Censuren sätta honom i klämma; åtminstone fruktar han det själv redan i förväg. – Har ej Wallmark också, för att förarga *Romantikens* anhängare i Sverige, låtit försvenska de i fransyska och därur i italienska tidningar meddelade löjliga underrättelser om denne unge dramaturg, såsom omstörtare av den *romantiska skolans* anseende? Högst ivrigt arbetar däremot en gammal skådespelerska, *Fru Johanna v. Weissenthurn*, som också bodde i samma hus med oss och min förr nämnde Danske vän Fürst, (varföre jag ock i Fürsts sällskap måste göra henne ett par besök), att genom dramatiska arbeten, flutna ur egen *fjäder*, upprätthålla eller snarare återställa en sund, anti-shakespearisk smak. Hon är rätt artig, men varken jag eller Rückert hade lust att fortsätta bekantskapen, sedan vi en afton sett ett av hennes riddar-skådespel, *Adelheid von Burgau*; det var i varje avseende ett *ragout* på gamla skinnbyxor.

Hälsa Hæffner, och säg honom att jag d. 8 Dec. hörde i kejserliga *Redoute-Salen* kl. 12 *Händels Alexanders-Fest* uppföras yp-

perligt av 400 Amatörer, under Kapellm. Hauschgas direktion. Det hela gjorde ett dråpligt intryck. Musiken är sublim, men jag märkte nu första gången, att orden därtill (av *Dryden*) äro tämligen dumma. *Beethoven* har jag ock sett vid en Privat-Konsert. Mannen är kort till växten, men starkt byggd; djupsinniga, melankoliska ögon; en hög väldig panna; ett ansikte, i vilket numera inga spår kunna läsas av levnadsglädje. Hans dövhet bidrager därtill på ett bedrövligt sätt; han är nu nästan fullkomligt vad man kallar *stendöv*. Detta gör, att han helst lever i den strängaste enslighet, och säger sällan ett ord. Han lever av en förstlig pension och författar med rastlös eld och flit allahanda musikaliska arbeten; tillika uppfostrar han en fattig broderson med mycken ömhet och sorgfällighet. Man säger, vad jag gärna tror, att han i sinnelag och karaktär är hjärtlig, redlig, oegenlyttig, kraftfull. Han dirigerade själv den konsert där jag såg honom; man uppförde blott stycken av honom själv och ett par andra mästare, som han kände tillräckligt för att *höra* deras musik *invärtes*; ty att han *utvärtes* ej hörde dem, ehuru han med sina skarpa ögon i det mesta märkte sättet hur de exekverades, förrådde sig isynnerhet engång vid en stor, fastän kort taktförvirring hos de spelande, samt en annan gång då de i brådskan glömde att uttrycka ett *piano* såsom sådant; men därav märkte *Beethoven* ingenting. Han stod liksom på en isolerad ö, och dirigerade med sällsamma åtbörder (så t.ex. kommenderade han *pianissimo* därmed att han sänkte sig med böjda knän och nedåt sträckta armar mot golvet, och vid *fortissimo* åter flög han som en avskjuten elastisk båge upp i höjden, blev en halv gång längre och slog ut armarne ifrån sig; mellan båda dessa Extrema bibehöll han en ömsom uppåt, ömsom nedåt *svävande* ställning) sina dunkla demoniska harmoniers utflykt i de övriga människornas värld.

Ett poetiskt skådespel i Wien är också den stundom företagna *snöskottningen vid facklor*; om man då står vid begynnelsen av

en lång gata och blickar utföre, så får detta arbete ett besynnerligen präktigt utseende. Jag såg det blott en gång, emedan ingen snö sedan återkom. Påminn mig, när vi engång muntligen få språkas vid, om en härlig afton i *Pratern**), då kejsarne av Ryssland och Österrike tillsammans spisade där. Ett non plus ultra av himmelsk och jordisk belysning; måne, stjärnor, vitfärgad *grekisk eld*, röttflammande marschaller och bloss i alla alléer, från *Pratern* till Wien; i de underbara brytningarne av ljus och skuggor soldater, jägare, hästar, glänsande vagnar, alla möjliga färgtoner av brokigt människovimmel. – Man ser i Wien egentligen ingen gemen och otäck pöbel, liksom i de flesta huvudstäder. Det glada, välmående folket ser tillika ordentligt och godsinnat ut.

Mycket behag ligger i *Wienska dialekten*; jag hörde aldrig den här allmänna hälsningen »*Grüss' dich Gott*,« utan att det gjorde mig ordentligen gott i hjärtat, så naivt och hjärtligt klang det Wienska uttalet**). Det *kvinnliga könet* ser glättigt, friskt och rödblommigt ut, men, som jag tyckte mig i allmänhet märka, icke särdeles sjäfullt; en viss okonstlad vänlighet och godsinnighet, men tillika ett otyglat sangviniskt temperament, brist på bestämd individualitet, stark böjelse för vällust o. s. v. förråder sig omisskännligt i de Wienska Skönas uppsyn, samtal och uppförande. Man beskyller dem för att vara i allmänhet mycket utsvävande, både som ogifta och gifta, men dock isynnerhet såsom fruar. Jag lämnar därhän, huru mycket som kan vara grundat av denna beskyllning. Jag har visserligen hört den ej blott av främlingar, utan ock av infödda Wienare; men bör därvid anmärka,

*) Av detta Wienerboarnes Sommar-Elysium ser man under vintern endast de nakna trädgångarne och de tallösa, men nu till största delen tomma, Kaffe- och förlustelse-husen, vilka liksom sörjande ligga spridda omkring i den vidsträckta öknen.

**) De Österrikiska *folks-melodierna* äro till större delen oändligen vackra. De äga släktskap med de Svenska, men äro mera glada. De stå mitt emellan de Svenska och de Tyrolska. –

att dessa själva levde på ett sätt, som icke tjänade att förbättra fruntimrens moralitet, och i förbindelser, vilkas beskaffenhet ej billigt kan användas som uteslutande måttstock. Alltså må väl ock i Wien finnas mångfaldiga levande exempel av kvinnlig kyskhet och i allmänhet av kvinnlig dygd (i avseende på vars existens förövrigt ett enda rent individuum bevisar mer än tusen befleckade). Vad mig angår, som varken hade tillfälle eller lust att studera mer än *ytan*, vill jag blott tillägga den oskyldiga anmärkning, att Wienerinnornas fågring varken har den ädla regelbundenhet, eller det majestät i uttryck, som stämplar de Romerska skönhheterna, till och med de rentav *liderliga*; visserligen är detta Grandiosa, Högtidliga, Fullmogna, som alltid bär med sig ett sken av evigt Ideal, gudnås hos de flesta väl blott en fysisk egenskap; men den är dock ett synligt tecken, huru mycket en *annan* uppfostran, eller till och med blott *någon* uppfostran av vad beskaffenhet som helst (ty de romerska flickorna få egentligen *ingen*), skulle kunna utbilda ur dessa naturer – och härlig är i alla fall den Gudomens gunst, som gör att en *riktigt* skön romersk kvinna, om hon ock är av den lägsta klassen, ser bredvid en Wiensk modeskönhet ut som en drottning bredvid en borgar-mamsell. Och detta oaktat föredragas dock de Fransyska damerna, vilkas täckhet och övriga väsende är det *fulländade kammarjungfru-idealet*, framför de Romerska, av alla *deras* smak, för vilkas sinnen innerligen Poesi, Bildhuggeri och Måleri äro främmande; hos alla *männer utan fantasi* segra Fransyskorna över de mäktiga Romerska medtävlarinorna ungefär på samma sätt, som skärgårdsbåtar besegra linjeskepp i grunt vatten.

Trenne ting fann jag i Wien *högst odrägliga*: först *Klimatet*, rastlöst och med den största hastighet, stundom flera gånger på en och samma dag, omväxlande mellan genom trängande blåst och tung fuktighet (jag upplevde där få dagar, som i sträng bemärkelse förtjänade namnet *vackra*); sedan *vinets dyrhet* och på köpet upphetsande egenskap (en lång tid förgick, innan jag, från Ita-

lien kommande, hann att påminna mig, att vinet, norr om Alperna, verkar annorlunda och betalas annorlunda än svagdricka); äntligen *fiacrerνας* förskräckliga *körande* och larm, vilket är ännu värre än i Neapel – den stad, där man väl annars skojar och bullrar mest i hela Europa – så att det i Wien, för att hjälpa sig fram på gatorna, fordras en egen *konst att gå*, särdeles vid teater-utgångs-timman.

Oehlschlägers anseende i Tyskland begynner nu att komma på upphällningen, till och med i Wien, där han har många personliga vänner och en tid i hög grad ägde allmänhetens tillgivenhet. Den fåfånga, som drev och nu fortdriver honom till *Tysk-skriveri* (också *jag* var nära, under mitt första vistande i Tyskland, att på fullt allvar beträda samma villoväg; – i Italien hann jag att bli lös även från *denna* galenskap!) hindrar honom ej att idka det på ett så lättsinnigt sätt, att Tyskarne äntligen ledsna vid honom. Det är också, bland mycket annat, förunderligt vad den mannen, som dock nu skrivit Tyska i så många Herrans år, behandlar Tyska språket miserabelt.

Om *kejserliga Biblioteket* och *Herr v. Hammers* boksamling har jag visserligen tecknat mig till minnes vad som mest intresserat mig av vad jag sett, men du förlåter mig väl om jag nu ej orkar avskriva det. I alla fall, gudnås, blir den bibliografiska delen av min resas anteckningar, om jag i allmänhet hinner att över min resa utarbeta något sammanhängande, synnerligen fattig. Men jag tröstar mig med, att både *Hammarsköld* och *Schröder* före min bortresa tillfyllest kände, huru olärd och obibliotekarisk jag är. Mig behagade mest, bland *Hammers* rika *Persiska* bokförråd, en avlång, sirligt skriven och välluktdoftande *Musen-Almanach*, som H. brukar stoppa i fickan, när han går ut att spatsera; samt bland *kejserliga* Manuskripterna *åtskilliga* rara och gamla *andaktsböcker* med guldbokstäver och kostliga miniatyrmålningar på pergament; t. ex. ett av Karl den Store i vers till en påve dedicerat *Psalterium*. – När jag engång kommit att begynna ett

brev, så vill det sedan ej taga ända; jag måste skynda att bringa detta till slut! – Jag begriper ej, varifrån jag tagit så mycket pladder om *Wien*, som i det hela dock gjort på mig obetydligt intryck. Det är, fastän gatorna i allmänhet äro något trånga, en tämligen välbyggd stad, med höga hus och muntra invånare; men nästan ingenting vidare. Jag levde mycket stilla, skrev åtskilligt, och omarbetade, bland annat, mina Tyska Sonetter över Jungfru Maria, vilka så mycket behagade Schelling, från Tyska till Svenska. Även utkastade jag planen till redaktionen av mina Rese-minnen och till den samling av mina ungdoms-skrifter, vars utgivning jag efter min hemkomst vill begynna. Föröfrigt voro Rückert och Fürst mitt dagliga sällskap, och vi tillbragte åtminstone en del av aftnarne alltid tillsammans. Middagsstunden promenerade vi vanligtvis omkring på bastionerna. Utom trenne målare, *Olivier* och två bröder *Schnorr* (i kretsen av den förstes älskvärda familj firade jag en angenäm julafton, förhär- ligad av ett präktigt julträd och en av husfadern själv ypperligt målad transparent, föreställande Kristus i krubban o.s.v.), alla tre konstnärer av utmärkt värde*) och okonstlade, hjärtliga män- niskor, fick jag också en med dem i nära vänskap förbunden originell, något besynnerlig bekant i en viss *Wähner*, som i sin levnad haft allahanda sällsamma öden, och nu omsider övergi- vit Nordtyskland, där han är född och en tid varit *präst*, tillika med detta stånd, för att leva oberoende av hela världen. Han har nedsatt sig i Wien, och har där börjat utgiva en tidning vid namn *Janus*, varmedelst han vill omvända Wienerne från deras Filisteri samt rumlar om med dem och andra dagbladskolleger ungefär så, som fordom *Polyfem* i Stockholm. Mellertid trivdes jag ej i Österrikes huvudstad. Sedan jag från Fru Hellvig omsi- der med den till Legations-Predikant i Konstantinopel utnäm-

*) De tillhöra den såkallade *nya tyska* (på den *forttyska* sig grundande) *målar- skolan*, vars huvudsäte är i Rom. Den äldre Schnorr är på vägen att bli Direktör av Målar-Akademien i Wien.

de Berggren erhållit svar på vad jag genast efter min ankomst till Wien tillskrev henne, blev min avresa dock ännu nästan i tre veckor utdragen genom svårigheten att från Wien till Breslau finna en bekväm rese-lägenhet för någorlunda billigt pris. Mitt lynne mulnade åter mer och mer, och min hälsa försämrades; slutligen inbillade jag mig att jag hade på engång gikt, [stenpassion](#) och inflammation i lungan och att jag skulle dö i Wien, om jag ej snart komme därifrån. Det hjälpte mig föga, att man på allahanda vis sökte förströ mig, gjorde mig bekant med ett par narraktiga köpmän, förde mig omkring bland såkallade *märkvärdigheter*, visade mig giraffer och brasilianska fåglar, målningar av Rubens*), i *Schönfeldska Museum av ålderdomliga konstarbeten* en liten otäck [Baffometus](#) och det *ur* som tillhört *Hus*, och i *Kejsrerliga Arsenalen Skanderbegs värja*. Härvid bör jag dock anmärka, att jag ännu ingenstads sett en så smakfullt dekorerad Arsenal; den *Venetianska* är i andra hänsikter imposantare, men ej så pittoreskt inredd. Också var den rik på praktfulla, fullständiga rustningar, som tillhört berömda monarker och riddersmän; så t. ex. stodo alla de äldre av Huset Habsburg, från Rudolf utföre, väpnade, med porträttlika vax-masker, i en ärvördig rund; i deras sällskap befann sig ock den nämnde tappra [Epiroten](#) Skanderbeg, som jag med ej mindre nöje betraktade än hans väldiga svärd, varvid jag påminte mig, huru innerligt jag i mina barnaår fröjdades vid läsningen av hans historia, i vilken det berättas, att han i varje slaktning utgöt så mycket Turk-blod, att värjan fastnade vid handen, och han efter stridens slut alltid genast måste frambefalla ett fat varmt vatten, för att upplösa det levrade blodsbandet. Hade vi en slik Kristen i Sverige, att åderlåta *Ryssarne*! – Apropos av *narraktiga köpmän*: den estetiska kulturen har hos Grossörerna i Wien gjort så stora framsteg, att en bland dem – namnet har jag glömt, ehuru jag själv

*) I *Kejsrerliga Bilder-Galleriet* är, utom ett par rum fulla av goda *forntyska* målnerier, icke mycket att hämta för den som kommer från Italien.

varit närvarande vid det löjliga spektaklet – varje söndagsförmiddag kl. 11 ger i sitt hus *Deklamatorier*, vid vilka han jämväl i egen person, stundom allena, stundom i växel-recitation med sin son, deklamerar verser att Gud må sig förbarma. Lyckligtvis var trängseln av herrar och damer så stor, – många kommo ur *Werners* predikan!*) – att jag obemärkt i en vrå kunde med Rückert ömsom svärja, ömsom skratta av hjärtans grund. För honom var det dock svårare att så ge sig luft, emedan han var ett huvud högre än hela sällskapet. Goethe's *Erlkönig* reciterades av köpmannen själv med en skorrande, entonig fjärndelsbasstämma, i en rytm som ungefär liknade vad Hæffner kallar *trippel-takt*, så att han, i korthet sagt, borde fått femtio prygel. Även ett stycke av Rückert, ett slags tävlingssång eller såkallad *tenzone* mellan honom och hans vän Uhland, upplästes av de båda beskedliga rimmarhövitsmännen Castelli och Deinhardstein**) med ett så förvänt patos, att Rückert däröver kom i raseri, ehuru alltsammans skedde för att göra honom, som nu har i Tyskland ett stort anseende, en komplimang. En annan köpman, *Rupprecht*, som är ledamot av Ludlams-Hålan och för dess nöje tid efter annan komponerar horevisor, ehuru han själv är en stilla, nykter, mager och ordentlig äkta-man, har på egen bekostnad utgivit en mycket pryddligt tryckt samling av översättningar från Engelska Skalder, för att, som han i företalet säger, bringa Tyska Poesien på en förnuftigare väg; till detta ändamål har han valt de trögaste och redbaraste originaler, samt dedicerat det hela till sin fru, som i gravyr paraderar framför titelbladet i nunnedräkt, tecknad och stucken *såsom Heloisa*; fru Grossörskan sitter och skriver, håller ett mot bröstet upplyftat brev i handen, och inunder stå dessa tvenne rader:

*) Werners predikningar slutas vanligtvis omkring kl. 11.

**) Denne Deinhardsteins förnamn är *Muckerl* (*Nepomuck* enligt Wiener-dialekten); då han likväl finner det opassande för en stor man att heta Muckerl, så har han tagit sig för att kalla sig *Ludvig Ferdinand*.

»*Vergebens ist Heloisens Widerstand;*

Ihr Herz befehlt – und willig ist die Hand!« –

Några dagar efter min bekantskap med denna bok presenterade han mig för Heloisa, som är ett stort, fett, robust och vänligt fruntimmer, så att jag i mitt stilla sinne suckade: Gud hjälpe den fattige Abelard! För att göra denna familj så mycket mer kuriös, finns där ock en ung svägerska, som är änka eller någonting dylikt, sysselsätter sig med att måla blomsterstycken, och av sina släktingar, särdeles av Hr Rupprecht, tillbedes såsom ett stort *autodidaktiskt* snille. Denna autodidaktiska blomstermålarinna har den olyckan att se nästan över hövan *lasciv* ut, och säges även leva med en ung person i en förtrolighet, som, enligt förtalet, utsträcker sig huldrik jämväl till flera; men hennes tunga styres tillika av en så hög aktning för kvinnans förnämsta dygd, att hon i stället för *Vögel* alltid säger *Federvieh*, och i stället för *Singvögel* *Singfedervieh*, av ädel varsamhet för kyska öron. Men nog för denna gången med Wienska narraktigheter! Jag måste nu duka opp för dig *Kuriosa* av en annan art; fastän mitt brev slutligen kommer att se ut som Hr v. Schönfelds konstkabinett, där det sällsammaste strögods från hela världen är sammanplockat, ända till *Malabariska* pagod-bilder, Grönländska söndags-tröjor*) och tofflor ur ett konungshov i Kalifornien.

D. 18 Febr.

Jag hade kanske kommit att söla och knota i Wien ännu längre, om ej, under det jag just gick och inbillade mig ha inflammation i lungan, en ung av mig känd musikus vid namn *Müller*, en vän av *Wähner*, med vilken jag några gånger druckit Ungerskt vin i stor glättighet, hastigt avlidit av galopperande lungsot; han var också en främling i denna stad, flyttades efter insjuknandet på det allmänna sjukhuset, hans släktingar och närmas-

*) Av *sublimerat skälskinn* med rött stickeri.

te vänner bodde långt upp i norra Tyskland, och endast *betalta* personer omgåvo hans dödssäng. Denna händelse förekom mig som ett så hotande exempel, att jag genast slöt ett tämligen dyrt ackord med en enögd forman och tvenne dagar därpå redan åkte ut ur Wien; Fürst och Rückert, vilka dröjde ett par dagar efter mig, frukosterade med mig i den yttersta förstaden, under det jag läste upp för dem mitt poem över *Barn-Baletterna*; avskedet kostade rätt mycket på mig, särdeles från den förträfflige Rückert, med vilken jag alltifrån Roms portar, i tre månader och mer, dagligen delat ljuvt och lett tillhoppa.

Det var d. 24 Jan. ungefär kl. 9 på f. m. som jag lämnade Wien; mitt sällskap, i en fyrsitsig hyrkusk-vagn, var en beskedlig, blek och något bröstsjuk man, som kallade sig *Carl Speil*, en tid förestått ett jägmästeri-kall i Valakiet, sedan studerat det teoretiska av *die Forstwissenschaft* vid en därtill i grannskapet av Wien inrättad Akademi, och nu, efter fulländade studier, under väntan på befordran, ville besöka sina i Österrikiska Schlesien boende föräldrar. – Oaktat denne man, en godsint och vänlig natur, men förövrigt i alla riktningar inskränkt och prosaisk, sannolikt många gånger fann mig besynnerlig, fattade han dock ett så livligt intresse för mig, att han med tårar omsider skildes ifrån mig ett par dagar därefter, och sade att han hoppades få återse mig, om ej förr, dock åtminstone i himmelen; varmedelst han så nära hade bragt mig själv att brista i gråt, vilket en i världshuset närvarande trumpen Överstlöjtnant visserligen skulle ansett för en stor och sällsam barnslighet. – Du kan meller-tid lätt föreställa dig, att jag i mitt inre under hela denna resa, som likväl hade den förtjänsten att förbättra min hälsa, kände mig ganska ensam. Väderleken var under de flesta dagarne grå, kulen, dimmig, fuktig, och naturen i det hela flack, död, enformig. – Jag var icke mer i Italien! och den förtjusning med vilken jag i *Kärnten* hälsade den Tyska jorden, hade under mitt långa vistande i Wien hunnit att ryka bort. Men Kärnten liknar

Sverige; de delar av Mähren och Schlesien jag genomfarit, ha varken sydlig eller nordisk skönhet att uppvisa. – Såsom ett gott omen för min nya resas öden ansåg jag, vid passerandet av huvudstadens barriär, att tullnärerna icke visiterade mig. I Wien är man annars blottställd, mer än någonstades, för dessa lymlars *chikaner*, och man blir, om de så för gott finna, både vid in- och utfarten visiterad. Vid ett annat tillfälle skall jag berätta dig det löjliga krångel jag hade med en åsna av detta slag vid min ankomst till Wien. – Snart passerades de *två större* armarne av *Donau* (den *minsta* flyter genom staden), och den stolta Kejsarfloden presenterade sig, särdeles under den sista nästan oändligt långa bron, dråpligt. Ej långt från den första låg *det ryktbara Asparn* till höger, höljt, liksom hela nejden, i dimma. På alla sidor immerfort stora jämna slätter, här och där beströdda med vinkällare och vinterligt nakna vinplanteringar, syntes av naturen liksom enkom danade för tron-omstörtande bataljer. Det är mellertid visst, att Ärkehertigdömet Österrike är ett särdeles fruktbart land.

Den 25, vid dagningen, voro vi redan inom Mähriska gränsen, och frukosterade i *Nicolsburg*, residenset för den förstliga Dietrichsteinska familjen, som dock nu för tiden på modern adelig sed alltid vistas i huvudstaden. Den gamla gråa borgen höjde sig ovilligt på hjässan av ett berg till vänster. Den lilla staden, tämligen nätt, är förövrigt bebodd nästan blott av Judar; dylika Judestäder äro i Österrikiska Staten ingen sällsynthet. I dessa tvenne dagar omgavs jag beständigt av krigiska minnen; på förmiddagen åkte jag över en del av slagfältet vid *Wagram*; mot aftonen hälsade mig byn *Austerlitz* med sitt spetsiga kyrkotorn, som syntes på föga avstånd till höger vid foten av några skogshöjder. Jag reste mitt över *das Gefilde der Drei-Kaiser-Schlacht*, och över ån som flyter ur den vid Austerlitz belägna lilla sjön, i vilken Ryssarne då av Fransoserna jagades. – För tre månader sedan hade jag vid *sjön Trasimene* åkt över den än i dag »*blods-bryggan*« (Ponte Sanguinetto) kallade bron av en

dylik å, som från Apenninerna vältrar sig i nämnda sjö, och om vilken folks-traditionen ännu påminner sig, huru den i flera dagar var purpurfärgad av *Romarblod* efter Hannibals seger! – Det föll mig härvid in, att Napoleons natur har en utmärkt likhet med Hannibals; jag tror att man hittills föga observerat den; man har väl jämfört dem i avseende på deras tåg över Alperna o. s. v. men det inre, väsentliga, moraliska, ja till och med *fysiska* syskontycket mellan dessa båda fältherrar (såsom *sådana* tvivelsutan de tvenne största sedan historiens begynnelse) har man i allmänhet lämnat ur sikte. Också slutkatastroferna vid *Zama* och *Waterloo* likna varandra; ej blott var Napoleons och Frankrikes belägenhet ungefär densamma som Hannibals och Karthagos, utan alla kunniga och fördomsfria officerare säga nu om Napoleons förhållande på sin olycksdag detsamma, som forntidens hävdatecknare om Hannibals, att han överträffade sig själv i snille, i mod, i rådighet och verksamhet; men – *Gud* hade i sitt högre krigsråd beslutit, att Hannibal och Napoleon skulle komma till korta; och det är tillika visst, att Wellington och Blücher, kommenderande förträffliga och i antal vida överlägsna troppar, tillika genom sin *förening* uppnådde ett slags arv av Scipios med den mest flammande bravur förenade orubbligt beräknande kyla.

De Mäbriska strömmarnas namn klinga tämligen nordiskt, t. ex. Swartzäwä (Svartån), Igläwä (Igl-ån) o. s. v. – Folket talar, åtminstone omkring landsvägen, överallt Tyska med samma färdighet, som sitt eget slaviska modersmål; detta senare tala de dock helst sins emellan. Min reskamrat kunde samtala med dem i deras egen *rotvälska*.

Vårt andra nattkvarter blev i *Brünn*, Mährens huvudstad. Man hade sagt oss, att liksom *stadspört-herrskapet* i Wien har en oemotståndlig passion att *visitera* alla människor, och det med ändlös omständlighet, så vore det däremot samma herrskaps vurm, i Brünn, att gräla med resande om deras *pass* och låta dem vänta på underskrift så länge som möjligt. Men *mig* frågade ingen

människa varken efter namn eller pass; blott Hr Carl Speil, som var infödd, måste göra reda för vad *han* var; och då han svarade att han kom ur *die Forst-Schule*, ansåg man sannolikt mig också för en slik oskyldig *Schüler*, emedan man utan vidare uppehåll lät oss passera. Genom en lång vitskimrande räcka av fabriker, som bilda en tämligen stor förstad åkte vi över en rymlig *glacis* in i den egentliga staden. Den syntes mig betydlig, folkrik och tämligen välbyggd. Vårdshuspigan bad oss att för all del icke försumma teatern; där skulle, sade hon, denna kväll ett av de dagligaste stycken i världen uppföras; en Drottning »*Semerámis*« vore huvudpersonen, och så vitt hon kunde erinra sig om denna monarkinnas närmare biografiska omständigheter, hade hon varit *drottning i Polen*. Vi beslöto att lyda denna narraktiga uppmaning, och funno ett stycke tråkig heroisk opera, bearbetad efter Voltaires *Semiramis* av min Wienska Teaterrimmare *Castelli*, från vars ryktbarhet jag med denna afton tog avsked, emedan den sannolikt ej sträcker sig norr om Mährens gränсор. Var pjäsen dålig, så voro ock sången och spelet därefter. En märkvärdighet gör mig likväl teatern i Brünn oförgätlig; hela *parten* vilar nämligen över en *iskällare*, och det är vid denna årstid en vådlig plikt att vara Mährisk konstdomare i teater-facket; jag frös förskräckligt om fötter och ben, och svor otaliga eder i mitt sinne över detta i alla mig bekanta teater-annaler *oerhörda* sätt att sammanpara *utile dulci*. Men folket i Brünn betraktar saken ur en enkel synpunkt; man finner ingenting naturligare, än att öltunnor, såsom innehållande ett med snillet *mera homogent* än heterogent ämne, kunna ligga med sina nödvändiga isklumpapparater *under* samma golv, *ovanpå* vilket en ofta törstig mänskighet arbetar med att svälja ned torra medikamenter till moralisk och estetisk förkovran. Vi kommo förfrusna och oförädlade hem till vårt värds hus, och funno, vad jag ofta erfarit, att i dylika ögonblick är en god kalvstek och ett par flaskor drägligt vin bättre än all poesi och musik på hela jordklotet.

Morgonen d. 26 fortfor väderleken att vara kall och dimmig, och det snöade något. Kort innan vi kommo till en by *Rauswitz*, där vi drucko kaffe, sågs till höger vid landsvägen en åker, som därigenom fått en historia, att kejsar Josef II där engång, då han vid förbifarandet såg en bonde plöja, steg av vagnen för att försöka hurudant det kunde vara att föra plojen. Han körde ock verkligen en fåra framåt och en tillbaka över det icke lilla åkerfältet, och sedan erhöll bonden för denna åker full skattfrihet; en fördel, som även åkerns närvarande ägare och alla dess tillkommande få njuta, till evärdlig åminnelse av kejsar Josefs försök i plöjningskonsten. En *Commentarius* av sten är bifogad till denna historia, nämligen en obelisk, som Mähriska Lantbruks-Sällskapet låtit uppresa på själva åkern nära intill landsvägen; är försedd med en staket-inhägnad och en mängd inskrifter; föröfrigt i intet avseende synnerlig.

Nästa nattkvarter blev i *Prossnitz*, varest också, liksom i *midagsbetnings-stället Wischau* och de övriga dylika småstads-hållen i detta land, *teater* finnes; ehuru på de flesta blott om somrarnas spelas. Men jag var mätt av den bit Mähriska Dramatik jag inhämtat i huvudstaden. Vi träffade här ett gott värdshus och tillbragte hela aftonen i värdfolkets eget rum med familjen tillsammans, emedan värdinnan, en vänlig, språksam och respektabel matrona, särdeles behagade oss. Hon hade en vacker dotter, som var fullvuxen, och en liten blond gosse, med glänsande dunkelblå ögon, vilken hela kvällen, utan att bekymra sig om några i stugan närvarande grannbarns lekar och högljudda halvt Mähriska, halvt Tyska samtal, allvarsamt spatserade upp och ner över golvet och blåste på en liten flöjt Tyrolska melodier. (De vackraste av dessa äro nämligen över större delen av Tyskland bekanta.) Det var mig ljuvt att påminnas om Tyrol; de Innsbruckska sångarflickorna (om vilka jag ju berättat dig något i mitt långa brev från Rom?) stego bland en mängd andra dels sydliga, dels nordliga bilder upp i min fantasi. Under dessa betraktelser var

jag emellertid redan placerad vid bordet, min reskamrat hade skjutit framför mig en tallrik rykande soppa, och flera gånger ropat mig till med sin fina, något matta stämma: »*Geruhen Sie, Geehrtester, mit zu essen?*« – Jag lydde honom äntligen, och märkte nu att en tredje reskamrat, en kvinnsperson som vår forman på morgonstunden i Brünn upptagit i vagnen för att följa med till *Olmütz*, satt vid ändan av bordet med ett över all måtta melankoliskt ansikte. Detta var mig ej nytt, emedan hon hela dagen i vagnen suckat och knappt sagt ett ord; saken var den, att hon hade sitt hem i *Olmütz*, och fastän ifrån *Olmütz* till *Brünn* (längre hade hon ej rest i hela sitt liv) blott är en knapp svensk dagsresa, förekom henne denna färd så lång, att hon nästan syntes oviss om att kunna uppleva dess slut. Jag bad henne nu vara vid gott mod, då hon ju vore så ytterst nära sina önskingars mål; *jag* gåve mig ju tillfreds, som dock vore mycket värre därän än hon, emedan jag ännu hade framför mig hela *Preussen* att genomresa, ett hav att överfara och halva *Sverige* därtill, innan *mitt* hem upphunnes. »Ack,« sade hon, »i *Ert* ställe doge jag av sorg redan i första veckan!« Jag fick härvid nästan samvetsagg, över att jag själv icke med tillbörlig hemsjuka, åtminstone icke alla dagar, tänkte på min avlägsna hemort. Nu var hon förtrolig bliven, och berättade mig, att anblicken av de lekande barnen påminte henne om en späd dotter, som varit hennes enda glädje i världen och som hon förlorat genom döden. Denna flicka hade haft en underbar, stilla och inom sig slutet natur, samt varit god och vacker som en ängel. Hennes dagliga sysselsättning hade varit att fläta blomsterkransar, och hennes högsta nöje att bära dem. Då man skämtade med henne på det sätt som fruntimren så gärna jollra med små barn, om *fästmö-skap*, *giftermål* o. s. v. hörde hon därpå med tystnad och förundran; men sade dock stundom för sig själv, när hon satte en av sina många kransar tillräta i sitt hår: »*Ich bin die Braut.*« – Man frågade henne några gånger, om hon ämnade stanna vid

Braut, och om hon ej också ville bli *Frau*; men då svarade den lilla rosenjungfrun alltid mycket högtidligt: »*Ich will nur Braut seyn.*« Vid sex års ålder lämnade hon jorden. – Icke utan rörelse hörde jag den bedrövade modrens berättelse, som förekom mig lik en liten täck novell ur min egen barndoms-roman; ty jag har själv såsom barn känt en sådan flicka, som var ett år yngre än jag, och dog vid sju års ålder; hon är än i dag den flicka som mest intresserat mig i min levnad, och det är hon, till vars ära jag i mitt sjuttonde år författade det lilla skaldestycket *Carolina*, som med förbättringar står införd i Poetiska Kalendern för 1816 och där vunnit mångas bifall. –

Ett häftigt ropande mellan två bönder i ett hörn av stugan: »*Es ist Alles Eins!*«, – »*Nein, s'ist nicht wahr, ausser in einem Falle!*« väckte mig ur mina drömmier, och genom en besynnerlig *transitus* föll mig därvid i minnet *Allmänna Journalens utgivare*, vilken, om han gjorde en resa i Österrikiska staterna, säkert skulle där hålla alla bönder, värdshusvärdar och upppasserskor för ett åt satan försvuret släkte av *Panteister*; så ofta hör man inom Österrikes gränсор denna sats som ett ordspråk i alla munnar. Orsaken därtill är en till folkvisa bliven komisk aria i ett favorit-stycke på Leopoldstadt-teatern i Wien; denna aria begynner: »*Es ist Alles Eins, Ob wir Geld haben oder kein's!*« och sjunges av Wiens yppersta aktör i det komiska slaget, *Schuster* (Österrikes Hjortsberg), utmärkt förträffligt. Den första raden har nu blivit till en art folkskvickhet, som användes vid alla tillfällen; och en annan folkskvickhet, som icke är så alldeles dum, har vid den förra gjort den modifikation, att det blott vid ett enda förhållande i livet kan med fullt skäl påstås, »*dass Alles wirklich Eins ist;*« näml. – vid den allra innerligaste föreningen mellan en man och hans hustru. Detta förklarades för mig av min reskamrat; jag hade annars omöjligt kunnat begripa, varföre dottern i huset, anmanad av den *opponerande* karlen (se ovanföre) att säga *sin* mening, rodnande vände sig bort med ett mystiskt smålöje. –

Till aftonläsning hade vi den *Mäbriska Kalendern för 1819*, en stor, med många spalter på var sida tätt tryckt bok i kvart, som tillika med den allmänna borgerliga almanackan innehåller en komplett Encyklopedi för allmoge och lantmän av alla konst- och vetenskapsgrenar. Reflexioner av Jean Paul, anekdoter från Ludvig XIV:s och XV:s miserabla hov (vilka således ej blott i Stockholms-Posten utslitas), valda stycken ur Ossian, Herderska *Paramythier*, underrättelser om Michelangelo's förnämsta konstverk, fransyska tvetydigheter, biografiska uppgifter om Sokrates, ja man kan säga *allt tänkbart*, (nämligen *något* av *varje*), dukas här bland ekonomiska och medicinska regler upp för menigheten. Jag ville väl höra, vad en Svensk bonde skulle säga om en slik själaspis! Och sådana äro *alla* Almanackor i Österrike, åtminstone så många som kommit för *mina* ögon, samt därtill prunkande med de allraförunderligaste namn, t. ex. »*Jurendes, der vaterländische Pilger!*« Österrike laborerar i allmänhet nu som mest med den såkallade *Upplysningsperioden*, som det övriga Tyskland – utom kanske Bayern – lyckligen överstått; orsaken till sjukdoms-krisens längre fortfarande *här* är den visserligen i många avseenden *abderitiska retro-action* man, efter Josef II:s död, från högre ort satt emot *Upplyseriet*, i stället för att leda det med visshet till ett förnuftigt mål; hågen att *upplysas* är tvivelsutan i sig själv ett gott tecken!

Min reskamrat förtäljde mig ännu tvenne äventyrliga historier, under det vi klädde av oss, vilka bägge kunde bli ämnen för ballader. De hade bägge tilldragit sig i *Troppau*, där han gått i skola (det är en betydande stad i Österrikiska Schlesien, och den ort, till vilken det *bestämde* ackordet mellan mig och min forman var avslutat – ehuru jag sedan till ringa båtnad för min pung behöll min enögda körsven ända fram till Breslau.) En gyllene kula i det högra bröstet av Stadskyrkans altar-beskyddande Marie-bild bevitnar en överdådig riddersmans ogudaktighet och straff, till *varnagel* att Gud icke ohämnat låter sin moder gäck-

as. En fräck krigsbuss fick nämligen, för ett par hundra år se'n, det infallet att under full gudstjänst rida in i kyrkan och mitt åt den Hel. Jungfruns hjärta avskjuta en pistol (man ser dock att han ej syftade riktigt, då kulan sitter i det *högra* bröstet). Efter skottet överföll honom likväl en häftig oro, han jagade utåt över platsen med sin sporrade häst, men var knappt hunnen ett par böss-skott från kyrkan, förrän en ljungeld kom ner ur den klara himlen, där förövrigt varken förut eller efteråt på den dagen något tordön hördes, och med ett förfärligt skrall sträckte brottslingen död till jorden. Magistraten lät kulan sitta kvar och förgylla henne, till åminnelse av denna märkvärdiga händelse. Den *andra* historien behagade mig ännu mer. En Svensk General hade under tretti-åra-kriget, då efter Gustav Adolfs frånfälle Svenskarne stundom foro fram tämligen bestialiskt, inkvarterat sig i Troppau och ålagt stadens borgerskap en gruvlig brandskatt, som vida översteg stadens tillgångar, och inom tre dagars förlopp skulle vara erlagd; annars ville han låta sitt manskap efter eget gottfinnande göra sig skadeslöst. Sedan man sett, att inga böner och föreställningar kunde mildra Generalens hårda sinne, vidtog man de olyckligas sista utväg, att anropa *himmskt* bistånd; hela menigheten församlade sig i kyrkan, män och kvinnor, gamla och späda, med Magistraten i spetsen; de lågo från morgonen till aftonen på knä, revo sina hår, gräto och bådo Maria hos sin gemål och son anmäla deras nöd. Så fortforo de jämväl andra dagen, tills sent inpå natten; då Generalen, som bodde i ett intill kyrkan nära beläget hus, och dittills med sina officerare gjort sig lustig över de arma narrarnes tydligt över kyrkogården skallande bön och sång, äntligen fann sig besvärad av grannskapet, samt lät ett detachment soldater driva dem ur kyrkan, med antydyan att han ville sova, och att de ju kunde se huru litet Maria förmådde hjälpa dem eller Gud brydde sig om dem; det vore mycket bättre att var och en ginge hem till sitt och samlade sina bidrag till brandskatten. Tröstlösa ginge de klagande till

sina hemvist. Men Generalen, som gått i säng, kunde dock icke somna. Ur ett mitt emot hans fönster beläget fönster av kyrkan sken honom ett starkt skimmer rakt i ögonen, han måtte vända sig på huvudgården hur som helst; och vid närmare påseende fann han, att skenet kom från två stora ljus på högaltaret, som ännu ej voro släckta. Harmsen ropade han sin ordonnans, befallde honom gå till klockarn och strängeligen tillsäga honom att väl släcka de glömda ljusen. Soldaten gick, kom efter kort tid tillbaka, och sade att nådig Generalens befallning nu vore uträttad. Vad, karl, är du rasande? skrek Generalen; ser du ej att ljusen brinna där ännu? Soldaten, förskräckt, bedyrade vid himmel och jord, att han tagit klockarn *per aures* ur sin säng och själv varit med honom i kyrkan, för att se till att intet osläckt ljus mer bleve kvarlämnat, ja han hade med egen hand släckt det ena av de tvenne stora ljusen, vilka visserligen nu återigen syntes vara upptända. Kom! sade Generalen, jag vill nu själv gå dit; det vore f-n om jag ej skulle få ett par lumpna ljus att slockna! – Klockarn måste åter upp; oaktat sin bävan för Generalen, började han dock bäva än mer för de tvenne ljusen, som vid kyrkodörrarnes öppnande brunno på altaret klarare än någonsin. Nu släckte Generalen dem själv under mångfaldiga eder, och sedan han tillräckligt förvissat sig att ingen gnista mer var kvar och att kolmörker härskade i hela kyrkan, samt tillika satt vakt vid dörrarne, gick han hem och trodde sin sak vara väl beställd. Men såsnart han trätt inom sin kammardörr, slog skimret ur kyrkofönstret honom nästan förbländande i ögonen, och han blev icke väl till mods, då han tydligen såg de tvenne stora ljusen kasta ifrån sig en flammande glans. Mera vänlig bliven, ropade han ordonnans-soldaten till fönstret, och frågade om han också tyckte att ljusen brunno? – Ja visst, svarade denne; Gud vare oss nådelig! men över kyrktaket är något än värre; märker inte nådig Generalen den stora Frun, som ser så strängt på oss? – Generalen såg upp – och se! Jungfru Maria i jättestorlek stod

eller svävade på himlavalvet, med ena handen utbredande sin vida drottningmantel över kyrkan och staden, med den andra hotande utsträckt mot Generalen, på vilken hon såg med vredsblickar som trängde genom märg och ben. – Generalen bröt genast samma natt upp och avtågade, utan brandskatt, från Trop-pau med sitt manskap. Berättelsen, sade min reskamrat, lärers finnas i stadens tidsböcker.

Den 27 om morgonen avreste vi tidigt, sedan jag med glädje sett min *Forst-Kandidat* åter levande uppstå ur sin säng; mannen hade mitt i natten genom sin *stickhosta* häftigt förskräckt mig. Mellan Brünn och Olmütz upphöra vinplanteringarne; ehuru kala och förfrusna de sågo ut i denna årstid, hade de dock hittills ledsagat mig såsom de sista suckarne av Hesperiens avskedshälsning: det förekom mig nu, som hade jag för alltid vänt ryggen åt en moderligt mild natur och reste nu, själv frysande, en evig köld till mötes. Av alla Nordboar äro visserligen inga sitt Arcadien, sina drömbilders förlovade land så nära, som invånarne i *Olmütz*; för dem begynner det redan på sex eller sju svenska mils avstånd, nämligen vid *Brünn*; dit göra de, som mitt kvinnliga sällskap berättade mig, lustfärder vid vinskördstiden, och slå sig ett par dagar lösa i fantasiens värld, innan de återvända till den *verkliga*, eller till *Olmütz*. Du känner sannolikt, att denna stad har en fästning; att den är *oöverbinnerlig*, torde du icke förmoda, då flera fakta bevisa *vederspelet*; men detta är emellertid hos Österrikarne en folkstro. Min reskamrat, som själv på fullt allvar trodde att Olmütz av ingen dödlig makt kunde intagas, märkte på mitt ansikte, att jag just icke tyckte fästningen se så farlig ut; alltså förtäljde han, för att ingiva mig mera respekt, att på den sidan, från vilken vi kommo, vore hela nejden på ett betydligt avstånd från murarne *underminerad*, och kunde när som helst sprängas i luften med allt därovanpå kamperande fientligt manskap; på den motsatta sidan åter kunde i ett ögonblick allt sättas under vatten: *ergo* – Jag ville ej störa den goda mannen i

sin patriotiska förtröstan med att säga honom, huru jag härvid kom ihåg det på en höjd vid Neapel högst målarskönt liggande *Castel St. Elmo*, om vilket Neapels invånare göra sig ingalunda ringare tankar, samt den pusserliga tvist jag däröver hade med en Napolitanare, som vitt svassande skröt över detta Kastells jungfruliga ointaglighet. Jag frågade honom, om ej i trots av denna ointaglighet det vore en i Napolitanska hävderna vanlig händelse, att varje utländsk krigshär, som ryckte över konungarikets gränсор, inom åtta dagars förlopp behärskade både riket och huvudstaden, varefter det olympiskt hotande Kastellet alltid plägade nedlåta sig att begära kapitulation? »Ja,« svarade patriotten med orubbad nationalstolthet, »*men frivilligt!*«

Sedan vi åkt förbi tvenne i det mulna vädret rätt sorgligt utseende kyrkogårdar, av vilka den första tillhör militären, – som även efter döden vill bibehålla sin rang och sin *esprit de corps*, – körde vi förbi en löjlig dock-obelisk och ett ärvärdigt gammaltyskt rådhus, båda belägna på den stora torgplatsen, in i ett också vid det av halvt gammalmodiga, halvt uppputsade byggnader omgivna, torget liggande värdshus, varest jag lät raka mig för att icke under den övriga resan avskräcka möjligtvis mötande skönheter, och tillika med gamman påminte mig, att det just var frukostdags. Sedan jag styrkt mig med ett glas rum och ett par smörgåsar med kött på (N.B. jag har i dag på morgonstunden läst första delen av *Oehlenschlägers Reise*, som Steffens lånt mig, och begynner tillägna mig något av hans maner), gick jag ut att se den märkvärdighet som kostade mig minsta mödan att uppleta, emedan jag dit behövde blott gå tjugu steg rakt efter näsan; ett stort och mycket konstfullt Urverk, som sitter utanpå en vägg av det gamla Rådhuset. Detta verkliga sinnrika Urverk är ett slags dramatisk sammansättning av en hel mängd större och mindre ur, med flera handlande personer, riddare, änglar o. s. v. i kroppstorlek, inrymda till belöning för troget förrättande av ålagda värv under sirliga arkitektoniska ornament. Nu stå dock ge-

stalterna stilla, och blott ett enda ur, ett av de mindre, *episodiska*, går ännu. Sedan långt i tiden tillbaka har man använt stora penningesummor på att bringa det Hela i gång, men förgäves; nu äro tvenne Officerare, kända såsom mekaniska snillen, sys-selsatta med detta arbete: men man vågar ej hoppas framgång, emedan ett eget slag av förbannelse vilar, rättvist förtjänt, över det gamla djupsinniga konstverket. Det har nämligen sin egen folksägn, och denna lyder så: Dess upphovsman var en yngling, som, när arbetet var färdigt, i sitt hjärtas glädje yttrade sig: »Så har jag då här gjort mitt *lärgosseprov*! nu vill jag göra mitt *gesällstycke* i Brünn, och därpå mitt *mästarstycke* i Wien.« Magistraten, som icke ville att någon stad i världen skulle dela med Olmütz äran av ett *lika* konstigt urverk, än mindre bekomma något ännu *konstigare*, begick den nedriga grymheten att beröva den unga konstnären hans ögons ljus, och sedan inspärta honom i evärdligt fängelse. Då bad han engång, med utseende av fullkomlig resignation, att det måtte honom förunnas, då hans öde nekade honom att i andra städer utföra snillrikare idéer, att åtminstone göra den åminnelse han skänkt åt sin födelsestad så felfri, som det för hans ringa krafter vore möjligt; och påminte han sig en omständighet i den inre mekanismen av sitt arbete, varigenom uret snart skulle komma i en oordning som ingen mer kunde hjälpa, och således både staden och han själv såsom uppfinnare förlora äran därav, om det ej tillåtes honom att ett par ögonblick lägga sista handen vid verket, vars sammanhang vore i alla sina delar även för hans *inre* öga åskådligt. Man var nog enfaldig att tro honom; han fördes ut till sitt konstverk, tryckte hastigt på en liten knappt märklig fjäder, och alltsedan har det varit i samma belägenhet som man ser det ännu i dag. –

Här i staden avlassade vi nu vår elegiska änka, och tågade ut genom en myllrande folkträngsel, som fägnade sig att eftermiddagen kl. 3 få gapa på huru Fursten Ärke-Biskopen av Olmütz skulle begravas; denne hedersgubbe (man berömde honom myck-

et) hade några dagar förut i Wien plötsligt avlidit. Framåt *Sternberg*, en liten stad bebodd av bara vävare, började landet få ett mera skogigt utseende. Husen, liksom i allmänhet i småstäderna häromkring, sågo snygga ut; men människorna desto ömkligare. En vävare är skräddarlivets idealiska karikatyr. Här på värds-
huset föreföll den redan [frammanföre](#) skildrade patetiska avskeds-
scenen mellan mig och Hr *Carl Speil*; det var en fromsint och
ärlig själ. Jag spisade middag i sällskap med en Läkare och ett
par trumpna Officerare, samt bekom en stark huvudvärk av den
gruvliga hettan i värdens rum. Det var en kuriös man; med tegel-
rött ansikte, gräsgrönt bälte över näsan, mager och gråögd, gick
han beständigt stillatigande upp och ned i sin sal, i grön frack med
gula läderbyxor, och spelade idel adagio's på en ostämnd violin.

Numera, och för den återstående delen av vägen, alldeles en-
sam i min firsitsiga täckvagn, for jag uppför en backe, som vidta-
ger strax på andra sidan om Sternberg, och är kanske den längsta
som någonsin på mina banor förekommit; den är icke mindre
än en hel [tysk mil](#) lång. Ett ljudligt och pälsmösbeprytt vim-
mel av bönder med varjehanda körslor, pustande, klatschande
och glammande kors om varannan, betäckte hela utsträckning-
en av denna ändlösa backe; *en* rad strävade i mina spår uppåt,
en annan talrikare bemödade sig att komma utföre; då jag upp-
hunnit höjden, nekades mig likväl det nöjet att med ett ögon-
kast överskåda hela denna räcka ner till backens ända, emedan en
dimma, som genast på eftermiddagen begynte insvepa den snö-
iga nejden, under min långsamma uppfärd ökat sig så, att min
syngräns blott sträckte sig till några alnar ifrån min vagn. I kväll-
skymningen, genom vilken sparsamt här och där blickade ljus
ur fönstren av några spridda kojor på hedarne, hade jag, så en-
sam med mig själv som möjligt, tillräcklig tid och lust att över-
lämna mig åt allahanda elegiskt stämda fantasier. Ett par irr-
bloss, eller kanske vandrande personer med lyktor, visade sig ock
icke långt ifrån vägen och skrämde hästarne; mig var till mods,

som vore jag själv ett irrande bloss, bestämt att genom människolivets nattmörker skymta gycklande fram över jorden, och slockna vid *ottväkten* och *hane-gället* med alla andra spökelser. Så bildade sig i mitt inre följande strofer:

Tung bäddar sig natten, i dimmans rus,
Över flacka hedarnas ring,
Där kojornas ögon, vid kyligt sus,
Som lyktmäns blinka omkring.

Och långsamt framåt skrider främlingens spann,
Han längtar ett sällskap att få;
Då klappar på vagnsdörren en gammal man,
Och hälsar på främlingen så:

»Vi sitter du här så allena? Kom ner!
I samtal blir vägen mer glad;
Vi vandra tillsammans, en mil eller fler.« –
»Gott! följ mig till närmaste stad.« –

»Du söker väl hem, du söker väl hus,
Då så utan vila du far?
Vad? lockas kanske du av väntande ljus
I brudkammarn, smyckad och klar?» –

»Jag har intet hem, jag har intet hus,
Jag har ingen väntande brud!
Jag själv är i natten ett irrande ljus,
Som slocknar vid hanarnes ljud.« –

»Och har du ej hem, och brinna ej ljus
För dig i dess milda förvar,
Jag vet, var du får både hem och hus
Och *dit* för var väg, som du far.« –

Och gubben, förvandlad och sällsamt hög,
 Två mäktiga vingar slog ut,
 Med vandrarn i famn, åt fjärran han flög –
 Man vet ej, var kosan tog slut.

Men året därpå, när ur luftiga **flarn**
 Log rosens daggiga knopp,
 Då kommo med våren två glänsande barn,
 De kallades *Kärlek* och *Hopp*.

Och Kärleken slog med sin snövita hand
 På vandrarns grönskande grav,
 Och Hoppet bredvid, i en villig sand,
 Skrev tecken med gyllene stav.

De sade: »På jorden vi kände dig ej,
 Vi kommo försent till din bår;
 Men kunna vi än dig hugna, så säg
 Om än någon glädje dig når.«

Då svarades djupt ur den sovandes rum:
 »Gån! Nu jag behöver ej Er.
 Mitt hjärta är stoft, min längtan är stum,
 Jag önskar och saknar ej mer.

Dock – gäller min bön för Eder som lag
 I blivande framtidens lopp,
 Så må *ingen* mer få sluta, som jag,
 Sitt liv utan kärlek och hopp.«

Efter dessa medelmåttiga verser och sorgliga betraktelser nödgades jag på köpet av min forman att lykta min dag med ett nattkvarter av sämsta slaget, en liten ful fläck vid namn *Hof*, där

mitt sovrumms ödsliga och äventyrliga utseende (det var det enda i hela huset där mänskliga människor kunde vistas, men möblerna voro från sjuttonde och sextonde århundradet) svarade mot den aning, som vid inträdet i den fullrökta, eländiga värdshusstugan redan bebådade mig beskaffenheten av den natt jag här skulle tillbringa, och icke förmildrades av husdrängens betänkliga fråga, när han avdrog mina stövlar: »om jag vore rädd att sova ensam? detta rum har sina egna omständigheter!« – Men något annat äventyr tilldrog sig ej, än att jag fick en högst orolig och sömnlös natt; vilket väl till en stor del kom därav, att jag, oförståndigt nog, innan jag gick till sängs tömde flera koppar kaffe, för att värma mig, och därunder läste i *Hammar-skölds Konst-Föreläsningar* (vilken bok Berggren lämnat efter sig i Wien och jag nu medtagit till res-lektyr) den förunderligt oriktiga, obilliga och ytliga föreläsningen över *Tyska konsten*. I sanning, jag begriper ej huru en annars så förnuftig man, som Hammar-sköld trots sitt *flygelmans-lik*a skriftställar-maner och sin halvfranska, barbariska skrivart är, kunnat sammanskriva någonting sådant över Tyska nationen och dess historia. – – –

Pöppelwitz, i grannskapet av Breslau d. 27 April 1819.

Sedan medlet av Februari har detta ofantliga brev som likväl ännu ej, enligt sin första plan, på långt när är färdigt, legat ibland mina papper; och nu har jag omsider fattat det beslut, att översända dig fragmentet, hellre än att låta dig vänta kanske ännu några veckor på resten. Denna, som skall innehålla slutet av min resa till Breslau och en fullständig beskrivning över min vistelse i denna stad, vill jag med Guds hjälp skicka dig ifrån Berlin, dit jag omkring d. 5:te eller 6:te Maj ämnar bortresa. För att emellertid lämna dig någorlunda sammanhängande mina åsikter av Österrikes kejsarstad, har jag bifogat de Supplement-blad du finner när du slår om detta blad; jag hade i allmänhet kun-

nat göra mitt brev angenämare och ordentligare, om jag nu skrivit om det från begynnelsen och på behöriga ställen inflätat Supplementerna; men därtill felas mig tid och framförallt tålmod, isynnerhet som jag mår tämligen illa och icke tål att mycket anstränga mig. Jag önskar att du ej må finna mina underrättelser förmycket tråkiga och kärnlösa; skänker Gud mig i Berlin klarare dagar, en smärtfriare mage och ett mindre lidande nervsystem, så lovar jag ett par brev över idel *italienska* ämnen, och smickrar mig att därmed kunna ge mina Uppsaliska vänner och väninnor ett icke obetydligt nöje. Genom Fru v. Hellvig vet du förmodligen längesedan, att jag i Breslau bott hos Översten och Chefen för Schlesiska General-Stuben *Carl von der Gröben*; du minns visserligen från vintern mellan 1812 och 1813 denne ridderligt älskvärde officer, som då för tiden vistades i Stockholm. Han är sig fullkomligt lik, blott med den skillnaden, att han ser en liten smula äldre ut och att han är lyckligare än då. Han har en sig värdig maka (en dotter av den bekanta Generalen *Dörrenberg*), och lever med henne och ett par små vackra barn i en så himmelsk sällhet, att jag icke kan neka, det jag ofta vid åsynen därav vattnats både i ögonen och i munnen. Hon heter *Selma* och är en Ängel; så ser hon också ut. Dessa bägge vänner hava med omotståndliga band kvarhållit mig i Breslau från vecka till vecka, och därtill med förenad makt av ett annat par, *Steffens* och hans förträffliga Fru, som väl ej är en Ängel, men dock ett av de yppersta fruntimmer i världen. Hon har i hög grad både *Anmuth und Würde*, en kraftfull karaktär, ett ljust förstånd, en utmärkt intellektuell bildning, en klassisk sångröst, – korteligen: det är ett fruntimmer med vilken det lönar mödan att vara tillsammans. Det vill säga mycket, ty man kan ej säga det om många.

Sedan den 21 dennes lever jag här på landet vid stranden av Oderströmmen, der Gröben hyrt sig ett täckt lanthus med en liten trädgård. Träden och ängarne äro nu här sedan tre veckor gröna, blommor skjuta överallt fram, och vid alla våra fönster

stå fruktträd i den skönaste röda och vita blomstring. Meller-tid, såsom det nordiska vår- och sommar-klimatet aldrig är att ordentligt räkna på, så ha vi nu åter snart i åtta dagar frusit rätt duktigt mitt i vår idyllvärld. Näktergalarne, som förut sjöngo så, att man icke hörde sina egna tankar, hava i denna kyla blivit tämligen tystlåtna och veta ej vad årstid det är. Stundom går jag om eftermiddagarne in till Breslau för att hälsa på Steffens, tillbringar natten hos dem och vandrar om morgonen över gröna ängar tillbaka. Trakten omkring Breslau är flack, dock icke alldeles trädlös; här vid Pöppelwitz t. ex. är en vacker ekskog. Jordens utseende är fruktbart och icke otrevligt. På avstånd höja sig de väldiga berg, som tillhöra Schlesiens *romantiska* nejder. Med Steffens, hans fru och fjortonåriga dotter, samt ett par officerare av Steffens vänner, företager jag i övermorgon, om Gud vill, en resa ditåt av några dagar.

Breslau är en ansenlig stad, icke vacker, men med kyrkor och hus av ett märkvärdigt ålderdomligt utseende. Det sämsta däri och däromkring är människoslaget, som är en blandning av Tyskar, Vender och Polackar, samt varken riktigt det ena eller det andra. Under min färd till Berlin vilar jag väl några dagar över i Ziebingen hos *Tieck*, i fall denne ej är förmycket sjuk. Jag vet, att en växel från mina svenska vänner avbidar mig i Berlin. Gud välsigne Er därför allasamman. Förmodligen är med denna växel bifogat det brev från dig, om vilket fru Silfverstolpe i sin sista skrivelse nämnde; ty jag har ännu ej erhållit det. Förmodligen ligger det då hos fru Hellvig eller någon annan Berlinsk *committent* i förvar. – Sedan Steffens nu någorlunda hunnit repa sig från *Turn-stridigheterna*, som nu dela tyska allmänheten i tvenne varandra häftigt befejdande partier och ryckt Steffens ur sitt filosofiska lugn, är han munter och arbetar ivrigt på andra delen av sina *Caricaturen*. (Skaffa dig ett litet förträffligt sammandrag av hans – i detta verk framställda – politiska teori, kallat *die gute Sache von Heinrich Steffens*.) Han har förövrigt i huvu-

det mångahanda utkast till stora filosofiska och fysikaliska arbeten, och har däröver givit mig de intressantaste utsikter. Nästan varje samtal med honom undervisar som en föreläsning, och du har förmodligen längesedan av hans skrivart anat, att naturen egentligen mera ämnat honom till *talare* än till författare. Oupphörligt livlig, inspirerad, lättrodd, kvick och elektrisk, den redligaste människa, den hjärtligaste vän, är han mig oändligt kär, och jag är ej litet stolt över att också hava vunnit en betydlig plats i hans hjärta.

Hagen, som förträffligt kan Svenska och längtar att få göra en resa till Skandinavien, är en glättig, rask och duktig arbetare i Nordlands-malmen; en grundärlig, okonstlad man, och en lustig stallbroder. Vi äro ofta tillsammans, och rätt goda vänner. Över *Wallmarks* förryckta poem i *Monumentum Pacis* har han skrattat av hjärtans grund; jag såg det hos honom för första gången, och måste förklara det för honom, men förstod det ej riktigt själv, emedan verkligen ingen grammatik och ingen mening är däri. *Hagen* har mellertid *in's Blaue bineim* gjort därav en tysk översättning, som står tryckt efteråt i Monumentet. Han utger nu en ny upplaga av *Nibelungen Lied*, så väl av urtexten, som sin egen översättning. Han har i sitt väsende mycket tycke av *Gumælius*, och är till lynne och gestalt ungdomlig som en student. *Büsching* är mera kärv och torr, men en vänlig och tjänstvillig man. Han kan Danska, men ännu icke Svenska. – Steffens födelsedag inträffar den 2 Maj, och kommer väl att firas på vår bergsresa. – Ett långt brev, som jag för någon tid sedan erhöll ifrån *Schelling*, skall visserligen göra dig mycket nöje. Lika smickrad, som *jag* var över hela brevet, var *Steffens* över ett par rader däri, där *han* med lovord nämndes. Du kan knappt föreställa dig, vilken trollmakt *Schellings personlighet* utövar på alla, som kommit honom nära. Om honom, liksom om *Shakespeares Brutus*, kan naturen engång uppstå och ropa: *Det var en Man!* –

P.S. Jag kan hälsa dig med rätt trofast vänskap från vår goda Baronessa *Luise von Kloch* i Massel. Hon lever nyttigt och verksamt i sin husliga krets, är glad, fet och stark, för andra gången i välsignat tillstånd, samt lider varken av huvudvärk eller andre nervsvagheter (så påstår hon åtminstone själv, och jag håller det för troligt.) Hennes man har sina vissa goda egenskaper, men tillika den stora odygden att vara en *Filister* av första rangen. Lyckligtvis märker icke Luise detta så skarpt, eller ock tror hon att alla männer, som icke äro fantaster, måste vara sådana. (Han är likväl själv en stor fantast, fastän av det *negativa* slaget.) Dessutom är hon nu *mor*, och man vet vilken lycka detta är för ett fruntimmer. Alltså går det henne, i det hela taget, rätt väl. – Sedan tre månader har jag sällan ägt någon dag av riktigt god hälsa. Det infama långsamma, mulna, evigt regniga mellantinget av vinter och vår har duktigt plågat mig. När jag nu åter begynner *resa*, torde det något hjälpa upp mig igen. – I alla fall, om ej lungor och lever allvarsamt angripas, torde jag ändå uppleva en betydlig ålder, emedan en viss *jämvikt* av krämpor tycks vara utbredd över mitt fysiska system. Voltaire trodde i mer än fyrtio år, att döden dagligen klappade på hans dörr, och levde dock intill högsta gränsen av vanlig mänsklig ålder. Då jag en gång blivit *författare*, önskar jag få livstid nog att *göra* (för att Leopoldiskt uttrycka mig) *en och annan god bok i vers och prosa*. Någon annan glädje kan jag icke vänta av min framtid. – Melkertid har Fredrik II rätt, i ett brev, jag minns ej om till Voltaire eller D'Alembert, där han säger, att det tycks, som hade naturen snarare ämnat oss till *postiljoner* än till *filosofer*.

XXVIII.

Supplement-blad till Anmärkningarne öfver Wien.

Stadens omgivningar och allmänna utseende. På den sidan om Wien, som jag, från Italien kommande, först måste se, visa de sista post-stationerna en tämligen flack och enformig nejd, vilken också synes desto mer intet-sägande, då man nyss lämnat icke blott Hesperiens milda yppighet, utan ock det bergiga Kärntens vilt praktfulla natur. Men från den närmaste av vägens trenne upphöjningar på den allrasista stationen är tavlan, med den vidsträckt kejsarstaden i famnen av en måttlig fördjupning, till sin förmån rätt skönt förändrad. En blick öfver det hela vid avskedsstrålen av den nedgående solen, som likväl hastigt lämnade plats åt en grå dimma under det vi rullade ned mot Tullbarriären, blev oss alltid oförgätlig. Skada, att årstiden ej tillät mig taga närmare kännedom av de romantiska bergshöjderna i stadens grannskap, med de kejsarliga lustslotten och trevligt skimrande byarne, som (ehuru väl blott *vestigia longe sequentes*) erinrade om Arno-dalens vänliga Apennin-omfattning. Och då väderleken under mitt vistande i Wien sällan var klar kom jag ej heller upp i *tornet av S:t Stephanskyrkan*, från vars höjd man vid fullkomligt skär och ljus luft skall njuta den bästa utsikt öfver staden och dess kringliggande trakter. Mellertid bidrager ej *Donau* så mycket till Wiens försköning, som jag förut inbillade mig. De båda större armarne av denna mäktiga ström flyta fram först på något avstånd från stadsgränsoarna, och den mindre, den enda som går igenom huvudstaden och skiljer förstaden *Leopoldstadt* från det egentliga Wien, är blott medelmåttig; för ingen del så majestätlig, så i stor stil verkande, som Adige i Verona eller Elbe

i Dresden. – Byggnadssättet och det Helas inre anordning i Wien karakteriserar en stad, som uppkommit på ett egendomligt sätt ur folksbehov och folkslust; samt ur samma skäl på egen hand småningom utvidgat sig; då däremot vissa andra stora städer se ut som voro de efter snörmått fabricerade kaserner på furstlig befallning, och därigenom för åskådarn varken få ett historiskt intresse, eller de uppriskande egenskaper av naturlighet och mångfald, som de förra, på vilka *självständig ursprunglighet* tryckt sin stämpel. – Husen äro, om ej i allmänhet just mästestycken av arkitektur, dock vanligtvis höga och duktiga; det intryck de giva, är det av glad rikedom och fast välmåga. Wien är ingen regelbunden stad; där torde väl knappt finnas någon öppen plats eller någon gata, som i detta hänseende är fullkomligt klanderfri. Den kan likväl ej heller räknas till dem, som utmärka sig genom en överallt i ögonen fallande ålderdomlig regellöshet, så som t. ex. Nürnberg, vars gator nästan alla äro krokiga och vars hus omväxla i skepnad på det förunderligaste sätt. I anläggningen av Wien och i dess vidare utbildning uttalar sig egentligen helt enkelt en *bekvämlighet*, och sådant är jämväl invånarnes lynne, vars huvudegenskap förövrigt synes vara att med en viss lugn och självförnöjd sinnlighet njuta den *närvarande* dagen. Också, ehuru Wien är en ganska gammal stad, blir man av dess anblick ej särdeles föranledd att tänka på det förflutna, ja till och med begreppet om ett tillkommande påminner sällan här om tillvarelsens förborgade hemligheter, emedan allting visar sig så belåtet med sin ställning för ögonblicket. Något idylliskt försmältande, eller tragiskt rörande, eller underbart förvånande, såsom i Neapel, Rom, Venedig och Stockholm, är i åskådningen av Wien ej att vänta. Därföre förekommer mig den goda staden i allmänhet något prosaisk, ehuru visserligen en sådan obekymrad trevlig sinnlighet och anständigt *schlaraff-liv* har också ett poetiskt element uti sig. – Mellan staden och förstäderna liggå i kaotisk förvirring de till största delen av Fransoserne

sprängda fästningsverken, och behandlas som promenad-platser, vilka till en del äro med träd planterade. På bastionerna isynnerhet spatserar vid middagstiden och mot aftonen, i vackert väder, den *eleganta* världen. Mellertid syntes man nu med allvar begynna mura, bygga och befästa på nytt; om man till alla delar återställer fästningen så som den var, eller efter en förändrad plan, är jag ej i stånd att säga. Kejsarn låter, som billigt är, Fransoserne betala arbetskostnaden.

Leopoldstadt-Teatern. En författare som uteslutande ägnat sig åt denna skådebana, är en viss *Adolph Bäuerle*, över vilken de andra Wienska poeterna rycka på axlarne, emedan han är till sin bildning tämligen rå och icke synnerligen konst-noggrann vid sina kompositioner; mellertid saknar han ej en avgjord talang för naiv och (kanske stundom förmycket) massiv folkskivkhet. Han äger också redan en stor popularitet, vilken under min vistelse i Wien ansenligt föröktes genom ett slags parodi över Madame Catalani, »*die falsche Prima Donna*« kallad. Tillika är han utgivare av Wiens *Teater-Tidning*, där alltid hans egna stycken ofantligt berömmas. Man påstod, att han själv skriver dessa recensioner. – Oaktat ett stort snille, som antog sig denna banas sak, skulle därav kunna göra något vida förträffligare, är hon dock *sådan hon är* en glädjefullt märkvärdig teatralisk åsyn redan därför, att det ringare folket här äger rätt att offentligt fröjda sig över sin *egen* poesi och narraktighet, över någonting som är framavlat av dess eget kött och blod, och som icke ensamt är gjort för kammarherrar, kanslisters, grevinners och grossörs-döttrar – vilka icke desto mindre också rätt ofta, med mer eller mindre hemlighet (allt efter styckets beskaffenhet), gå dit för att skratta av hjärtans grund, fastän de sedan skämmas för att tillstå det. Denna teaters närvarande förnämste skådespelare heter *Ignaz Schuster*, och är den ypperste komiske skådespelare jag hittills sett. – De stycken som vanligtvis uppföras på denna skådeplats äro i begynnelsen för ut-

länningar, ja för främmande Tyskar svåra att förstå, emedan de i åsikter, seder, språk, i *allt* äro så fullkomligt Österrikiska och isynnerhet *Wienska*; men detta lokala och temporära är all folkskivichets levande rot, ja, *all Komik* är väl blott i *den* mån äkta, som den har färgen av en slik omedelbar folksnärvaro. – Också blir den mödan man måste göra sig, att ständigt hålla uppmärksamheten på det högsta spänd, och ändå alltsomoftast förlora ett infall, en hänsyftning som man ej förstår, dock i det hela rikt belönad. – Det bör ock nämnas till *Censurens* beröm, annars i Wien ängsligt pedantisk och löjlig, att den i avseende på Leopoldstadter-lustigheterna tämligen ser igenom fingrarne, så att stundom kejsardömet's stjärnbeprydda och välbemagade stödjestavar begabbas även så fritt som strumpstickarne och hyrkuskarne. *Krähwinkel* heter i alla dessa farser och parodier det idealiska stället för all karikerad Wiensk narrhet, en diktad småstad, till vilken händelser och personer förläggas.

Gästfrihet. Åtning. Jag kan ej annat påminna mig, än att alla främlingar och resbeskrivare, som varit i Wien, samstämma till dess pris över dessa tvenne artiklar, vartill några ock bifoga skämtsamma skildringar av de goda Wienarnes benägenhet för frässeri. Bekant är den Schillerska *distichen* i Donau's namn:

»*Mich umwohnt mit glänzendem Aug das Volk der Phäaken,*

Immer ist Sonntag, es dreht immer am Heerd sich der Spiess.«
Vad den första punkten angår, så se Wiener-boarne i allmänhet vänliga och nyta ut, och såsom personer, vilka gärna unna andra så gott som sig själva, samt villigt dela med sig av sitt goda. Det är troligt, att de mot de flesta resande uppföra sig på detta i sanning lofvärda vis. Om de förövrigt alla, som det tycks, äga en förträfflig matlust och låta maten smaka sig, så följer ej därav att de alla äro frässare. Bland de förnäma och rika *plägar sig* väl där, liksom hos oss, mången över hövan, utan att denna böjelse dock behöver antagas såsom en allmän national-egenskap. Dock kan jag ej neka, att det ligger någonting i människornas

fysionomi, som förråder att de just icke inrymma själens föda något företräde framför kroppens. Särdeles tyckte jag mig märka detta i fruntimrens ansikten, merendels fylliga och rödblommiga, men med själlösa, intet sägande, eller på sin höjd blott kättjefulla ögon. Mellertid har ingen resande någonting emot att *äta väl* på vilken ort han befinner sig. I de bättre Wienska värdshusen spisar man ganska gott och kan jag isynnerhet anbefalla dig det *zum Wilden Manne*, i fall du någongång begiver dig till Wien. Därtill kommer, att priserna äro mindre dyra än i Berlin (oaktat den egentliga *gyllne tiden* i detta avseende försvann några år efter pappersmyntets införande), och att man får dricka goda inhemska och Ungerska viner. På mig verkade de väl något förmycket hetsande, emedan klimatet icke mer var det Italienska, men invånarne befunno sig vid dem rätt väl. I Preussen växer väl också här och där något vin, men endast det utländska är drickbart, och folket måste för dess gruvliga dyrhet skull, liksom hos oss (där vinet är ännu dyrare), trösta sig med öl och brännvin, tvenne drycksvaror, som av Österrikarne, jämförelsevis, blott i obetydlig kvantitet förtäras.

Universitetet. I anledning av de *Lärda* borde jag väl också om detta nämna någonting; men därom är icke mycket att säga. Det *går fort* i en gammal slentrian, och skall blott i sin *medicinska* avdelning (så påstå åtminstone Wienarne), utmärka sig. Jag har ej heller om detta Universitet vidare bekymrat mig, än att jag engång genomläste den nyaste katalogen över Föreläsningarne, vilken den till Konstantinopel resande Berggren köpte sig. Jag fann bland lärarne knappt två eller tre namn, som äro bekanta utom Wiens murar för den övriga lärda världen. Man har sagt mig (vilket jag håller för troligt, då i allmänhet de Katolska universiteterna äro mer *skolmässiga* än våra), att både de lärande och de hörande äro här långt strängare bundna av *föreskrivna* skyldigheter och förhållanden, än hos oss, de förra vid valet av läroämnen och läroböcker, vid metod och föredrag, de

senare vid besökandet av de förras föreläsningar. Svårigen låter det neka sig, att den större andliga friheten å ömse sidor ger de *protestantiska* universiteterna det synbara företräde, vars verklighet även av alla förståndiga och fritt bildade Katoliker medgivs. Kanske är däremot vid dessa, särdeles de nordtyska, ledigheten från alla band förmycket gynnad, alltså en syftning till *falsk frihet* ofta härskande. Jag tror att vi i Uppsala hålla medelvägen, som visserligen här är den rätta. – I följd av det ovan sagda, lär det ej förvåna dig, att *Disputationer* här vida mer äro i bruk än i norra Tyskland. Dock drives väl numera detta pedantiska oväsande, genom vilket i våra dagar ytterst sällan någonting dugligt frambringas, ingenstädes så *argt* som i Sverige. Våra *latiniserande* professorer äro ej litet stolta över, att deras tyska medbröder till större delen sämre *tala* och *skriva* latin, ehuru de icke desto mindre *läsa* och förstå detta språk så väl som trots någon. Dessa åter å sin sida finna de förra högst löjliga, som gå hela sitt liv igenom och lägga sig i graven, utan att ha frambragt mer än ett par dussin Dissertationer, av vilka de flesta användas till husbehov, och knappt något flygblad kommer över Östersjön. Därtill kommer, att deras *latinitet* ändå, trots allt bemödande, är kärv och möglad, och att den smula innehåll som kan utletas om man skrapar undan möglet, nu för tiden vanligtvis är tagen ur de ordentliga och sakrika *böcker*, som de olatinska tyskarne mellertid sammanskriva på sitt eget, långt mer än latinen *vetenskapliga*, modersmål*).

Sappho (den Grillparzer'ska). Över själva *tragedien*, såsom sådan, vågar jag ej fälla något bestämt omdöme, förrän jag fått *läsa* den. Det är möjligt, att till en betydlig del Madame Schröders förtrollande röst och de sirliga, melodiska verserna *bestuckit mig*. – De *alltför subjektiva* betraktelser, på vilka jag under skrivandet av mitt brev hänfördes i anledning av detta skådespel,

*) Påminn mig vid min hemkomst, att *Schelling* vill ha sig tillskickade *Höijers* sista Dissertationer, om vilka jag nämnt något för honom.

ville jag nu vid sista genomläsningen stryka ut; men efter någon besinning lät jag dem dock stå kvar, i övertygelse att du tillräckligt känner din vän, för att förlåta honom dylika *själskranka Episoder*. Detta slag av trånad och förtvivlan har du förmodligen aldrig känt; jag tror att den för alla *sunda* naturer är främmande. Men du måste medge mig, att ingen medvetenhet, ingen tanke är mera fatal, än den att själv leva blott såsom en *tanke* på jorden! –

Teatrarne i Wien äro *fem* till antalet; ingen av dem äger ett särdeles imponerande arkitektoniskt yttre eller inre. Mellertid är dock das *Kaiserliche Burg-Theater*, ehuru den ej i strängaste mening kan kallas skönt byggd eller tadelfritt ändamålsenlig inrättad, bland sina syskon den präktigaste, och teatern *an der Wien* (eller som folket säger, *Wiedene**) den gladaste samt den som äger den rymligaste scenen. (Därföre passar den också för *Balletter* så förträffligt.) Till dessa *förnämre* Wienska teatrar hör ock den *am Käerntner-Tor*, vid ändan av en bland stadens besökstaste gator. Den *Leopoldstadtska* skådebanan har jag redan beskrivit. Minst och obetydligast är i alla hänseenden *das Josefstädter-Theater*; där uppföras mest idel eländiga stycken, och utan någon avgjord egendomlig tendens (utom den att vara dålig) söker denna skådebana ömsom att höja sig till *koturnens* värdighet, ömsom att i Leopoldstadt-Teaterns spår bli ett tillhåll för folksskämtet och folksglädjen. Ofta, när någon kvick parodi över något allvarsamt dramatiskt arbete eller någon annan högrärande dagsmärkvärdighet blivit uppförd på den sistnämnda, kommer Josefstädter-Teatern efter och parodierar parodien, vanligtvis högst dumt och utan annan salt än grov plumphet. Det gäller således om denna teaters författare och skådespelare, vad salig Fant engång i offentlig föreläsning angav såsom den Bourboniska ättens historiska kännemärke, att »den icke är fertil på goda huvuden.« Det oakttat har den aldrig brist på åskådare, och

*) Detta är en liten flod, av samma namn som staden. Kanske har den givit staden sitt namn.

i allmänhet hör och ser man aldrig, att en enda av Wiens fem teatrar någonsin står tom. Billigt är, då folket har så mycken teatralisk skådelust, att de makthavande här göra mer för skådespel, musik (vilken överhuvud tycktes mig med sorgfällighet anordnad och utförd), dans, belysning och dekorationer, än kanske vid någon annan teater i Tyskland. (Den stora Berlinska, som *rasibus* uppbrann med allt sitt innehåll, hade dock ännu granare och mångfaldigare dekorationer.) – Skådespelarne på Borgeller Slotts-Teatern (*Kaiserl. Hofschauspieler*) anse sig för betydligt förnämre än de andra. Dock äro alla *de tre förstnämnda* teatrar av *rang*, och stå under gemensam ledning och befäl. Deras skådespelare komma ömsesidigt varandra till understöd; likväl byta Hof-skådespelarne ej utan vissa förbehåll platser med de övriga. – Såsom de tvenne huvud-omständigheter, vilka i Wien förhindra teaterverkets fullkomnande, uppgiva Wienarne själva: 1. Teater-Censurens överdrivna, på Regerings-Censurens orimliga inskränkthet grundade stränghet; jag var engång med Rückert hos *Schreyvogel*, som själv är Regissör och Censor, föröfrigt en tämligen förständig och bildad man, samt hörde honom på det allrajämmerligaste beklaga sin nöd, huru genom de mäktigas skygga illiberalitet dels en stor brist uppkommer på stycken som få uppföras, dels de, som äntligen upptagas till nåde, nästan alla på det ömkligaste vis kastreras. Kejsarn själv finner sin Regerings-Censur för sträng, men inbillar sig att den är ett *Fatum* som han ej kan ändra; Schreyvogel berättade, att monarken en afton med stort nöje sett ett satiriskt-komiskt skådespel uppföras, där åtskilliga tirader förekommo, som ansågos syfta på vissa ministrar och magnater, vissa gamla inrotade stats-fördomar o. s. v. Då kejsarn gick sin väg, sade han: »Nå, det är mig rätt kärt, att jag råkade få se det här lustiga stycket just vid första *representationen*; tills nästa gång har ändå visst vår censur utstrukit hälften därav« 2. Brist på fullkomligt nitisk sammanverkan hos de åtskilliga teatrarne medlemmar till ett gemen-

samt högt mål, samt till varandras hjälp och uppmuntran i strävandet efter detta mål. – Härvid förgäta Wienerboarne en *tredje* punkt, som till en betydlig del förklarar den sista och kanske är det viktigaste hindret: nämligen deras egen gränslösa förnöjsamhet och tillfredsställelse med allt vad man ger dem, allt vad de se uppföras. Visserligen gäller denna beskyllning ej utan undantag; men om man, massa emot massa, jämför den Berlinska teater-allmänheten med den Wienska, så urskönjer man lätt, att den förra står till sina skådespelare och sångare i ett *kritiskt*, den senare däremot i ett *beundrande* förhållande. Det är begrippligt, att varest hos de nämnda vederbörande böjelse för vårdslöshet och bekvämlighet finns, den genom en lättvunnen beundran måste mäktigt befordras. Äger skådespelarn däremot säker talang, insikt i den riktiga beskaffenheten av sin konstns syftemål och karaktär nog att klart fasthålla det, så kan denna glada och vänligt förekommande sinnesstämning hos hans allmänhet verka högst förmånligt på hans utveckling i konsten, genom det egna hjärtliga förhållandet som på det viset småningom starkare och starkare binder honom vid hans åskådare och åhörare, en *personligt* vänskaplig inspiration. Skulle jag förövrigt förklara mig för något av de båda ytterligheterna, *förmycken beundran eller förmycken kritik*, i avseende på deras nytta eller skada vid användandet på poesi, konst, ja andlig produktion i allmänhet: så sloge jag mig genast på de *Beundrandes* sida. *Ålska* är i alla hänseelser mera fruktbarande än *granska*. Också följde jag i Wiens teatrar invånarnes exempel, så gott jag kunde; och om jag just ej *beundrade* allt vad jag där såg, så befattade jag mig åtminstone ej mycket med *kritik*.

Stephans-Kyrkan. Denna ärvördiga byggnad, på en utmärkt skön och rymlig öppen plats, är den vackraste *götiska* kyrka jag hittills sett. (Hade vi Svenskar tillräckligt mynt och en arkitekt, som grundligt förstode den götiska byggnadsarten, så skulle vår Uppsaliensiska Domkyrka med lätthet kunna upphöjas till en

av första rangen.) Det vore mycket att säga om hennes väldiga massor, valv och pelare, hennes djärva och med betydningsfulla bildsirningar smyckade bågar, det stolta *pyramidaliska* i grundformerna, genom vilket isynnerhet det beryktade Stephans-tornet är så härligt, – och det med den djupaste vetenskap uträknade, mot vartannat harmoniskt avvägda i alla hennes proportioner. *Invärtes* gav hon mig dock icke en så stor, så upplyftande anblick och överblick, som jag hade förmodat. Jag påmintes därvid om Venedigs (bysantinska) Markus-kyrka, vars inre, trots allt omfång och imponerande ålderdomlig prakt, dock meddelar ett intryck av någonting trångt och beklämmande. Om orsakerna till detta intryck vill jag vid tillfälle utförligare yttra mig. – På *Stephansplatsen* hålla hyrkuskarne till, i långa rader av spann, beredda att smälla och fara till som *Jehu*, såsnart någon åklustig infinner sig. Man åker gärna i Wien, och den larmande trängseln av vagnar och hästar förekommer fotgångarn besvärigare än till och med i Neapel, dels därför att Wiens huvudgator ej äro så breda som *Strada Toledo*, dels därför att kuskarne i Neapel köra med mindre bång och liksom med en *eterisk* skicklighet. – När *Venedig*, där man varken ser åkdon eller hästar, är den sista huvudstad man lämnat, förundras man vid första intåget i Wien ej litet över den ofantliga myckenheten av ekipager och fiacerer. Över Stephans-platsen och nedåt *Graben-torget*, förbi *die Spiegelgasse* (där jag bodde) och uppåt *die Kärntnerstrasse*, är isynnerhet vimlet starkt och oupphörligt av åkande och gående. Jag har där ofta haft mycken möda att armbåga mig fram och rädda mina ben. – Ingenting var lustigare, än att se den tjocka Fr. Schlegel pusta i denna trängsel; ett nöje, som jag likväl blott engång njöt.

Musiken tycks väl vid första påseendet äga i Wien en mera *populär* grund och botten, än någonstädes, och man har över Wienarnes smak i detta fall låtit trycka mycket beröm; sant är, att nästan alla människor av bägge könen här äro amatörer, att

antalet av virtuoser på alla instrumenter knappt kan räknas, och att konserter, offentligen och enskilt, uppföras utan ända. Männe likväl ej även här, liksom överallt, *mängden* söker i musiken blott sinnekittling och mode-nöje? Man kunde härvid påstå, att detta kan såväl för komponisten, som den verkliga musik-älskaren vara likgiltigt, blott folket väl betalar duktige mästares arbeten och med skicklighet exekverar dem; emedan i alla fall stora komponister egentligen komponera blott för sig själva och några få besläktade själar. Men tyvärr hava grundligt underrättade försäkrat mig, att *den eleganta sällskapsvärlden* lika så i Wien, som annorstädes, sätter i valet och bedömandet av musikalier det högsta värdet blott på det nya, det som dagen frambringa, och som lika hastigt förglömmas för att lämna rum åt någonting annat lika *efemeriskt*. Och så sker det, att liksom Österrikes huvudstad äger en egen *Litteratur*, bestående av poeter, dagbladsskrivare och allahanda böcker, som i Wien tryckas och säljas, men föröfrigt utom Österrikes gränсор äro för hela världen fullkomligt obekanta, så äger den också sina egna Dag-Komponister vilkas namn jag där första gången hörde, ehuru de äro mera *på moden* än Haydn och Mozart. Om jättarne Bach och den äldre musikens hjältar bekymrar man sig ännu mindre. För *Beethoven* har man väl en viss respekt, men denna kommer väl dels därav, att han ännu kroppsligen vandrar om ibland dem och tid efter annan låter höra av sig med nya arbeten, dels ock därav, att hans musik så gärna är konstig och besynnerlig, vilket öppnar ett vitt fält att glänsa för virtuosernes och amatörernes spel-färdighet. – När skall man äntligen också i musiken begynna, vad redan i poesien och måleriet blivit begynt, att *historiskt* och *filosofiskt* orientera sig? – En av de moderna nätta Wienska Komponisterne, som heter *Moscheles*, är också ledamot av *Ludlams-Hålan* (jag firade där med honom och en hop andra musikanter nyårs-aftonen och hälsade mellan punsch-glas och sånger det nyburna året). Han gör åtskilliga rätt *hyggliga* saker. En

annan, som egentligen har djupare geni och syftning, ja vill redligt beträda de gamla mästarnes spår, heter *Kanne*, och är tillika poet; men har med de största musikaliska och poetiska anlag det förunderliga missödet, att i bägge slags barnsängarne alltid föda missfall. Han har skänkt mig ett av sina poetiska verk, en tragedi *Padmana*, som kan visa dig huru poetisk denna människas natur är och vilket avgjort konstnärskick han tillika äger. Själv är han däröver ytterst svårmodig; och isolerad från sina Wienska medbröder, vilka han i *natur* och *god vilja* verkligen överträffar, slöt han sig på ett rörande sätt till Rückert och mig; isynnerhet till mig, vars mera milda och vänliga sätt att vara tycktes inge honom större förtroende, än Rückerts utvärtes stoltare och strängare väsende. Han är på köpet en hedersman, och en ungdomsvän av Steffens. Men varmed skulle jag trösta honom? *Fortiter agere et fortiter pati* – ack förmådde man det blott beständigt! –

Pratern. På andra sidan om *die Leopoldstadt* ligger denna vittberömda lustpark, liksom den också ej litet *beryktade Augarten*. Bägge bestå av höga trädgångar, gräsfält, lustplatser och värds-hus m. m. Gräset och löven sägas äga en skön grönska; föröfrigt lider det omätliga människovimlet under sommarhettan gruvligt av damm, varföre huvudvägarne då flitigt begjutas med stora strömmar av vatten. I den vinterliga nakenhet, som Pratern visade sig för *mina* ögon, kunde jag ej anställa någon jämförelse mellan honom och Berlins *Tiergarten*. Jag är dock böjd för den mening, att naturen gjort i Pratern *mer* för frisk grönska och mänsklig munterhet, men att däremot konsten och smaken givit Tiergarten en mera omväxlande mångfaldighet i anläggningar och en mera romantisk karaktär (som dock av Brandenburgska *sanden* tämligen tillintetgörs). – I trädgårdskonsten ligger väl det riktiga mitt emellan de Holländska och de Engelska ytterligheterna. Men håll! jag skickar dig annars en avhandling över *Trädgårdskonsten*.

Konstsamlingar. Nu slutar åter papperet, just då jag kommer till ett ämne där jag ämnade bli vidlyftig: men det må gömmas till ett annat tillfälle. Jag vill blott säga dig, att fastän jag för min enskilda känsla ej i Wien fann på långt när så mycket av stort interesse, som i *Dresden*, ja i *München*, så äro dock de *Kejserliga* och *Liechtensteinska* Målnings-gallerierna för ingen del att förakta, jämväl »när man kommer från Italien.« Mitt yttrande därom var överilat. Goda originaltavlor av *Rafael*, *Leonardo*, *van Dyck* o. s. v. äro inga bagateller. Däremot är *Antik-Kabinettet* ej synnerligen rikt. – Det *kejsrerliga Tyghuset* behagade mig oändligt, för den ytterst smakfulla och glänsande sammanställningen och sammanflätningen av alla möjliga slags mordgevärd till pelare, tak-dekorationer, vapenbilder m. m. d. Över ett vapen sitter Gottfrids av Bouillon röda med fjädrar beprydda sammetshatt. – Bland de större Europeiska städer, som varken själva producerat eller sammanplundrat sina konstskatter, är tvivelsutan Wien en av de rikaste, liksom en av de armaste – Berlin. –

XXIX.

Barn-Baletten.

(Wien, d. 19 Jan.)

Vilken ljuvlig villa
Gycklar för min syn?
Står jag vid min stilla
Barndoms morgonbryn?
Mina äldsta dikter
Höja frihetsfanan,
Stoftets tunga vikter
Bry ej andebanan.
Att bebo dess trakter,
Har jag åter dömts?
Vilja Sagans makter
Pröva, om de glömts?

Skall jag åter börja
Årens korta lopp?
Tänka, grubbla, sörja,
Slutar *det* då opp?
Allt, vad förr jag önskat,
Glimmar fram i dagen,
Allt, vad fordom grönskat,
Öppnar blomsterdragen –
Skimra jord och himmel
Av sin första glans?
Söker livets vimmel
Upp sin första dans?

Vatten, träd och stjärnor,
 Bergens dunkla släkt,
 Älvor, månans tärnor,
 I sin snöflors-dräkt, –
 Allting glittrar, svingar,
 Trippar om varannan;
 Riddarns valthorn klingar,
 Hjälmens smyckar pannan,
 Stolt han söker faran
 I vasallers tåg,
 Gyllensmidda skaran
 Trotsar spjut och våg.

Av små barn, som tindra,
 Leken flätad blir;
 Luftigt kring dem glindra
 Glädjens *silverskir*,
 Kärleks purpurtjusning,
 Hoppets gröna slöja! –
 Se! vid källans susning
 Vill den Sköna dröja;
 Ack! Prinsessan fången
 Är av troll och rå,
 Fåfångt hjältegången
 Sökt dess gömsla nå.

Ljuva *Ängelinna**),
 Tänd i natten dag!
 Vem ej övervinna
 Himlarnes behag?

*) *Angiolina Mayer*, den äldsta, vackraste och utmärktaste bland dessa baletters små *silf-rika* danserskor; var i den närvarande Drottning, och av berg-anden *Rü-bezahl* rövad ifrån sin älskare.

Du, till oss förskjuten,
 I din dans dem målar;
 Ros, ur Eden bruten,
 Fläkt, av färg och strålar!
 Alla makter, alla,
 Späda Drottningbild!
 Lyda dig, och kalla
 Ljusets fader mild.

Lyft ditt klara öga,
 Dit, där trösten finns!
 Blidkat är det Höga,
 Kommen är din Prins.
 Fjäderbusken vajar,
 Tamburinen ljuder,
 Segrens fana svajar,
 Hon till högtid bjuder:
 Vinets bägrar fyllas,
 Knapar vandra kring;
 Härskar-paret hyllas
 I triumfens ring.

O! hur varmt jag ville,
 Alnshög, fjäderlätt,
 I ert sälla gille
 Välja levnadssätt!
 Spela tusen drömmar
 För mig själv och andra,
 Krigisk mellan strömmar,
 Skog och borgar vandra;
 Storma bergtrolls-muren
 Med mitt silversvärd,
 Och ur jungfruburen
 Hämta vådans gärd:

Blott till *lekar* ämnad,
 Öva in min dans;
 Få en villigt lämnad
 Äras lilla krans;
 På en saglik bana
 Själv min hjälte vara,
Varje lott mig dana,
 Ja, till himla fara;
 Högt i linan sväva
 Mellan sky och hav,
 Ej för döden bäva
 Om hon bruste av!

Arma! Tiden *länar*,
Tar igen sitt skir:
 Livet ej förtjänar
 Att man fullväxt blir.
 Vingarna bli brända
 Av en dämpad flamma,
 Ingenting vill hända,
 Allting är det Samma;
 Naket, tomt, vardagligt,
 Släpar det sin gång,
 Knappast mer fördragligt,
 Knappast värt en sång.

Medan sagoglansen
 Färgar banans rund,
 Leken, Alfer, dansen,
 Njuten diktens stund!
 Burna högt vid tonen
 Av orkesterens vågor,

Ovan molnen tronen
Bland azur och lågor!*)
Undren, som Er räckas,
Tagen glatt till låns,
Innan ljusen släckas
Skimren – och förgås!

När de klarast brinna,
Nøjets förlåt sänks,
Och dess Ängelinna
Åt sin hemort skänks,
Glans och färgor skymmas,
Alla toner stanna,
Rynkor åter rymmas
På min visa panna.
Värld, så grann och luftig!
Nu jag ej dig ser;
Ack! tyvärr förnuftig,
Ack! tyvärr – vad *mer*?

*) Dessa fyra rader syfta på den obeskrivligt praktfulla slut-dekorationen.

XXX.

Berlin.

(Brev till E. G. Geijer.)

Berlin d. 18 Maj 1819.

Min älskade Broder! – Nu äntligen vistas jag då i Berlin, och visserligen alltså ett nytt betydligt stycke närmare till Uppsala. Den 10 dennes uppbröt jag från Breslau, och den 14 på eftermiddagen skedde min ankomst hit, där jag träffat vår Amalia i välmåga och för närvarande bor i värdshuset *Hotel de Brandenburg*, vid det stora Gensd'armen-torget. Dagen efter min ankomst, då jag på förmiddagen besökte vår minister, som för sjukdoms skull ej kunde mottaga mig, men i dag bjudit mig till diné, erhöll jag av Legations-Sekreterarn, en *vänlig* och *artig* man (så som det ägnar en släkting av Professorskan Knös), till min synnerliga glädje din brev-unge av d. 15 Mars, med de bifogade något fullvuxnare breven från Gumælius, Schröder, mina syskon, Sondén (vars skrivelse, komiskt nog, redan engång varit i Berlin och blivit hemskickad med Ödets protest) samt skaldinnan Euphrosyne. Gud välsigne och belöna Eder alla för den oförvanskliga hjärtlighet, den oförtjänta kärlek, varmed J ej tröttnen att omfatta mig! Min dagliga bön till Gud är, att han ej må låta sjuklighet och svärmod beröva mig all kraft att uppfylla åtminstone 100:de delen av Edra förhoppningar. Jag har ännu i mitt inre en svår strid att genomkämpa: Jorden och Himlen, var på sin sida, förskjuta och locka mig på en och samma gång. Dock är väl den sista, det eviga riket av Guds barmhärtighet, mera hållfast att räkna på. Så förekommer det mig åtminstone,

så ofta det lyckas mig att få *gråta*, varefter det alltid, för några timmar, blir mig lättare om hjärta och hjärna. Men jag vill ej plåga Dig med mina griller; så mycket mindre som jag hoppas, att du vid min hemkomst till fäderneslandet skall finna mig i min yttre *Erscheinung* vara bliven mera *manlig* än förr.

Jag längtar nu rätt innerligt efter denna hemkomst, ehuru jag icke kan neka, att blicken på den *timliga* sidan av min framtid stundom sätter mig i en gruvlig förvirring. Att jag icke vill låta kvarhålla mig härute, genom vilka förslager och anbud som helst, lär *Du* finna icke blott begripligt, utan även *riktigt*. Också Stef-fens gillar mitt tänkesätt, och säger, att ehuru personligen an-genämt det vore honom om jag stannade i Tyskland, skulle han dock, om han *nu* vore i samma ställning som jag, ävenledes för-kasta allt slags *borgerligt fixerad* frivillig landsförvisning. Oaktat den höga plats han nu såsom tysk författare intar, har han försäkrat mig att han ännu esomoftast plågas av bittra samvetsagg däröver, att han övergivit sitt fädernesland. Och att det första avgjorda uppträdandet såsom tysk Litteratör skulle åstadkomma sådana följder, så väl genom sakens natur som beskaffenheten av min personlighet, att jag aldrig mer återlände till Sverige annorlunda än såsom gäst för kort tid, anser *Du* förmodligen för lika sannolikt som jag själv, ehuru jag därom ej kan övertyga vår goda väninna Amalia. Hon påstår, att jag bör vänta härute, tills ännu några gamla peruker därhemma hunnit dö, och vissa olyckstecken på vår politiska himmel, vilka tyckas bebåda Sverige en annalkande förskräcklig crisis, kanske passerat förbi. Men är då *min* kropp mer odödlig, än *perukernas*? och i fall Sveriges undergång eller (vilket är värre) förnedring verkligen är förhanden, är det ej min tydliga plikt att nedsvälja mitt mått av den bittra dryck, som man iskänker för mina landsmän, i stället för att bekvämt, som en utlänning, sitta sunnan om Östersjön och se på, huru dessa, huru mina närmaste vänner våndas under ättika och galla? Fru Hellvig fruktar, att jag åter skall

låta Wallmark etc. förarga mig och indraga mig i polemiskt gräl; men jag känner på mig, att *detta* slags retbarhet nu övergivit mitt nervsystem, som däremot tyvärr i vissa andra punkter blivit så mycket mera retbart. Föröfrigt gör jag mig lika litet, som hon, och kanske än mindre, några illusioner över mina personliga utsikter för min tillkommande levnad; jag vet så tämligen, vilket öde jag går till mötes. Men tiden vandrar framåt sin orubb-
liga gång, man släpar sig ur den ena enformiga dagen in i den andra, äntligen heter det: *han har levat!* bördan är då fallen från skuldran, och på den dunkla vilobädden, ja förmodligen även i den värld som begynner, frågar man väl föga efter *på vilket sätt* man här i livstiden förtorkats och förtärts. Detta är min tröst.

D. 20 Maj

I går förmiddag emottog jag av Legations-Sekreterarn ditt brev av den 5:te dennes, och ber dig av hjärtat förlåta det bryderi, varutinnan jag därigenom försatt dig, att jag ej underrättat dig (som det synes) det jag visste, att den av dig så ädelmodigt bestyrda *växeln* väntade mig i Berlin. Vål förekommer det mig, som hade jag i någon av mina senaste skrivelser nämnt därom; men enligt ditt sista brev måste detta hos mig vara en inbillning. Med denna affär förhåller sig nu således. Sedan kort efter jul, tror jag, har jag vetat, genom Dig och Fru Hellvig, att en växel på 300 Rdr Hamb. Banco i Berlin väntade mig; och har jag ett par gånger i Breslau från henne bekommit förfrågningar, om jag behövde penningar och ville ha växeln till mig. Men jag levde då ännu på vad jag erhållit av Palmstierna, och trodde det vara bättre, att låta denna summa oskadad möta mig i Berlin. Mellertid har växeln, om vars speciella beskaffenhet jag ej gjorde mig underrättad, hunnit bli tämligen gammal, vilket jag bort förutse; tvenne bevis, att jag är en dålig affärs-karl. Av Fru Hellvig fick jag, ett par dagar efter min ankomst, *Secundan och Tertian*, och spatserade därmed till Hr Beneke, för att undfå penningarne. Han

gav mig väl icke ett nekande svar, men gjorde vid anblicken av växeln en något **betänkl**ig uppsyn, och sade, sedan han tagit min underskrift, att han ville genast skriva till Hamburg och att jag nästa Måndag (d. 24 dennes) skulle erhålla besked. Detta svar satte mig väl några myror i huvudet, isynnerhet då Legations-Sekreterarn efteråt berättade mig, att *Schwarze* och *Rettich*, vilkas namn jag erinrade mig ha sett på växeln, och som således på ett eller annat vis hade med saken att beställa, gjort banqueroute. Men så, som förhållandet skildras i ditt sista brev, synes ingenting vara att befara, och de Ron, såsom grundlig kännare i sitt eget *Fack*, måste väl däröver äga det pålitligaste omdömet. Alltså avbidar jag Måndagen i lugn, och får emellertid tillfälle att öva min våltalighet på en skraddare, som efter ett par dagar kommer med en betydlig räkning. Baron Taube, som är illa sjuk och melankolisk, men emottagit mig med en vänlighet och en språksamhet, så mycket mer förvånande, som han annars knappt öppnar munnen till någon människa, ej engång till sin Sekreterare, och i allmänhet ej stort frågar efter de landsmän som ankomma till Berlin (men sådan är verkligen överallt *min* lyckas stjärna!), skickade genast efter underrättelsen om min ögonblickliga förlägenhet Hr Maule till mig, för att erbjuda mig sin tjänst medelst **kaut**ion, **negotiation** o.s.v. i fall det skulle sig så illa åtbära, att jag om Måndag inga penningar får. Således är jag, i **slemmaste** fall, åtminstone ej *på fläcken* förlorad.

Förövrigt har jag många skäl att icke uppehålla mig i Berlin för länge; hade jag fått följa mitt inres anmaning, så sutte jag förmodligen efter åtta dagars förlopp rullande på landsvägen till Stralsund. Men jag har måst lova Fru Hellvig att dröja här till medlet av Juni – och hon har tvivelsutan gjort sig nog förtjänt till den tacksamhet av mig, att jag för *hennes* skull uppehåller mig på en ort fyra veckor, då jag på så många andra orter uppehållit mig tredubbelt längre. Jag märker väl, att hon tror sig hemligen kunna fästa mig här för kanske ännu en månad och mer,

men det skall ej lyckas henne, ehuru hon söker hjälp i det briljanta Berlinska sällskapslivets blomsterkedjor, med vilka hon omlindar mig från alla håll, i förhoppning att jag väl småningom skall få riktig smak på all denna härlighet och därmed upphöra att tala om min avresa. Från Gröben och Steffens har jag ock medfört några rekommendationsbrev, där jag sannolikt blivit utmålad med all vänskapens överdrift, så att det verkliga nu beror på mig själv, att tumla mig om i den mest glänsande rymden av Berlinervärlden så mycket jag behagar. Men mitt lynne är, som du vet av gammalt, för ingen del egentligen riktat åt societets- och konversations-livet, varföre jag håller mig undan så mycket jag förmår; naturligtvis strävar jag dock, så ofta jag det *icke* förmår, att visa mig så *aimable* som möjligt. Amalia är utom sig av fögnad, då hon tycker sig märka att man behandlar hennes gunstling med artighet och *distinktion*. Den goda Amalia! ett hjärta, i *vänskap* så fullt, så trofast, så oföränderligt lågande, finnes ej nu i många exemplar på jorden. – Hennes egen umgängskrets är nu mycket mer utvidgad och mångfärgad, än för tvenne år sedan. Vad som isynnerhet glätt henne, är att jag redan i första minuten fann ynnest inför *General Gneisenau's* ögon, för vilken jag aftonen efter min ankomst blev presenterad i ett stort sällskap hos Savigny's; och gick hans artighet emot mig så långt, att han icke blott samtalade med mig ensam större delen av kvällen, utan ock sedermera, då sällskapet delades till supé omkring flera små bord i åtskilliga rum, och han själv satt sig vid ett dylikt med värdinnan i huset och ett par andra damer (bland vilka Fru Hellvig), på deras anmodan att välja vilken mansperson han ville ur sällskapet för en ledig plats vid detta bord, genast nämnde *mitt* namn, varefter jag på Fru v. Savigny's högra sida (på den vänstra satt Gneisenau) billigtvis grep mig an att *intressera* i proportion till mitt äreställe. Amalia var högst lycksalig hela denna kväll, att den Preussiske Hjältens omdöme över hennes vän så uppenbart *sanktionerade* hennes eget. Andra da-

gen blev jag bjuden av honom till middagsmåltid, åter högst vänligt mottagen, och lärde där bland en mängd officerare känna en förträfflig ungdomsvän och stridskamrat av Gröben och Fouqué, Överste v. Kanitz, till vilken jag ock av Gröben och Stefens blivit *speciatim* anbefalld. Gneisenau, vars favorit *Gröben* är, presenterade oss för varandra och satte oss vid bordet tillsammans, på det vi skulle få tala efter hjärtans lust om denne älskvärde riddersman. I eftermiddag vill jag besöka denne Kanitz, som redan gjort mig ett besök; han är blott två år äldre än jag, men har sitt liv vida klokare inrättat, ity han äger en utmärkt skön och god hustru samt *sju* muntra barn; och säger han, att det ännu intet enda ögonblick ångrat honom, att han steg i brudsäng vid 21 års ålder.*) –

Schleiermacher besökte jag i går, och kommer väl ock hos honom att tillbringa åtskilliga aftnar, isynnerhet som nu *Tieck*, vilken med sina bägge döttrar för ett par dagar se'n inkommit till staden, bor i samma hus. Jag frukosterade hos *Tieck* i *Ziebingen* den 13:de, på resan hit, och hade väl på hans önskan dröjt hos honom ett par dagar, om ej hans underrättelse om sin egen snara ankomst till Berlin erinrat mig i mitt inre om den ur många grunder viktiga nödvändigheten att själv skyndsamt där infinna mig. Försedd med dråpliga vitsord av *Steffens* och hans charmanta fru, vars *Tante* Fru *Tieck* är, kunde det ej förundra mig att av *Tieck* bli väl undfången. Besynnerligt intryck gjorde det på mig, att nödgas i en sandöken (ty sådan är jämväl *denna* sida av *Mark Brandenburg*) uppsöka den *vårligaste*, den med den yppigaste blomster-fantasien begåvade av tidens skalder. Grå dimma låg om morgonen bredd över nejden, och det regnade smått, under det jag for till *Ziebingen* en halv mil från en eländig krog, där jag med en gammal *Gouvernante*, en *Under-Officer* och en *Judepojke*, vilka utgjorde mitt resesällskap ifrån *Breslau*, nød-

*) Det är möjligt, att jag i hans sällskap gör en liten lustresa till *Fouqué* på landet.

gats ligga över natten på över golvet utbredd halm, insvept i min kapprock. Äntligen upptäcktes det präktigt byggda slottet, i vilket Tieck bor; däromkring är något mera grönt, en stor trädgård o. s. v. Jag ankom dit kl. 1/2 9 på morgonen, och skickade först upp min kusk med Steffens brev; sedan kom jag själv, på underrättelse att Tieck var uppstånden och någorlunda frisk; han mötte mig utanför sin dörr, och jag igenkände honom genast på den beskrivning jag hört om honom. Över en av mångårig gikt lutande och sammandragen, förövrigt något fyllig kropp, sitter ett vackert, ännu ganska ungdomligt huvud, med ögon där fantasi, kvickhet, smärta och en stundom till *Mefistofelism* gränssande skalkaktighet spela om varandra. Han talar livligt, innehållsrikt, angenämt och med en viss otvungen värdighet, som kläder honom rätt väl. Han har nu åter sista vintern varit mycket sjuk, och dikterat i sin äldsta dotters penna flitigt av sitt stora arbete över Shakespeare, vilket han påstår nu snart skall vara färdigt. Tillika förkunnade han, att fjärde delen av *Phantasus* snart skall läggas under pressen. Han frågade mycket om svenska Vitterhetens tillstånd, och isynnerhet om *Bellman*,*) som han lärt känna genom *Rühs*, vilken av några Bellmanska stycken gjort några tämligen *lyckliga* översättningar. (Den arme Rühs är nu illa antastad av lungsot och, på läkares inrådan, under vägs till Italien, sedan han här förut blivit till sin stora förundran, emedan han aldrig velat tro på slikt, räddad genom *Magnetism* från den överhängande döden.) Förövrigt språkade vi mycket både om den litterära och politiska ställningen i Tyskland, varunder han fäg-

*) Tieck har en stor aktning för Bellman. Jag har ju berättat om *Steffens'* hänryckning över *Ehrensward*, vars skrifter (Strängnäsiska upplagan) jag skänkt honom? Det glädde mig, att Steffens, utan att känna det jag redan år 1813 i Svensk Literatur-Tidning låtit trycka samma omdöme, efter första genomläsningen av den lilla boken yttrade, att Ehrensward i snille och djup natur-åskådning stod högt över Winckelmann. Han har ock lovat, att snart vid tillfälle rikta Tyskarnes uppmärksamhet på Ehrenswards namn. Sedan översätta de honom snart, därom är jag övertygad. – Åt *Hörberg* har han ock mycket fägnat sig.

nade mig med kött-smörgåsar och förträffligt Rhen-vin. Mel-
lertid hade hans hustru, vilken jag såg blott som en skymt, re-
dan låtit städa ett rum i slottet för min räkning; men jag hade
fattat mitt beslut att resa, och vid avskedet gjorde han mig det
förslag, att följa med honom från Berlin tillbaka i pingstdagar-
ne, samt då tillbringa hos honom någon tid. Få se huru därmed
går. Jag är mycket nyfiken att lära känna hans äldsta dotter, som
skall vara skön och av sin far utmärkt intellektuellt bildad; lyck-
ligtvis har han tagit döttrarne med till Berlin. De äro förövrigt,
liksom deras mor, ivriga Katoliker, och den oftanämnda (tjugu-
åriga) äldsta flickan en så ivrig, att hon ej blott grämer sig över
sin fars otro, utan ock för egen räkning beslutat bli *Nunna* så
snart som möjligt, varemot fadren, som annars är förtjust i hen-
ne, strävar med händer och fötter. Också Fru Steffens, hennes
vackra kusin (*Reichardts fru och döttrar* hava alla varit, och äro
till en del ännu, utmärkta för sin fägring), önskar att snart nå-
gon riddare måtte komma och befria den »*stolta sköna*« från klos-
terlevnad. Mig synes det ett passande straff för Tieck, som hela
sin ungdom igenom, eller rättare, hela sin skriftställar-bana ige-
nom *lekt* med Katolicismen såsom med en tonart av Poesi, en
skön symbolisk form, och ingenting vidare, att den Romerska
kyrkans *dämon* slutligen på fullt allvar träder inom hans hus-
dörr och bemästrar sig hans egna barn. (Det är dock i alla fall
en bättre lott, än den som nyligen i Schwabing tilldragit sig
med Fr. Baaders dotter, vilken, enligt fadrens eget omdöme, bli-
vit *besatt av Djävulen*, som oupphörligt plågar henne, en tillför-
ene menlös och oskyldig jungfru, med *allabanda otuktiga före-
ställningar* och talesätt.*) Jag sökte i går Tieck, men han var re-

*) Ur Naturfilosofien finnas, för var och en som *allvarsamt* inlåtit sig med den-
samma, blott tvenne utgångar: *Kristendom* och *Magi*. Schelling och Steffens ha be-
gynt välja den förra, Baader (ehuru han tror om sig detsamma *in sensu eminentissi-
mo*) har dock uppenbart förvillat sig på den senare; den animala magnetismen är
på vägen att uppsluka honom i sin demoniska avgrund. Du torde då icke förundra
dig över den ton, med vilken Schelling omtalar hans ovannämnda äventyr. »Un-

dan utgången; han hade frågat efter mig hos Schleiermacher. I dag blev jag på morgonstunden anmodad av fru Bardeleben, att följa henne kl. 1/2 10 till Trefaldighets-kyrkan, för att där höra hennes nyssnämnde avgud predika; men avlog det hövliga, 1:0 för att få några timmars ostörd tid att skriva till Sverige, 2:0 emedan Schleiermachers predikningar, av vilka jag hörde ett par under mitt förra vistande i Berlin, varken göra en kall eller varm om hjärtat. Sedan jag skickat kammarpigan bort med avslaget, föll jag i stor förtvivlan, emedan jag för några ögonblick föreställde mig, att möjligtvis Tieck och hans döttrar, med vilka Fru Bardeleben också är bekant, kunde vara med [av partiet](#), och att denna Fru, som är en stor väninna av romantiska överraskningar och förhållanden, samt tillika känner av min egen mun huru högt min nyfikenhet är spänd på *Dorothea Tieck*, velat tilläventyrs i sina rum eller i Guds hus bereda mig ett oförmodat nöje med hennes åsyn – tills jag äntligen påminde mig, att hon såsom katolik, och en så ivrig katolik, här i staden visst ej besöker någon annan kyrka än den katolska. – Drag nu på munnen en smula över denna min otåliga längtan efter den Hel. Dorothea; den är min *nyaste* narraktighet, och det behövs förmodligen blott att se henne, för att den skall gå förbi, liksom många andra av samma beskaffenhet. – Till filosoferne *Hegel* och *Solger*, samt en ung teologisk Professor *Neander*, som

[sern Freund Fr. Baader](#) sehe ich seit einiger Zeit sehr wenig, und bin damit ganz wohl zufrieden. Das Letzte, was ich von ihm hören musste, war, dass der Teufel nun endlich Zeichen gebe, und ihn (B.) in seinem Hause aufsuche und verfolge. Unter andern sey seine Tochter (die ich als ein reines, liebliches Kind kannte) jetzt in Ekstase verfallen, in welcher der böse Geist ihr gottlose und unzüchtige Reden abdringe. Er sprach davon wie von einem *erfreulichen* Phänomen (*so gross ist die Liebhaberey*) und schien sich nicht wenig darauf zu gute zu thun, dass der Teufel nun endlich Notiz von seinen Angriffen genommen.« Förövrigt har jag nyligen från *Baader* erhållit ett vänligt och intressant brev (med ett exemplar av hans *nyaste* lilla skrift: *Sur la Notion du tems*), som jag skall visa dig när vi råkas. Man må säga om den mannen vad som helst, så är han dock rik på underbara blickar in i naturens allrainnersta. –

skrivit ett par ypperliga böcker över *Kejsar Julian* och *den Helige Bernhard* (dem du för all del måste förskaffa dig), har jag ock från Breslau adresser, men har ännu ej avlämnat breven. Kanske torde jag hos den förstnämnde avhöra såsom *hospes* ett *kollegium* i Filosofien, i fall han läser på en timma, då hettan är någorlunda dräglig; ty här råder nu en så brännande sol, att jag ute på gatorna tror mig förflyttad till *Rom* tillbaka. – *Brentano* vill nu bli *munk* och har rest till Münster i Westfalen, för att besöka en *undergörande Nunna*.

D. 21 Maj.

I dag har jag besökt *Hegel*, som ser mycket torr och dialektisk ut, och i början mönstrade mig med miner, vilka tycktes tillkännage att han höll mig för en *petitmaitre* eller åtminstone för en *fantast*; när han dock kom under fund med, att jag var en nära vän av Schelling och Steffens, upptinade han något och talade åtskilligt rätt förnuftigt över filosofiens närvarande tillstånd. Han är något lång, men ännu mera blek, samt ogement *gravitetisk* i ställning, uppsyn och uttal. Jag ville på samma gång expediera min visit hos Solger, men måste vända om hemåt för det gruvliga dammets skull, som alldeles tilltäppte mina ögon. Jag tror ej, att jag dröjer länge i Berlin; det är en ort, som platt icke är trevlig för mig. Jag lider av huvudvärk, magplågor och varjehanda nervkrämpor, som göra mig oskicklig till allt arbete. För den oupphörligt kringvirvlande sandens skull, på vilken brännande solstrålar falla, kan jag ej gå ut någonstades, utan största smärta för mina ögon; och sitter jag hela dagen inne till kl. 6 om aftonen, då jag först kan spatsera omkring med bekvämlighet, så lider min övriga kropp desto mer av denna brist på rörelse. Då nu därtill kommer, att *konversations-livet*, som är Berlinarnes och Berlinskornas A och O, för mig är föga uppbyggligt och en högst dålig ersättning för bristen av hälsa och sinnesfrid, så inser du lätt, att jag här verkligen blott *tvungen* uppe-

håller mig för någon tid, och att jag anser den för mig egentligen såsom *förlorad*. Fruktade jag ej att såra Fru Hellvig genom ett uppförande, som skulle förekomma henne alltför ovänligt, så bröte jag upp redan i nästa vecka, sedan jag erhållit mina penningar och några kläder, dem jag här beställt mig.

D. 24 Maj.

Jag kan nu hugna Dig, redlige vän, med den tidning, att jag i dag hos Herr Beneke fått lyfta penningarne, och belöpa de sig i Preussisk *Courant* till 447 (eller 441, jag minns ej rätt vilketdera, emedan lappen ligger hos Fru Hellvig) Preussiska Riksdaler, vilka jag dels i detta mynt, dels i Louisd'orer, uttagit och till största delen lämnat i Amalias förvar. Likväl måste jag genast skicka till Hjort 100 *Scudi*, ett betydligt avbräck; Byström torde ännu nödgas vänta, ehuru ont det gör mig. Hjort förstår att svänga sig! han blir ännu åtminstone till Oktober i Italien. Den sistförlutna vintern har han tillbragt i Rom, sin sommar vill han passera i Florens, och äntligen hösten i Venedig. När jag tänker på en sådan lycka, så kan jag ej neka att jag vattnas i munnen. – Huru nöjd Du däremot är därmed, att jag *numera* sannolikt först i Augusti eller September kommer över till Sverige – och Gud giv åtminstone, att det sker *då!* – vet jag ej. Jag själv är icke nöjd därmed. Men sätt dig i den belägenhet, som jag nu genast ämnar skildra, och döm, om jag kan annat än, *ad interim*, giva efter! General Gneisenau har nämligen för ett par dagar sedan gjort Hellvig och hans fru det förslag, som han sagt sig hava långt innan min ankomst ägt *in petto* *), att erbjuda mig *Haus- und Tischgenossenschaft* för all den tid jag kommer att vistas i Berlin, samt har bett dem använda all deras inflytelse att övertala mig till mottagandet av detta anbud, emedan han ur mångahanda grunder tror det vara nyttigt för mig, att *icke för*

*) Härvid är att märka, att han känt mig genom de brev jag skrivit till Fru Hellvig, genom hennes, Gröben's och Steffens beskrivningar m. m.

snart återkomma till Sverige. Att Fru Hellvig och hennes man, vilka båda två lika varmt ivra för vad de anse vara mitt bästa, som gärna vilja behålla mig på en längre tid härute, med all möjlig vältalighet understött detta förslag, begriper du, och kan jag väl säga, att de i två eller tre dagar oupphörligt bestormat mig, till största delen med skäl, som mitt *förstånd* visserligen tvingas att finna *förståndiga*, ehuru mitt *hjärta* nu mera än någonsin befinner sig på andra sidan om Östersjön. I går afton har jag äntligen givit efter, då Fru Hellvig nästan med vrede förbrådde mig, att jag för några »Schäfer-Ideen« skull ville uppoffra en på engång lika solid, som glänsande verklighet, och skjuta ifrån mig en lycka, som, enligt *min* levnads vanliga gång, åter faller mig på näsan förmycket oförmodat, för att man ej skulle anse den för en avgjord befallning från Guds finger. I dag har hon skrivit till Gneisenau, som av *delicatesse* ej ville genast omedelbart vända sig till mig själv, att jag emottagit hans *proposition*, och i morgon hämtar han mig sannolikt redan in i sitt palats. – Är ej detta åter ett kuriöst äventyr? –

Nu är det visserligen lätt att inse, det jag, om jag återfår något mera *inre* lugn än jag för närvarande äger, kan (och sådan är Gneisenaus plan) förträffligt använda för mina litterära arbeten detta tillstånd av all tänkbar yttre bekvämlighet, under det jag tillika i hans sällskap lär att känna de utmärktaste människor av båda könen i Berlin, samt såsom en beskyddad, ja vän av denne firade hjälte mötes av alla med vänlighet och aktning, icke att nämna vad i umgänget med honom själv, en till sin karaktär i ordets ädlaste mening *förstlig natur*, och så praktiskt invigd i tidsändelsernas mysterier, är att lära; det är vidare lätt att inse, det Stockholms mäktige måste något förundra sig att finna huru andra länders anseddaste magnater behandla en person, som de hålla för en narr, samt huru det nu fullkomligt beror på mig själv, att *om jag vill* ifrån Berlin i all maklighet hemsicka tillräckliga packor att fortsätta Svenska Vitterhetens *excentrisering*, under

det jag härute icke har någon annan plikt att uppfylla i avseende på mitt livsuppehälle, än att *icke frossa* i mat och dryck m. m.; men det är tillika lätt insett, att man under denna plan blott skyler en annan, nämligen att i allmänhet för en betydlig tid uppehålla mig i Tyskland; därför talar man för mig om resor till Rhenströmmen, Weimar o. s. v., ja, att man här vid en i verket varande reform av Nordtysklands Universiteter vill fråga mig till råds över vissa punkter, t. ex. *våra* landsmanskaper, om vilka man härute har en högst dunkel, men oredig föreställning. Hellvig och Amalia jubilera; mig är dock icke rätt väl till mods, ehuru jag naturligtvis måste utvärtes hålla god min och bära mig åt såsom vore jag på vägen att bli en nationaliserad Berlinare. Jag vill göra allt möjligt, för att komma hem åtminstone till hösten; jag längtar hjärtligt från all denna härlighet, och önskar till Gud att jag måtte snart få uppleva den dag, då man i en mindre lysande, men mera hjärtlig umgängskrets icke fordrar av mig att jämt vara *förbannat förståndig*. Det svider mig in i själen, att jag måste i några torra rader säga mina systrar, av vilka jag nyss erhållit de ömmaste och de hänrycktaste brev, skrivna i hoppet att innan kort få se mig – och detta är verkligen den *enda* positiva sällhet, som min *youngsta* syster njuter –, säga min gamle morfar, vars nittiondeförsta födelsedag vid midsommarstiden firas av mina församlade släktingar, och som dagligen ber Gud att ännu engång få på jorden omfamna sitt mest älskade barnbarn – det jag ännu för vissa högvisa och högviktiga, i grunden dock tämligen egoistiska orsaker måste ännu ett par tre månader längre fördröja de förras fägnad och kanske göra uppfyllandet av den senares bön omöjligt. Men detta allt kallar Amalia »*Schäfer-Ideen!*« ävensom min längtan att återse Sverige just i den årstid då det är som skönast. – Styre Gud allt till det bästa! jag fogar mig i den nödvändighet, som högst välmenande människor – och *kanske* dock till mitt väl! – påtruga mig. Då jag nu emellertid kommer att för någon tid här *bosätta* mig, så

är ingenting förhanden som hindrar, att jag snart översänder en packa för *tredje* Svehäftet (det *andra* är väl dock nu redan utkommet), samt ett par dussin skaldestycken för nästa års Kalender. Här vill man göra mig, *volentem volentem*, till ett slags tysk poet och övertala mig att i kompani med *Achim von Arnim* deltaga i en Berlinsk tidskrift, *der Gesellschafter*. Gud vet, vad man icke allt vill av mig!

P.S. Den 24. I övermorgon reser jag med Herr *v. Schütz* (författarn till *Lacrimas* etc.) som beledsagat Tieck till Berlin, ut på landet till *Fouqué*, och kommer Fredag afton tillbaka. – I morgon kväll får jag hos *Solger* vara tillsammans med Tieck och *Nunman*.

XXXI.

Utsikt.

(Breslau, April 1819.)

En droppa från de druvor,
Som kröna Sions berg,
En fläkt ifrån de duvor
Som bära Edens färg:
Vad är, mot sådan njutning,
Det hopp, som livet gav?
Med morgondaggs begjutning
Den höljer tid och grav.

Av *Dig*, o Gud, att skåda
En enda blick, vad lott!
Hur sönke dimmans våda
För strålens övermått!
Hur bleve glömd den *håva*,
Som letas *här* i grus!
Vad är all världens gåva
Mot Dina ögons ljus?

Att se Guds anlet nära,
Är glädjens sanna liv;
Det är hans himlars ära
Och helgons tidsfördriv.
Hur sällt de äldsta Fäder,
Sig vederkvickte förr,
Stod Du, i stoftets kläder,
Vid mänskohyddans dörr!

När hetast var på dagen,
 Du kom till Mamres lund;
 Tog, fromt till bordet dragen,
 Spis med odödlig mund.
 På palmens kronor sänktes
 En hög och himmelsk kväll,
 Och änglars sabbat skänktes
 Åt gamla herdens tjäll.

O Ljus, som evigt brinner,
 Som djupets fästen ser,
 Och dock i moln ej svinner,
 Och dock i natten ler!
 Varför är till Din boning
 Så långsam vandrarns ban?
 Givs ej för öknen skoning
 Från Nebo till Jordan?

Ack nej! din mjölk och honung,
 Mitt hjärta! fjärran är;
 Det höga Salems Konung
 Vill pröva ditt begär.
 Låt dina tårar svälla,
 Låt öppnas ögats band!
 Det är den enda källa
 I öknens heta sand.

Din ungdom sökte flamman
 Av fåfång äras glans,
 En yppig visdoms gamman,
 Och diktens drömda krans;
 Men snilletts högsta spänning,
 Vad mäktar den förmå?

Är livets dunkla känning
Ej lika arm ändå?

När tårens rika floder
Sist i sitt hav sig tömt,
Till vänner, far och moder
Dig vaggar böljan ömt.
Så ändrar sig i hamnen
Den trötta simmarens färd,
Och ljuvligt öppnar famnen
De fria andars värld.

Oändlig skönhet präglar
Varenda bildning där;
Oändlig kärlek speglar
Var blick, som helgad är
Gud själv är sådan **fromma**,
Är sådan kärleks pris,
Är solen för var blomma
Uti sitt paradiset.

Av rena hjärtans tankar,
I samklang, full och klar,
Det hopp, som **frälst** sitt ankar,
Förnimmer syskonsvar.
Bered dig då, mitt sinne,
Det språket att förstå;
Och glatt ditt timglas rinne
Vid ljuden ovanfrån!

Än bär du Korsets fana:
Välän! för ut din strid;
Gack fram den enda bana,
Vars vissa mål är *frid*!

Den tro, som glöms och smädas,
Till sist dock segren har,
Och Kristus själv vill glädas
Att så han älskad var.

Vandrarns Aftonvisa.
(Brandenburg, Maj 1819.)

Färdas jag världen kring
Så långt från Dig,
Dock i en hemlig ring
Böjes min stig.

Du är dess A och O,
Evert jag vill;
Dig svors mitt hjärtas tro
När jag blev till.

Du var min barndomsbrud,
Du var min vår;
Du är min tungas ljud,
Du är min tår.

Engång jag var dig kär,
Vi voro små:
Rosor och smultronbär
Gav jag dig då.

Rosor och smultronbär
Skynda sin kos,
Solstrålen slocknad är
Innan det tros.

Som man ett vallhorn hör
 Fjärran i skog,
 Genljuds-lik minnet dör,
 Aldrig hört nog.

Bäcken går saktelig
 Fram till sitt hav;
 Hjärtat så klagar sig
 Fram till sin grav.

Åren, de dröja ej,
 Säga ej till;
 Svvara blott *Glöm!* och *Nej!*
 På vad man vill.

Dock ler din ljuva bild
 Än i mitt bröst,
 Än talar, skär och mild,
 Till mig din röst:

»Fåfängt din suck mig hann,
 Ack! allt försent;
 Gläds, att du sakna kan
 Evigt och rent!«

XXXII.

Berlin (Forts.).

(Brev till Gumælius och Schröder.)

Berlin d. 25 Maj 1819.

Förlåten av gammal vänskap, att jag denna gången så fåordigt besvarar Edra kärkomna underrättelser, ja slår Er tillhoppa i mitt svar, som med flygande penna måste förfärdigas i Fru v. Hellvigs gröna kabinett, innan visit-timman slår och jag måste med henne i ett stort sällskap. Av Geijers brev kunnen J inhämta, att jag tyvärr ännu på ett par månader ej återkommer till Sverige. Dock hoppas jag att åtminstone innan September månads början åter befinna mig på svensk jord, och snart därefter råka mina i Uppsala församlade vänner. Finge jag följa mitt hjärtas kallelse, så avreste jag genast till Stralsund; men man påstår att jag gör *klokare* i att stanna längre. Gud vet. Mellertid har jag låtit övertala mig. I morgon flyttar jag till General Gneisenau. Jag vill nu, sedan jag *dymedelst* för någon tid åter kommer på ett slags fast fot, så flitigt hava *Svea* m. m. i åtank, som den starka sommarhettan och varjehanda krämpor kunna medgiva. Efter fyra veckor tror jag mig väl ha en tämlig packa med vers och prosa färdig att hemsända. Det är väl bäst att jag skickar den under Palmblads adress, emedan *han* förmodligen alltid är säkrast att träffa i Uppsala.

Oändligt fågnar mig *Sveas* framgång, och i allmänhet den utomordentliga litterära verksamhet, som nu utmärker mina Uppsaliensiska vänner. Att jag icke kan vara lika arbetsam, så länge jag ännu fortsätter mitt reseliv och dagligen omgivs av tusenfaldi-

ga förströelser, är kanske förlåtligt; mellertid har jag ej heller alldeles spillt min tid i vädret, och sitter jag engång fast i Uppsala, så har jag samlat rika materialier till förarbetning. – Schellings *Weltalter* äro ej ännu komna i ljuset. Vål har författarn åter nyligen försäkrat mig, att arbetet är helt nära sin fullbordan; men detta har han, sedan år tillbaka, flera gånger försäkrat sina vänner. Han säger, att han vill med detta verk *åtminstone tillfredsställa sig själv*, och att detta är huvudskälet varföre han så länge dröjt. Det kan jag lätt begripa! men i ett verk *tante molis* är det svårt, ja kanske omöjligt, att uppnå en fullkomlig sjävtillfredsställelse. Mellertid uppmanar han mig, att icke glömma mitt i München givna löfte, nämligen att översätta det på svenska, och säger mig de vackraste saker över de förhoppningar han gör sig av denna översättning. Gott! jag vill göra vad jag kan, blott jag får boken i mina händer. Hälsa broder Grubbe, och säg honom, att det är bäst icke vänta på densamma, utan i alla fall göra sin avhandling för Svea färdig. När *Världsåldrarne* komma, kan han ju bifoga såsom en fortsättning översikten av den ståndpunkt, på vilken Filosofien i dem framställer sig. *Mellertid* kan han rätt intressant sluta sin avhandling med att karakterisera *Hegel* och *Fries*, vilka för närvarande, under Schellings tystnad, synas spela huvudrollerna i tyska filosofien. Att den förre imponerar på klyftigare, allvarligare huvuden genom sin förnäma och (vad man ej kan neka) solida dialektik, sin stränga metod o. s. v. är billigt; den senare har, oaktat sin breda vattninga *nullitet*, i senare tider erhållit några larmande vapendragare, som överallt utbasuna hans lov, t. ex. den här i Berlin huserande *Socinianen* De Wette, och har tillika, som det tycks, hos det Wartburg-Turnerska partiet bland Tysklands ungdom vunnit ett slags popularitet genom sitt uppträde vid Wartburgs-festen och den *revolutionära lukt* varmed han allt sedan den tiden omgivit sig. – Det vore visst lämpligt, att skicka ett par exemplar av *Svea* till Fru Hellvig, så snart ske kan. Men glömmen ej vid

samma tillfälle att ombestyras, det hon bekommer första Tomen av *Scriptores R. Sv.*, på vilka hon säger sig ha **subskriberat** (eller prenumererat, jag minns nu ej vilketdera).

D. 26 Maj.

Min hälsa lider så mycket här av hettan, dammet och den kvalmiga luften, att jag ännu ett par dagar vill besinna mig, innan jag mottager Gneisenau's anbud. Mellertid, sedan jag i dag hos honom inhämtat en glänsande diné, reser jag i e. m. med Schütz (författarn till *Lacrimas*, *Niobe* o. s. v.) ut till Nennhausen, för att tillbringa ett par dagar hos Fouqué. Tieck vill att jag skall i Pingstdagarne följa med honom på landet, och där tillbringa någon tid; men jag torde dock efter åtta eller tio dagar slita mig från alla dessa härligheter och begiva mig till mina goda Systers stilla boning, där mot slutet av Juni min Morfars nittiondeförsta födelsedag skall firas. Jag är nu för nära fäderneslandets gräns, att med riktig *ro* njuta vad man erbjuder mig. Det är bättre, att jag efter ett par år återvänder hit, ifall tillfälle skulle yppas till en ny lustresa, eller (vilket Gud förbjude!) det skulle gå mig för illa på min fosterjord. Summa: antingen kommer jag till Sverige inom Juni månads slut, eller åtminstone ej mycket senare.

Rätt ont gör det mig att skiljas så hastigt från Fru Hellvig, som jag så innerligt håller av och som så gärna vill behålla mig här för längre tid; så mycket mer, som vi ännu ej hunnit bli ostörda nog för att meddela varandra något ordentligt av våra ömsesidiga projekter, manuskript o. s. v. Hon börjar dock själv tro, att en skyndsam hemresa är för mig *fysiskt* nödvändig. – I går afton, i ett sällskap av varjehanda herrar och damer, församlade hos Professor *Solger* i en täck trädgård utanför *Potsdamer Tor*, såg jag för första gången Tiecks äldsta dotter, som vistas därute hos *Solger's*, under det fadren själv bor inuti staden. Hon är en till själ och kropp *skön* flicka; skada, att hon ej är Svensk! –

Det kostade mycket på mig att lämna Gröben's och Steffens' familjer i Breslau. Hos Steffens tillbragte jag sista natten, sedan jag förut på aftonen med djup smärta skilt mig från Gröben och hans änglalika fru i det av vitblommiga träd idylliskt omhöljda Pöppelwitz. Steffens hade sammanbjudit den redlige von der Hagen m. fl., och andra morgonen språkade vi från kl. 4 till kl. 6 ännu tillhopa, innan min vagn ankom. Det är en slem sak med alla de skilsmässor och avskedstaganden, som oundvikligt äro förknippade med en resandes liv, åtminstone med varje resandes som intresseras av *människor* och intresserar dem tillbaka. På nästa ort knyter man åter nya trådar, vilka snart *också* måste våldsamt avslitas, och så många i beständig växling anstormande rörelser av glädje och smärta lämna efter sig såsom *residuum* den bittra känslan av att skymta såsom en skugga, en dröm förbi de ljuvaste mänskliga band, genom vilka så många andra varelser, jämväl mitt under den största verksamhet, njuta en viss *vilande* och *uppsfriskande* belägenhet. Mina vänner kunna knappt föreställa sig, huru *trött* jag ofta känner mig i mitt inre, under det både min plikt och min yttre ställning bjuder, att någorlunda vidmakthålla själens spänstighet. – Om min resa från Breslau till Berlin kunde väl åtskilligt berättas till Ert nöje, ehuru *prosaisk* vägen i det hela är; men jag vill spara det till muntliga samtal. Jag förvärvade mig likväl under denna resa en *ny poetisk erfarenhet*; det hände mig nämligen, att mitt på dagen åka *genom en av vådeld brinnande stad*.

XXXIII.

Berlin (forts.).

(Brev till W.F. Palmblad.)

Berlin d. 19 Juni 1819.

Min älskade Broder! – För ungefär åtta dagar sedan erhöj jag ifrån Dresden, med ett långt värtaligt brev bifogat från Helmina v. Chezy, den stora i Augusti förlidet år från Uppsala avgångna brevpackan, som var ämnad att träffa mig i Italien, men naturligtvis icke kunde det, då mina Dresdenska bekanta, med mer än förlåtlig poetisk lättsinnighet, låtit den kvarligga i Dresden, under den dumma förevändningen att de ej voro säkra om min adress! Ingen, som det synes, kunde falla på den simpla tanken, att lämna breven till Bildt, den Svenska Gesanten, vilken då kunnat överskicka dem till Byström i Rom eller till Lager svärd i Florens. Men då det nu *är som det är*, så kan du väl föreställa dig, att det angenäma i min förvåning och njutningen av Edra varma, glada, vänskapsrika skrivelser snart överväldigade förargelse-känslan över mina Dresdner-vänner. Jag var mycket ledsen, då jag under mitt vistande i Wien bekom, i ett brev från Geijer, underrättelsen om denna brevsamling, vilken jag sedan trott ligga förlorad i Gud vet vilken vinkel av något Romerskt post- eller handelshus: men Gud, som under hela min resa omfattat mig med ett **synnerligt hägn** och i alla omständigheter låtit mig beledsagas av en ogemen *yttre lycka*, ville även visa mig den ynnest, att icke tillåta, det så mycken kärlek för den i Europa kringirrande vännen skulle hava *förgäves* sökt vägen till mitt bröst. Utom ditt brev, rikt på nyheter särdeles av det lusti-

ga slaget, innehöll det digra omslaget (vilken ögonvällust, att se dylika *bavande* brevkuverter ankomma, med utanskrift av någon känd älskad hand!) ett från Geijer, ett från Grubbe, ett från Gumælius, ett från Hammarsköld och ett mycket lärt och gravitetiskt från *vår Uppsaliensiska Mezzofanti*. Jag har studerat dem en hel dag med det livligaste nöje, läst igenom dem och läst om dem på nytt den ena gången efter den andra. Gud belöne Eder alla för Eder trogna hågkommelse! jag är också trogen.

Nu har man väl i Uppsala längesedan erhållit det långa brevet över Wien m. m. som jag genom Fru v. Hellvig skickade till Geijer från det lilla slottet Pöppelwitz i grannskapet av Breslau. Likaledes är väl nu framkommen en skrivelse, som jag i veckan före pingstdagarne sammanraspade till Geijer och slutade samma dag, som jag på eftermiddagen reste med Lacrimas (dess författare nämligen) till Fouqué. Jag tillbragte i Nennhausen ett par högst behagliga dagar (varom mera framdeles), och hade gärna stannat över pingst, om Schütz hade haft tid därtill; men så kommo vi just på pingstaftonen till Berlin igen. Dagen därpå flyttade jag till General von Gneisenau, Berlins närvarande Guvernör, som av vänskap för Fru Hellvig icke vilade förr, än jag emottog tillbudet att åtminstone för några veckor bliva medlem av hans huslighet (vilken dock begripligtvis är mera glänsande än Lafontain'sk). Jag menar att jag i mitt sista brev till Geijer nämnde åtskilliga av de skäl, som man använt för att övertala mig att ingå på detta förslag. General Gneisenau tror att jag bör dröja här så länge som möjligt, och i lugn utarbeta min Resebeskrivning, dels emedan, enligt hans mening, Sveriges nu mer än någonsin volcaniska och kritiska belägenhet därhemma icke skall lämna mig någon ro*), dels ock emedan jag i Sverige platt ingenting har att leva av; vartill kommer, att jag här på Biblioteket finner vida rikare tillgång på hjälpmedel att beriktiga och

*) Och torde jag där, *nu mer än någonsin*, bli ansedd för en *misstänklig person*. –

fullända mina Rese-anteckningar, än i Uppsala. Men min längtan efter Sverige, efter mina systrar och vänner av bägge könen är nu så stark, att den varken natt eller dag lämnar mig vila. Berlin ligger så nära till Sverige, att det förekommer mig, som stode jag redan vid tröskeln och ville blicka in i fädernehuset, under det man slår igen dörren mitt för näsan på mig. Dessutom äro här solhettan och den virvlande sanden inom och utom den stora kasern-sköna huvudstaden nu odrägliga, och göra att Sveriges gröna skogar, kullar, dalar och sjöar så mycket mera lockande sväva för min föreställning. Mellertid arbetar jag nu här ivrigt på en uppsats över *Rom*, för Svea; den skrivs i brevform, såsom fortsättning av mina föregående längre brev, och skall väl, om Gud vill, mot slutet av nästa månad vara på vägen till Uppsala. Själv kommer jag väl över i Augusti, eller begynnelsen av September, ehuru det i sig själv är tämligen tokigt att tillbringa sommarn *här* och komma till *Sverige* just när *hösten* begynner.

Jag har i går skrivit till Hartmansdorff, som är en vis och pålitlig rådgivare, och utbett mig få veta hans mening, om jag bör genast förfoga mig över till Sverige eller ej. Mina tyska bekanta vilja helst kvarhålla mig över år och dag, ja *längre*, i Tyskland; men jag kan omöjligen därtill *bekväma mig*. I avseende på *sättet* av min timliga existens i Uppsala för den närmaste framtiden, håller du för möjligt, att jag genom flitig litterär verksamhet, genom bidrag till Svea, utgivandet av mina Skaldestycken, min Resa, Poet. Kalendern o. s. v. skulle kunna förvärva mig ett väl knappt, men dock med tillbörliga försakelser tillräckligt *självständigt* livsuppehälle? och huru mycket tror du väl, att jag genom jämn arbetsamhet, så långt hälsa och sinnesstämning medgäve, *årligen* skulle kunna *räkna* på? Jag ville gärna att du härpå svarade mig så snart som möjligt, innan jag lämnar Berlin. Man gör mig här oupphörligt uppmärksam på, att jag i Uppsala platt ingen *fri* och *egen* basis har för mitt vistande där; säg mig upp-

riktigt, Du som förstår dig på ekonomiska ämnen, om det är *rent-av* och *absolut omöjligt* att tillvägabrunga en sådan? Jag fordrar ingenting vidare än en möjlighet att *på egen hand* kunna *livnära* mig. Att jag föröfrigt i Uppsala ingen annan utsikt för framtiden har, än att bringa mina dagar till ända såsom en gammal uttorkad magister, därunder inberäknat tvånget att sammanskriva ett par dussin dumma och onyttiga Disputationer, etc. etc., har intet ögonblick varit mig förborgat, och bekymrar mig därför ej synnerligen. Det vore endast i fall jag någongång skulle råka på det infallet att vilja *gifta* mig, som jag komme att känna en *bitter* oro över min fattigdom. Men kärleken ignorerar min tillvarelse, och sannolikt har Gud även *därmed* sina faderliga avsikter. Alltså! blott jag kan undgå att bli *Informator* eller *Skolmästare*, fogar jag mig gärna i det som nödvändigt är, hellre än att övergiva mitt fädernesland eller en lång tid uppskjuta min hemkomst.

Fru v. Hellvig hälsar dig, och ber dig underrätta Bokhandlarn Reimer om avsättningen av de från honom till dig översända Exempl. av hennes Skrifter. Han har därom ej från dig, eller från (Bruzelius? eller Wiborg?) fått någon underrättelse.

Jag levde i begynnelsen här i Berlin i ett oavbrutet sus och dus, indragen i en mängd familjer och societeter, så att nästan hela min tid upptogs av att dinera, supera, dricka te bland *bildade* (jag önskar snart att f-n toge all bildning här; så utmärglände verkar det på Berlinarnes hjärtan och karaktärer, att de ha läst allting och kunna prata i den sirligaste stil över alla tänkbara ämnen) herrar och damer, göra förmiddagsbesök o.s.v. Nu har jag åter dragit mig tillbaka i tämlig stillhet, och är därför här av mången ansedd, liksom i Sverige, för en misantropisk fantast. Det förstås dock, att jag genom min vistelse i Huvudstads-Guvernörens lysande hus (där min enda omsorg är att icke låta fördärva mitt underliv tillfyllest genom läckerheter och för många slags dyrbara viner), samt genom min förbindelse med

Fru Hellvig, som också gärna ser då och då omkring sig en krets av putsade, talande och te-drickande gestalter, underhåller ett visst samband med den såkallade *stora världen*. De angenämas- te middagsmåltiderna äro de, som Gneisenau stundom giver *im Tiergarten*, under fri himmel och höga gröna trän; där har jag också ett par gånger vid sidan av den högst älskvärde Tieck, som ännu är i Berlin, haft rätt glättiga ögonblick. Där råkade jag ock för några dagar sedan den bekante läkarn Weigel från Stockholm, vilken jag förut ej kände, och vi presenterades av Gneisenau för varandra. Det syntes något förundra honom att se mig i denna relation. – Tieck har jag hört *föreläsa* ett par gång- er; den ena aftonen läste han hos Fru v. Hellvig *Shakespeares Hen- rik IV*, den andra hos en Major v. Kanitz *die verkebrte Welt* ur sin Phantasia. Det är en obeskriflig njutning; man hör *varje* roll spelas för sina öron i den mest bestämda individualitet, och mycket fullkomligare än ske kan på någon teater. Till det rika poetiska sinne som genomandar hela hans läsning, har han en så böjlig och mångsidig röst, att om man ej ser på mannen och påminner sig att alla stämmorna utgå allena från hans mun, så frestas man att tro rummet uppfyllt av ett helt skådespelande sällskap. Han bor hos Reimer i dennes stora palats (så förstligt är ännu icke Bruzelius logerad) vid Wilhelmsgatan, har en stor präktig sal med ofantliga väggspelar och ståtliga golvmattor, samt glasdörrar som vetta utåt en grön plats och en hög, sval och bekväm trädgång av en vacker trädgård, där han ofta vand- rar upp och ned. Som han likväl av gikt är ömkligt sammandra- gen och ej synnerligen lätt på foten, sitter han helst på den bre- da trappan utanföre glasdörren, där man ställt ett bord av den elegantaste art samt däröver utspänt en förlåt av grönt siden, så att Tieck där vid sin bok eller sin penna liksom under en tron- himmel skyddas mot solens ofta *förmycket faderligt* glödande strålar. Jag besöker honom stundom där; förleden Måndag till- bragte jag hos honom hela förmiddagen. Hans vackra dotter Do-

rothea fick tyvärr ej länge dröja i Berlin; hon måste med Schütz draga tillbaka till slottet Ziebingen, för att där hjälpa till att fira det gamla Herrskapets (Hr v. Burgsdorffs och hans frus) gullbröllop. Hon beskrev det sedan mycket poetiskt i ett brev till sin Far, som väl gladd sig över brevet, men ännu mer över lyckan att ej hava varit närvarande. Då några damer här förebrådde honom denna *finstre Simmesart*, svarade han leende: »*Die Schmerzen* des Lebens kann ich so ziemlich ertragen, aber die *Lustbarkeiten* des Lebens, sie gehn über mein Vermögen.« – Tiecks *steinerner Bruder* (så kallar honom brorsdottren), nämligen Bildhuggarn Fr. Tieck, är nu jämväl i Berlin; en talangfull och angenäm man. Med honom Bildhuggarn *Rauch*, nu för tiden Preussens utmärktaste Skulptör; jag var i Rom med honom tillsammans på Kronprinsens av Bayern fest. En enkel, livlig och artig man, av mycken förtjänst i sin konst och en viss egen osökt utomordentlig vekhet och finhet (dock utan all slapphet) i sin stil. Han var först kammartjänare hos den avledna Drottningen Luise, som upptäckte hans talang och gav honom medel att följa sin böjelse. Också hade han det, fastän sorgliga, nöjet, att i sin *första* stora Komposition uppressa en minnesvård åt sin välgörarinna.

Innan jag åter glömmer bort det, vill jag ge dig tillkänna, i fall du ej redan vet det och äger boken, att jag av Gneisenau till låns bekommit en högst ypperlig bok *ungefär av samma idé och plan* som Ditt ryktbara *stora verk*; den heter: *Die Erdkunde im Verhältniss zur Natur und zur Geschichte des Menschen, oder allgemeine, vergleichende Geographie, als sichere Grundlage des Studiums und Unterrichts in physikalischen und historischen Wissenschaften*, von Carl Ritter. Berlin 1817, bei Reimer. Två delar ligga hos mig, men jag vet ej precis huru många som äro utkomna; jag tror fyra; verket blir mycket stort.

I ditt brev, daterat *midsommarsaftonen 1818, Stockholm*, säger du att det sista brev du sett från mig till Geijer, slutade med min färd genom Apenninerna. Sedan hoppas jag likväl att ännu en

avdelning av samma brev ankommit, som förmälde om mitt intåg i Rom och varjehanda Romerska ämnen. Snart skolen J erhålla en ny lång Italiensk Epistel ifrån mig, tjänlig att, om J så för gott finnen, sedan införes i Svea. Om åtskilliga för fruntimren i Uppsala ej lämpliga saker i mina äldre brev förekommit, vilket är mycket möjligt, så har det skett därföre, att dessa brev voro egentligen riktade till *männer*. Förövrigt kan det väl hända, att jag genom långvarigt umgänge med Tyska damer glömt bort, huru *utomordentligt decanta* de Svenska äro. Jag skall väl ock bjuda till att öva in mig i den gamla Svenska ärbarheten igen. Vad våra nordiska damer skulle förvånas, om de finge höra, vad en *Italienska* kan tillåta sig att säga, utan att det anses för oanständigt! I en Svensk frus eller flickas mun skulle också visserligen ett sådant språk förråda en oerhörd fräckhet; i Italien upptager man det helt oskyldigt, talar i samma ton tillbaka och tänker därvid blott: Vart land har *sina* seder. – Ett tämligen ungt och bildat Romerskt fruntimmer, som ansåg sig tillhöra de dygdigaste av sitt kön, frågade mig (hon visste på köpet att jag ej var *läkare*) med en högst menlös uppsyn, huru det vore möjligt, att kvinnornas *korta kjortlar* bland det nordiska lantfolket och Alpernas invånare ej hade det vådligaste inflytande på deras *periodiska rening*? Jag svarade naturligtvis lika allvarsamt, att vana ifrån barnåren härdade underdelen av deras kroppar mot köldens och fuktighetens åverkan; med vilken upplysning hon var belåten. På denna naivitet känner jag knappt något lustigare exempel, än det som vederfors en Tysk landskapsmålare av mina bekanta, som, nyss ankommen till Rom, blev införd i en ung och vacker Romersk Furstinnas aftonsällskap. Hon visade honom mycken artighet och uppmärksamhet, men hade vid presentationen tagit vilse på hans konst, och trodde honom vara en musikkomponist; varföre hon slutligen bad honom meddela sällskapet någon vänskänk av sin stora musikaliska talang. När man ingen sådan har, svarar man vanligtvis i Tyskland »*Ich bin*

nicht musikalisch; « alltså svarade han helt hövligt och gravitetiskt (mannen är något till åren): »*Non sono Musico*.« Till hans yttersta förundran sprang nu e ett par gånger runt omkring rummet, slog skrattande hop händerna och ropade flera gånger efter varandra: »*Felice lei*« (lycklig han)! Han fick sedan av vänner, som längre vistas i Rom, höra att *Musico* där är det anständigare namnet på *Kastrat*. – Dylika karaktäristiska drag, som giva klarare begrepp än långa resonerande beskrivningar om könförhållandet i Italiens sällskapsliv, kan man väl dock, om ej just i brev till fruntimmer, åtminstone i *tryckta* eller för tryck bestämda skrifter meddela; eller skulle man väl av fruktan att av några läsarinnor förklaras för *indecent*, i en *resbeskrivning* förtiga en så högst karaktäristisk sak, som att hela italienska nationens *vanliga svordom*, samt vredes-, otålighets-, förundrans- och försäkringsformel är den manliga lemman (*cazzo!*), alltså i grunden en lämning av den antika *Priapus-religionen*? Härvid fordrar fruntimmrens anständighet blott den enda regeln, att när karlar (åtminstone *utlänningar*) äro närvarande, blott låta höra den första stavelsen (*ca!*); men veta de ej om att man är i grannskapet, så hör man ur de finaste fruntimmers munnar ropas *cazzo* den ena gången efter den andra.

Häromdagen var jag i Djurgården vid Gneisenau's bord tillsammans med *Böckh* (den lärde Kommentatorn över Platons och de Gamles musikaliska system), som berättade mig att han fått ett brev fullt av beundran från *Grönland* i Köpenhamn, vilken tillika dedicerat honom jag minns ej vad för ett arbete; i brevet säger Grönland, som förut varit en för Böckh fullkomligt obekant person, att han i sitt eget otacksamma fädernesland ej gämler mycket, men däremot i Sverige, där musikens grundliga idkande synes vara på förträfflig väg, vunnit så mycket allmänna bifall; endast en gammal Kapellmästare i Uppsala, icke utan merit, men ensidig och grälig, understödd av en *intrigant* professor darsammastädes, Geijer, sökte ännu, fastän förgäves, att

motarbete hans goda sak och hans ära. Böckh frågade mig huru därmed hängde tillsammans; jag svarade, att denna i Sverige så vitt utbredda *Grönländska ära* vore mig fullkomligt obekant.

Hos Fru von Hellvig har jag sett åtskilligare nyare produkter av Svensk Litteratur, t. ex. Tegnér's och Grafströms Tal, [Lings Birgitta och Riksdag](#), Sjunde Häftet av [Iduna](#) m. fl. Av Hammarskölds [Sv. Vitterh.-Historia](#), som väl är kanske hans bästa arbete, hade Berggren första delen med sig i Wien. Vår Vitterhet är tyvärr en mager ängd, vilket icke är hävdatecknarns fel. – Vad har omsider plötsligen förvållat *Askelöfs* utstrykning ur Östg. landskap? – Mitt *Callowaiska företals* öde bekymrar mig ej; jag har längese'n glömt vad det innehöll. – Historien om Skalden Leuthmark och hans *ölost* är förträfflig. – Hedborns [regime](#) att *dricka sparsamt vin, äta gröt* (min [horreur!](#)) kl. 7 och *gå i säng kl. 9*, låter platt icke verkställa sig under en resa i Italien, ja ej engång här i Berlin (varest jag dock i vindrickning nu söker att vänja mig vid en stoisk måttlighet). – Hälsa Sondén, och säg att jag för någon tid sedan bekommit ett brev från honom, som också nästan var årsgammalt. Hälsa tusenfaldigt de andra vännerna! Nästa gång berättar jag om den glada godsintta *Fouqué*, hans älskvärda familj och det angenäma slottet Nennhausen.

XXXIV.

Brev från Hemmet.

Till E. G. Geijer.

Åsbo d. 7 Sept. 1819.

Dessa rader, min älskade Geijer, underrätta dig om varest jag nu befinner mig; och jag smickrar mig med den tanken, att du därmed icke är missnöjd. Okunnighet om din adress, alltsedan jag fick veta om din hemfärd till Värmland, har vållat att jag på lång tid ej skrivit dig till. Jag hoppas att du mellertid riktigt bekommit det stora brevet, som jag avsände från Breslau och Pöppelwitz, samt det mindre, som jag skrev icke långt efter min återkomst till Berlin. Det förstnämnda handlade till största delen om Wien och Österrike, det senare om varjehanda Berlinska ämnen, om Tieck m. m. samt om den genom Hartmansdorff och dig bestyrda växelns lyckliga undfångst.

När jag slutade detta sista brev, hade mig redan blivit meddelat, såsom du torde påminna dig, Gneisenau's oförmodade anbud, att bo i hans hus och leva med honom och hans familj, först och främst så länge jag ville dröja i Berlin, och sedan i allmänhet så länge det kunde båta mig att vistas i Tyskland. Han och Fru Hellvig, liksom hennes man, släppte mig ej, förrän jag verkligen flyttade till honom, i förhoppning, att ehuru tråkig en sommar i denna sand-arabiska huvudstad än månde bliva, samt ehuru livligt jag längtade efter mitt nu så nära liggande fädernesland och alla mina Svenska vänner, dock kunna i mera ostörd ro, än jag trodde mig få påräkna under förloppet av de första månaderna efter min hemkomst, utarbete ett betydligt stycke

av mina mångfaldiga rese-anteckningar. Men, änskönt jag under mitt långa dröjsmål i Berlin också visserligen lärt och erfårit mycket, samt icke heller varit överksam – för *Svea* behöver jag efter mitt anlåndande till Uppsala blott åtta dagars ledighet, för att ha tre till större delen färdigskrivna uppsatser tryckbara, – voro dock förströelserna där för många, och min ställning i det hela förmycket *villrådig*, eller rättare *tverrådig*, för att tillåta mig av det förövrigt högst bekväma levnadssättet i Gneisenaus hus draga den fördel, som kanske mången annan med en mindre orolig själ skulle ha skördat i min belägenhet. Länge *ävlades* mina Tyska vänner och väninnor med mig, att jag skulle stanna i Tyskland, åtminstone för några år, och antingen emottaga en plats vid något Universitet, varom gjordes mig lysande förslager, eller ock utan allt slags bekymmer (detta var Gneisenau's mening) leva såsom en främmande lärd i hans hus, samt därifrån hemsända till Sverige mina arbeten, till dess att i mitt fädernesland de jordiska utsikterna för min framtid hunne antaga en ljusare skepnad. För *Dig* behöver jag ej utveckla de betänkligheter och bevekelsegrunder, som hindrade mig från fattandet av ett beslut, vilket onekligen, i båda fallen, skulle medfört den följd att jag gått förlorad för Sverige och Sverige för mig. Att Fru Hellvig ej kan inse, det här om ingenting mindre var frågan, än att antingen genast begiva mig till hembygden igen, – då penningar tröto att (vilket jag helst önskat) ännu på ett par år förlänga min resa, för att bese Rhen-Tyskland och göra ett nytt besök i Rom, – eller ock att fullkomligt likna Stefens och bli *rentav Tysk i alla* avseenden och det *för alltid*, visar att hon oaktat sitt stora förstånd dock ofta resonerar med *kvinnlig* logik. Ty om jag ock förbigår, vad du lätt medger, att jag, i Tyska Kulturens närvarande belägenhet, och på köpet för att rättfärdiga mitt sammanhang därmed såsom utlänning, genom mottagandet av en Tysk Professors-plats tillika i själva verket ovillkorligen förbundit mig att söka uppnå ett utmärkt rum

såsom Tysk författare, så hade jag även, om jag helt enkelt stannat hos Gneisenau som resande lärd, förr eller senare råkat i samma nödvändighet, för att ej se småningom undan mina fötter försvinna den enda självständiga basis på vilken jag därute stod, nämligen det slags anseende man gärna beviljar åt en genialisk främling, så länge han icke synes förlora vid närmare prövning. Hade jag åter gjort ett enda offentligt steg in på Tyska Skaldernas och Skriftställarnes område, så hade jag därmed givit mig till pris åt en obeveklig och obrytlig omständighets-kedja, sammanknuten av alla ärelystnadens furier, och hurudant ock slutligen mitt öde blivit, så är *det* åtminstone säkert, att jag aldrig kommit ur den Tyska Litteraturen in i den Svenska igen. Vad förövrigt *hjärtat* sade mig, över mina plikter till barndomslandet, mina äldsta minnen och mina äldsta vänskapsband, lämnar jag åt ditt eget hjärta att bedöma. Slutligen föreslog jag Fru Hellvig att rådfråga Hartmansdorff, vilken hon icke blott (med skäl) anser för en särdeles mogen och förståndig rådgivare, utan ock (besynnerligt nog) för den *oegennyttigaste* i avseende på mig av alla mina Svenska vänner. Hon gick in därpå, och jag var i förhand övertygad, att denne vår förträfflige broder skulle svara mig enligt min egentliga önskan. Det gjorde han ock, i ett brev, som Fru Hellvig med rätta kallar *Romerskt* och *Catoniskt* och läst med största förtjusning, ehuru det svar och det råd han däruti gav mig alldeles var motsatt hennes egna råd och önskningsar. Men hon hade förut lovat mig att icke protestera mot Hartmansdorffs tillstyrkande, det måtte utfalla huru som helst; och således gjorde detta äntligen slag i saken. Hartmansdorffs brev är förövrigt också därutinnan *Catoniskt*, att han tycks vid dess författande hava ansett mig *ex hypothesi* såsom redan förlorad för mitt fosterland, samt därför ända igenom tilltvålar mig, enligt det gamla ordspråket, såsom *Paulus de Corinther*. Ja, i slutet uppsäger han mig för alltid sin vänskap, om ej nästa brev till honom bleve daterat ifrån Ystad. Då emellertid allt detta just

bevisar höjden av hans varma och redliga hjärtelag, så har det icke särdeles oroat mig, och hoppas jag att han nu åter anser mig för en ärlig Svensk, om de rader äro framkomna, som jag skickade honom icke långt därefter från Ystad, för att bokstavligen uppfylla hans åstundan.

D. 10 Sept.

Jag hade velat skicka dig denna gången en tämligen utförlig beskrivning av mitt sista vistande i Berlin och min resa därifrån till Sverige; men jag är nu här så hindrad, dag för dag, av besök, sällskaper och resor, att ingenting av *skriftlig* art bliver av eller kan fullbordas, jag må försöka och begynna vad som helst. Även i denna bortgömda och annars så stilla vrå av världen gör man mig nu till ett slags mode-människa, som alla nyfikna vilja se och höra. De få timmar, som jag kan bespara för mig själv, användas naturligtvis helst till samtal med mina goda systrar och min högt bedagade morfar, som liknar en Isak eller en Jakob i deras sista dagar. Men vi råkas, Gudskelov! snart, förmodligen i början av Oktober, och vi få då bättre tid att språkas vid. Det *summeriska* förloppet av min hemresa från Berlin kan Grevinnan Wrangel meddela dig; hon bekommer sannolikt just i dag från Uppsala Post-Kontor mitt brev. Det övriga muntligen.

Just nu fick jag åter en bjudning, som kommer att kosta mig större delen av en dag: till Schwerinernes syster, som bor på en egendom i grannskapet. – Jag återländer till Uppsala mycket fatig på färdiggjorda saker i vers och prosa, men ofantligt rik på råämnen, utkast och förslager. Jag hoppades att få tillbringa i föräldrahyddan en ostörd September-månad till den Poetiska Kalenderns bästa, i fall nödvändigt någon sådan vidare skall utgivas; men jag ser nu, att ingenting ordentligt kan tillvägbringas, förrän jag i Uppsala får sätta mig i ro och begynna en tids oavbrutet arbetsliv. Dock fruktar jag mycket, att man där också, i början, en tid bortåt *förrumlar* mig. – Hurudan *ad interim*,

och till dess mina finansers närvarande villervalla någorlunda kan redas, den ekonomiska basen för mitt nya vistande i Uppsala skall bli, överlämnar jag åt mina klokare vänners samråd och gottfinnande, och är belåten med allt, blott man befriar mig från nödvändigheten att försörja mig genom barns undervisning, ett förhållande, som vore för mig en underskriven skyndsam dödsdom. Om Gud icke tillåter mina ögon och övriga hälsa att för mycket försvagas, hyser jag ett stort hopp om att hädanefter såsom Litteratör bli särdeles flitig och verksam; isynnerhet som jag tycker mig märka, att min karaktär och mitt lynne under de tvenne sista åren förkovrat sig i mod och driftighet. – Framtiden står förövrigt i Herrans hand. –

Jag företager nu snart en påhälsning i Linköping, där jag har många ungdomsbekanta. Mot slutet av månaden reser jag med en mängd kvinnliga släktingar till Regna, en romantisk prästgård längst norr upp i Östergötland, där Sondéns föräldrar bo. Sondéns syster, en kvick och älskvärd flicka, skall stå brud d. 26 dennes, och större delen av min talrika släkt kommer vid detta tillfälle att där församlas. Hennes brudgum säges vara en hederlig karl, men många av släktingarne äro ej nöjda med hennes val, emedan han är, fastän ung och vacker, dock endast Bruks-Inspektör. Men utom det, att hon verkligen lär hålla mycket av honom, så är hon tillika 25 år, och har kanske någongång tänkt, som det heter i en italiensk visa, där en äktenskaps-mogen flicka beklagar sig:

Già d'anni venticinque

Mi trovo così sola;

Vi giuro e do parola,

Mi sento alfin mancar!

De stackars *fattiga* flickorna få i vår tid, om ock begåvade med hundratals förtjänster vanligtvis ej tillfällen att välja bland *många*.

Här i orten sjunga flickorna med stor hänryckning Karl XII: tes Marsch vid Narva och Dina ord därtill, och jag har själv här

hört dem första gången, med tårar och glädje. Tack, min redlige Broder! – Tillika är en annan, kallad Karl XII:s Fält-Marsch, mycket i mode på de skönas läppar, så att den bistre krigsbusen nu blivit alla damers älskling, och man kan säga, att flickorna *hålla sig raska*.

Tusenfaldiga hälsningar till alla vänner av båda könen, och däribland framförallt till din förträffliga hustru. Lycklig var och en, som någongång får luta sitt trötta huvud till en älskad barm! *Mig* kommer väl aldrig en sådan vederkvickelse att förunnas, men

»Geduld! Geduld! wenn's Herz auch bricht,

Mit Gott im Himmel hadre nicht!« –

Farväl! Farväl! Vi råkas snart. Det kan hända, att jag reser från Regna först till Stockholm, men där uppehåller jag mig blott några dagar.

XXXV.

Fridsrop.

Åter, o fädernebygd! din jord jag beträder; och inga
Sydliga tavlor din bild plånat ur vandrarens bröst.
Vänligt den vinkat mig hem, och frid ur dess björkar har susat;
Djärves jag tro dem, att frid redan beviljas mig där?
Har man väl än mig förlåtit det brott, att jag dristat på nya
Banor till skönhet och sång leda din dikt och ditt språk?
Att i det gamla, som glömts, jag sökt det evärdeligt Nya?
Att mot ett kallt **ordprång** svärdet till **örlig** jag drog?
Att, blott yngling, min ro, min lycka jag gav, för att vara
Röst i öknen, ett rop: »**Reder åt Herranom väg!**« –
Frågan besvarar du ej; din naturs **ljusalfer** ej spörja,
Vem man bland människors ätt korar till hat eller gunst.
Ej om de *flestas* dom jag mig bryr: dock de *bästas* jag ärar;
Deras förnämst, som sitt liv själve åt Konsten ha vigt.
Mången jag känner bland dem, till vilken jag vördande uppser;
Säll om, av vad jag försökt, *något* dem söngs till behag.
Likså ljuvt att *beundra* det är, som tomt att *beundras*:
Högsta fröjd för ett Jag är ju ett *ädlare* Du.
Dåras min själ? eller nalkas den tid, då det eniga Manhem
Skådar i värdigt förbund *bela* sin sångarekrets?
Då dess skalder, ej lyssnande mer till sorlet för dagen,
Söner av samma natur, broderligt älska varann?
Rymd för oss alla det har, det härliga **Skandien**; annat
Kräver det, än att i köld varje sig söndrar för *sig*.
Slutom då ringen! och **tubbe** oss ej mångsnackande hopens
Eviga kiv, att igen skiljas och grubbla därpå!

Fritt må emellan sekter och namn sig tvistande splittra
 De, som vid *namn* och *person* fästa det Skönas begrepp:
 Skulle dock vi, som leva i det, som leva för sången,
 Glömma, hur fjärran dess mål är för varendaste satt?
 Tallöst är ju i gåvor och art, som det vingade släktet,
 Skaldernes: därför så rikt klingar Naturens konsert.
 Örnen åt solen ju ställer sin färd, och duvan åt skuggan,
 Näktergalen förstår rosens och ungdomens dröm,
 Phenix på doftande bål avhöljer sig konungaskruden.
 Lärkan, ett jollrande barn, kvittrar sin morgon och dör.
 Ingen dock klandrar varann för näbbens och vingarnes
 mångfald,
 Själva den ringaste gök äger sin kraft, sitt behag.
 Kärleken tänker ej argt. *Vad* äro vi, om vi ej älska?
 Älska, vad mer är än vi, Himmel och Fädernesland?
 Endast i Kärlek är liv, och endast i Kärlek är framtid;
 Skapande, formande makt honom förutan ej finns.
 Bildom då glatt, vad oss Himmelen skänkt, i syskonlig endräkt:
 Stort, den som kraft har därtill; Täckt, den som svagare är.
 Må se'n avund och *väld förtyda*, förvränga, förprisa,
 Och vid var mänsklig fläck larma med djurisk triumf!
 Smädelsen följ e ett sparsamt beröm frikostig i spåren:
Hjärtats orakel har dock evigt en röst, som är sann.
 Skyndom tillsamman då fram, att resa det götiska templet,
 Templet av Svithiods Konst, färdigt i ritningen re'n!
 Lägge det svenska sinnet dess grund; men förnekom ej, fåvitskt,
 Söderns förklarande prakt smycka dess mäktiga valv.
 Solen, den glättiga, skifte sin tid med den smäktande månan,
 Att genom fönstren därin blicka, till jubel och sorg;
 Stråle från murarne ned, i de målade rutornas dager,
 För *vart* högre behov, bilder av himmelsk natur;
 Altaren höje sig opp åt helgon, bland ljus och bland *rökverk*,
 Glädjen där offre sin tack, smärtan sin bedjande tår;

Vandre därinne skuggor omkring av fäder och hjältar,
 Fredligt bland drömmar, som nyss lekt i orangernas land:
 Och när förtjusningen stiger åt skyn, från templet och jorden,
 Tusende röster av sång fyller dess pelareskog!
 Ja! ej längre om plan och om mål de byggande stride;
 Vare förbistringen slut! Lärom varandra förstå!
 J, som nu ropen allenast på ljus, på kristaller, på blankhet,
 Byggnaden visst ej av glas önsken J gjord, eller is?
 Dunklet bekrigen J. Gott! men varhelst ett *Verkligt sig visar*,
 Är det Dunkla dock med, såsom det Ljusas *beting*.
 Natten, den trogna, alltjämt är färgors och skepnaders
 moder,
 Närer dem hult vid sitt bröst, räcker till fadern dem fram;
 Och när i rymden de se'n bland vimlet och gnyet förspridas,
 Bor hon inom dem, som tyst aning om skapelsens ord.
 Så ock i Dikten det givs, ja i Tänkandet självt, ett Förborgat,
 Heligt, Hemlighetsfullt; roten av tanka och dikt.
 Vad ur det Innersta hörs, kan blott ur det Innersta fattas:
 Sådan är Livets *mystär*; sådan är Sångens mystik.
 »Sjukdom« vore det, vad? när ifrån den roten, i blomman,
 Själarnas längtan står fram, magisk i doft och i drag?
 Då, välan! är jag sjuk; och i sanning! jag blygs ej däröver:
 Plato var dödskrank då; Dante, den svärmarn, än mer.
 Näppligen hälsan är där, var hon braskande föres på tungan:
 Hälsan är ödmjuk, mild; skryter ej, att hon är frisk.
 Dock – ej tvistom härom! Vi alla ju vilja det Sköna,
 Vilja det speglat i fullt mått av vårt mödernespråk;
 Sträng i sin fordran därpå, gemensamt oss manar en framtid,
 Njugg i sitt lönande pris, hård i sin straffande dom.
 Klar er syftning mig är, och härlig i den är er början;
 Vänligt begripen ock min! Mera den icke begär. –
 Av millioner ögon, som öppnats och öppnas på jorden,
 Finner var stråle sin väg opp till den sol, som dem tänt;

Varför? Ty jorden, en dotter av solen, men fjärrad från henne,
 Älskas av modren ännu, vet det, och älskar igen.
 Så mot en enda punkt, mot Skönhetens andliga solblick,
 Millioner av glas vänder den speglande Konst;
 Varför? Ty Konstens eld är Naturens offrande flamma,
 Skärad i Konstnärns bröst, vårdad av Känslans vestal.
 Skulle då De, som bestämts att offret förrätta för folket,
 Ej av det varmaste band känna sig alla som En?
 Ve den Narcissus, som vill i Diktningens eviga källa
 Skåda sitt timliga Själv, rusad av Echos beröm!
 Vid den lagerskuggade brädd, där stjärnornas ringdans
 Glimmar på darrande våg, dör han av törst och förgås.
 Tiden är snar. Ett Nu är evigheten för livet.
 Endast för Kärlek och Gud räcker dess knappa minut.
 »Ära ske *Honom* ! på jordene frid! god vilja oss allom!«
 Heliga valspråk, skriv djupt i vart hjärta dig in!

TILLÄGG.

Åsikter*).

SLÄTTBON.

Vad Gud är god, och vad hans värld är skön!
Så vidsträckt, som ett lyckligt hjärtas utsikt,
Är ögats fria synvidd; när och fjär
I milda pulsslag, liksom sädens vågor,
Naturen andas moderligt sin fågnad
Att räcka få så ymnig spisning fram
Åt sina barn, förutan deras möda.
Ej någon mor kan vara mera huld;
Ej något barn mer sällt, än jag: ty allt
Vad jag behöver, breds omkring min tröskel.
Med plantan lever jag, som äldre broder;
Mitt hopp gror upp med hennes gröna brodd,
Jag delar lust och kval med axet, blomman,
Och njuter se'n i deras frukt min lycka.
I samma följd, i samma lugna gång
Som livets åldrar och som årens tider,
Jag växlar vila, göromål och nöjen.
När morgonrodnan över åkerns fält
Går opp och över mina hjordars ängar,
Och mellan höga fruktträn fönstren lysa
Av hyddan, där min unga maka slumrar,

*) Detta skaldestycke, infört i Poet. Kalendern för 1821, upptages här såsom av författaren, enligt vad en i Poet. Kalendern bifogad not antyder, ämnat att ingå i hans reseminnen. Till följe därav är det ock uteslutet ur hans 1837-1838 utkomna »Samlade Dikter.«
Utg. Anm.

Ännu sig drömmande inom min famn :
 Jag hälsar solen i min vingårdstappa,
 Där jag den första mogna druvan bryter
 Att lägga den på min **huldinnas** bädd,
 Tills hon slår opp det svarta gudaögat.
 En härlig lek, förvisst, är lantmanslivet :
 Tillsamman sköta vi dess alla värv ;
 Vi stödja rankor, gräva kring oliver,
 Ge mulan foder, skära majs och vete ;
 När middagen i skuggan se'n oss jagar,
 En hälft av dagens förråd ätes opp,
 Den andra skänks åt tiggaren, som nalkas
 Och vid Marias namn **besvär vår misskund**.
 Min Rosa slår sitt rosenförkläd ut,
 Där gyllne frukters fagra börda doftar,
 Och flaskan sparar ej sin lätta dryck,
 Som lindrig eld i alla ådror gjuter.
 En ny Rinaldo, i Armidas sköte
 Jag vilar hjässan, hör kastanjen susa ;
 Och ofta nog drar Kärleken försorg
 Att skäran kommer *sent* i händren åter.
 När kvällens purpurhav omsider svallar
 På stjärnefastet, som i skymning famnar
 De gröna fält, av häckar genomskurna,
 Av spegelblanka rännlar vattnade,
 Och täckt av träd i raka streck bevuxna :
 Jag går med henne dit, där vinets råga
 På långa bänkar töms i lustigt lag ;
 Och ofta, när vid cittrans muntra klang,
 På blomstrens fester än och än på skördens,
 Den rika nejdens yppigt sköna döttrar
 Till dansar locka och till stulna nöjen,
 Jag kysser lågande min egen tärna

Och höjer sedan, oberedd, min sång,
 Med ord och toner, vilkas ömma vällust
 Berusande till alla sinnen tränger –
 Och skönare, än själva dagen, blir
 Den natt, som honom varm i spåren följer.
 Ej jag begripa kan den vilda håg,
 Som binder mänskor vid de vilda bergen.
 Engång jag tubbad blev av **dårlig** längtan
 Att söka äventyr och se mig om
 Ibland de fjäll, som i omätligt fjärran
 Stå vakt omkring min sälla fosterjord:
 Men liksom mellan spöken, mörka andar,
 I ryslig enslighet jag fann mig där,
 Och nära slets mitt innersta itu
 På deras vassa, skrovligt hårda kanter.
 De äro dödens minnen. Bort, o bort!
 Jag ropade; och gav mig ingen ro,
 Förrän jag stod på välbekanta slätten.

BERGSBON.

Ja, bergen äro dystra **hävdaminnen**
 Ifrån den vilda kamp, då jordens kraft,
 Ej mildrad än av kärlek och av smärta,
 Försökte sina första skaparvärv.
 Den gamla Natten, öppnad nyss för Ljuset,
 I dunkla böljor ovisst rörde sig,
 Och hennes bröst, där nu ett hjärta klappar,
 Då hävdes tungt av en gestaltlös aning,
 Vars yttringar bekrigade varann.
 Den råa Styrkan drömde rymden skänkt
 Till tummelplats för sina jättelekar;
 Men segren var ej lång: de elementer
 Som tjänat henne undersåtligt förr,

Luft, vatten, eld försvuro sig till uppror,
 Och stelrande hon sönk i spillror ner
 Till kuvad grundval åt det högre livet.
 Nu är hon oss en saglik fornvärld blott,
 Stängd inom djupet av sin egen avgrund
 Där fjättrar henne evighetens mått,
 Det Frias känsla och det Skönas urbild.
 Dock böra vi med vördnad skåda bergen,
 Den äldsta Modrens ursprunglika barn;
 Ej glömmande, att livets hela blomstring
 All sötma suger blott ur *kraftens* rot.
 Naturen själv, den blida dottren, än
 Sin hälsa *dir* ur en titanisk barm;
 Och endast av metallens ådror närd,
 Dem jag i deras dolda gångar spanar,
 Kan blomman småle, som en dröm av oskuld,
 Insekten stimma, som en tvångfri barnlek,
 Det stolta djuret kämpa, njuta, lida,
 Och människan till Gud *sist* återbära
 Den tanke, som åt tingen ursprung gav.
 Jag trivs, jag lever helst på berg och fjäll,
 Ty där jag hemma är i Sagans rike.
 De stå, i trotsande försakelse,
 Som gråa resar från en grånad forntid,
 Och räcka fram orubblikt fasta skullror
 Att vi till himlen klättra må på dem.
 Vem känner ej, när han på dem är lyftad,
 Att han från deras spetsar klarare
 Sig själv begriper och det helga Hela,
 Än han på slättens låga mark förmår?
 Att över tidens, liksom däldens, djup
 Till stjärnors grannskap höjd, han skådar där
 Det Eviga med anlet emot anlet?

I jordens gunstlingsländer vaggas milt
 Av sorgfri vila och evärdlig njutning
 Kring bergens gördlar glada mänskösamfund:
 Kring deras fötter där, i trygghet, sprides
 Förnöjda hjärtans överflöd; ty rik
 Är *den*, som känner blott och äger blott
 Vad för *hans* mått av liv nödvändigt är.
 Som bergens förebud, i gröna leder
 Mot fälten slutta sommarfagra kullar:
 Förmedlande, påminna de om fjällen,
 Av vilka hjässorna på avstånd blickas,
 De faderliga, kala, isbehöljda;
 Men spruta själva opp, i rankans blod,
 Den eld, som sjuder under vårens hembygd;
 Bereda så åt innebyggarn glädje,
 Åt främlingen en obekant förtjusning,
 Och vederkvicka än i sena dagar
 Den vittbereste genom minnets bild.
 Dock, var Naturen, liksom uti Norden,
 Frikostig mindre, uppbyggt Vinterns borg
 På idel fjäll vid fjäll och berg vid berg,
 Bland lingonhedar, kärr och furuskogar:
 Där skänker hon åt sönerne, i stället,
 Ett trofast hjärta, ett ovanskligt allvar;
 Och hänger frosten än i hår och skägg,
 Dem lyser invärtes likväl den sol,
 Som ej går opp, men icke heller ner.
 Vad gör, att hatad av de mörka makter,
 Som än ej glömt sitt forna övervälde,
 Naturen själv är nattlig här och sträng?
 I modigt arbete står kraft mot kraft;
 Om striden ändlös är, den spänner ock
 Till bragd på bragd den vakna styrkans båga.

Ja, själva språket bildar sig på bergen
 En slutnare, men mera saftig kärna:
 Det kan ej äga ytans smidighet,
 Ej vällustyrans drömska, veka välljud;
 Det brottas med sig själv, med hårda malmen,
 Det stammar brutet evighetens känsla,
 Det dignar under tankans övermått.
 Men denna stelhet vittnar om ett lynne,
 Som utan skiften ett *ursprungligt* är,
 Och språket blir en gåtlik teckenskrift
 Liksom de berg, som ammat opp dess klang.
 Det saknar ej sitt samljud, ej sin skönhet:
 Vill skalden sjunga, snart han stämmor hör,
 Som underbart hans diktar-ord ledsaga:
 Störtfall av vatten, brustna isars dån,
 Ensliga fåglars röster, vallhjons rop,
 Och klockors ringning långt från skogens kyrka.
 Så danar sig en sammanklang av strängar,
 På vilka själen lyssnar, hjältesäll,
 Och mäter sig och sin bestämmelse.
 Ju högre opp, ju tystare för tankan;
 Ju tystare, ju heligare ock,
 Ju närmare till himmelen och Fadern.
 På tinnarne utav sitt släktes boning
 Den Vise står i denna ensamhet,
 Från världen skild och dock försont med henne;
 Ser, i sin klarhet lugn, hur runtomkring
 Den lägre bygden ljus och skuggor skiftar,
 Och hur allt, nedanför, med rastlös växling
 Av *satser, villor*, anspråk, om vartannat
 I oavbruten gäsningens oro virvlar.
 Han gläds, där andra se förstöring blott
 Och brist: ty han förmår att se det Hela.

Han dåras ej, som mängden : ty han delar
 Ej *bennes* hopp; han fröjdas ej, som hon,
 Ty han försmår all hennes arma njutning.
 Väl märker han det lömska flor av sorg,
 Som ännu hölja vill Naturens fågring
 I dunkelheten av den gamla Natten;
 Det är den gömda syndens gömda straff,
 Som bägge, bortom själen, bortom tingen,
 Försåtligt lura på den fallna viljan
 Att gripa henne vid den matta vingen,
 Om hon sig glömmet blott ett ögonblick.
 Men ur hans inre, småningom besegrad,
 Flyr varje jordisk storm till evig sömn;
 Och snart ur mörkrets djup, i himmelsk glans
 En *genfödd* oskuld uppstår för hans åtrå:
 Den säkra frid, som ingen fruktan känner,
 Emedan han med fasan själv har kämpat,
 Betäckt, lik *Mikael*, av ljusets sköld
 Mot ormens huvud och mot drakens tand.

DALBON.

Förglöm blott ej, vad denna oskuld är,
 Och att som *nåd* hon ovanefter kommer.
 Det gamla Jaget inom eget bröst
 Är mera farligt, än den gamla Natten;
 Ja, är egentligen dess egna skötbarn.
 Väl genom livet går det Ondas fläkt,
 En pest, som vill förgifta skapelsen,
 Och skulle mörda den, om lyckligtvis
 Han ej förtärdes evigt av sin önskan:
 Men icke mindre ur de stolta fjäll, –
 Den stolta mänskskraftens sinnebilder, –
 Han frestar med bedräglig hjältestämman,

Än han dig lockar med sirenens sång
 På blomsterbädd, vid silverbäckens fall,
 Och med *dryadens* lena vällustklagan
 Om kvällen utanför en tärnas hydda.
 All vishet *utan kärlek* är en dunst,
 All frihet *utan kärlek* är ett självmord.
 Liksom ur havet, ur den flod av tårar
 Varmed Naturens varma trånad lättar
 Det ömma kvalet av sin moderslängtan,
 Var morgon ljusets, glädjens tändare
 Går lik en brudgum fram på konungsbanan:
 Så gryr allenast ur ett *ödmjukt* sinne
 Det fria livets morgonfriska sol.
 Naturen själv är idel ödmjukhet;
 På knä hon ligger framför Skaparns tron,
 Och håller mellan fromma händer spegeln,
 Där han betraktar, till sitt hjärtas hugnad,
 I återstrålningen av ting och själar
 Sin kärleks ljuva *självnedlåtelse*.
 För Kärleken allena ingen söndring
 Och intet *Här* och intet *Där* kan givas;
 Ty Kärlek blott så vitt är till för *sig*,
 Som han sig ser förvandlad till ett *annat*,
 Och i vart yttre föremål tror finna
 En ny gestalt för nya huldhetsprov.
 Var Kärlek bor, är denna lägre värld
 Den högre själv; en evig självuppoffring,
 Lik pelikanen, med sitt hjärtas blod
 Han villigt läskar andras törst och hunger;
 Och när han så förblött, från känslans bål
 Ur himlaflammor styr han, Phenix lik,
 Pånyttfödd åter, till sitt första hem
 De evigt unga, evigt sälla vingar.

I blida strimman av hans ljusa flykt
 Förklaras jorden: där han vilar sig,
 Där spira hastigt opp ur öknens grus
 Det forna paradiset's palmelundar.
 Ur deras helga susning, änglamild,
 Med morgonvärma och med aftonsvalka
 I samma andedräkt, till själen viskar
 Den frid, som är en sann försonings vällust:
 Självglömska, tjusning över andras värde,
 Och fromt begär att hela, återställa
 Hos varje liv, som bär ett mänskligt anlet,
 Den första prägeln av dess gudabörd.
 Ty denna frid är ingen neslig dvala;
 Tvärtom, hon Kraftens rätta hälsa är.
 Liksom uti min bygd, där bergen sträcka
 Sin famn åt dalarne till skydd och värn,
 Och vänligt sänka sig från himlabrynet
 I sluttningar, av äng och skog beklädda,
 Till måttligt rika mänskors tjäll och fält
 Bland krökta åar, björkomgivna sjöar:
 Så finner alltid just den högsta Styrkan
 I måttet just utav det högsta Ljuva
 Det sanna måttet för sin varelse.
 När jorden höjde sig ur vattnets vågor,
 De högsta fjällen länge ensamt voro
 Den tempelgård, där *Gud* av jättar tillbads,
 Vid röda bloss ur nattlig helgedom,
 Av gripar och av mammutsdjur bevakad.
 Men vattnen sönko småningom: och mänskan
 Med dem från fjällen flyttade; förmildrat
 Till sinnelag, förädlat till gestalt,
 Bor släktet nu kring deras fötter blott,
 Dit värman dragit sig från kalla hjässan.

Så stig då ner från dessa kala spetsar,
 Som duga blott till ståndpunkt för en tom
 Förmäten översikts förnäma spejning;
 Och återgiven åt din släkt i dalen
 Lär älska, njuta, verka liksom den!
 Bland bröder tag din bjudna broderlott;
 Hur knapp han än, hur njugg dig synas må,
 För *dem* han gavs dig dock av Ljusets Fader.
 Den stängda branden i ett ensligt bröst
 Förtär sig själv, om den ej gnistra får
 I fria luften ut åt alla sidor,
 Och med sin heta lavas ädla ström
 Bereda jordmån för en bättre framtid.
 För *samfundslivet* blott, för *andra* blott
 Fick själen viljans höga spänstighet,
 Fick dygden mod till vishet och till värv,
 Fick skalden sång och hjälten riddarsvärdet.
 Vad är att *vara säll*? – Att dricka få
 Den rena nektarn av gudomlig sanning,
 Och sprida se'n omkring sig ljusets *liv*
 Och ljusets *väl* i oupphörligt större,
 I oupphörligt mera klara kretsar.
 När ler Naturen mot betraktarns öga
 Med all sin skönhets ljuvaste förtrollning?
 När ljumma regnet på en sommar dag
 Vid solens glans ur hulda himlaskyar
 Förfriskande omkring allt liv sig skiftar,
 Och väckta vinden fläktar svalt med vingen,
 Och allt det gröna ser med glädjetårar
 Upp till det fjärran hemmets blåa valv:
 Då andas allt en oförfalskad känsla,
 Var puls slår lättare, vart hjärta högre;
 Den fromma plantans vida rike offerar

I skära dofter sina tysta böner,
 Ifrån de trän, dem sångens ädla fåglar
 Till luftig bostad valt för klangens gillen,
 Ner till de minsta gräsen, mellan vilka
 En knappast synlig värld av väsenden
 Vid mullens yta prisar Skaparns nåd,
 Med knappast hörbart ljud av hopp och njutning.
 Så verka, i Naturens egen art;
 Och lev, som hon, i nöjet av din verkan!
 Och när du vilar dig från sköna mödor
 I egen hydda, och föryngringsdrycken,
 Med rosor kransad, räcks dig av en bild
 Som alla drag i helig fågning bär
 Av själens hälft, av ungdomsbrud och maka;
 Och små gestalter av de ljusets andar,
 Som leka ovan skyn i evig barndom,
 På gröna platsen framför dörren tumla, –
 Och varje ögonblick är nog, att rymma
 En himmel inom blinken av sitt Nu:
 Då känn, hur mildrik är Naturens barm,
 Och hur hon dig sitt fulla hjärta skänkt! –
 Ja, salig visst att prisa är den man,
 Åt vilken hon, av högsta modersgunst,
 Så enkelt lär den stundom svåra konst
 Att älska livet, älska mänskligheten;
 Dock kan den lotten ej förslå åt alla,
 Och få förtjäna den. Välan! så bliv
 I sträng, i klosterlig försakelse
 Med högre svårighet, med högre seger,
 Av samma tjusning lågande och stark!
 Likgiltig är, för vad *du vill* och *bör*,
 Den ordning, som för scenerna är avmätt
 I levnadsdramen, ej av *dig* författad:

Snart rullas nästa aktens förlåt opp,
 Och alla svar, som dig förnekas nu,
 I andra stjärnors, andra blommors vår
 Till mötes klinga främlingen, som nalkas.
 Och när på livets aftonröda flod
 Ditt sinnes vita svan i skuggan slår
 Längs över vågens glas de sista ringar,
 Med hjärtats avskedsslag, med dödens sång
 Förkunna högt ännu ditt tänkespråk:
 Vad Gud är god, och vad hans värld är skön!

Brev till Hammarsköld.

(Ur Hammarsköldska Brevsamlingen
 på Kongl. Biblioteket; VI, No 94.)

Berlin d. 5 Juli 1819.

Jag skickar dig härmedelst, min älskade Hammarsköld, några brev från vännen *von der Hagen* i Breslau, dem han där vid vårt avsked lämnade mig att själv till Sverige överföra. Tillika mottog jag av honom tvenne paketer för Wallmarks räkning, samt ett med dem följande brev. Då jag av åtskilliga orsaker blivit längre kvarhållen här än jag ämnade, samt väl ännu kommer att dröja några veckor, och vår härvarande Minister ej förmått finna någon lägenhet att överbringa dessa saker till sina bestämmelser, är det mig kärt att nu med en viss Herr Laurents, som reser till Stockholm i afton eller i morgon, och på vilken Fru Hellvig givit mig anvisning, få avbörd mig min förbindelse.

Tillika tackar jag dig av mitt innersta hjärta för de tvenne vänskapfulla skrivelser jag emottagit från din hand; den första bekom jag i Rom d. 19 Juni, vid hemkomsten från Byström,

där jag då; såsom jag ser i min dagbok upptecknat, spisat en förträfflig middag och druckit tappert av det ryktbara *Est Est Est*. Ett brev ifrån Euphrosyne låg också därinuti. Din sista har jag erhållit först här, nästan ett år efter dess författande, ty den är daterad den 28 Juni 1818. Den medföljde den Mesmerska brevpacken, vilken olyckligtvis föll i Helmina v. Chezys händer, och där vilat tills för ett par veckor sedan, då man i Dresden förnummit att jag vore ankommen till Berlin. Du kan föreställa dig min förundran, då jag i ett omslag från *Fru v. Chezy* såg liggande ett tjockt brev med utanskrift av *Geijers* hand. Ehuru väl det genast föll mig in, att detta måtte vara den brevpacka, om vilken Geijer i ett senare brev underrättat mig, och som jag trodde ligga förlorad i någon Bankirs eller Post-Kontors-vinkel i Italien, kunde jag ej begripa, huru Fru Chezy därav kommit i besittning; i ett långt, vältaligt och något enfaldeligen urskuldande brev från henne själv fann jag över denna omständighet platt ingen upplysning. Först då jag vid närmare undersökning av Edra epistlars innehåll utgissat, att Mesmer fört dem med sig till Dresden, kunde jag någorlunda göra mig deras öde förklarligt. Jag var i början något ond på Fru Chezy, men vreden överröstades snart av glädjen att på en gång åter erhålla så många hjärtliga prov av mina vänners trohet, och i grunden har Helmina rätt, när hon i sitt ursäkt-brev till mig bland annat säger: »*Liebe Frauen werden alt, nicht aber liebe Briefe.*«

Närmare bekantskap med *Mars. Ficini* skrifter har jag under min resa icke haft tillfälle att göra. I allmänhet är min resas *läro*- och *bibliotekariska* sida, såsom du visserligen alltid förmodat, den svagaste. – I anledning av Biblioteker faller mig in, att du kunde visa mig en ganska stor tjänst, om du *med möjligaste förtu* skickade mig underrättelse, om Kongl. Biblioteket i Stockholm är försett med goda verk över Italien, särdeles med nyare Resbeskrivningar. Jag ville gärna, innan jag i tryck utger något helt över min resa, jämföra med mina anteckningar vad and-

ra förnuftiga människor före mig sett och dömt. Jag har väl redan här i Berlin börjat detta arbete, och det är egentliga orsaken varför jag här dröjer; men om samma böcker finnas i Sverige att tillgå, så skyndar jag mig så mycket snarare hem. Du kunde ock bedja brodern Schröder, att i avseende på Uppsala Bibliotek gå mig tillhanda med samma upplysningar. Jag borde visst själv direkt skriva honom till därom och tacka honom för det utförliga, på intressanta nyheter högst ymniga brev jag från honom på samma gång med de övriga *års gamla* erhöll; men jag är så trött efter slutandet av en lång epistel till Schelling, varpå jag i två dagar oavbrutet skrivit, att huvud och hand äro fullkomligen *dommade*. Lyckligtvis känner Schröder mig tillräckligt, för att veta hur mycket jag håller av honom, om jag ock i *etiketten* av vänskapens förhållanden ej alltid är noggrann.

Av mina senaste brev till Geijer och Palmblad har du förmodligen inhämtat beskaffenheten av det sätt på vilket jag här lever, ett mellanting av *lärd* och *hovman*. (Just då jag skrivit ut ordet *hovman* kom en bjudning att infinna mig kl. 6 i afton hos *Ihre Königl. Hobeit die Frau Prinzessin Wilhelm von Preussen*.) Jag bor hos General Gneisenau, som behandlar mig liksom en gammal vän, och sedan han nu avrest för några dagar sedan till Schlesien, lever jag ensam i hans hus med hans femtonåriga dotter – varvid likväl bör märkas, att den unga *Contessinan* har en Guvernant hos sig till vakterska och beskydd. Lyckligtvis är denna icke blott mycket språksam, liksom alla Guvernanter, utan ock verkligen rätt förståndig och bildad. Aftnarne, när jag icke, som ofta sker, är bortbjuden i andra sällskaper, tillbringar jag vanligtvis hos Hellig's, och till större delen med Generalskan *peripatetiskt* konverserande i deras trädgård. – Efter någon tid gör jag kanhända ett lantbesök hos Tieck, som för fem dagar sedan lämnat Berlin, men i höst återkommer och kanske här för alltid bosätter sig, sedan Regeringen beslutit att ge honom en hederlig pension. – Vet man ännu i Sverige, att A. W. Schlegels

unga fru offentligen anklagat honom för *äktenskaplig oförmögenhet*, och begär skillnad ifrån honom? För att göra denna skandal ännu mer skandalös, har hon förklarat, att hon »*aus zarter Schonung*« endast vill tillvita honom denna lilla brist, emedan den är tillräcklig att göra deras äktenskapsband ogiltigt; annars hade hon varit nödsakad att blotta ännu mörkare sidor hos en man, vars stora rykte därigenom komme att lida m. m. – Efter ett par veckor avskickar jag en packa för Svea; själv kommer jag väl hem i första dagarne av September, eller kanske något förr. Hälsa alla vänner i Stockholm, och säg Brodren Sondén, att jag också först *här* bekommit ett brev från honom, vilket likaledes är snart ett år gammalt. – Jag längtar mycket efter Sverige.

Brev till Hammarsköld.

(Ur Hammarsköldska Brevväxlingen
på Kongl. Biblioteket; VI, 108.)

Uppsala d. 5 Nov. 1819.

Min bäste Hammarsköld! Tillika med en bön, att du täcktes genast skaffa i Afzelii händer inneliggande brevlapp till vidare transport, emedan jag icke närmare känner Grevinnan Schwerrins adress, får jag på det livligaste förklara, vad du sannolikt i alla fall aldrig betvivlat, det oinskränkta fortfarandet av min gamla redliga tillgivenhet. Gärna hade jag på ett par dagar beledsagat Zeipel till Stockholm – du träffar honom förmodligen redan i dag –; men dels har jag nu om aftnarne Tysk lektion och samtalsövning med **H.K.H. Kronprinsen**, dels måste jag dagligen tråka ur skallen på mig ett stycke Disputation, för vilken jag vill **presidera** i begynnelsen av December. Denna olycksaliga akademiska formalitet har förstört mina poetiska och prosa-

iska planer för denna termin; men sådant kan ej undvikas, och det klokaste är att så fort som möjligt göra detta skröpgräl ifrån mig. – Dissertationen skall handla *De Origine et Incrementis Venetiarum*. Du ser av denna titel, åt vilket slags Docentur man vill skjuta fram mig. Ehuru Venedigs historia, sanningen att säga, just ej synnerligen intresserar mig, så skulle jag likväl möjligtvis på svenska kunna däröver skriva någonting läsbart; på *latin* åter, där man måste strypa var tanke i förtorkade fraser, kan man egentligen, nu mera, ej säga annat än dumheter. – Men allt ont har en övergång, och jag hoppas sedan få med ostörd *alacritas animi* öppna den nya akten av min litterära banas tämligen underbart sig kombinerande skådespel. Angående *moderation* och *fridsambet* skall hädanefter ingen få skäl att klaga på mig; dels är jag verkligen *fredligare* och *lugnare* än förr, dels finner jag vår goda sak nu stå på en så säker basis, att man ej behöver spilla mera krut på de gamla döda hundarne. Därföre hade jag också önskat, att du i senare delen av din Vitterhets-Historia förfarit i flera artiklar med mindre skärpa och bitterhet. Ja, i avseende på Leopold, vilken du ungefärligen nekar varje gnista av talang, finner jag dig till och med *orättvis*. Också hade varit bättre, om *din Hederskrans* alls icke blivit skriven. Mera härom muntligen. Ännu några ord vill jag likväl tillägga i anledning av ett ställe i slutet av din Vitterhets-Historias 2:dra del, varest du anklagar de nyare Litteratörerna för att hava egoistiskt söndrat sig från varandra, och enkannerligen *utgivarne av Phosphoros och Iduna*, att de ifrån entusiaster blivit förvandlade till kalla, likgiltiga och slappa varelser. Jag fruktar, att du vid detta omdöme överflyttat på oss Uppsalienser vad som möjligtvis i avseende på vissa Stockholmsboer kan äga sin riktighet. Men jag försäkrar dig på heder och samvete, att vi här i Uppsala äro mycket fastare vänner och mycket flitigare arbetare i vingården än någonsin. I Stockholm kan saken se annorlunda ut, emedan man där, med högst få undantag, ingenting annat gör än skvallrar och

fronderar. – Du har väl ingenting *bestämt* uppgjort med Imnelius om Euphrosynes skaldestycken? Jag önskar att hon måtte låta trycka dem *här*, och har därtill rått henne. Föröfrigt ge Palmblad & Komp. henne en mycket större summa, och vilja göra upplagan mycket vacker. Råd henne du också därtill. – Nå, råkas vi i jul hos Direktör Hammarsköld? – Det skulle verkligen kunna hända, att jag reser dit och därifrån till Stockholm.

P.S. I avseende på ditt gräl med Höijer är jag såvida av olika tankar med dig, att jag finner din vörndnad för den avlidne gränsa ända till vidskepelse. Föröfrigt har du skrivit bra. Jag har också givit en pris snus åt Herr Joseph Otto.

Jag är på det högsta belåten med Prins Oscar, och tror att Sverige kan av honom vänta sig mycket gott och mycket stort.

Till Grevinnan**

Åsbo (i Östergötland) d. 2 Sept. 1819.

Min nådigaste Fru Grevinna! – Emottag härmed den första hälsningen från en på Sveriges jord nyss återkommen vandringsman, som ingenting innerligare önskar och hoppas, än att hans Svenska vänner bibehålla för honom oförändrad hela deras forna godhet. Jag har vid samma tillfälle den lyckan att få översända ett brev, som tvivelsutan blir oändligt kärkommet, då det är ifrån vår dyrbara *Amalia*. Tyvärr måste jag tillägga, – och sannolikt lär brevets innehåll bära vittne därom, – att hon nu befinner sig i en belägenhet, som längre än någonsin avlägsnar henne från det lugn och den sinnesfrid, som hon så väl behöver. Om ej denna sakernas ställning snart förändrar sig, så få vi

efter allt mänskligt utseende *ej länge* behålla henne kvar i *denna* världen.

Den 10 Augusti lämnade jag Berlin i sällskap med en ung magister Tersmeden, sedan jag med honom tillbragt de sista dagarna av föregående vecka i Potsdam. Ehuru **Fredrik** aldrig synnerligen varit min hjälte, kunde jag dock ej utan rörelse betrakta de minnen, som här överallt tala om hans verksamma tillvaro. I ett ensligt gravrum, under predikstolen i Slotts kyrkan, står hans simpla kista ett par steg ifrån hans fars; de fientliga skuggorna, i fall de skulle vilja språka med varandra vid midnattstunden, hava nu ägt tillräcklig tid att försona sig. Vägen mellan Berlin och Stralsund är i det hela ofantligt ledsam. Vid Anklam, strax inom den forna Svenska gränsen, börja pil-alléerna, som karakterisera Sveriges större landsvägar. Svenska vanor, skick och minnen äro i Pommern rotfästade på mångfaldigt vis, och folket är högst missnöjt över söndringen från Sverige. Mig försetter icke heller detta **bortskänkande av en rik och trogen provin**s, som förvärvades under Sveriges ärofulla dagar, i det bästa lynne, så ofta jag tänker därpå. Den 12 om aftonen kom jag till Greifswald, där jag hos en Professor Florello, Thorilds måg, såg första gången de tvenne Poetiska Kalendrar som blivit utgivna under min frånvaro, och icke utan förundran, att den sista är dedicerad till mig, ehuru mitt namn fortfar att stå på titelbladet såsom utgivare. Thorild ligger begravnen ett litet stycke från Greifswald på en landskyrkogård. Mot *mig* synes Fortuna vilja bli huldare än mot *honom*. Den 13 vid middagstiden kom jag till *Stralsund*, och fick händelsevis på samma värdshus samma rum, som jag för två år och två månader sedan tillsammans med den hederliga Baron D'Albedyhll bebodde. Mycket hade sedan den tiden, så inom som utom mig, förvandlat sig. Den 14 om morgonen begav jag mig med Tersmeden till *Rügen*. Den sydliga delen av ön funno vi ej märkvärdig; den var fruktbar och slät, samt liknade Pommern och Skåne. Vi åto middag i öns huvud-

stad, *Bergen*, som ligger lik en täck by mellan trädgårdar strödd på åtskilliga kullar, och på ett av de högläntaste ställen av ön, varföre utsikten är ganska vidsträckt. Denna är likväl ännu vidsträcktare från den höga kullen *Rugard*, vilken vi också bestego; på sluttningen hava en mängd resande i en liten med vitt överstruken rankig trä-obelisk förevigat minnet av sina besök. Mot *Sagard* till börjar landet bli mera vatten- och skogrikt. I denna betydliga by, som låg bland gröna lundar i en angenäm dal, besökte vi ett hederligt och bildat Prästhus, Pastor *Willich* och hans fru, samt avreste på aftonen till *Stubbenkammer*, där vi andra morgonen från den höga *Königsstubl*, från den med bokar överklädda bergspetsen, sågo solen gå upp ur Östersjön. Om detta berg, om den icke långt därifrån belägna *Hertbas beliga sjö och lund*, m. m. skall jag muntligen meddela utförligare underättelser. Vi åto middag i *Sagard* och ankommo sent på kvällen till *Stralsund* igen. Den 16 vid middagstiden avseglade vi därifrån åt *Ystad*, men fingo en så olycklig sjöfart, att vi först efter åtta dagar, eller den 22 om aftonen kl. 9, unnades få landsätta våra till själ och kropp utmattade varelser på Svenska kusten, sedan vi erfarit alla möjliga missöden, som under en sjöresa kunna inträffa, utom det att drunkna. – Ehuru sjuk och matt jag var, varföre jag ock måste vila över en dag i *Ystad*, var jag dock mest yr i huvudet av glädje att återfinna mig på min fosterjord, och förundran att man runtomkring mig talade Svenska; så att jag i första hänryckningen omfamnade själva värdshuspigorna, dock i all tukt och ära.

Den 24 började jag mitt tåg hit upp till Östergötland, och anlände den 28 på eftermiddagen, tillräckligt mätt av de Skånska och Småländska bondvagnarne, hit till *Åsbo Prostgård*, där jag nu tillbringar dagarne med att kyssa mina systrar och berättat äventyr för dem samt min nitti-ett-åriga morfar, som, när jag kom, liknade sig vid *Jakob*, vilken tyckte sig kunna med frid fara i graven, sedan han fått återse sin *Josef* ännu engång. Det är en

gudomlig gubbe, och hans själ vistas numera endast i himmelns rymder.

Jag ämnar vara i Uppsala omkring medlet av Oktober. Jag har i Östergötland, Linköping o. s. v. många besök att göra. I de sista dagarne av denna månad skall jag i Regna prästgård, nordligast i Östergötland, bevista Sondéns systems bröllop. Därifrån begiver jag mig förmodligen till Stockholm; – kanske ock genast till Uppsala. Jag ämnar bli mycket flitig: vad det förövrigt i timligt avseende skall bli av mig, vet vår Herre allena; ty mina ekonomiska utsikter äro svarta som natten. – Med stor smärta hörde jag i Skåne förtäljas Baron D'Albedyhlls död. Vad jag längtar att få återse de ännu i livet kvarvarande av vår förtroliga krets!

Anmärkningar.

- Sid. 14. *De till mig avsungne verserna, av vår Carl, bar du sett.* Det åsyftade avskedspoemet av C. von Zeipel återfinnes i Poetisk Kalender för 1818, sid. 54.
Neckens förstfödde son. Hovpredikanten A. A. Afzelius, nu prost och kyrkoherde i Enköping, var vid denna tid bosatt i Stockholm.
- Sid. 22. *Baron d'Albedybll.* Se *Biogr. Lex.* I: 122 och III: 381.
... ädelmodig gästfrihet förenade sig med ortens fägring att bringa i förgätenhet, vilket Pays de Moab jag i största delen av Skåne tyckt mig finna.
Härvid torde blott behöva erinras om de väsentliga förändringar, Skåne sedan tiden för Atterboms resa undergått, genom skogsplanteringar, genom de stora s. k. »fäladernas« uppodlande, vägarnes förbättring, m. m., ävensom att denna härliga provins kanske mindre än mången annan i Sverige bör bedömas efter de intryck man erhåller från landsvägen.
- Sid. 26. *Avsked till Fäderneslandet.* Finnes i Poet. Kal. för 1817 och är även intaget i 1:sta delen av Atterboms 1837–1838 utgivne *Samlade Dikter*. Poemets fjärde strof: »Vad avsked nämns, är ej ett kval allena« o. s. v., saknas i Poet. Kalendern, ehuru väl den finnes i Författarens från Dresden till Palmblad hemsända koncept.
- Sid. 37. *Professorn och Bibliotekarien Florello.* Thorilds måg. Se om honom monografien över Thorild i Atterboms Svenska Siare och Skalder.
- Sid. 39. *Ossians nyaste tolk, Prof. Ahlwardt.* Om Ahlwardts översättning av Ossian, se inledningen till Nils Arf-

widssons »*Ossians Sångers*.« Ahlwardt, född i Greifswald 1760, dog 1830.

Sid. 43. **Professor Tillberg**, (Gustaf Salomon) Professor i matematik och fysik vid universitetet i Greifswald, född i Östra Vingåker d. 30 Juli 1777; fadren Skomakare. Genomgick Strängnäs skola och gymnasium med hedrande vitsord. Avgick 1801 till Greifswald. Avled den 26 Mars 1859, då universitetets senior och den siste bland infödda Svenska professorer vid denna högskola. År 1854 firade han sitt doktors- och två år senare sitt femtioåriga ämbetsjubileum, men fortfor att föreläsa till vårterminen 1857. – Har stiftat stipendier för Strängnäs gymnasium och Greifswalds universitet.

Sid. 55. **Mot kvällen av ankomstdagen uppspanade jag vår älskade Skaldinnas boning.** – »Sångarinnan av Lesbos och Corcyra«, *Amalia von Hellvig*, en ättling av den urgamla Nürnbergska patricier-släkten *v. Imhoff*, föddes i Weimar den 16 Aug. 1776. Hennes fader, Överssten friherre Carl von Imhoff, en själfull och högt bildad man, ledde själf hennes uppfostran. Se härom vidare kap. XI: *Tio dagar i Nürnberg*, sid. 250. Redan tidigt vunno hennes skaldegåvor erkännande. Av Schiller uppbars hon mycket och flera av hennes mindre stycken äro intagne i hans *Musen Almanach* samt hennes större dikt *Abdallah und Balsora* i hans *Horen*. Vid tjugufem års ålder skrev hon sin hjältedikt *Die Schwestern von Lesbos*. Följande året gjorde hon i Weimar, där hon blivit anställd såsom Hovfröken hos regerande Hertiginnan, bekantskap med sin blivande make d. v. Majoren vid Vendes Artilleri, sedermera General-Fält-Tygmästaren C. G. von Hellvig*), en man som

*) Se om honom Biogr. Lex. VI. sid. 105.

jämte Cardell delar äran av det Svenska Artilleriets bringande i sitt förbättrade skick. Då Pommern avträdde, lämnade General Hellvig och hans hustru Sverige, dit hon sedermera endast på besök återkom. Geijer sammanträffade med henne i Dresden 1825 (Se Geijers Saml. Skrifter, Förra Avdelningen, III sid. 154). Amalia von Hellvig dog i Berlin den 17 Dec. 1831. Av hennes arbeten äro, utom de ovannämnda, att märka: *Die Schwestern von Corcyra* (översatt på Svenska av Borgström), *Die Sagen am Wolfsbrunnen*, *Helene von Tournon*, den av henne i förening med Fouqué utgivna *Taschenbuch der Sagen und Legenden* samt slutligen hennes flera gånger upplagda översättning av Frithiofs Saga. Redan genom sitt giftermål med en man, som förvärvat sig ett aktat rum i den Svenska Krigsvetenskapens annaler, samt sin grundliga kännedom om Sveriges litteratur och språk, skulle Amalia von Hellvig haft anspråk på att äga ett särskilt intresse för Svenskar; men detta intresse förökas ännu mera av det innerliga vänskapsförhållande, vari hon stod till Geijer och Atterbom. Utan hennes ädelmodiga bistånd hade det måhända ej heller för Atterbom blivit möjligt att utsträcka sin färd till Italien – helt säkert till oberäknelig skada för hans skaldskaps utveckling.

Det är till Amalia von Hellvigs syster, Luise von Imhoff, sedermera Friherrinna Kloch, Atterbom dedicerat Hörbergs *Leverne*. Om henne se vidare kap. XXVII, sid. 609.

Sid. 55. **Gneisenau.** Preussiske General-Fältmarskalken, Greve G., vars egentliga namn var *Neidhardt*, föddes 1760. Såsom Chef för Blüchers Generalstab hade han icke obetydlig, måhända största del i den Blücherska arméns framgångar. Han anses av militäriska skriftstäl-

lare hava varit större fältherre, fastän hos soldaten mindre populär, än Blücher. – Då Atterbom vid sin återkomst till Berlin 1818 bodde i hans hus (se kap. XXX, sid. 632, 638) hade han (s.å.) blivit utnämnd till Berlins Guvernör. Gneisenau dog i kolera 1831.

Sid. 60. *Helmina von Chézy*, född 1783, död 1856. I sig själf hette hon v. Klencke; gifte sig vid 16 års ålder med en Herr Hastfer, från vilken hon dock redan följande året blev skild. 1805 blev hon omgift med en utmärkt fransk orientalist, Ant. Léonard de Chézy, från vilken hon skildes 1810. Såsom författarinna hörde hon till den romantiska skolan. Under kriget mot Napoleon gjorde hon sig känd för sitt hat till fransmännen. Efter hennes död hava hennes memoarer under titeln »*Unvergessenes*« (2 Band, Leipzig 1858) blivit utgivna av en släkting, Bertha Borngräber. I dem förekommer dock intet rörande hennes bekantskap med Atterbom.

Sid. 61. »*Även Steffens och vår vän Gröben, numera Chef för General-Staben i Breslau, har jag förfelat, de avreste för blott få dagar sedan till Schlesien. Dock, några veckor försvinna snart – och sedan reser jag väl över Dresden dit efter.*

Till följe av den förändrade riktning Atterboms resa i Dresden erhöjll, sammanträffade han ej med v.d. Gröben förr än nära tvenne år därefter, då han på återresan till fäderneslandet ankom till Breslau, varest Gröben, vid denna tid Överste och Chef för Schlesiska Generalstabens, var bosatt. Med Steffens däremot var Atterbom tillsammans några dagar under sin vistelse i Dresden. I kap. VII, sid. 110, omtalas deras första möte och i hänryckta ordalag skildrar Atterbom det intryck, han av Steffens personlighet erfor. Även ho-

nom återsåg A. i Breslau, vid vars universitet Steffens då var Professor. Så länge A. där uppehöll sig var han Gröbens gäst; om hans förhållande såväl till Gröben som Steffens, se vidare kap. XXVII, sid. 606 och följande, samt kap. XXXII, sid. 650.

Gröben var, såsom även ovanstående citat visar, ingen ny bekantskap för Atterbom. År 1812 hade G., då en tjugufyraårig premierlöjtnant och Generalstabs-officer, flytt ur den Preussiska armén för att undgå deltaga i striden mot Ryssland. Han styrde kosan till Sverige och ankom till Stockholm, där han tog in hos Hammarsköld. Han läser då blott haft en rock med sig. I förhoppning att hos Karl Johan finna sympatier för sitt hat mot Napoleon, begärde han audiens och anförtrodde Karl Johan att han var en av dem som ämnade bereda en folkresning i Tyskland mot det franska förtrycket*). Den verkan åstadkoms åtminstone av detta meddelande, att Gröben framdeles förblev oantastad från polismyndigheternas sida.

Under sitt uppehåll i Stockholm umgicks Gröben dagligen med Atterbom och Arv. Aug. Afzelius. Utg. har i detta ögonblick framför sig följande biljett, som Gröben vid sin avresa från Stockholm sände honom och Atterbom:

»An Arwid und Atterbom.

Lebt wohl Ihr lieben Freunde! Der Schlachtruf tönt,

*) Denna uppgift är lämnad av en person, med vilken G. i Stockholm levde på förtrolig fot. I »*Unsere Zeit*,« (1 Band, 786) säges G. hava begivit sig till Sverige »um an einer von dort aus beabsichtigten Expedition nach Spanien theilzunehmen.« Möjligtvis var Gröben i förslag att medfölja De la Gardie till Spanien, dit denne nämndes som Envoyé 13 Juni 1813, helst även Atterbom var nära, att komma med dit (Se De la Gardie'ska Arkivet). Men detta, eller huruvida v. d. Gröbens vistelse i Stockholm stod i något sammanhang med general Gneisenaus besök där (Bergman-Schinkels Minnen VII), är utg. nu ej i tillfälle att utreda, och det kan här även vara tämligen likgiltigt.

es ruft das Vaterland! Lebt wohl! Gott segne das
Beginnen! Ewig Euer treuer Freund und Bruder.

Stockholm d. 17:ten Februar 1813. *Carl Gröben.*«

När detta skrevs hade Ryska armén nyss beträtt Preussens gränсор och Fredrik Wilhelm kallat sitt folk till vapen. G. ingick nu som frivillig i Rysk tjänst och gjorde sig under denna tid vid flera tillfällen bemärkt. I Aug. 1813 återgick G. till Preussiska armén, där han blev Stabsryttmästare. Med utmärkelse fäktade han vid Dresden, d. 26 och 27 Aug., vid Kulm och Leipzig. Anställd vid Schlesiska arméns Generalstab gjorde han återstoden av kriget mot Napoleon under Gneisenaus ögon. 1814 blev han Major. Under 1815 års fälttåg deltog han i slagen vid **Ligny** och Waterloo samt träffningen vid **Gué à Trène**, där han för andra gången sårades. –

Gröben är för närvarande General av Kavalleriet. Den 22 Nov. 1857 firades hans femtioåriga tjänstjubileum. – I sitt äktenskap har han fem söner, alla i Preussisk krigstjänst.

Henrik Steffens är visserligen icke ett namn, som behöver kommenteras; må det likväl tillåtas att här sammanställa några uppgifter rörande denne utomordentlige man. – Redan i avseende på hans härkomst märkes den egna omständigheten att han, född i Norrige (Stavanger), hade en Tysk far och en Dansk mor. Även sedan han vunnit **burskap** som medborgare av ypperssta ordning inom Tysklands politiska värld ej mindre än inom dess litteratur, var Skandinavien, och särskilt Norrige, alltjämt ett föremål för hans hängivenhet. Då Atterboms Tyska vänner genom lockande förslag och anbud sökte kvarhålla denne i Tyskland, torde Steffens icke obetydligt hava inverkat på hans be-

slut, även om man måste tillerkänna Hartmansdorff den avgörande rösten. »Oaktat den höga plats han nu som Tysk författare innehar« – berättar Atterbom (kap. XXX, sid. 629) – »försäkrade mig Steffens, att han ännu esomoftast plågas av bittra samvetsagg däröver, att han övergivit sitt fädernesland.« Ännu en oförgätlig förbindelse, vari Skandinavians litteratur står till Steffens, är den stora inverkan han under sitt uppehåll i Köpenhamn 1802–04 utövade på Oehlenschläger; en inverkan som åtminstone bidrog till hastigare utveckling av vad Oehlenschläger såsom skald blev.

Steffens var, då Atterbom gästade Breslau, 46 år gammal. Den profession i Fysik och Filosofisk naturlära, han då vid Breslaus universitet innehade, lämnade han 1831, då han kallades till Berlin. 1840 bivistade han de Skandinaviska naturforskarens möte i Köpenhamn. Steffens dog i Berlin d. 13 Febr. 1845.

- Sid. 63. *förvånat mig att här, i avseende på ett par ur företalet till ovannämnde kalender och elegien Carolina översatta stycken, träffa en meddelad anekdot, som angår mina barnår och som mig vederligt, åtminstone till sitt rätta förhållande, knappt av två eller tre personer kan vara känd.*

Se härom kap. XXVII, sid. 595. – Poemet *Carolina*, författat redan 1806, återfinnes i Poet. Kalendern för 1816; även är det intaget i Första Bandet av Atterboms 1837–1838 utgivna Samlade Dikter.

- Sid. 65. *Devrient.*

Författaren avser här naturligtvis Ludv. Devrient (född 1784, död 1832), icke hans yngre broder Gust. Emil Devrient, anställd vid K. Teatern i Dresden.

- Sid. 76. *Den för sina politiskt-litterära operationer billigt vanryktade Schmalz.*

Geheimerådet Schmalz (född i Hannover 1760, död i Berlin 1831) hade förvärvat sig ett aktat namn som skriftställare, då han 1815 utgav sin »*Berichtigung* einer Stelle in der Venturinischen Chronik für das Jahr 1808,« varigenom han mot sig uppväckte en storm av ovilja och ådrog sig sitt politiskt-litterära vanrykte. Huvudsyftet med denna skrift var att såsom revolutionärer stämpla deltagarna i »*Der Tugendbund*« och i allmänhet väcka regeringens misstroende mot den i Tyskland vaknade allmän-andan. Detta s. k. Dygdförbund, som ursprungligen angav sig såsom en »*Sittlich-Wissenschaftlicher Verein*,« stiftades i Königsberg 1808. Anledningen därtill var den beklagliga ställning, vari Preussen efter *Tilsiter-freden* befann sig. Förbundet, som inom sig räknade medlemmar av alla klasser, tillkännagav sin uppgift vara att underhålla en levande fosterlandskänsla, förenad med trohet mot konungahuset; att arbeta på ståndsfördomarnes borttagande, särskilt beträffande förhållandet mellan militärer och civile; att nitälska för en nationell barnuppfostran; att söka åstadkomma en reorganisation av preussiska armén o. s. v. Naturligt är att förbundets innersta, fastän icke uttalade syfte var det franska förtryckets tillintetgörande; måhända ingick även föreställningen om *Tysklands enbet* till någon del i förbundsbrödernas tankegång. Samfundet räknade inom kort talrika medlemmar (bland dessa Gneisenau och Scharnhorst), antog en styrelse och egna stadgar, dem de dock meddelade så väl konungen som de högre statsämbetsmännen. För övrigt var det ingen deltagare i förbundet tillåtet att däröver yttra sig skriftligen och till en icke-medlem ej en gång muntligen. Snart nog väcktes dock Franska regeringens misstankar och

missnöje till den grad, att Fredrik Wilhelm III (i Dec. 1809) såg sig nödsakad upphäva förbundet. Likväl avstannade dess verksamhet ingalunda, fastän dess yttre form var sprängd. Var och en av de forne medlemmarne fortfor att inom sin sfär arbeta för det gemensamma patriotiska målet. Så berättas att en förbundsbroder 1812 kommit till Stockholm med uppdrag till då varande Ryska ministern. –

Det var emot detta »Dygdeförbunds« tendenser, Schmalz riktat sin ovannämnda skrift. En massa genskrifter utkommo, och striden fortgick med lika häftighet å ömse sidor, tills äntligen genom en kongl. förordning (1816) all skriftväxling i detta ämne vid stadgat ansvar förbjöds.

Sid. 76. *Den såsom demokrat och demagog ansedde Jahn* (Friedr. Ludw.). Med Jahns demagogiska böjelser torde i själva verket icke hava varit så farligt; men sedan med Napoleons fall nöden var förbi, sågo de Tyska regeringarne i allmänhet med misstroende varje yttring av den under det s. k. frihetskriget väckta nationalandan. Jahn hade gjort till sitt livs uppgift att återställa det Tyska folkets sjunkna moraliska och fysiska kraft. För detta mål verkade han dels genom skrifter, dels och förnämligast genom införande av gymnastik, varigenom han förvärvade sig tillnamnet »der Turnvater.« Jahn öppnade sitt gymnastiska institut 1811. Hans tänkesätt och djärva väsende ådrogo honom processer, förvisningar och fängelse. 1849 var han medlem av Frankfurter församlingen. Han dog 1852.

Geografen Zeune.

Zeune, född 1778 och död 1853, professor i Geografi vid Univers. i Berlin, har efterlämnat sitt vackraste minne såsom stiftare av en uppfostringsanstalt

för dövstumma och blinda, åt vilken han från 1806 helt och hållet ägnade sig.

- Sid. 83. ... *min i Sverige påbegynta omarbetning av skriften över Ehrensvärd.*

»C.A. Ehrensvärds Lära om Skönhet och Konst, visad i sina grunddrag,« återfinnes i Phosphoros, IV: 343.

- Sid. 89. *Pilgrimbälsning.* Förut införd i Poet. Kal. för 1818 och *Dikterna.*

- Sid. 95. *Denne nye bundsförvant och vän är en ung dansk litteratör Hjort.*

Där Hjorts namn första gången förekommer i det i VII häftet av *Svea* intagne brevet från Rom, har Atterbom bifogat följande not, som här må finna plats:

»Peder Hjort, Doktor i Filosofien, bekant även i Sverige såsom författare till de i Molbechs Athene införda »*Tolv paragrafer över Jens Baggesen*«; den både grundligaste och kvickaste av de stridskrifter, som utgått från Oehlschlägers vänner till hans avundsjuke och orimliga motståndares bestraffning. Var min reskamrat från Oktober 1817, då vi lärde känna varann i Dresden, till Oktober 1818, då vi, under återfärden till Rom från Neapel, måste skiljas i Capua. Blev efter sin hemkomst 1821 Lektor i Tyska Litteraturen vid Kongl. Danska Riddar-Akademien i Sorö. Bland de skrifter, han sedan utgivit, förtjänar isynnerhet nämnas: *Johan Scotus Erigena, oder von dem Ursprung einer christlichen Philosophie und ibrem heiligen Beruf* (Kopenhagen 1823). Ett arbete, vilket med urkundlig och skarpsinnig forskning sprider nytt ljus över filosofiens historia i Kristendomens äldsta århundraden och framförallt under den så kallade medeltiden. Åt dess övriga förtjänster, liksom åt dess syftning i allmänhet, hoppas jag få ägna,

längre fram i detta häfte, ett bestämdare och utförligare omdöme*).

Professor P. Hjort (f. 1793) är därjämte författare till en av de bästa Tyska Språkläror.

I Juli 1825 besökte Atterbom och Geijer Sorö, där Atterbom tillbragte några dagar hos sin forne reskamrat. Om detta besök erinrar följande, i Sveas IX häft. sid. 11, intagne sång:

Till

Peder Hjort

den 19 Juli 1825**).

Bland glasen, som din skål gemensamt klinga,
 Dig hälsar ett **med forna dagars gärd**;
 En gammal vän har kommit, att dig bringa
 Ännu en klang ifrån vår Romarfärd.
 Än våra hjärtan klappa lika unga,
 Som när vi skildes vid **Casertas** slott;
 Än helgas, liksom då, ditt bröst, din tunga
 Åt Sanningen och åt Olivia blott.

Och kring din trevna boning, vilket under
 Har mött din svenske gäst med drömlig syn?
 Italiens dagar och Italiens lunder,
 Liksom vid trollslag sunkna ned från skyn!
 På höga, sammetsgröna pelarsängar
 En molnfri himmel bäddar sig, likt där, –

*) Sjunde häftet av Svea innehåller ock Atterboms utlovade, vidlyftiga recension över nämnde skrift.

**) Denna dags afton, och större delen av den följande natten, tillbragtes i och vid det gamla slottet *Näsbyholm*, beläget i Sorös idyllsköna nejder. Lektor Hjorts maka hade dit församlat ett sällskap av hans närmaste vänner och väninnor, för att med henne gemensamt fira hans trettondeförsta födelsedag. *Not av Atterbom i Svea.*

Och mörkblå sjöar le, bland rosenängar,
I ljus, som fullare än Nordens är!

Ja, denna borg, vars ensligt sköna salar
Av jättepoplars vakter öppnas oss,
Och detta vattsprång där, vars källa talar
Om romar-syskons lek vid månans bloss,
Och denna ljumma natt, vars skymning ömmar
För näktergalars hulda kval och lust,
Och detta vin, som ur pokalen strömmar
Med diktens anda och med glädjens must;

Och dessa smekande romansers sånger,
Dem nyss vi här från väna läppar hört,
Och dessa slag, som tusen, tusen gånger
Mitt hjärtas strängar, likt gitarrens, rört:
O broder! Huru *allt* i minnet tänder
En stjärnrik afton från den flydda dag,
Då även jag var Solens barn, i länder
Där *bon allena* skipar livets lag.

Dock – dessa stolta bokar, dessa lindar
Så härligt växa blott i *Danas park*:
Från henne andas dessa blomstervindar,
Av hennes skördar höljes denna mark.
Du lycklige! Den milda sköldmön sluter
Dig nu, en trofast son, i modersfamn;
Och allt vad här din blick, ditt sinne njuter,
Det ordar överallt om *hennes* namn!

Ack, alltid Nordens söner, återkomma
Från *Vallands* myrten och från Vallands flärd,
Helst sågo dagen vakna opp och somna
Inom sin barndoms oförgättna värld.

Vad är den dal, där Arnos bölja rullar
 Den höjd, där vandrarn Rom och havet ser,
 Emot det egna hemmets fromma kullar,
 Där Mekan kysser och där Barnet ler?

Så länge ädla sagors ljud dig tjusa,
 Som sutte du vid *Valdemarers* bord;
 Så länge örnlikt deras skuggor susa
 Kring Saxos och kring Oehlenschlägers jord;
 Så länge Freyas altareld ej nekar
 Att givmilt lysa dina timmars lopp:
 Står ej ditt tjäll mer skönt bland Herthas ekar,
 Än om det flyttades till Capris topp?

Jag ock mig vill en vänlig hydda bygga,
 Bland hemmets furor, högt i Nordanskog.
 Där skola änglavingar överskygga
 Den längtan, som mig förr åt fjärran drog.
 Där vill jag lyssna till Naturens stämma,
 Som där, så djup, i ren metallklang hörs;
 Och känna varmt den fröjd mig översvämma,
 Vars ljusflod ej av vintermörkren störs.

Därför ej blott till *bälsning* handen räckes,
 Den hand, som Du i Din så ofta lagt;
 Till avsked ock, – ja, till *farväl* den sträckes ...
 Det bittraste av alla ord är sagt! –
 Men – äro tid och rum för oss ej speglar,
 Där själ för själ sig utan slöja te?
 De brev, som Minnets duva bär, förseglar
 En evig Tro med sin välsignelse.

Till mig skall viska, med var vind från söder,
 Din trädgårds-lind om forskarns arbetsro;

Ja, varje gång för Sant och Rätt jag glöder,
 Din ande träder själv inom mitt bo.
 Hur ljuvt att skåda friheten och livet
 I allt, som skenbart blott är tvång och grus!
 Hur sällt att vidga sig för ljuset, givet
 Av *Den*, vars nåd är alla himlars ljus!

När våra mödrars skaldesöner sjunga,
 På var sin strand, om Kärlek, Ära, Dygd, –
 Skall fram och åter **Diktens luftskepp** gunga
 På gyllne moln, i evig sämjas skygd.
 Den danska sångarlundens blida toner
 Lätt hitta vägen upp till Fyrisvall,
 Och glad hör Svea, på granitens troner,
 Från **Lejres blomsterslätt** vart harposkall.

Nu väl! Vid alla glasens klang, vi svärje
 På nytt vårt gamla, heliga förbund:
 Frid mellan våra mödrar, Danmark, Sverige!
 På *själens* landkort finns ej Öresund.
 Av trogen syster-vänskap hämte stödet
 De tvenne Hälfter, slutna till ett Helt:
 Och göre *Snillet*, starkare än Ödet,
 Till *ett* i Gud, vad människor fördelt.

Sid. 111. **Friedrich**, Caspar David, född 1774, länge ansedd som Tysklands störste landskapsmålare; död som Professor vid konstakademien i Dresden 1840.

Sid. 113. **En svensk målare vid namn Roos.**

L. H. Roos af Hjelmsäter. I Litteratur-Föreningens Tidning, årg. 1837 N° 18 och 23, finnes en recension (av C.W.B.) över av denne Roos gjorda »Strödda anteckningar under vistandet uti Preussen, Österrike och

Italien«, efter författarens död utgivne i Strängnäs 1836. Roos slutade sin skiftesrika levnad i Amerika 1827.

Sid. 116. ***Studentuppträdet på Wartburg.***

Den 18 Okt. 1817 firade Tysklands Studenter, till följe av inbjudning från Studenterna i Jena, på slottet Wartburg reformationens tredje sekularfest. Vid detta tillfälle uttalade sig icke blott tanken om Tysklands enhet i tydliga ordalag, utan även genom handling uttryckte de församlade sina åsikter. Titlarne på 28 skrifter, vilkas innehåll ansågs antityskt, blevo upplästa och besagde skrifter, representerade genom makulatur, överlämnades högtidligt åt lågorna. Detta allt väckte regeringarnes missnöje och föranledde att de tyska universitetet ställdes under polisuppsikt.

Sid. 117. ***Greve von Loeben*** föddes i Dresden 1786, deltog som Löjtnant i kriget mot Napoleon, död 1825.

Sid. 126. ***Baron von der Malsburg***, född 1786, var, under Atterboms vistelse i Dresden kurhessisk *chargé d'affaires* vid Sachsiska hovet med titel av Regeringsråd. Han dog 1820 på slottet Eschenberg, som han ärvt av en farbroder. Sitt egentliga litterära rykte har v. d. Malsburg förvärvat såsom översättare av Calderón. Trenne dramer av Lope de Vega har han självständigt behandlat; ävenledes har han utgivit original-»Gedichte«.

Sid. 141. ... ***han*** (Jean Paul) ***tror i hemlighet fullt och fast att han skall dö den 14 nästkommande Januari.***

Jean Paul dog den 14 November 1825; överlevde sålunda länge den dag, han själv trott bliva sin dödsdag.

Sid. 148. ***Professor Thiersch.***

I det *Brev från Rom*, som 1825 intogs i VII häftet av Svea, omtalas Thiersch såsom deltagare i avskedsfesten hos Schelling, kvällen innan Atterbom lämnade

München (Se kap. XV, sid. 331); därvid finnes följande not av författaren tillfogad:

»Professor vid kongl. Bayerska Lyceum i München; en av Tysklands (och Europas) utmärktaste Grekiska Filologer; föreståndare för en pensions-inrättning till unga Grekers uppfostran; medarbetare i Grekernes lärda tidskrifter, under namnet *Εφημερις Θηραϊος* (bokstavlig översättning av *Friedrich Thiersch*). – Denne ädle vän, i varje hänsikt ett mönster av *man* och *vetenskapsman*, var den förste person, av vilken jag hörde yttras ett annat tänkesätt om Ny-Grekerne, än det, som före år 1821 var allmänt i Europa härskande. Han sade, att kärnan av deras folkstam, boende i landets bergsbygder under vissa mer och mindre självständiga hövdingars överbefäl, vore långt mindre fördärvad och långt mera högsint, än Europeerne överhuvud förmodade, emedan desse kände blott de Greker, som bodde i Konstantinopel och på vissa kuststräckor; vidare, att ställningen i landet vore sådan, och att en i de sista decennierna skyndsamt stigande själsodling där utspritt så många brännbara ämnen, att Europa *kan-ske snart nog* torde bli överraskat av ett krigiskt skådespel, i vilket Grekerne skulle mangrant resa sig och häva de sorglösa, okunniga Turkarnes ok av sina skuldror. Till detta företag, fortfor han, skulle sannolikt vissa magnater, andlige och köpmän (*dessa i synnerhet bland Öboerne*) bidra med sina kunskaper, sin slughet och sina skatter; men däremot Bergshövdingarne, ned ifrån *Maina* ända upp till Makedonien, med manskap, käckhet och outtröttelighet; varuti även troligtvis invånarne från vissa öar i Arkipelagen, såsom varande redan *ypperliga sjömän*, skulle bliva deras nitiska medtävlare. – Ofta har jag, under de sist förflut-

na åren, påmint mig denna märkvärdiga *föruitsägelse*. Thiersch talade om Grekerne med en värme, som fullkomligt hövdes den lyckligaste översättaren av Pindaros. Ett instundande *blods-dop*, sade han, skulle rentvå dem från deras onekliga, men av deras flerhundraåriga belägenhet lätt förklarliga lyten. Jag kunde likväl icke då förmoda – och vem kunde vid den tidpunkten förmoda det? – att hans gunstlingar *så hastigt* (blott tre år därefter!) skulle draga svärden till den härliga strid på liv och död, som de med växande framgång, utan andra bundsförvanter än den *Evige*, kämpa för religionen, friheten och äran.«

Friedrich v. Thiersch, numera Geheimeråd, är född den 17 Juni 1784. Universitetet i München firade förlidet år (1858) hans femtioåriga Doktorsjubileum, var till Universitetets Rektor och Senat utfärdat inbjudningsskrift (*Die prophetische Kraft der menschlichen Seele in Dichtern und Denkern. Von Ernst von Lasaulz*).

Sid. 150. *Fanny Tarnow*. Uppgiften om hennes vistelse i Stockholm är troligen ogrundad. Däremot tillbragte hon, i egenskap av barnlärarinna, någon tid på Rügen, då hon möjligen haft tillfälle att göra bekantskap med Svensk Litteratur. Åtskilliga av hennes arbeten äro översatta på Svenska, såsom »Två år i St. Petersburg«, »Heloise af Sault« m. fl.

Sid. 158. ... *en cyclus av Sonetter, som jag skrev över die Mutter Gottes sista jul-afton*.

Av denna Sonett-krans, på vilken Atterbom själv satte ett synnerligt värde (och som även vunnit bifall av Schelling och Jacobi; se kap. XV, sid. 333), utarbetade han under sitt vistande i Wien en Svensk översättning, vari Sonetternas antal förökades från 10 till 14.

Ehuruväl denna dikt i såväl sitt Svenska som Tyska skick finnes bland författarens manuskripten samt även varit ämnad att i reseskildringen inflätas, har utgivaren likväl ansett den, av i företalet redan anförda skäl, egenteligen tillhöra samlingen av Atterboms lyriska skaldestycken.

- Sid. 162. *Andra dagen skickade jag fru v. Schelling till tack-sambetstecken några stanser.*

Konceptet till detta poem har jämväl funnits bland författarens efterlämnade papper, men icke i tryckbart skick.

- Sid. 163. *Franz v. Baader*, född i München 1765, död därstädes såsom professor i Spekulativ Dogmatik 1841. En omständighet, som synes varit obekant för Atterbom, men som icke är oviktig vid fråga om en personlighet som Baaders, är att denne i sin ungdom varit sömngångare.

I sin dagbok har Atterbom antecknat:

»Schelling säger om Baader, att han väl av ett slags natur-raptus blivt placerad i vetenskapens medelpunkt, men att, då han oaktat allt sitt metafysiska Witz och sina briljanta infall saknar all dialektisk, ordnande, utvecklande förmåga, kan han i sina försök till vetenskapliga demonstrationer varken komma till begynnelsen eller ändan och kan icke en gång för sig själv göra sig fullkomligt klar, mycket mindre för andra; han rör sig i en beständig cirkel av till största delen högst briljanta aperçuer och infall, uppblandade med allahanda individuella godtyckligheter, och sin förkärlek för S:t Martin.«

Se om Baader vidare kap. XV: 334 (med tillhörig not) och XXX: 635.

- Sid. 172. *Ekenstam, den Svenske Baader.* Författarens blivande svåger, prosten och kyrkoherden i Stora Tuna, dok-

- tor F.W. af Ekenstam. Till honom dedicerade Atterbom sina 1835 utkomna »Studier till Filosofiens Historia och System«.
- Sid. 194. *An Schelling*. Av detta poem finnes en Svensk översättning i Poetisk Kalender för 1820.
- Sid. 197. Manuskriptet till *Tio dagar i Nürnberg* är till en del fullt utarbetat, näml. till sid. 243: »Lorenzkyrkan &c.«; till en annan del blott i ett högst svårläst första-koncept, till sid. 278: »Den 5 December«; slutet är hämtat av ett slags *promemoria* i den lilla anteckningsbok förf. begagnat under sina vandringar i Nürnberg.
- Sid. 251. *Den nioåriga Skaldinnan*. Finnes infört bland »Vandringssminnena« i 1820 års Poetiska kalender.
- Sid. 281. *Rom. Brev till professor E. G. Geijer*.
Infört i *Svea*, III häft.
- Sid. 288. *Orientalisten och fornforskaren Åkerblad*.
Se om honom Biogr. Lexic. XXIII: 139.
- Sid. 308. *Blott när han* (Cornelius) *talat om att flytta till Tyskland mulna hennes blickar av tårar*.
Vid detta brevs intagande i *Svea*, III häft., har författaren på detta ställe bifogat följande not:
»Denna flyttning skedde icke långt därefter; först till hans fädernestad Düsseldorf, där han en tid var direktör för konstakademien, och sedan till München, där han ännu (1831) vistas. Såsom mästare för en ny målarskola, i ordets forna och äkta bemärkelse, har han där utfört storverk, om vilka vi en annan gång torde få tillfälle att lämna underrättelse.«
Cornelius har sedan återflyttat till Rom där han fortfarande uppehåller sig.
- Sid. 310. Landskapsmålaren *Koch*. Koch dog i Rom 1839, sjutioett år gammal. Se om honom även kap. XV: 351.
- Sid. 311. *Teufels-Müller*. – Friedr. Müller, död som kongl. Bay-

ersk Hovmålare i Rom 1825. Såsom skald har han förvärvat sig ett namn.

Sid. 319. *Italia*. Finnes bland »Vandringssminnena« i Poetisk kalender för 1820.

Sid. 323. *Byströms Juno*. Poemet förut infört i Poetisk kalender för 1820. Av det besjungna konststycket höggos tre exemplar. Ett förvaras på Rosersberg och ett annat på Stenmuseum i Stockholm.

Sid. 325. *Rom (Forts.) Resan från München till Verona. Brev till E. G. Geijer*. – Detta brev har förut varit infört i Svea, VII häftet, där det av författaren försetts med anmärkningar, vilka även här, med uppgift på källan, finnas på sina ställen intagna.

Sid. 329. *Min ståtliga Juno*. Fru v. Herz. I originalbrevet förekommer följande, vid dess införande i Svea utslutna, omedelbart efter första sammanträffandet nedskrivna skildring av hennes personlighet:

»Jag tycker mycket om henne och vi bli säkert förtroliga vänner. Vad hon måste i sin *Blüthezeit* varit gudomligt skön! En fullkomlig *Linda da Romeiro*. Nu är hon redan kommen till den *period des Ueberreife-Seyns*, på vilken dock även hos de kraftigaste naturer *die Zeit des Verblühens* förr eller senare följer. Liksom överallt det Sköna länge bibehåller sig, när det vilar på en basis av starka och mäktiga plastiska former, så kan man ock hos mad. Herz endast då, när man betraktar henne *en face* och det *förmycket fulla* i hennes gestalt, märka att hon icke mer är ung; men ännu kan man ingenting vackrare se, än hennes profil, hennes ögon, hennes svarta präktiga hår, hennes ställning och gång, som liknar en Romersk kejsarinna. I detta antikens hem skulle man lätt kunna falla på den tanken, att hon vore en staty av *Zeus' gemål*, som nedstigit

från sin piedestal och erhållit liv och *inkarnation*. Men även sådana gudabilder förmå ej trotsa tidens hand, ej uthärda hans isande andedräkt, som förkyler rosen och avkläder askträdet dess löviga krona. Endast granen och cypressen och murgrönan, som slingrar sig omkring ruiner, bibehålla i alla årstider ungdomens grönska. Full av *Geist und Gluth*, förer hon i alla fall inom sitt inre ett oförgängligt liv.

»*Warum bin ich vergänglich, o Zevs?*« So fragte die Schönheit.

»Macht dich doch«, sagte der Gott, »nur das Vergängliche schön!«

Und die Liebe, die Blumen, der Thau und die Jugend vernahmen's:

Weinend giengen sie weg alle von Jupiters Thron.
Goethe.« –

Henriette Herz, kallad Tysklands *Récamier*, var född i Sept. 1764 och således vid tiden för Atterboms besök i Rom några och femtio år. Henriette Herz var en av sin tids rikast begåvade kvinnor, ej mindre än en av dess skönaste. Hon var född judinna liksom den bekanta *Rabel* (Fru Varnhagen v. Ense) med vilken hon ock blivit jämförd*). Vid femton års ålder blev hon bortgift med Marcus Herz, en ansedd läkare i Berlin. Deras hus blev nu en samlingsplats för allt vad Berlin ägde lysande inom snilletts värld. Hon förmådde vad som före henne icke lyckats, att i själva rangförordningarnas och titlarnas huvudstad bilda en sällskapskrets, där rang och titel voro en bisak. Om hon än icke var »Schleiermachers lärjunginna« var hon dock med

*) Se det dödsoffer von Brinkman bragt *Rabel i Varnhagens »Denkwürdigkeiten und Vermischte Schriften.«*

honom genom nära vänskap och gemensam sinnesriktning förbunden. 1803 upplöstes hennes barnlösa äktenskap genom mannens död; hennes ekonomiska ställning blev därigenom mindre god. Dock fortfor hon alltjämt att vara medelpunkten för samma snillrika vännekrets. Ett anbud att övertaga ledningen av preussiska prinsessan Charlottes (sedermera Nikolaj I:stes gemål) uppfostran nödgades hon avslå, emedan övergång från judendomen var ett föreskrivet villkor. Likväl antog hon några år därefter kristendomen. 1817–1819 tillbragte hon i Italien. På Humboldts föranstaltande erhöll hon 1845 en kongl. pension, varigenom hennes sista år befriades från alla näringsomsorger. Över 83 år gammal dog (1847) denna märkvärdiga kvinna, som ännu på ålderdomen följdes av behagen och utan att själv hava utgivit en rad (ty att hon översatt en resebeskrivning torde ej kunna räknas som författarskap) utövade ett så betydligt inflytande inom litteraturens område.

Närmare underrättelser om henne lämnas i det av Fürst (Berlin 1850) utgivna arbetet: »[Henriette Herz. Ihr Leben und ihre Erinnerungen](#)«.

- Sid. 334. *Herr von Roth, en ädel, frisinnad Nürnbergare.* »Ledamot av Kongl. Bayerska Vetenskaps-Akademien, vars President Jacobi var. Känd såsom grundlig och sinnrik historisk forskare har han i de sistförflutna åren förvärvat sig de största anspråk på Tysklands tacksamhet, såsom utgivare av *Hamanns* och *Jacobis* samlade skrifter. Jacobi hade själv börjat utgiva de senare och ämnade utgiva de förra. Roth har nu verkställt sin hemgångne lärares uppsåt.«

Not i *Svea*, VII häft.

- Sid. 335. ... *utvecklade för oss sin åsikt av Tidsbegreppet, med*

anbud att tillsända oss ett par exemplar av sin ännu ej färdigtryckta uppsats över detta ämne.

»Denna skrift utkom genast efteråt under titel: *Sur la Notion du Tems, par François Baader (a Munic 1818)*. Den är dedicerad till »Monseigneur le Prince Alexandre Golizin, *Ministre des Cultes et de l'Instruction publique*« etc. etc. etc. med vilken, ävensom med några andra Ryska och Grekiska magnater, Författaren stod i personliga, litterära och *epistolära förbindelser*. – Såsom den innehållsrikaste av denne författares alla skrifter, och såsom en kedja av upplysande commentarier till *Böhme* och *S:t Martin*, må jag vid detta tillfälle nämna: *Fermenta Cognitionis, von Franz Ritter v. Baader*; ett slags (av honom själv ensamt författad) tidskrift, av vilken det femte och nyaste häftet är tryckt i Berlin 1824, och ännu flera äro utlovade att följa. Även vid detta arbete, vilket noga uppfyller sin på titelbladet angivna bestämmelse, ämnar jag med en fullständigare anmälan fästa mina läsares uppmärksamhet. Det är för Teosofien (eller, för att nyttja ett mindre vanryktat namn, *Religionsvetenskapen*) en oberäknelig fördel, att Författaren icke blott är Filosof, utan ock praktisk Naturkunnig; och detta med all den grundlighet, som – tillika med hans böjelse – jämväl hans plikt och ämbetsmanna-befattning (»*Oberst-Berg-Rath*«) fordra. – I Bayerska Vetenskaps-Akademien tycktes likväl mången ledamot, i anseende till den värde medbroderns *mysticism*, betrakta honom med betänkliga ögon.«

Not i *Svea*, VII häft.

Sid. 342. *Oväldiga och i krigsvetenskapen kunniga personer hava försäkrat mig, att Hofer, som genom sin död blivit så gott som kanoniserad i dessa bygders åmin-*

nelse, icke ägde det snille, den skarpsynthet för det belas ledning och den beslutsambet för ögonblicket, som fordrades för den äventyrliga plats, varpå han ställdes av sitt varma hjärta och sitt folks kärlek.

»Under den tid jag tillbragte i Österrikes huvudstad, i slutet av 1818 och begynnelsen av 1819, lärde jag känna en ryktbar, och ehuru såsom författare högst olika bedömd, likväl såsom enskild person oförnekligt ganska intressant man, som, själv Tyrolare, jämväl spelat en av huvudrollerna i Tyrolska fejden. Det var Kejsarl. Österrikiske Riks-Historiografen m. m. Friherre *von Hormayr*, som med en lätt och älskvärd umgänglighet skänkte åt mig och min dåvarande reskamrat, Doktor *Rückert*, många behagliga stunder. Man förmodar med skäl, att detta krig och dess huvudmän utgjorde ett av mina angelägnaste frågoämnen: och jag erhöll till svar mången viktig underrättelse, som jag kanske inom kort finner tillfälle att meddela. *Speckbacher* berömde han mycket, även på huvudets vägnar: *Hofer* själv däremot skildrade han som en person, vilken, i militäriskt och politiskt avseende, blott i egenkap av en »*Popanz des Volks*« kunde begagnas av dem, som voro klokare än han, men mindre populära. Föröfrigt var *Hofer*, även enligt *Hormayrs* målning, en godsinnad, ivrigt religiös, aktningvärd hedersman; men som slutligen, bländad av de dagliga, smickrande bevisen på folksgunst och hovgunst, till mycket bekymmer för de upplystare bland sina rådgivare, tilltrödde sig själv fullgiltiga härskar- och fältherre-insikter, för att i de mest kritiska fall kunna handla efter eget gottfinnande. Vid slika tillfällen plögade han ock (mot slutet av sin bana), när t. ex. planer till anfall eller försvar eller återtåg o. s. v. skulle uppgöras och var-

je ögonblick var dyrbart, yttra sin mening i form av ett hemlighetsfullt orakelsvar, som ingen kunde uttyda och varefter man, under operationerna, egentligen ej riktigt visste *huru* man skulle förhålla sig. – Sitt skägg bar han så ovanligt långt i följd av ett *vad*, vars anledning och beskaffenhet jag förgätit.«

Not i *Svea*, VII häft.

Sid. 343. *Har Österrikiska hovet uppfört sig tacksamt mot detta trogna folk? Meningarne äro därom i Tyskland ej delade.*

»Man sade till och med (och detta ej endast i Tyrol, utan allmänt i Tyskland), att en enda lätt förbön från detta hov, med vilket Napoleon just då höll på att överenskomma om sitt nya äktenskap, hade kunnat rädda den trogne Hofers liv. Fransoserna själva trodde det; och detta så mycket hellre, som tänkesättet hos fransyska armén, från högre till lägre, var för Hofer gynnsamt. Han behandlades under sin fångenskap med mildhet: Generaler och officerare av högsta rang besökte honom vänligt; och alla förmodade, att han skulle inbegripas i en amnesti-akt, som vore på väg att visa för Europa de första välgörande följderna av Napoleons kärlek. Ja man trodde sig veta, att segervinnarn *väntade* en sådan förbön och ämnade bevilja den. Men – allt förblev, å Vederbörandes sida, vid de allernådigsta försäkringar och hederstecken, med vilka man täckts hugna den tappre undersåten, så länge han ännu stod beväpnad i spetsen för sitt landskap. Dödsdomen kom; och Fransmännen voro ej de, som däröver *minst* förundrade sig. – *Speckbacher*, den talangfullaste bland Tyrolarnes huvudmän, lyckades, under tusende faror, att rädda sig själv, när ingenting var för den goda saken övrigt att utträtta.

Ifrån England, där han funnit en fristad, fick han, efter Napoleons fall, äntligen komma hem igen: men all hans belöning blev – titeln av Major, med vilken han, då jag genomreste Tyrol, i stor fattigdom levde några mil från Innsbruck, åt Salzburgs-sidan; allmänt älskad och hedrad. Han beskrevs såsom okonstlad och förekommande, men svårmodig ända till sinnessjukdom. Han är nu avliden. Kanske tänkte han, vid jämförelsen mellan Tyskarnes förhoppningar och närvarande belägenhet, och slutligen vid hågkomsten av sin Majors-titel, ungefär liksom Talbot hos Schiller:

----- »**Dem Narrenkönig**

Gehört die Welt -----

War unser ernstes, arbeitvolles Leben

Keines ernsthaften Ausganges werth?« -

(Not i *Svea*, VII häft.)

Sid. 364. ***Den borg, på vilken Didrik*** (Theodorick), ***då han stundom ledsnade vid sitt kungaslott i Bern (Verona), skall hava hållit lustläger med sina kämpar.***

»Även italienska folksägener, fastän få och torftiga, sluta sig till de tyska och skandinaviska om konung Didrik och hans kämpar. I fortsättningen skall, vid anledning av Verona, åtskilligt förekomma om detta ämne, som intager ett så dyrbart rum bland medeltidens sagokretsar. Allmännare och allmännare börjar man inse, vilken outtömlig gullgruva medeltidens äldsta vitterhet är för varje bemödande att återföra den vilseleda skaldekonsten till poesiens ursprungskällor, Naturen, Sagan och Historien. Såsom en trogen, blott i det förflutna levande väktare vid ingången till den romantiska sagovärlden, står den gamla riddareromanen, representerad av sin på en gång ironiske och elegiske ätt-

ling, Don Quixote; den sista, mot en oridderlig tid i ädel vansinnighet kämpande telningen av dess dynasti*). Var och en obefogad **ankomling**, som, genom sitt missförstånd av honom själv, förråder sin brist på sinne för riddardiktens väsentliga egenskaper, *hjälteviljans oskuld, kärlekens andakt och godhetens ironi*, tillbakavisas av den ridderlige självparodisten till den hemort, där varken skämtet är skämt eller allvaret allvar. Blott *den* förstår den *poetiska* ironien, som förstår, att hon i löjlighetens, ja själva vansinnighetens spegel dock ingenting annat skildrar och ingenting annat *vill* skildra, än just det i mänskligheten *gudomliga*; vars (här på jorden) evigt ofullkomliga eftersträvanden att försinnliga sin medfödda urbild, utgöra icke blott den tragiska, utan ock den *tragi-komiska* sidan av Livet och Historien. Endast den, som begriper detta, begriper ock Cervantes' roman och hela den romantiska världen. Denna värld har för övrigt, icke längesedan, av åtskilliga skalder ånyo blivit oss öppnad: företrädesvis må man bland dessa nämna Goethe, Novalis, Tieck, Fouqué, Scott och Uhland. På olika vägar, dem vi kanske framdeles få tillfälle att särskilt beledsaga med vår uppmärksamhet, sammanträffa de likväl alla vid det gemensamma målet. Det är, i sanning, hög tid att skaldekonsten åter tager poesiens urgamla rike i besittning: och därvid är, naturligtvis, för varje sann konstens idkare uppgiften icke att *bärma* nämnda (eller några andra) skalder; men väl att söka närma sig till *samma*

*) »Man torde påminna sig *Thorilds* yttrande, vilket hans samtida funno så vidunderligt: »Don Quixote är i högsinnighet långt över Cervantes som honom diktat«. Detta omdöme ägde fullkomlig riktighet i hänseende till *den* tidens allmänna (och ännu hos mängden fortfarande) åsikt, att Cervantes allsicke med sitt verk syftat något annat, än ett tokroligt gäckeri med det föräldrade Chevaleriet, dess romaner och dessa romaners efterhärmmingar.«

mål, fastän på *egna* vägar. Ty vitterhetens började *reformation*, som oupphörligt framskrider, går bland annat därpå ut, att genom *enhet* i allt *väsentligt* göra all egoism i konsten till intet och alla *sekt*-välden omöjliga.« (Not ur Svea, VII.)

Sid. 398. **Mezzofanti** talade några år efter Atterboms besök *svenska* med färdighet. M. dog, som kardinal, i Neapel 1849.

Sid. 439. **En här i Rom boende ung tysk lärd, Bunsen.**

Bunsen (Christian Karl Josias), en av Tysklands utmärktaste statsmän och lärde, är född 1791. Studerade vid Marburgs och Göttingens universiteter, och erhöll 1811 en lärareplats vid gymnasiet i Göttingen, men avstod från denna för att undgå inträde i westfalisk stats-tjänst, och begav sig, för fortsättning av sina filologiska studier, först till Holland, sedan till Köpenhamn, där han studerade isländska under ledning av Finn Magnusen. Vistades sedan en kort tid i Berlin, och begav sig därifrån till Paris för att under ledning av Silvestre de Sacy fortsätta sitt studium av Persiska och Arabiska språken. Reste 1816 till Rom, där han gifte sig och, i nära förening med Niebuhr, fortsatte sina studier. 1818 nämndes han, på Niebuhrs yrkande, till Preussisk legations-sekreterare. Övertog 1824 **gesantskapet** ad interim och utnämndes 1827 till minister-resident, i vilken egenskap han genomförde och avslöt underhandlingar om »blandade äktenskap« emellan katoliker och protestanter, varom **påvens Breve** utkom 1832. I Rom ägnade han all tid, som ej erfordrades för hans tjänst och för den nödtorftigaste vila, åt fortsatta studier i komparativ språkforskning, filosofi och fornkunskap, samt åt bibliska, kyrkohistoriska och liturgiska undersökningar. Han utarbetade till

och med – till någon del biträdd av d.v. legationspredikanten Rothe – en efter hans åsikter nygestaltad liturgi, vilken sedan trycktes på särskild befallning av konungen i Preussen, men aldrig kom i bokhandeln. Denna liturgi är till sitt huvudinnehåll upptagen i den, anonymt, 1846 utgivna »*Allg. evang. Gesang- und Gebetbuch*,« (tryckt »*im Rauhen Hause*« vid Hamburg). Champollions närvaro i Rom var också av betydligt inflytande på hans studium av fornåldern, och riktade hans forskningar även åt forn-Egypten. B. anses hava varit den som ivrigast uppmuntrat Lepsius till hieroglyfiska studier; och hans verksamhet för arkeologiska forskningar har i flera riktningar visat sig fruktbarande. Reste 1838 till England. Blev 1839 preussisk minister hos Schweiziska edsförbundet. Därifrån kallades han 1841, och avgick, för frågan om inrättande av en evangelisk biskopsstol i Jerusalem, i *utomordentlig* beskickning till England. Nämdes kort därefter till preussisk minister i London. Från denna post återkallades han under kriget emellan västmakterna å ena samt Ryssland å andra sidan, och har sedan levat i Preussiska Rhenländerna, ägnande sin tid åt litterära arbeten. Han är nu sysselsatt med utgivandet av ett nytt bibelverk: »*Vollständiges Bibelwerk für die Gemeinde*«, varav hittills 3 häften utkommit, och på vilket verk han arbetat i omkring 30 år. Har förut utgivit en mängd arbeten, dels på tyska, dels på engelska, av vilka här må nämnas hans »*Ignatius von Antiochien und seine Zeit*« (Hamburg 1847), »*Die drei echten und die vier unechten Briefe des Ignatius von Antiochien*« (Hamburg 1847), »*Ägyptens Stelle in der Weltgeschichte*« (Hamburg, 1845; omarbetad och senare utgiven i England under titel: »*Egypt's place*

in universal history; an historical investigation in 5 books«); »Hippolytus och hans tid, eller romerska kyrkans liv och lära under Commodus och Alexander Severus« (utgiven först på engelska, London 1851, sedan på tyska; har erhållit flera upplagor); »*Gott in der Geschichte oder der Fortschritt des Glaubens an eine sittliche Weltordnung*« (Leipzig 1858); »*Die Zeichen der Zeit*; Briefe über die Gewissensfreiheit und das Recht der christl. Gemeinde«. m. fl.

Sid. 460. *Sibyllinska värdsbuset*. På sin andra resa till Tivoli bodde Atterbom på detta värdsbus. Se företalet, sid. 10.

Sid. 465. *Statii Vittnesbörd i första boken av sina Silvæ*.

Statii Silvarum, Liber I, III: Villa Tiburtina Manlii Vopisci.

— — — — —
— — — — —

O longum memoranda dies! quæ mente reporto
Gaudia, quam lassos per tot miracula visus!
Ingenium quam mite solo! quæ forma beatis
Arte manus concessa locis! Non largius usquam
Indulsit natura sibi. Nemora alta citatis
Incubere vadis; fallax responsat imago
Frondebis, et longas eadem fugit unda per umbras.
Ipse Anien – miranda fides – infraque superque
Saxeus, hic tumidam rabiem spumosaque ponit
Murmura, ceu placidi veritus turbare Vopisci
Pieriosque dies et habentes carmina somnos.
Litus utrumque domi, nec te mitissimus amnis
Dividit. Alternas servant praetoria ripas
Non esterna sibi fluviumve obstare queruntur & c.

Sid. 483. *Italienska Sånger*.

Om än denna titel skulle synas oegentlig, torde den

dock finna sitt berättigande av den stämning, som genomgår var och en av dessa sköna sånger. *Ave Maria* har varit införd i *Svea*, XIII häftet, varvid författaren bifogat följande anmärkningar:

Sid. 484, vers. 20, 21.

– »på Försonarens Moder – – – – –

Hopa, i smekande ton, tusen de sötaste namn.«

Den sång, varmed författaren, under sitt vistande på romerska landsbygden, oftast hörde Guds Moder vid sådana tillfällen åkallas, var följande:

FYRA STÄMMOR

Eviva Maria, Maria eviva!

Eviva Maria, e chi la creò!

Maria eviva, eviva Maria,

E senza Maria non viver si può!

ÅTSKILLIGA RÖSTER.

Maria, col bello ciglio,

Pregatelo per noi, il vostro figlio!

Maria, madre d'amore,

Pregatelo per noi in vostro cuore!

Maria, col bianco viso,

Pregatelo per noi in paradiso!

Maria, speranza nostra,

Pregatelo per noi, il figlio vostro!

Maria, regina Celi,

Pregatelo per tutti gli fedeli!

(Denna mellansång varierades föröfrigt på mångahanda vis, efter omständigheter och behov.)

ALLMÄN CHORUS.

Eviva Maria, Maria eviva etc.

Sid. 484, vers. 32.

»Väl det givs ett förgängligt *Katolskt*, men ett evigt *Katolskt*« –

För någon läsare av *Svea* bör väl ej kunna vara obekant, att ordet *Katolsk*, i sin ursprungliga mening, betyder allmän, gemensam, för alla gällande; och således, i sin ursprungliga Kyrko-betydelse, det, som är för alla kristna gemensamt, sammanfattande, giltigt.

Sid. 487, vers. 15, 16.

— — — — »här och där en cikad, en näktergalsklagan,
 Eller, fjärranifrån, någon bekant ritornell.«

Ritornelli kallas korta, av treradiga strofer bestående folksånger, ofta med både rim, *assonanser* och *allitterationer*; stundom orimmade, men alltid assonerande och allittererande. Här en, till exempel:

Mi vuò trasformar grillo, per cantare;

Mi voglio con dolcezza far sentire

La notte, quando tu stai a dormire.

De avsjungas samtligen, med godtyckliga variationer, på en enda grundmelodi, som är gammal, enkel, djup och milt melankolisk. Den högtidliga, genom *Dante* klassisk blivna versformen *Terze Rime* har tvevelsutan i dem sitt ursprung.«

Sonetten *Vid Blandusias källa* har varit intagen i *Mimer* (Februari-häftet), jämte följande not:

»Bekant för varje vän av Horatius genom det täcka kväde, vari han själv målar henne såsom *splendidior vitro*. Hon framspringer i närheten av ruinerna efter hans sabinska lantgård, ur en klippa av Monte di S. Genna-

ro, det forna Lucretilis; hennes nuvarande namn är *Fonte Bella*.«

Alla övriga i detta kapitel inrymda poemer äro hämtade från Poetiska Kalendern för 1820. – Omkvädet i *Gitarrspelerskan på Marknad* är använt i första scenen av Fågel Blå.

Sid. 518. *Däremot äro Judarne illa plågade &c.* I judarnes ställning har under Pio Nono's regering skett åtskilliga tidsenliga förändringar. Så äga de nu rättighet att bo varhelst de behaga, då de däremot förut voro inskränkta till ett enda kvarter, *Ghetton*.

Sid. 523. *Densamme Acerbi, som reste i Sverige, är direttore över redaktionen av Bibliotheca Italiana.*

Acerbi utgav 1802 i London sin på Engelska författade, 2 kvartband starka, beskrivning över den resa han 1798 företagit genom Danmark och Sverige upp till Nordkap. – Se Leopolds »Brev till en utländsk författare, i anledning av Herr Acerbis resa genom Sverige« (Leopolds Saml. Skr. V Bandet).

Sid. 535. *Wilhelm Müller*, född 1794, d. 1827. Av hans verk »*Rom, Römer und Römerinnen*« (2 Band, Berlin 1820) är andra delen tillägnad Atterbom.

Sid. 540. *Adjunkt Tengström från Åbo universitet.* Joh. Jak. Tengström dog som Professor Emeritus i Helsingfors den 11 April 1858, 70 år gammal.

Sid. 542. *I Kärnther-Alperna.* Förut inf. i Poet. Kal. 1820.

Sid. 546. *Med Rückert och en tysk målare Hermann.*

Karl Heinr. Hermann, en av Tysklands nu levande störste historiemålare. Kort innan Atterbom lämnade Rom begärde Hermann att av honom erhålla några minnesord i sin stambok; på vilken begäran Atterbom svarade med följande sonett:

Dem Maler Hermann

in Rom,
am 18 Oct. 1818.

Du bleibst zurück, dich halten ernste Pflichten;
Mich ziehn sie weg zum fernen Kampfesziele;
Du übest fort die heil'gen Farbenspiele,
Mir rauscht im Busen dunkler Zukunft Dichten.

Doch, wie die Nornen walten auch und richten,
Dich schützen treu der Ahnen Urgefühle;
Bezaubert nie vom südlichen Gewühle,
Kennst du den Angelstern, den nord'schen, lichten.

Du Glücklicher! Aus zweier Augen Sonnen
Blinkt Dir der wahrste Dichterspruch entgegen:
»*Wo Liebe* lebt und labt, ist lieb das Leben«.

So lass den Muth sich immer fröhlich regen,
Und trink aus ihrem nie versiegten Bronnen
Der alten Maler ewig junges Streben.

Sid. 552. *Ankommen, gjorde jag genast min uppvaktning hos Baron Palmstierna.*

Nils Fredrik Palmstierna. Se Biogr. Lexic. XI: 68.

Sid. 555. *Till Hartmansdorff – – bar jag ej vågat skriva &c.* Se, i anledning av detta ställe, Geijers Saml. Skr. Förra Avd., 8 B., sid. 441.

Sid. 563. *Till en Syster.* Inf. i Poet. Kal. 1820.

Sid. 569. *Castelli* (Ignaz Friedr.), – en av Tysklands produktivaste författare, är född 1781. Ett och annat av hans dramatiska arbeten har även funnit väg till Sverige

och uppförts på Svenska teatrar. Likaledes äro några av hans smärre noveller översatta på Svenska (t. ex. »Den sköna Judinnan från Wileika,«). C. har dels författat, dels översatt eller bearbetat mer än 100 teaterstycken. Genom sina senare arbeten – särdeles genom sina i nederösterrikiska **munarten** författade *dikter* – har han vunnit ett aktat författarnamn.

Sid. 570. **Deinbardstein**. – Även D. har skrivit åtskilligt för scenen, som icke kan fränkännas värde. Såsom huvudredaktör av »Wiener-Jahrbücher für Litteratur,« har han inlagt stor förtjänst.

v. Hammer, född 1774. Baroniserad 1835 under namn av Hammer-Purgstall, sedan han ärft den utdöda grevliga Purgstallska släktens stamgods i Steiermark. Han dog i Nov. 1856, erkänd att vara en utmärkt Orientalist och en bland alla tiders mest produktive författare. **Hormayr** (Friherre J. von). Se noten till sid. 342. År 1828 begav sig H., på kallelse av Kon. Ludvig av Bayern, till München, varest han blev Ministerialråd i Utrikes departementet; var sedermera ministerresident först i Hannover och därefter i Bremen, tills han återkallades till München, då han utnämndes till Riksarkivarie. H. dog 1848.

Sid. 577. **Karoline Pichler**, född 1769, död 1843, var en av Tysklands mest produktiva författarinnor. Hennes samlade arbeten äro utgivna i 60 band och 4 supplementband. Några av hennes arbeten äro översatta på Svenska, varibland »Svenskarne i Prag.«

Sid. 603. »**Tung bäddar sig natten, i dimmans rus, etc.**« Detta poem finnes under titel: »Enslighet« bland Vandringsminnena i 1820 års Poet. Kalender.

Sid. 606. **Gröben och Steffens**. Se noten till sid. 61.

Sid. 608. **Hagen, som förträffligt kan Svenska och längtar**

*att få göra en resa till Skandinavien, är en glät-
tig, rask och duktig arbetare i Nordlands-malmen.*

År 1821 lämnade v. d. Hagen Breslau, kallad till Berlin såsom Professor i Tyska språket och Litteraturen. Hans stora förtjänst är att hava vänt uppmärksamheten på nordiska mytologien och fornsagan. Niflunga-Sagan är av honom utgiven. Hagen var född 1780 och dog 1856.

Büsching (Joh. Gust. Gottl.), f. 1783, död 1829, Arkeologie Professor vid Univ. i Breslau. Jämte v. d. Hagen arbetade han på samma mål: bevarande av folksaga och folkpoesi. Har dels ensam, dels i förening med v. d. H., utgivit flera Samlingar och värdefulla bidrag, företrädesvis till kännedomen om medeltiden.

Sid. 609. **Baronessan Luise v. Kloch.** Se om henne vidare sid. 55 med tillhörande not.

Sid. 623. **Barn-Baletten.** Förut inf. i Poet. Kal. 1820.

Sid. 633. **Överste v. Kanitz.** – Bör sannolikt vara *Canitz*. En Friherre *von Canitz und Dallwitz*, född 1787, deltog i kriget 1812–14 såsom officer i Yorcks generalstab och var överste vid tiden för Atterboms vistelse i Berlin. – v. Canitz blev sedan Preussisk General och Statsminister, gjorde sig även känd såsom författare, och dog 1850.

Sid. 642. **Utsikt** och

Sid. 645. **Vandrarens Aftonvisa** återfinnas bland »Vandringssminnena« i Poet. Kalender för 1820; äro jämväl upptagne i de Saml. Dikterna.

Sid. 648. **Wartburgsfesten.** Se noten till sid. 116.

Sid. 652. **Vår Uppsaliensiska Mezzofanti** – Joh. Henr. Schröder.

Sid. 655. **Den bekante läkarn Weigel från Stockholm.** Arkia-ter Chr. E. von Weigel, se Biogr. Lex. XXII : 121.

- Sid. 658. **Böckb, den lärde kommentatorn etc.** I Atterboms dagboksanteckningar för 1818 läses under den 27 Juli: »Historien om den lärde Böckhs giftermål – samt huru han, då hans fru, dittills i flera år ofruktsam, bortrest från Heidelberg till Göttingen med en ung Student, återkommen befanns vara havande (han var då just sysselsatt med att utgiva Pindarus), förtjust utropade: Das hat Zeus gethan!«
- Sid. 666. **Fridsrop.** Detta poem återfinnes i Poet. Kalendern för 1821, där det utgjorde slutet på de med »Anonymus« undertecknade »Recensionsblommorna.« Med någon förändrad redaktion (här nyttjad) är det ävenledes upptaget i de 1837–1838 utgivna Dikterna.

Kommentarer och ordförklaringar

Till grund för denna utgåva ligger första delen av P.D.A. Atterboms »Samlade skrifter i obunden stil«: »Minnen från Tyskland och Italien«, bd 1–2, som utkom i Örebro 1859 på N.M. Lindhs förlag. Redaktören redogör i sitt företal ingående för det komplicerade arbetet med utgivningen. Hans uppgift var att bringa reda i ett disparat material, som förutom av tidigare publicerade uppsatser bestod av brev, dagboksnotiser, dikter och av Atterbom själv bearbetade men icke utgivna reseanteckningar.

Ett urval ur Örebroutgåvans text har tidigare givits ut av Fredrik Böök i Atterboms »Valda skrifter«, bd 6: »Reseminnen och brev«, Stockholm 1929. I sin inledning uppger Böök, att reseminnena sammanställts av Nils Magnus Lindh. Denne avled emellertid 1835. Enligt H. Hofbergs »Svenskt biografiskt handlexikon« stod Elis Vilhelm Lindblad (1828–78), som var verksam på Lindhs förlag 1856–74, för redigeringsarbetet.

Stavningen är här normaliserad enligt Svenska Akademiens ordlista. Originallets stavning har dock behållits i sådana fall där Atterboms stavning tycks återspegla ett avvikande uttal eller antyder, att han särskilt velat markera ordets ursprung. Ordformer, interpunktion, särskrivningar av sammansatta ord och användningen av versaler har inte ändrats. Namn på kända personer har stavats enligt moderna uppslagsböcker, om inte Atterboms namnform antyder ett annat uttal. För att underlätta orienteringen har också namn på landskap och större orter, kända byggnadsverk och andra sevärdheter stavats med aktuella uppslagsverk och resehandledningar som mönster. Undantag görs då Atterboms text påtagligt avviker från nutida namnformer. Några uppenbara missuppfattningar har rättats. I övrigt har Atterboms stavning av icke-svenska ord och uttryck liksom

av titlar på anförda verk behållits – också här med undantag för tydliga missförstånd och felaktigheter.

Lindblads utgåva av »Minnen« använder spärrad stil dels i citat, dels för att framhäva enstaka ord och uttryck. För läsbarhetens skull har den spärrade stilen här ersatts av *kursiv*.

I kommentarerna ges översättningar av citat på främmande språk samt ord- och sakförklaringar. Här ges också hänvisningar till redaktören Lindblads Anmärkningar, då dessa kan vara av speciellt intresse. För att undvika onödiga upprepningar inleds kommentarerna av en lista med återkommande ord och uttryck, som nu är ovanliga eller i Atterboms text kan ha en från modernt språkbruk avvikande betydelse. Uppgifter om personer nämnda i texten ges i ett särskilt personregister – några i förbigående anförda namn är här utelämnade.

Merparten av de latinska citaten har översatts av fil. lic. Magnus Karlsson. I övrigt har jag haft förmånen att kunna konsultera professor Birger Bergh vid tolkandet av besvärliga latinska uttryck. Vid översättningen av Atterboms tyska dikter och de många tyska citaten har jag fått värdefull hjälp av docent Gunnilla Dahlberg. Ulla-Dea Lewan har varit en effektiv spårhund i sökandet efter svåråtkomliga gestalter bland de bortåt 800 personer, som Atterbom träffat på sin resa eller i övrigt nämner i sina »Minnen«.

Ordlista

artigt: äv. 'väl', 'utmärkt'.

bedagad: 'äldrig', utan nedsättande mening.

bekomma: 'få'.

billig: äv. 'rättvis', 'rimlig'.

egendomlig: äv. 'speciell', 'karaktéristisk'.

emellertid: äv. 'under tiden'.

fläck: äv. 'köping', 'liten ort'.

förborga: 'dölja'.

- föreställning*: äv. 'avbildning', 'målning'.
förtjänst: äv. 'kvalitet', 'värde', 'duktighet'.
ganska: äv. 'mycket'.
gemen: 'vanlig', 'allmän'.
gotisk: äv. 'gotisk'.
belst som: 'i synnerhet som'.
binna: äv. 'uppnå'.
hänsikt: 'avseende', 'hänseende'.
inbillning: 'fantasi'.
ingenting mindre än: 'allt annat än', 'långt ifrån'.
jämväl: 'också'.
konstig: 'konstfull'.
lycklig: äv. 'lyckad', 'utmärkt', 'förträfflig'.
mellertid: äv. 'under tiden'.
N.B.: (lat. *Nota bene*) 'Märk väl'.
nog: som bestämning till adjektiv 'ganska', 'mycket'.
oförmodad: 'oväntad'.
ombugsan: 'omsorg', 'omtanke'.
ovillkorlig: 'nödvändig', 'ofrånkomlig'.
rikta: 'berika'.
sinnebild: 'symbol'.
sinnlig: 'jordisk', 'kroppslig', om något som kan uppfattas med de fem sinnen.
stygg: 'ful'.
synnerlig: '(särskilt) märkvärdig'.
tillförne: 'förr'.
tilläventyrs: 'kanske'.
uppträde: 'scen', 'spektakel'.
urbild: 'original'.
vi?: 'varför?'.
villa: (it.) 'lantgård', 'herrgård', syftar ofta också på den kringliggande parken.
visserligen: äv. 'förvisso'.
äntligen: 'till slut', utan speciell betoning av otålig väntan.

- 484 *katoliskt*: 'allmänt', 'universellt'. Se Anmärkningar.
- 485 *nektariska*: Enligt Homeros var nektar den dryck som gav gudarna evig ungdom.
bugkomst: 'hågkomst'.
serafen: 'ängeln'.
- 488 *Olebano*: Olevano romano på gränsen till Monti Ernici ('Hernikerbergen') var sedan det »upptäckts« av målaren Joseph Anton Koch i början på 1800-talet ett uppskattat tillhåll för framförallt tyska konstnärer. Tillsammans med Friedrich Rückert och målaren C.A. Herrmann vandrade Atterbom den 24/8 från Palestrina till Olevano, där de gästade den tyske målaren Franz Horny. En målning av Koch, »Landskab ved Olevano med selvportraet«, från 1823 finns i Thorvaldsens museum, Köpenhamn.
talsam: 'pratsam'.
- 489 *Viskande än om magnetens spira*: Uttrycket kan få sin förklaring av en rad i Atterboms dikt »Avsked till Fäderneslandet«: »Nord, Känslans pol, magnet för Diktens lekar!«. Norden är känslans land och styr som en magnet poetens diktande verksamhet.
- 490 *Helios*: I grekisk mytologi solguden, senare identifierad med Apollon.
Beatrice: I »Vita nuova« (»I livets vår«) berättar Dante om sin kärlek till Beatrice. Hon var vid deras första möte knappt nio år gammal. I »Divina commedia« (»Den gudomliga komedin«) blir hon hans ledsagerska som en symbol för den gudomliga Kärleken. Beatrice har med rätt eller orätt identifierats med Beatrice Portinari (1266–90), dotter till en florentinsk köpman.
Heloisa: Héloïse. Se personreg.
- 491 *Epomeo-druvans*: Berget Epomeo ligger på ön Ischia. Atterbom besteg det i september 1818 tillsammans med Thorvaldsen. Dagboken har anteckningen: »I Fontana dansade Thorvaldsen Saltarella med en gammal käring.«
Tasso's vagga: Tasso föddes i Sorrento 1544.
- 492 *Kustoden*: 'Vaktmästaren'.
- 493 *Gulläldren, Kristi Grav och Leonora*: »Gyllne åldern. Chor af herdarna i Torquato Tasso's Aminta« översattes av G. Ingelgren

och trycktes i Phosphoros 1810. Atterboms översättning »Sonnetter af Tasso. Till Leonora d'Este« ingick i Poetisk kalender för år 1821.

- 494 *jordbrand*: Vid en skogseld skiljer man mellan toppeld och jordbrand, en eld i markplanet. Här avses väl 'en blott jordisk brand'.
- 496 *balas*: 'vänslas i sitt rede'.
- 497 *Sofronia*: Se komm. till s. 309.
- 498 *att vaxet icke smälta kan!*: Anden anspelar på myten om Ikaros. Denne försökte fly från labyrinten i Knossos med hjälp av konstgjorda vingar, som hans far Daidalos konstruerat. Ikaros kom för nära solen, så att vaxet som fäste vingarna smälte och han störtade i havet.
- 499 *bländverk*: 'drömbilder'.
- 500 *aggar*: 'plågar'.
- 501 *bar blott mödans känning*: 'känner bara av mödan'.
- 503 *Blandusias Källa*: Vid Horatius födelsestad Venusia i Apulien fanns källan Bandusia. Kanske var den källa, som ännu visas nära hans villa vid Licenza i Sabinerbergen, uppkallad efter denna. Om källan skrev han odet »O fons Bandusiae, splendidior vitro« 'O Bandusias källa, klarare än kristallen'. Se Anmärkningar.
- Den venusinska svanen*: Horatius.
- Lucretilis*: Berg i Sabinerlandet vid Horatius villa (it. *Monti Lucretilli*).
- far fort*: 'fortfar'.
- Keruben*: Enligt Gamla testamentet det väsen som vaktar paradiset.
- 506 *aria cattivissima*: (it.) 'mycket dålig luft'.
- 507 *salamandriska*: 'såsom eldsandar'.
- 508 *Gesanternas bus*: 'Legationerna'.
- ytterst lätt förvarade*: 'försedda med mycket enkla lås'.
- utmärkt från*: 'olika'.
- Principe*: (it.) 'Prins', 'Furste'.
- Duchessa*: (it.) 'Hertiginna'.
- 509 *la Sposa*: (it.) 'Bruden'.
- cavaliere serventi*: (it.) 'uppvaktande kavaljerer'. En förnäm gift dam kunde ha en mer eller mindre officiell uppvaktande kavaljer, *cicisbeo*, som följde henne på teaterbesök, festliga till-

- ställningar etc. Hos utlänningarna väckte seden många spekulationer om arten av deras förhållande.
- bierarkiens*: 'prästvældets'.
- 510 *M. Ancona*: Marca d'Ancona. Se komm. till s. 421.
frondera [...] över: 'opponera sig emot'.
Romerska Republiken: Statsbildning 1798–99, som skapades av ockuperande franska trupper med Rom som centrum.
- 511 *Cynthiorna, Lydiorna och Corinnorna, ja ock Corneliorna*: Lydia förekommer i Horatius lyrik. Om Cynthia, Corinna och Cornelia, se komm. till s. 314.
Eklektiker: Eklektikern väljer ut det bästa från olika håll.
- 512 *Monsignor*: 'Biskop'.
con amore: (it.) 'med välbehag'.
Eh! Corpo di Bacco!: (it.) 'Åh! Vid Backus!'.
löska sig: 'avlusa sig'.
- 513 *Ossiiskt*: ung. 'dramatiskt-melankoliskt', en anspelning på stämningar i »Ossians sånger«.
- 514 *band-ten*: 'slända'.
- 515 *övermästrade*: 'besegrade'.
recitativiskt: 'halvsjungande'.
paoli's: Paolo var ett gammalt italienskt silvermynt (= 10 baiocchi).
- 516 *Ottaven*: Ottave rime är en åttaradig, rimmad strofform, bl. a. använd av Ariosto och Tasso.
Terzinen: Terzin är en trettaradig, vanligen femtaktigt jambisk, rimmad strof, som bl. a. används av Dante i »Divina Commedia«.
beffatori: (it.) 'gycklare'.
begabbelser: 'hånfulla ord'.
amants: 'älskares'.
liden: 'tåld'.
ögonskenligen: 'uppenbarligen'.
- 517 *superstitionen*: 'vidskepelsen'.
stickstyver: 'spottstyver'.
sans façon: (fra.) 'utan krus'.
digerera: 'smälta'.
- 518 *amusant*: (fra.) 'trivsamt'.
amouretter: 'kärleksäventyr'.
Deismus: Deismen förnekar inte Guds existens men menar att

- han inte ingriper i världshändelserna. Atterbom, som var kritisk mot upplysningens idéer, avser troligen här en i största allmänhet urvattnad religion.
- 519 *bröstlänet*: 'bröstvårnet'.
S. Angelo: Castel Sant'Angelo.
Indulgens: 'Syndaförlåtelse'.
- 520 *deployeringar*: 'truppförflyttningar'.
evolutioner: 'trupprörelser'.
Sappörer: 'Ingenjörssoldater'.
- 521 *Sprone d'Oro*: (it.) 'Guldsporrén'.
Rescripter: 'Föreskrifter', 'Tillstånd'.
Beneficiat: En kyrkans tjänare, särskilt den som har en förmånstjänst.
brillanterade sig: 'pryde sig med juveler'.
- 522 *upptäcktes*: 'avslöjades'.
Canonicat: Medlemskap i domkapitel.
Arci-Prete: (it.) 'Domprost'.
liggande jord: 'fast egendom'.
Dramatische Vorlesungen: A. W. Schlegels »Vorlesungen über dramatische Kunst und Literatur« ('Föreläsningar om dramatik och litteratur') utkom 1809-11.
- 523 *direttore*: (it.) 'direktör'.
modest: 'blygsamt'.
compilatori: (it.) 'redaktörer'.
conversazioni: (it.) 'konversationer'. Främlingarna förvånade sig över romarnas samtalsaftnar, där förfriskningarna var enkla och konversationen huvudsaken.
figure sovrumane: (it.) 'övermänskliga gestalter'.
en tom: 'ett band'. Mottagaren av Tassos brev, som är daterat 23 maj 1581 och tryckt i »Biblioteca italiana« 1816, är inte en Albani utan kardinal Giovanni Girolamo Albano.
della Nobiltà och della Dignità: (it.) 'om Ädelheten och om Värdigheten'.
Pazzo: (it.) 'Galning'.
Scudi: (it.) En scudo var ett mynt av guld eller silver av växlande värde.
- 524 *humor melanconico e bizarro*: (it.) 'melankoliskt och underligt sinnelag'.

- Aqua Tofana*: (it.) 'Tofanskt Vatten', ett arsenikgift, som först skall ha tillagats på 1500-talet av Tofana, en kvinna från Sicilien.
- Beiträge [...] Erfindungen, 1 Th.*: (ty.) 'Bidrag till uppfinningar-
nas historia, 1:a delen'.
- Mittelsalz*: (ty.) 'neutralt salt'.
- Ante-Diluvianer*: 'Folk före Syndafloden'.
- evär och av eho*: 'var som helst och av vem som helst'.
- Guidos*: Guido Renis.
- emanerade*: 'härstammande'.
- 526 *Museum Pio-Clementinum*: Museo Pio-Clementino i Vatikanen
skapades under 1700-talets senare hälft av påvarna Klemens
XIV och Pius VI på grundval av tidigare antiksamlingar.
- 527 *pia memoria*: (lat.) 'kärleksfulla hågkomst'.
- scepterlans*: 'spira i form av en lans'.
- Victoria*: Segergudinnan i romersk mytologi.
- nedlåtit sig*: 'slagit sig ner'.
- 528 *Pictorum [...] parem.*: (lat.) 'Inte underlägsen någon målare un-
der sin tid, jämbördig med de främsta av alla tiders skaldar.'
- Aesculapius*: Romarnas namn på den grekiska mytologiens Ask-
lepios, läkekonstens gud.
- 529 *tuktig*: 'dygdig'.
- hinabwallende Teiche*: (ty.) 'dammar med vattenfall'.
- commune bonum*: (lat.) 'gemensam tillhörighet'.
- kontribuera*: 'bidraga'.
- 530 *Pronuba*: Världinna vid ett bröllop i det antika Rom.
- Laocoon*: Laokoongruppen, som hittades i Rom 1506, förestäl-
ler den trojanske prästen Laokoon och hans två söner, om-
slingrade av ormar.
- Rafaels Loger*: (it. *Logge di Raffaello*) Rafaels loggior smyckades
av Rafael och hans medarbetare på 1510-talet. En loggia är
en öppen gång vilande på kolonner eller pelare.
- 531 *Ecce [...] Juda.*: Se komm. till s. 317.
- 532 *Divo. [...] Sacrum.*: Den korrekta tolkningen av den svårlästa
latinska inskriften är: *Divo Caesari divi Iulii f(ilio) Augusto, /*
Ti(berio) Caesari divi Augsti f(ilio) Augusto, / sacrum. 'Helgat
åt den gudomlige Caesar Augustus, son till den gudomlige
Julius, åt Tiberius Caesar Augustus, son till den gudomlige
Augustus.'

- Prebende*: Med inkomsten från ett prebendepastorat avlönades någon med tjänst utanför pastoratet, t.ex. en biskop.
- Sacros. [...] Caput.*: Troligen *Sacrosancta. Laterana. Ecclesia* etc. (lat.) 'Den heliga Laterankyrkan, alla stadens och världens kyrkors moder och medelpunkt.'
- Temporum [...] obiit 1431.*: (lat.) 'Sin tids lycka dog (han) 1431.'
- Consulter*: 'Rådslag', 'Beslut'.
- atrium*: (lat.) 'förhall' eller 'gård'.
- tabularium*: (lat.) 'arkivbyggnad'.
- 533 *d'Ara-Celi*: d'Aracoeli.
- Castor och Pollux*: Latinska namn på Kastor och Polydeukes, de s. k. dioskurena, enligt grekisk myt söner till drottning Leda i Sparta.
- Milvisarne*: Avstånden i det romerska världsriket räknades från *Milliarium aureum* 'Den gyllene milstenen' på Forum Romanum.
- Varginnan*: Tvillingparet Romulus och Remus skall enligt sagan ha räddats och närts av en varginna, sedan de av en släkting satts ut i Tibern för att dö. Romulus blev staden Roms grundare.
- 534 *författarens syster*: Anna Greta Forling.
- geswindt*: 'snabbt'.
- transpirera*: 'bli bekanta', 'komma ut'.
- Hellvig*: I fortsättningen skriver Atterbom väninnans namn med dubbeltecknat »l«.
- 536 *Volskiska och Sabinska bergen*: Volskernas land låg sydost om Albanerbergen, i trakten av nuvarande Velletri och Cori. Monti Sabini ligger nordost om Rom.
- fatigant*: (fra.) 'tröttande'.
- Bajä*: Baiae.
- 538 *Ottajano*: Ottaviano.
- 540 *Ponte di l'Arco Oscuro*: (it.) 'Bron vid det Mörka Valvet'. Resehandboken »Itinerario italiano« (Firenze 1803; 'Italiensk vägvisare') ger det också nu brukade namnet *Ponte di Lagoscuro* 'Bron vid den Mörka sjön'. På denna punkt vidgar sig floden Po som till en sjö.
- immerfort konträr*: 'alltjämt motig'.
- 542 *Kärnthber-Alperna*: Kärntenalperna i södra Österrike bildar gränsen till Italien.

- hamnar*: 'skepnader'.
Steyermärk: Steyrmärk.
- 543 *brånad*: 'låga', 'åträ'.
 546 *taliter qualiter*: (lat.) 'så gott det gick'.
 547 *Pästum*: Paestum.
 548 *unbehülflich*: (ty.) 'tafatt'.
hypokonder: 'alltför upptagen av min hälsa'.
spekulativt: 'grubblande'.
confus och diffus: 'förvirrad och oklar'.
- 549 *octavo*: 'oktavformat', i vilket pappersarket viks tre gånger och boken får en höjd av mindre än 25 cm.
 550 *lakonisk*: 'kortfattad'.
 552 *Gyllen*: 'Gulden', mynt av guld eller silver.
ad interim: (lat.) 'tills vidare'.
 553 *maktpåliggande*: 'viktigt'.
 554 *Begeisterung*: (ty.) 'entusiasm'.
Dichterin: (ty.) 'kvinnlig poet'.
 555 *entreprenant*: (fra.) 'företagsam'.
 556 *svenska stilar*: Atterbom avser fraktur, »tysk stil«, till skillnad från antikva, »latinsk stil«.
välska: 'sydländska'.
- 557 *korpus-stilar*: Korpus är en medelstor typgrad.
tomar: 'band'.
- 558 *Kollegier*: 'Seminarier', 'Kurser'.
formaliter: (lat.) 'formellt'.
Trivial-Skola: Trivialskolan föregick gymnasiet. Ursprungligen studerades där *trivium*, som omfattade grammatik, retorik och dialektik.
- 559 *Deus e machina*: (lat., vanl. *Deus ex machina*) 'En gud från maskinen'. I antik teater kunde konflikten lösas av en gud, som steg ner på scenen med hjälp av teatermaskineriet.
nimbus: 'glans'.
incisionspunkt: 'gränspunkt'.
- 560 *Callowaiska*: Under sin resa måste Atterbom överlåta redigeringen av Poetisk kalender till vännerna i Uppsala. Men han glömde inte bort den. Som ett förord till kalendern för 1818 skrev han ett brev »Till Callowai«, daterat »Dresden den 31. Okt. 1817«. Brevet, som publicerades senare än själva kalen-

dern, innehåller polemiska synpunkter på den litterära situationen i Sverige. I sakinnehåll och ordalydelse överensstämmer det delvis med det resebrev, som införts i »Minnen«. Callowai var en av huvudpersonerna i en roman i fyra delar, som Atterboms vän V. F. Palmblad publicerade i Poetisk kalender 1812–14.

fabriken: 'fabricerandet'.

Swithiods: Den fornnordiska benämningen på svearnas land har poetiskt kommit att beteckna hela Sverige.

Parnass: Berget Parnassos i Grekland var helgat åt sångens gud Apollon.

562 *Schwung*: (ty.) 'lyftning', 'hänförelse'.

Weltgeistlicher: (ty.) Präst som inte hör till en klosterorden.

lyckligaste: 'mest lyckade'.

patriarkaliskt: 'gammaldags faderligt'.

Människosläktets Ryska välgörare: Tsar Alexander I.

563 [*frågar*,] *vi*: 'varför'.

Ararat: Enligt bibelberättelsen strandade Noaks ark på berget Ararat.

564 [*din famn*] *förlåter*: 'lämnar'.

565 *stallbroder*: 'kamrat'.

566 *empiriskt grundligare*: 'grundligare när det gäller faktakunskaper'.
en detalj: (fra.) 'i detalj'.

567 *Breslau*: Det tyska namnet på nuvarande Wrocław i Polen.

568 *astrologiska*: I den pseudovetenskapliga astrologins beräkningar spelade månens och planeternas förhållande till solen en viktig roll.

569 *alexandriner*: Alexandrinen är en sexfotad, rimmad versform.

poetische Kleinigkeiten: (ty.) 'poetiska småsaker'.

570 *vindböjtlar*: 'odågor'.

Ludlams Höble: (ty.) 'Ludlams håla'.

gäck: 'narr'.

Tyroler-fejden: 1809 gjorde folket i Tyrolen uppror under Andreas Hofer mot fransmännen.

571 *in petto*: (it.) 'i sinnet', ordagrant 'i bröstet'.

Midas-öron: Enligt sagan skall Apollon ha försett den frygiske kungen Midas med åsneöron, då denne som domare vid en musikalisk tävlan föredrog Pans spel framför gudens. Midas dolde för folket detta skamtecken med en mössa.

- statsmansaffektation*: 'statsmannalater'.
- renommisten*: 'skränfocken', 'skrävaren'.
- ampel*: 'mycket berömmande'.
- 572 *Busenfreund*: (ty.) 'hjärtevän'.
- obskurant-tidningen*: 'reaktionära tidningen'.
- Der Österreichische Beobachter*: (ty.) 'Den österrikiske observatören'.
- Aglaia*: Litterär årsbok, som utgavs i Wien 1815–32. Aglaia var en av chariterna, behagets gudinnor i grekisk mytologi.
- 574 *Sfärernas melodier*: Enligt pytagoreisk filosofi uppstår en perfekt harmonisk musik genom himlasfärernas roterande.
- orfeiska*: Den trakiske sångaren Orfeus fick med sin sång och sitt spel hela naturen att lyssna.
- organ*: 'stämma'.
- 575 *Gastrolle*: (ty.) 'gästroll'.
- salto mortale*: (it.) 'dödshopp'.
- kasta sig i havet*: Enligt en grundlös tradition skall den av olyckliga kärlek till ynglingen Phaon drabbade Sapfo ha kastat sig i havet och omkommit.
- arv- och verksynd*: Medfödd synd och synd i handling, ord eller tanke.
- fantom av grillfängerier*: 'spöke med underliga föreställningar'.
- 576 *Ich suchte [...] gefunden*: (ty.) 'Jag sökte dig och jag fann mig'.
- casus*: (lat.) 'fall'.
- 577 *Gnostiska*: Gnosticismen var en mystiskt färgad religiös rörelse, som florerade under de första århundradena e. Kr. i Medelhavsländerna.
- Tempelherrliga*: Den andliga Tempelherreorden upplöstes efter förföljelser år 1312. Enligt den mytbildning som uppstod förekom skrämmande riter vid ordens sammanträden.
- la Muse du fauxbourg*: (fra.) 'förstädernas Musa'. Fra. *faubourg* betyder 'förstad'; här ger (den eventuellt ursprungliga) stavningen *faux* 'falsk', 'låtsad' en ännu starkare nedvärderande betydelse.
- Moloch*: Enligt Gamla testamentet offrades barn till guden Moloch eller Molok.
- 578 *Kinder-Ballett*: (ty.) 'barnbalett'.
- die Berggeister*: (ty.) 'Bergtrollen'.

- Souveraine*: (fra.) 'Härskarinna'.
Départementet Piacenza: It. *piacenza* betyder 'njutning', 'nöje'.
- 579 *Wiener Jahrbücher d. Litteratur*: (ty.) 'Wiens litterära årsböcker'.
det Heliga Förbundet: 'Den Heliga Alliansen'. Se komm. till s. 146.
Pater redivivus: (lat.) 'återuppstånden Fader'.
den Begriff des wahrhaften Krieges: (ty.) 'det verkliga krigets begrepp'.
der gute Fränzel: (ty.) 'den gode Frans'.
- 580 *das goldne Vliess*: (ty.) 'Gyllene skinnet'. Enligt grekisk saga mötte hjälten Jason kungadottern Medea, då han hämtade det gyllene skinnet av en helig gumse i Kolchis vid Svarta havet.
ragout: (fra.) 'ragu', 'stuvning'.
Redoute-Salen: 'Balsalen'.
- 582 *grekisk eld*: Vid arabernas angrepp på Konstantinopel i slutet av 600-talet försvarade bysantinerna sig med »den grekiska elden«, kanske en brinnande vätska som inte kunde släckas med vatten. Här används ordet mer allmänt om något slags fyrverkerieffekt.
Grüss' dich Gott: (ty.) 'Guds fred'.
- 584 *fiacrernas*: 'droskornas'.
Psalterium: Ett psalterium innehåller Gamla testamentets Psaltaren, ibland också andra hymner.
- 585 *Polyfem*: Den litterära tidskriften *Polyfem* utgavs i Stockholm 1809–12 under medverkan av bl.a. Lorenzo Hammarsköld och Atterbom.
- 586 *stenpassion*: 'njursten'.
Baffometus: En Bafomet eller Baphomet är en mystisk skäggig kvinnofigur, som sägs ha dyrkats av medlemmarna i Tempelherreorden. Kabbalisterna använde ordet som en beteckning för föreningen av den manliga och kvinnliga principen.
Epiroten: 'mannen från Epirus', ett område i n.v. Grekland och södra Albanien.
- 587 *tenzone*: (it.) I medeltida litteratur en debatt på vers om t.ex. ett filosofiskt eller erotiskt ämne.
Heloisa: Héloïse. Se personreg.
- 588 *Vergebens [...] die Hand!*: (ty.) 'Förgäves är Héloïses motstånd; hennes hjärta befaller – och handen är villig!'.
lasciv: 'oanständig'.

- Vögel*: (ty.) 'fåglar'.
Federvieh: (ty.) 'fjäderfå'.
Singvögel: (ty.) 'sångfåglar'.
Malabariska: Malabarkusten ligger i sydvästra Indien.
sublimerat: 'förädlat'.
skälskinn: 'sälskinn'.
- 589 *die Forstwissenschaft*: (ty.) 'skogsvetenskapen'.
 590 *chikaner*: 'förolämpningar'.
det ryktbara Aspern: Vid Aspern led Napoleon i maj 1809 nederlag mot österrikarna.
Wagram: Napoleon besegrade österrikarna i slaget vid Wagram i juli 1809.
Austerlitz: I trekejsarslaget vid Austerlitz 2 dec. 1805 segrade Napoleon över Österrike och Ryssland.
das Gefilde der Drei-Kaiser-Schlacht: (ty.) 'fältet för trekejsarslaget'.
Trasimene: Trasimeno.
- 591 *Zama*: Vid Zama i nuvarande Tunisien besegrades karthagerna under Hannibal år 202 f.Kr. av romarna, som leddes av Scipio Africanus.
Brünn: Tyskt namn på nuvarande Brno.
- 592 *die Forst-Schule*: (ty.) 'skogsskolan'.
Schüler: (ty.) 'elev'.
glacis: (fra.) 'fortifikationsvall'.
Semiramis: Voltaires drama »Sémiramis« (1746).
parterren: Bakre delen av parketten.
oerbörda: 'enastående'.
utile dulci: (lat.) 'det nyttiga med det nöjsamma'. Horatius ger i »Ars poetica« ('Diktkonsten') ett berömt råd till poeterna: *Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci* 'Den får allas bifall, som blandar det nyttiga med det nöjsamma'.
mera homogent än heterogent: här 'mer förenligt än oförenligt'.
- 593 *Commentarius*: (lat.) 'Kommentar'.
Prossnitz: Tyskt namn på nuvarande Prostějov.
middagsbetnings-stället: 'platsen för middagsmålet' (av *middagsbete* 'middagsmat').
- 594 *Geruben [...] zu essen?*: (ty.) 'Behagar Ni, Högt ärade, deltaga i måltiden?'.
Olmütz: Tyskt namn på nuvarande Olomouc.

- Ich bin die Braut.*: (ty.) 'Jag är bruden.'
- 595 *Frau*: (ty.) 'fru'.
Ich will nur Braut seyn.: (ty.) 'Jag vill bara vara brud.'
 »*Es ist [...] Falle!*«: (ty.) '»Det gör detsamma (det är ett och samma)!« – »Nej, det är inte sant, utom i ett fall!«'.
transitus: (lat.) 'övergång', här 'association'.
- Allmänna Journalens utgivare*: Tidningen Allmänna Journalen grundades 1809. Dess redaktör P.A. Wallmark var en av Atterboms och hans vänners bittraste motståndare.
- Panteister*: En panteist uppfattar Gud som överallt närvarande i världen.
- Es ist [...] oder kein's!*: (ty.) 'Det gör detsamma, om vi har pengar eller inte!'.
dass Alles wirklich Eins ist: (ty.) 'att allt verkligen är ett och samma'.
- 596 *Paramythier*: Herders paramytier var fabler eller sagor, antingen skapade som vidarediktning på antika myter eller fria diktningar i dessas anda. Paramytien kunde ges en etisk tolkning och fick viss betydelse i romantisk diktning.
- Jurendes, der vaterländische Pilger!*: (ty.) 'Jurendes, den fosterländske pilgrimen!'.
abderitiska retro-action: 'enfaldiga motaktion'.
Troppau: Tyskt namn på nuvarande Opava.
varnagel: 'varnande exempel'.
- 598 *per aures*: (lat.) 'vid öronen'.
- 599 *Forst-Kandidat*: (ty.) 'elev i skogsskolan'.
stickbosta: 'kvävande hosta'.
vederspelet: 'motsatsen'.
ergo: (lat.) 'alltså'.
- 600 *esprit de corps*: (fra.) 'kåranda'.
Reise: Oehlenschlägers »En Reise fortalt i Breve til mit Hiem« publicerades i två delar 1817–18.
- 601 *episodiska*: 'mindre viktiga', 'sekundära'.
- 602 *frammanföre*: 'tidigare'.
tysk mil: En gammal tysk mil motsvarade i allmänhet 7 500 meter.
- 603 *vid ottväkten och hane-gället*: 'i ottan och vid tuppens galande'.
- 604 *flarn*: ung. 'lövverk'. *Flarn* 'tunn skiva' betecknar ofta något lätt och bräckligt.

- 605 *Konst-Föreläsningar*: Lorenzo Hammarskölds »Utkast till de bildande konsternas historia« utkom 1817.
flygelmans-lika: ung. 'extremistiska'. En flygelman har sin plats längst ut på sidan av en trupp, flygeln.
- 606 *Anmuth und Würde*: (ty.) 'behag och värdighet'.
- 607 *committent*: 'uppdragsgivare'.
Turn-stridigheterna: Syftar på de strider, som uppstod kring nationalisten F.L. Jahn, kallad *der Turnvater* då han startat den tyska gymnastikrörelsen (ty. *Turnen* 'gymnastikövningar').
Caricaturen: Henrich Steffens, »Caricaturen des Heiligsten« ('Karikatyrer av det heligaste'), Leipzig 1819–21.
die Gute Sache von: (ty.) 'den goda saken av'.
- 608 *Monumentum Pacis*: (lat.) 'Fredsmonumentet'. »Monumentum Pacis annis 1814 et 1815« utgavs i Bratislava 1816 och 1818. I dikter på 108 olika språk firades freden efter Napoleonkrigen.
in's Blaue hinein: (ty.) 'rätt ut i luften', 'utan eftertanke'.
Shakespeares Brutus: Caesars mördare i Shakespeares »Julius Caesar«.
- 610 *vestigia longe sequentes*: (lat.) 'följande spåren på avstånd', här ung. 'som en fjärran spegling av det de liknade'.
- 611 *schlaraff-liv*: 'dagdrivarliv'.
- 612 *die falsche Prima Donna*: (ty., it.) 'den falska Primadonnan'.
- 613 *Kräbwinkel*: (ty.) 'Kråkvinkel'.
distichen: I versmåttet elegiskt distikon, här använt av Schiller, växlar hexameter med pentameter.
Mich [...] der Spiess.: (ty.) 'Kring mig bor fajakernas folk med glänsande öga, alltid är det söndag, och spettet vrider sig alltid på härden.' Schillers distikon ingår i »Die Flüsse« (1796; 'Floderna').
plägar sig: 'förplägar sig'.
- 614 *zum Wilden Manne*: (ty.) 'Vildmannen'.
går fort: 'fortgår'.
- 615 *argt*: 'intensivt', 'fanatiskt'.
bestückt mig: 'förlett mig'.
- 616 *Episoder*: 'Inskott'.
Kaiserliche Burg-Theater: (ty.) 'Kejsrerliga slottsteatern'.
koturnens: Koturnen var en stövel, som bars av tragediskådespelarna i antik grekisk teater, ofta symbol för tragedin i allmänhet.

- är *fertil på*: 'producerar många'.
- 617 *rasibus*: (skämtsamt latinisering) 'fullständigt'.
Kaiserl. Hofschauspieler: (ty.) 'Kejsarl. hovskådespelare'.
Fatum: (lat.) 'Öde'.
representationen: 'föreställningen'.
- 619 *Jehu*: I 2:a Konungaboken berättas om den israelitiska kungen Jehus våldsamma framfart på sin stridsvagn.
Strada Toledo: (även *Via Toledo*) Neapels huvudgata.
eterisk: här ung. 'inspirerad'.
- 620 *efemeriskt*: 'efemärt', 'kortvarigt'.
- 621 *Fortiter [...] pati*: (lat.) 'Tappert handla och tappert fördraga'.
beryktade: 'ryktbara'.
Augarten: Ty. *Aue* betyder 'slätt', 'äng' (vid ett vattendrag).
- 623 *Gycklar*: 'Leker'.
- 624 *silverskir*: 'silverslöja'.
Angiolina: Jfr it. *angelo* 'ängel'.
silf-lika: 'sylflika', 'lika luftandar'.
Rübezabl: Bergtroll som enligt tyska folksagor uppehöll sig i Riesengebirge i Sudeterna.
- 625 *Knapar*: 'Väpnare'.
vädans gård: 'farans belöning', 'frukten av den utståndna faran'.
- 626 *länar*: 'ger som lån'.
Tar igen sitt skir: 'Tar tillbaka det skimmer som hör ungdomen till'.
- 629 *Erscheinung*: (ty.) 'framträdande'.
- 630 *växeln*: Växeln var förr ett vanligt kreditmedel. Utställaren av en växel ger växelbetalaren i uppdrag att utbetala ett visst belopp till en tredje person.
Secundan och Tertian: Den andra resp. den tredje av en i flera exemplar utförd växel.
- 631 *betänklig*: 'betänksam'.
kaution: 'borgen'.
negotiation: 'förmedling' (av lån eller pengar).
slemmaste: 'sämsta'.
- 632 *distinktion*: 'speciell uppmärksamhet'.
sanktionerade: 'bekräftade'.
- 633 *speciatim*: (lat.) 'särskilt'.
Tante: (ty.) 'faster' eller 'moster'.

- 634 *Mefistofelism*: 'Demoniskhet'. Mefistofeles är den på en gång humoristiske och skrämmande djävulsgestalten i Goethes »Faust«. *Phantasia*: Ludwig Tieck samlade sina kortare prosastycken i »Phantasia«. Tre volymer publicerades 1812–16; den fjärde del Atterbom talar om gavs alltså inte ut.
lyckliga: 'lyckade'.
- 635 *Reichardts fru och döttrar*: Steffens fru Johanna var dotter till tonsättaren Johann Friedrich Reichardt.
dämon: Grek. *daimon* betyder 'gudomligt väsen'. En daimon kan vara en människas skyddsande. Med kristendomen fick ordet sin nutida betydelse 'demon', 'ond ande'.
in sensu eminentissimo: (lat.) 'i egentligaste mening'.
Unsern Freund [...] genommen.: (ty.) 'Vår vän Fr. Baader träffar jag sedan någon tid mycket lite, och är mycket nöjd med det. Det sista, som jag tvingades att höra om honom, var, att Djävulen nu äntligen gör sig påmint, och uppsöker och förföljer honom (B.) i hans hus. Bland annat skall hans dotter (som jag kände som ett rent och älskligt barn) nu ha fallit i extaser, i vilka den onda anden tvingar ur henne gudlöst och otuktigt tal. Han talade om det som om ett *glädjande* fenomen (*så långt har manin gått*) och tycktes vara inte lite nöjd med, att Djävulen äntligen har tagit notis om hans angrepp.'
- 636 *av partiet*: 'i sällskapet'.
Sur la Notion du tems: (fra., eg. *temps*) 'Om tidsbegreppet'. Se Anmärkningar.
- 637 *hospes*: (lat.) 'gäst'.
kollegium: 'föreläsning'.
petitmaitre: (fra.) 'snobb'.
fantast: 'svärmare'.
gravitetisk: 'värdig'.
- 638 *Courant*: (fra.) 'Kurs'.
Haus- und Tischgenossenschaft: (ty.) 'att vara gäst i hans hus och vid hans bord'.
- 639 *Schäfer-Ideen*: (ty.) 'herdedrömmar'.
delicatesse: (fra.) 'taktfullhet'.
proposition: (fra.) 'anbud'.
förstlig: 'furstlig'.
excentrisering: 'utvidgande av sina gränser'.

- 641 *nolentem volentem*: (lat.) 'antingen jag vill eller ej'.
der Gesellschaften: (ty.) 'Sällskapsbrodern'.
- 642 *båva*: 'gåva'.
- 643 *Mamres lund*: Enligt 1:a Mosebok bodde Abraham vid Mamre, en lund vid staden Hebron.
Nebo: Moses skall ha dött vid berget Nebo i Palestina.
Salems: Salem är ett högtidligt namn på Jerusalem.
- 644 *livets dunkla känning*: 'den gåtfulla upplevelsen av livet'.
fromma: 'lycka', jfr *vara till fromma för* 'vara till fördel för'.
frälst: 'räddat'.
Gack: 'Gå' (gammal imperativform).
- 646 *Genljuds-lik*: 'Som ett eko'.
- 647 *dymedelst*: 'på detta sätt'.
- 648 *tante molis*: (lat.) 'av så stor tyngd'.
nullitet: 'obetydlighet'.
Socinianen: Socinianerna har fått sitt namn efter den italienske teologen Faustus Socinus (1539–1604). De förnekade Kristi gudom och dogmerna om treenigheten.
- 649 *Scriptores R. Sv.: Scriptores Rerum Suecicarum*, se komm. till s. 42.
subskriberat: 'gjort en förhandsbeställning'.
- 650 *residuum*: (lat.) 'återstod'.
- 651 *synnerligt hägn*: 'särskilt beskydd'.
- 652 *vår Uppsalieniska Mezzofanti*: Bibliotekarien Johan Henrik Schröder. Se Anmärkningar.
- 653 *bekväma mig*: 'förmå mig'.
- 655 *die verkebrte Welt*: (ty.) 'den uppochnervända världen'.
- 656 *finstre Sinnesart*: (ty.) 'dystra sinnelag'.
Die Schmerzen [...] Vermögen.: (ty.) 'Livets smärtor kan jag någorlunda stå ut med, men att stå ut med livets glädjeömmen går över min förmåga.'
steinerner Bruder: (ty.) 'Stenbroder'.
- Die Erdkunde [...] Reimer*: (ty.) 'Geografin i förhållandet till naturen och människans historia, eller allmän, jämförande geografi, såsom ett säkert underlag för studiet av och undervisningen i fysikaliska och historiska vetenskaper, av Carl Ritter. Berlin 1817, Reimers förlag'.
- 657 *decenta*: 'anständig'.
Ich bin nicht musikalisch: (ty.) 'Jag är inte musikalisk'.

- 658 *Non sono Musico.*: (it.) 'Jag är inte Musiker.'
indecent: 'oanständig'.
Priapus-religionen: Fruktbarhetsguden Priapus (grek. *Priapos*) avbildades med stor erigerad penis.
- 659 *Lings Birgitta och Riksdag*: P.H. Lings drama »Riksdagen 1527. Historiskt Skådespel« utkom 1817, »Den heliga Birgitta« 1818.
Iduna: Den periodiska skrften Iduna utgavs av Götiska förbundet 1811–24.
Sv. Vitterh.-Historia: Lorenzo Hammarskölds polemiska litteraturhistoria »Svenska Vitterheten. Historiskt-kritiska anteckningar«, 1–2, utkom 1818–19.
regime: (fra.) 'diet'.
horreur: (fra.) 'fasa'.
- 661 *ävlades [...] med mig*: 'tjatade på mig'.
- 662 *Catoniskt*: Cato d.y. uppfattades som urtypen för den stoiske, rakryggade och grundhederlige romaren.
ex hypothesi: (lat.) 'redan från början'.
Corinther: Syftar på Paulus två brev till församlingen i Korinth.
- 664 *Già d'anni [...] mancar!*: (it.) 'Ända sedan *tjugofem* år är jag så ensam; jag svär på och försäkrar, att jag känner att jag till slut går under!'.
- 665 *Geduld! [...] nicht!*: (ty.) 'Tålmod! Tålmod! om än hjärtat brister, trät inte med Gud i himlen!' (ur G.A. Bürgers spökbald »Lenore«, 1774).
- 666 *ordprång*: 'ordprål'.
örilig: 'strid'.
Reder åt Herranom väg!: 'Bereden väg för Herran!'.
ljusalfer: Vålvilliga väsen i fornnordisk mytologi.
Skandien: (av lat. *Scandia*) Poetiskt namn på Skandinavien.
tubbe: Konjunktiv av *tubba* 'övertala'.
- 667 *väld*: 'partiskhet'.
förtymda: 'misstyda'.
rökverk: 'rökelse'.
- 668 *beting*: 'förutsättning'.
mystär: 'gåta'.
- 669 *glas*: 'speglar'.
vestal: Vestalerna vaktade elden i det tempel på Forum Romanum, som var helgat åt Vesta, den husliga härdens gudinna.

- Echos beröm*: Den grekiska mytens Narkissos, som förälskade sig i sin spegelbild i en källa, älskades av nymfen Echo. När han avvisade henne, tynade hon bort och förvandlades till en röst.
- 671 *buldinnas*: 'väninnas'.
besvär vår misskund: 'ber om vår barmhärtighet'.
- 672 *dårlig*: 'dåraktig'.
bävdaminnen: 'minnesmärken'.
- 673 *dir*: 'diar'.
sist: 'till slut'.
- 674 *rankans*: 'vinrankans'.
 675 *satser, villor*: 'påståenden, villfarelser'.
 676 *genfödd*: 'återfödd'.
Mikael: Ärkeängeln.
- 677 *dryadens*: 'trädnymfens'.
självnedlåtelse: 'nådefullhet', 'nåd'. Gud har i sin nåd sänkt sig ner och gett människorna sin kärlek.
- 680 *[rücks dig av en] bild*: 'gestalt'.
- 682 *Liebe Frauen [...] Briefe.*: (ty.) 'Kära *kvinnor* blir gamla, men inte kära *brev*.'
Mars. Ficini: 'Marsilio Ficinos'.
med möjligaste första: 'så snart som möjligt'.
- 683 *Ihre Königl. Hobeit*: (ty.) 'Hennes Kungliga Höghet'.
Contessinan: 'Grevinnan'.
peripatetiskt: 'kringvandrande'. Aristoteles undervisade på en promenadplats (grek. *peripatos*) i gymnasiet Lykeion.
- 684 *aus zarter Schonung*: (ty.) 'av finkänslig skonsamhet'.
H.K.H. Kronprinsen: Atterbom fick i oktober 1819 uppdraget att bli kronprinsens lärare i tyska.
presidera: 'vara preses', dvs. ordförande vid en disputation. Disserertationen, avhandlingen, författades i allmänhet av professorn och försvarades av respondenten mot utsedda opponenter.
- 685 *De Origine [...] Venetiarum*: (lat.) 'Om Venedigs ursprung och tillväxt'.
alacritas animi: (lat.) 'själslig iver'.
din Hederskrans: Hammarsköld, som ogillade Atterboms »Fridsrop«, attackerade än en gång våldsamt P.A. Wallmark med sin 1819 publicerade skrift »Allmänna journalistens hederskrans, flätad af några små oskyldiga anmärkningar och digter«.

- utgivarne av Phosphoros och Iduna*: Den litterära tidskriften Phosphoros utgavs av Atterbom och V.F. Palmblad 1810–14. Iduna utgavs av Götiska förbundet 1811–24.
- 686 *Till Grevinnan***: Gustafva Magdalena Wrangel.
- 687 *Fredrik*: Fredrik den store.
bortskänkande av en rik och trogen provins: I Kielfreden 1814 avträdde Sverige resterna av Svenska Pommern till Danmark i utbyte mot Norge.
- 688 *Herthas beliga sjö och lund*: Den romerske historieskrivaren Tacitus skriver, att germanerna dyrkar fruktbarhetsgudinnan Nerthus eller Hertha i en helig lund på en ö i Oceanien. Ön har senare kommit att identifieras med Rügen.
- 690 *Biogr. Lex.*: »Biographiskt Lexicon öfver namnkunnige svenska män«, 1–23, Uppsala 1835–57.
- 691 *Musenalmanach*: (ty.) ung. 'Poetisk kalender'. Schillers *Musenalmanach* utgavs 1796–1800.
Horen: Den estetiska och litterära tidskriften *Die Horen* (1795–97) grundades och utgavs av Schiller. *Horerna* var årstidernas gudinnor i antik mytologi.
Die Schwestern von Lesbos: (ty.) 'Systrarna från Lesbos'.
- 692 *Die Sagen am Wolfsbrunnen*: (ty.) 'Sagorna vid Wolfsbrunnen'.
Taschenbuch der Sagen und Legenden: (ty.) 'Liten bok om sagor och legender'.
- 693 (s. å.): '(samma år)'.
Unvergessenens: (ty.) 'Oförgätligt'.
v. d.: Förkortning av *von der*.
- 694 *Unsere Zeit*: »Unsere Zeit. Jahrbuch zum Conversations-Lexicon« ('Vår tid. Årsbok till Konversationslexikon') utkom i Leipzig 1857–64.
um [...] theilzunehmen: (ty.) 'för att delta i en därifrån planerad expedition till Spanien'.
belst: 'särskilt som'.
- 695 *An Arwid [...] und Bruder*: (ty.) 'Till Arwid och Atterbom. Lev väl Ni kära vänner! Stridsropet ljuder, fäderneslandet kallar! Lev väl! Gud välsigne företaget! Alltid Er trogne vän och broder.'
- Ligny*: 16 juni 1815 segrade Napoleon över preussarna under Blücher vid Ligny i Belgien.

- Gué à Trène*: Drabbningen mellan Napoleon och de allierade vid Gué-à-Treine stod 28 febr. 1814.
burskap: 'borgarrättighet', här 'allmänt erkännande'.
- 697 *Berichtigung [...] das Jahr 1808*: (ty.) 'Rättelse av ett ställe i den venturiniska krönikan för år 1808'. G. G. Bredows »Chronik d. 19. Jahrh.« ('Det 19:e seklets krönika') bearbetades av C. Venturini.
Der Tugendbund: (ty.) 'Dygdförbundet'.
Sittlich-Wissenschaftlicher Verein: (ty.) 'Sedligt-vetenskaplig förening'.
- Tilsiter-freden*: I freden i Tilsit 1807 förlorade Preussen sina områden i Polen och väster om Elbe.
- 699 *Johan Scotus [...] Beruf*: (ty.) 'Johan Scotus Erigena, eller om ursprunget till en kristlig filosofi och dess heliga kallelse'.
700 *med forna dagars gärd*: ung. 'som ett minne om forna dagar'.
Casertas: Slottet Caserta i Kampanien uppfördes 1752-59.
- 701 *Danas park*: *Dana* är ett poetiskt namn på Danmark. Enligt Saxo Grammaticus hette danernas första kung Dan.
- 702 *Vallands*: *Valland* var nordbornas namn på Gallien och Italien.
Valdemarers: Under kungarna Valdemar den store (regeringstid 1157-82) och Valdemar Sejr (regeringstid 1202-41) upplevde Danmark en storhetsperiod.
- 703 *Diktens luftskepp*: Skidbladner var guden Frejs skepp, som kunde gå över hav och land. I romantisk diktning en symbol för poesien.
Lejres blomsterslätt: Lejre nära Roskilde var enligt sagan säte för Skjoldungaätten (»Lejrekungarna«).
- 704 *chargé d'affaires*: (fra.) 'diplomatiskt sändebud'.
- 705 *Ειρηναιος θηρσιος*: Av grek. *eirēnaios* 'fredlig' och *thēr* 'vilt djur' – såsom Atterbom påpekar bokstavlig övers. av ty. Friedrich Thiersch.
- Maina*: Fästning på en halvö på sydligaste Peloponnesos, uppförd av fransmännen på 1200-talet.
- 706 *Die prophetische Kraft [...] Denkern*: (ty.) 'Den mänskliga själens profetiska kraft hos diktare och tänkare'.
- 707 *natur-raptus*: 'nyck av naturen'.
Witz: (ty.) 'förstånd'.
- 708 *promemoria*: 'minnesanteckning'.

- 709 *Blützeit*: (ty.) 'blomstringstid'.
Linda da Romeiro: Grevinnan Romeiro är en gestalt i Jean Pauls roman »Titan«.
period des Ueberreif-Seyns: (ty.) 'period av övermognad'.
die Zeit des Verblühens: (ty.) 'vissnandets tid'.
- 710 *Zeus' gemål*: Juno, grek. Hera.
inkarnation: 'förkroppsligande'.
Geist und Gluth: (ty.) 'snille och eld'.
 »*Warum bin ich [...] Thron.*: (ty.) '»Varför är jag förgänglig, o Zeus?« Så frågade Skönheten. »Endast det förgängliga«, sade guden, »gör dig schön!« Och Kärleken, Blommorna, Daggen och Ungdomen hörde det: gråtande gick de alla bort från Jupiters tron.' (ur Goethes diktcykel »Vier Jahreszeiten«: »Sommer« (1796; 'Fyra årstider': 'Sommar')).
Denkwürdigkeiten und Vermischte Schriften: (ty.) 'Memoarer och blandade skrifter'.
- 711 *Henriette [...] Erinnerungen*: (ty.) 'Henriette Herz. Hennes liv och minnen'.
- 712 *Ministre [...] publique*: (fra.) 'Minister för religiösa frågor och folkundervisning'.
epistolära förbindelser: 'brevledes förbindelser'.
Fermenta Cognitionis: (lat.) 'Kunskapens jäst', 'Väckelser till kunskap'.
Oberst-Berg-Rath: (ty.) 'över-bergsråd'.
- 713 *Popanz des Volks*: (ty.) 'skräckbild av folket'.
- 715 *Dem Narrenkönig [...] werth?*: Ur Schillers »Die Jungfrau von Orleans« (1801; »Jungfrun av Orleans«). I övers. av B.J. Törneblad (1813):
 'Blott narrars konung tillhör världen [...]
 Var då vår allvarsamma tunga levnad
 Ej värd en utgång, mera allvarsam?'
- 716 *ankomling*: 'nykomling'.
 717 *gesantskapet*: 'diplomattjänsten'.
påvens Breve: En breve är en kort officiell skrivelse från påvliga kansliet.
- 718 *Allg. [...] Gebetbuch*: (ty.) 'Allmän evangelisk sång- och bönbok'.

im Rauben Hause: Rauhes Haus är ett bokförlag i Hamburg.
utomordentlig: 'speciell'.

Vollständiges [...] Gemeinde: (ty.) 'Fullständigt bibelverk för församlingen'.

Ignatius [...] Zeit: (ty.) 'Ignatius av Antiokia och hans tid'.

719 *Die drei [...] Antiochien*: (ty.) 'De tre äkta och de fyra oäkta breven av Ignatius av Antiokia'.

Egypt's [...] books: (eng.) 'Egyptens plats i världshistorien; en historisk undersökning i 5 böcker'.

Gott [...] Weltordnung: (ty.) 'Gud i historien eller trons utveckling mot en sedlig världsordning'.

Die Zeichen [...] Gemeinde: (ty.) 'Tidens tecken; brev om den kristliga församlingens samvetsfrihet och rätt'.

Statii [...] queruntur & c.: (lat.) Ur diktaren Publius Papinius Statius »Silvae« 1, 3, 13–26. Övers. av J.E. Hylén:

'O, vilken dag! Hur jag länge den minns! Vilken glädje jag
 minnet
 bringar med den! Med hur härliga verk jag har ögonen
 tröttat!

O, vilka bördiga bygder! Vad skönhet i lyckliga nejder
 långt före mästarnas konst! Ej på övriga orter naturen
 huldare ler mot sig själv. Över brådslande vatten sig böja
 lundarnas resliga träd, de sin bild i bedrägliga spegeln
 fånga i hast, medan vågen flyr bort under skuggiga lövvalv.
 Anio själv (hur förunderligt dock!) både ovan och nedan
 tuktats med sten; spak rinner den fram utan skummande
 bruset,
 liksom den hyste försyn för att störa hos blide Vopiscus
 diktande dagar och klingande sång, som i drömmen sig visar.
 Huset är ståtligt att se, ej av leende floden det skiljes,
 byggt som det blivit, på vardera strand, det försvarar dem
 båda,

klagar ej alls, att den glidande ström något hinder förvållar.'

720 *Eviva Maria [...] si può!*:

'Var hälsad Maria, Maria var hälsad!

Var hälsad Maria, och han som skapade henne!

Maria var hälsad, var hälsad Maria,
Och utan Maria kan man inte leva!'.
Maria [...] gli fedeli!:

'Maria, med den vackra ögonfransen,
Bed till honom, ditt barn, för oss!
Maria, kärlekens moder,
Bed till honom för oss i Ditt hjärta!
Maria, med det ljusa ansiktet,
Bed till honom för oss i paradiset!
Maria, vårt hopp,
Bed till honom, ditt barn, för oss!
Maria, Himladrottning,
Bed till honom för alla som tror!'.
721

assonanser och allitterationer: Assonans är »ett rim som består i överensstämmelse mellan mittljuden eller slutljuden i två betonade ord eller stavelser«. Allitteration »består i överensstämmelse mellan begynnelsejuden i närstående i allmänhet betonade ord i versen« (Svenskt Litteraturllexikon, 1970).

Mi vuò [...] dormire: (it.) 'Jag vill förvandla mig till en syrsa, för att sjunga; jag vill få dig att ljuvt förnimma natten, när du sover'.

Terze Rime: (it.) 'Terziner', en treradig, vanligen femtaktigt jambisk, rimmad strof.

Mimer: Månadsskrift som utkom i Uppsala 1839–40.

splendidior vitro: (lat.) 'klarare än glas' (ur Horatius »Carmina« 3, 13, 1).

722 *Fonte Bella:* (it.) 'Vackra källan'.

Rom, Römer und Römerinnen: (ty.) 'Rom, romare och romarinnor'.

723 *Dem Maler Hermann [...] 1818.:* (ty.) 'Till målaren Hermann i Rom, den 18 okt. 1818.' Se komm. till s. 10.

Du bleibst [...] Streben.:

'Du stannar kvar, dig kvarhåller allvarliga plikter; mig drar de bort till fjärran kampmål; du fortsätter att utöva de heliga lekarna med färger, i *min* barm susar en dunkel framtids diktning.

Dock, hur nornorna än härskar och styr, dig skyddar troget förfädernas gamla känsla (sinnelag); aldrig förtrollad av Söders vimmel, vet du att Polstjärnan, den nordiska, lyser.

Du lycklige! Ur två ögons solar lyser mot dig det sannaste diktarordet: »*Där kärleken* lever och vederkvicker oss, är livet oss kärt«.

Så låt alltid tillförsikten muntert vakna till liv (behåll alltid den muntra tillförsikten), och drick ur dess aldrig sinade brunn de gamla målarnas evigt unga strävan.’

Personregister

Med utelämnande av några i förbigående nämnda namn förtecknar registret de personer, som omtalas i Atterboms »Minnen« och i utgivaren E. V. Lindblads Anmärkningar.

Abélard (*Abaelard*), Pierre (1079–1142), fransk filosof, teolog och poet.

Han fick en son med sin elev Héloïse och blev som straff kastrad av Héloïses släktingar. – 588

Abraham a Santa Clara (eg. *Johann Ulrich Megerle*) (1644–1709), tysk augustiner munk, författare av moraliska satirer i drastisk stil. – 310, 357

Acerbi, Giuseppe (1773–1846), italiensk reseskildrare. Han har skildrat en resa genom Lappmarkerna i »Travels through Sweden, Finland and Lapland to the North Cape in the years 1798 and 1799« (1802). Se Anmärkningar. – 105, 523, 722

Adler, Jacob Georg Christian (1756–1834), tysk teolog. Hans »Reisebemerkungen auf einer Reise nach Rom« (1783) finns upptagen i den 1855 utgivna förteckningen över Atterboms efterlämnade boksamling (»Förteckning öfver den del [...]«). – 519

Adolf av Nassau (ca 1255–98), det tysk-romerska rikets kung från 1292. – 245

Afzelius, Arvid August (1785–1871), författare, hovpredikant 1820.

Tillsammans med Erik Gustaf Geijer utgav A. »Svenska folkvisor från forntiden« (1814–16). – 14, 118, 684, 690, 694 f

Agrippa (*Marcus Vipsanius A.*) (63–12 f.Kr.), romersk fältherre och politiker. Han tog initiativet till byggandet av det första Pantheon i Rom. – 446, 449

Ahlwardt, Christian Wilhelm (1760–1830), tysk professor. Hans översättning av Ossians sånger från gaeliska, »Die Gedichte Ossian's«, utkom 1811. Se Anmärkningar. – 39, 690

Aischylos (ca 525–456 f.Kr.), grekisk tragediförfattare. – 308

Albano, Giovanni Girolamo (1508–91), italiensk kardinal. – 523

d'Albedyhll, Eleonora Charlotta, f. Wrangel (1770–1835), maka till Gustaf d'A. Några av hennes dikter infördes i den av Atterbom redigerade Poetisk kalender för år 1815. – 19

d'Albedyhll, Gustaf (1758–1819), baron, kammarherre och minister.

- Atterboms reskamrat från Gyllebo till Stralsund. – 22, 30–32, 35, 82, 687, 689 f
- Alboin (*Albuin*) (d. 572), langobardisk kung, som troligen hade sitt huvudsäte i Verona. Han mördades enligt sägnen på anstiftan av sin hustru Rosemunda. – 375
- Alboni, se *Albano*.
- d'Alembert, Jean le Rond (1717–83), fransk matematiker och filosof. Han utgav tillsammans med Denis Diderot det berömda uppslagsverket »Encyclopédie«, vars första band publicerades 1751. – 609
- Alexander I (1777–1825), rysk tsar från 1801. – 562, 582
- Alexander den store (356–323 f.Kr.), kung i Makedonien från 336, det persiska rikets besegrare och ledare för ett fälttåg bort till Indiens gränser. Han avled i Babylon. – 208, 273, 291, 349, 529
- Alexander Severus (*Marcus Aurelius A. S.*) (208–235), romersk kejsare från 222. Han mördades av sina soldater. – 445, 719
- Alfieri, Vittorio (1749–1803), italiensk författare. Han skrev tragedier i franskklassicismens anda och en självbiografi, »Vita« (1804; 'Liv'). – 54, 327, 522
- Aldorfer, Albrecht (ca 1480–1538), tysk målare, känd för sina fantasifulla och suggestiva landskapsmålningar. – 256
- Amalasventa = Amalasuētha (498–535), dotter till den ostrogotiske kungen Theoderik den store, regent från 526. Hon blev mördad på anstiftan av sin kusin Theodahad. – 375, 400, 419
- Amalia, se *Helvig*.
- Amberger, Christoph (ca 1505–ca 1562), tysk målare, influerad av Holbein och Tizian. – 203, 275, 383
- Anakreon (senare hälften av 500-talet f.Kr.), grekisk skald. Av hans dryckes- och kärlekssånger återstår endast fragment. En samling senantika imitationer, *anacreontica*, påverkade ännu på 1700-talet europeiska poeter. – 152, 484
- Anckarström, Jacob Johan (1762–92), Gustav III:s mördare. – 356
- Andrea del Sarto (1486–1531), italiensk målare från Florens, influerad av Leonardo da Vinci. – 277
- Anna Greta = Atterboms syster, se *Forling*.
- Anselm av Canterbury (1033–1109), filosof och teolog av italiensk börd, helgonförklarad 1494. Han utvecklade det s.k. ontologiska gudsbeviset: Gud är det högsta som kan tänkas och måste därför också existera. – 21

- Antoninus Pius (86–161), romersk kejsare från 138. Vid sin död efterträddes han av sina adoptiv söner Marcus Aurelius och Lucius Verus. – 283, 453
- Arfwidsson, Nils (1802–80), journalist, konst- och litteraturkritiker. Han berättade om sina intryck av Italien i »Resa på continenten åren 1836–1837« (1838) och »Nord och Söder« (1842–43). – 690
- Ariosto, Ludovico (1474–1533), italiensk diktare, författare till epöset »Orlando furioso« (»Den rasande Roland«). – 429, 515
- Aristofanes (ca 445–ca 385 f.Kr.), Greklands mest kända komediförfattare, företrädare för den gammalattiska komedin. – 171, 352
- Arkimedes (ca 287–212 f.Kr.), grekisk matematiker och fysiker, verksam i Syrakusa, där han mördades vid romarnas erövring. – 276, 531
- Arminius (ca 17 f.Kr.–ca 19 e.Kr.), germansk ledare, som besegrade de av Varus anförda romarna i Teutoburgerskogen år 9 e.Kr. – 162, 195, 469
- Arndt, Ernst Moritz (1769–1860), tysk historiker och politiker. Han besökte Sverige flera gånger och återgav sina reseintryck i »Reise durch Schweden im Jahre 1804« (1806; »Resa genom Sverige år 1804«). – 61, 105, 112, 146
- Arnim, Ludwig Joachim (Achim) von (1781–1831), tysk diktare. Han utgav tillsammans med Clemens Brentano folkvisesamlingen »Des Knaben Wunderhorn« (1805–08; 'Gossens förtrollade horn'). – 641
- Arnulf von Kärnten (ca 850–899), tysk-romersk kejsare från 896. – 221
- Artur (eng. *Arthur*), sagokung, känd från Geoffrey av Monmouths krönika från 1100-talet. – 340
- Askelöf, Johan Christoffer (1787–1848), publicist. Han slöt sig till den romantiska riktningen och utgav 1809–12 den litterära tidskriften *Polyfem*. – 119, 659
- August II (*August den starke*) (1670–1733), kurfurste av Sachsen, kung av Polen 1697–1704, 1709–33. – 119
- August III (1696–1763), kurfurste av Sachsen, från 1734 kung av Polen. – 119, 393
- Augustinus (354–430), kyrkofader, teolog, filosof. – 406 f
- Augustus (eg. *Gajus Octavius*) (63 f.Kr.–14 e.Kr.), romersk kejsare. Han antog titeln *Imperator* 38 f.Kr. A. reorganiserade riket och understödde romersk kultur, särskilt litteraturen. – 283, 317, 323, 427f, 446, 459, 532

- Aurelianus (*Lucius Domitius A.*) (214–275), romersk kejsare från 270.
Han lät uppföra en ännu till stora delar bevarad mur kring Rom. – 423, 444, 448
- Avicenna (*Ibn Sina*) (ca 980–1037), arabisk läkare, filosof och vetenskapsman. – 401
- Baader, Franz Xaver (äv. *Benedikt*) (1765–1841), tysk filosof, professor i dogmatik vid Münchens universitet 1826. Hans teosofiska mysticism var influerad av Jakob Böhme och fick betydelse för den romantiska rörelsen. Se Anmärkningar. – 96, 163–169, 171–174, 197, 334 f, 414, 435 f, 438, 548, 553, 572, 635 f, 707 f, 712
- Bach, tysk musikersläkt. – 620
- Baggesen, Jens (1764–1826), dansk författare, representant för övergången mellan 1700-tal och romantik i dansk litteratur. På 1810-talet var han invecklad i en skarp litterär strid med Oehlenschläger. – 62 f, 84, 95, 152, 699
- Banér, Johan (Jan) (1596–1641), en av Sveriges främsta fältherrar under trettioåriga kriget. – 136
- Barclayus = Barclay, John (1582–1621), skotsk satiriker och latinpoet, känd för den långa dikten »Argenis« (1621). – 531
- Bardeleben, Henriette von (d. 1852), en dam i Berlin som hörde till Amalia von Helvigs umgängeskrets. – 136, 636
- Barocci (*Baroccio*), Federico (ca 1535–1612), italiensk målare. Han räknas som en föregångare till barocken. – 313
- Baron v. B**, se *Bertouch*.
- Barth, Johan Carl (1787–1853), tysk målare, kopparstickare och författare. Han bodde 1817–19 i Rom och var Atterboms ressällskap i de romerska bergstrakterna. – 10
- Bartoldi = Bartholdy, Jakob Ludwig Salomo (1779–1825), tysk diplomat, preussisk konsul i Rom. – 297
- Bassano, Leandro (1557–1622), italiensk konstnär, särskilt genremålare. – 279
- Bassi Veratti, Laura Maria Caterina (1711–78), italiensk universitetslärare, professor i experimentell fysik i Bologna 1776. Atterbom uppger, kanske genom en förväxling med Clotilda Tambroni, hennes dödsår som 1817. – 399
- Batoni, Pompeo Girolami (1708–87), italiensk målare, död i Rom. – 141
- Bayard, Pierre du Terrail (1476–1524), fransk krigare. Han har upp-

- fattats som en ridderlighetens idealgestalt, »riddaren utan fruktan och tadel«. – 55
- Bayern, kronprinsen av, se *Ludvig I.*
- Beauharnais, Eugène de (1781–1824), fransk militär, av sin styvfar Napoleon insatt som vicekung av Italien 1805–14. Han tillbringade sina sista år i München. – 181
- Beccafumi, Domenico (kallad *Mecarino*) (ca 1486–1551), italiensk manieristisk målare och skulptör. Han har tecknat flera scener till mosaikgolvet i Sienas domkyrka. – 416
- Beckmann, Johann (1739–1811), tysk teknolog, författare till »Beiträge zur Geschichte der Erfindungen« (1783–1805; 'Bidrag till uppfinningarnas historia'). – 524
- Beethoven, Ludwig van (1770–1827), tysk tonsättare. – 71, 562, 581, 620
- Beigel, Georg Wilhelm Siegmund (1753–1837), tysk ämbetsman, legationssekreterare, överbibliotekarie vid Kungliga biblioteket i Dresden. – 104
- Belisarius (ca 505–565), östromersk fältherre, som 536 intog det av ostrogoterna behärskade Rom. – 423f
- Bellini, målarsläkt i Venedig. Atterbom avser kanske Giovanni Bellini (ca 1430–1516). – 382, 384
- Bellman, Carl Michael (1740–95), skald. – 75, 105, 113, 353, 634
- Benda, Jiří (Georg) Antonín (1722–95), böhmisk tonsättare. – Se komm. till s. 60
- Bendavid: Den »privatiserande Smakläraren« i Berlin är troligen filosofen Lazarus Bendavid (1762–1832). – 76
- Berger, Johann Erich (1772–1833), tysk filosof och astronom. Han var tidvis verksam i Köpenhamn men återvände till Kiel, där han 1814 blev professor i astronomi, senare också i filosofi. – 174
- Berggren, Jakob (1790–1868), präst och reseskildrare. Han blev 1818 legationspredikant i Konstantinopel och utgav bl. a. »Resor i Europa och Österländerna« (1826–28). – 567, 586, 605, 614, 659
- Bergman, Berndt, adlad von Schinkel (1795–1882), militär. Hans »Minnen ur Sveriges nyare historia« redigerades av C. V. Bergman m. fl. och utgavs 1852–92. – 694
- Bergström, Pehr (1740–1824), advokatfiskal vid tullverket, uppskattad av Kellgren och medlem av de litterära sällskapen *Utile dulci* och *Par Bricole*. – 184

- Bernadotte, Jean Baptiste, se *Karl XIV Johan*.
- Bernardino di Giacomo = Bernardino, Gian Giacomo de, italiensk in-tarsialäggare och musiker, verksam i Rom 1523–27. – 416
- Bernhard av Clairvaux (ca 1090–1153), fransk cisterciensermunk, klostergrundare, helgon. – 637
- Bernhard av Sachsen-Weimar (1604–39), tysk hertig, protestantisk fältherre under trettioåriga kriget, bl. a. i svensk tjänst. – 144
- Bernini, Giovanni Lorenzo (1598–1680), italiensk arkitekt och skulptör, vid sidan av Borromini den romerska barockens ledande konstnär. – 284, 287, 290, 530
- Bertinotti, Teresa (1776–1854), italiensk sopran av internationellt rykte, sångerska på teatern i Florens vid tiden för Atterboms besök. – 412
- Bertouch, Poul Godske von, från 1819 Bertouch-Lehn (1796–1831), dansk baron. Familjen ägde gods på Lolland, bl. a. Lungholm. – 95, 133, 152, 284, 332, 352, 357, 395, 408, 535, 549, 565
- Berzelius, Jöns Jacob (1779–1848), kemist. – 150, 401
- Bethmann, Friedrike Auguste Konradine, f. Flettner, g. Unzelmann, 2:a ggn Bethmann (1766–1815), tysk skådespelerska. – 65
- Bildt, Knut Reinhold (1751–ca 1818), legationssekreterare, envoyé i Wien och Regensburg. – 651
- Björnståhl, Jacob Jonas (1731–79), orientalist och reseskildrare. Hans lärda iakttagelser från resor i Europa och Turkiet samlades och gavs ut postumt av C. C. Gjörwell i »Resa till Frankrike [...]« (1780–85). Urvalet »Resebrev« utgavs 1960 av C. Callmer. – 555
- Blom, Isac Reinhold (1762–1826), ämbetsman och skald i Leopolds stil, ledamot av Svenska Akademien 1797. – 184
- Blücher, Gebhard Leberecht von (1742–1819), preussisk fältherre, särskilt känd för sina insatser mot Napoleon vid Leipzig 1813 och Waterloo 1815. – 591, 692 f
- Boccaccio, Giovanni (1313–75), italiensk diktare, författare till novellcykeln »Decamerone« (1348–53). – 287
- Boileau (eg. *Boileau-Despréaux*), Nicolas (1636–1711), fransk diktare och kritiker; franskklassicismens främste teoretiker. – 107
- Bonaparte, Louis (1778–1846), bror till Napoleon I och far till kejsar Napoleon III, kung av Holland 1806–10. Han tvingades att abdikera 1810 och slog sig ner i Österrike. – 94
- Bonaparte, Lucien (1775–1840), bror till Napoleon I, furste av Ca-

- nino. Den senare delen av sitt liv tillbringade han främst i Italien. – 397, 427
- Bonifacius = Bonifatius (eg. *Winfrið*) (ca 675–ca 754), engelsk missionär, kallad »Tysklands apostel«, helgon. – 231 f
- Bonifacius IX = Bonifatius IX (eg. *Pietro Tomacelli*) (1350–1404), påve från 1389. År 1391 kanoniserade han den heliga Birgitta. – 532
- Bora, Katharina von (1499–1552), Martin Luthers maka. – 39
- Bordon, se *Bourdon*.
- Borghese, Camillo (1775–1832), romersk furste, gift med Napoleons syster Pauline Bonaparte. – 526
- Borgström, Ludvig (1788–1862), apotekare och översättare, bl.a. av Amalia von Helvig. – 692
- Bourdon, Sébastien (1616–71), fransk målare och grafiker. Han porträtterade drottning Kristina under sin vistelse i Stockholm 1652–53. – 279
- Bouterweck, Friedrich Ludewig (1766–1828), tysk filosof och litteraturhistoriker. – 299
- Bramante, Donato (ca 1444–1514), italiensk arkitekt och målare, en av renässansens förgrundsgestalter. – 530
- von Breda, Carl Fredric (1759–1818), målare. Hans till en början förromantiska måleri utvecklade sig efter sekelskiftet i en mer borgerligt realistiskt riktning. – 111, 278, 442, 540
- Brentano, Clemens (1778–1842), tysk diktare. Jfr *Arnim*. – 79, 139, 637
- von Brinkman, Carl Gustaf (1764–1847), diplomat och författare. Han utgav verk på både svenska och tyska och räknade bland sina vänner bl.a. Tegnér och Geijer. – 710
- Brutus (*Marcus Junius B.*) (85–42 f.Kr.), romersk statsman, en av Caesars mördare. Han besegrades vid Filippi 42 f.Kr. av Antonius och tog sitt liv. – 317, 430, 458
- Bruzelius, Emanuel (1786–1832), boktryckare i Uppsala. Han utgav 1811–21 »Bibliothek der Deutschen Classiker« ('Bibliotek över tyska klassiker'), som bidrog till kunskapen om tysk litteratur i Sverige. – 555, 654 f
- Brändström: troligen Jonas Jonae Brändström (1779–1819), adjunkt med professors fullmakt vid Uppsala universitet. – 443
- Bunsen, Karl von (1791–1860), preussisk statsman och arkeolog. Se Anmärkningar. – 439, 717–719

- Burgsdorff, Wilhelm Friedrich Theodor Joachim von (1772–1822), tysk konstvän, gift 1808 med Ernestine von B. Bland sina vänner räknade B. flera av tidens mest kända diktare, såsom Schiller, Goethe och Tieck. – 656
- Bürger, Elise, f. Hahn (1769–1833), tysk författarinna. Hon gifte sig 1790 med G.A. Bürger, men äktenskapet upplöstes 1792 med anledning av hennes otrohet. – 253
- Bürger, Gottfried August (1747–94), tysk diktare, känd för sina lyriskt-dramatiska dikter, varav den mest kända är spökbballaden »Lenore« (1774). – 16, 41
- Byron, George Gordon, från 1798 Lord Byron (1788–1824), engelsk diktare. Han inspirerades av en resa i Medelhavsländerna 1809–11 till en av tidens mest kända Italienskildringar på vers: »Childe Harold's Pilgrimage« (1812; »Child Harolds pilgrimsfärd«). – 298
- Büsching, Johannes Gustav Gottlieb (1783–1829), tysk arkeolog. Se Anmärkningar. – 105, 271, 579, 608, 725
- Byström, Johan Niclas (1783–1848), skulptör, efter 1810 huvudsakligen verksam i Rom. Hans Villa Malta vid Via di Porta Pinciana var från 1818 ett hem för flera svenska Romfarare. Den såldes 1828 till Ludvig av Bayern. – 287–289, 323, 382, 396, 434, 438, 551, 553 f, 638, 651, 681, 709
- Bäuerle, Adolf (1786–1859), österrikisk dramatiker och journalist, författare till mer än 70 pjäser i den folkliga Wienteaterns stil. – 612
- Böckh, August (1785–1867), tysk kulturhistoriker och antikkännare. Se Anmärkningar. – 72, 658 f, 726
- Böhme, Jacob (1575–1624), tysk religionsfilosof och mystiker, vars tankar fick stor betydelse för romantikerna. – 9, 117 f, 167 f, 172, 185, 712
- Böttiger, Karl August (1760–1835), tysk skriftställare. Han var från 1814 museidirektör i Dresden och har författat arbeten i filologi, teologi, arkeologi och vetenskapshistoria. – 524
- Caesar (*Gajus Julius C.*) (100–44 f.Kr.), romersk fältherre och statsman. – 208, 273, 317, 533
- Calderón de la Barca, Pedro (1600–81), spansk dramatiker. Hans mest kända drama är »La vida es sueño« (1635; »Livet en dröm«). – 132, 191, 304, 328, 332, 704
- Caligula (eg. *Gajus Julius Caesar Germanicus*) (12–41), romersk kejsare från 37, känd för sina utsvävningar och sin grymhet. – 317, 531

- Callimachus, se *Kallimachos*.
- Callot, Jacques (ca 1592–1635), fransk grafiker, känd för sina skrämmande bilder av krigets olyckor. – 67
- Camillus (*Marcus Furius C.*), romersk fältherre och politiker under början av 300-talet f.Kr., av historikern Livius kallad »Roms andre grundare«. – 459
- Camoens = Camões, Luís de (ca 1525–80), portugisisk diktare, författare till nationaleposet »Os Lusíadas« (1572; »Lusiaderna«). – 104
- Campe, Friedrich (1777–1846), tysk bokhandlare och förläggare. – 262 f, 383
- Camuccini, Vincenzo (1771–1844), italiensk målare och dekoratör. – 302
- Canitz, Friedrich Rudolf von (1654–99), tysk diplomat och poet. Hans ofta satiriska dikter om livets fåfänglighet fick en viss popularitet under första halvan av 1700-talet. – 61
- Canova, Antonio (1757–1822), italiensk skulptör och arkitekt, en av nyklassicismens främsta företrädare. – 290 f, 293, 369, 400, 434, 523, 527
- Caravaggio (ca 1573–1610), italiensk konstnär, vars dramatiskt realistiska måleri skilde sig från tidens barock och klassicism. – 301
- von Cardell, Carl (1764–1821), friherre, militär, nyskapare av det svenska artilleriet. – 692
- Carl, Peter (1541–1617), brobyggare i Nürnberg. – 207
- Carracci, Annibale (1560–1609), italiensk klassicistisk tecknare och målare. – 276, 301, 313
- Cassius (*Gajus Cassius Longinus*) (ca 86–42 f.Kr.), romersk fältherre och politiker, en av Caesars mördare. Han tog sitt liv efter förlusten av slaget vid Filippi år 42. – 458
- Castelli, Ignaz Franz (1781–1862), österrikisk ämbetsman och dramatiker, författare till inemot 200 pjäser på wiensk dialekt. Se Anmärkningar. – 569 f, 587, 592, 723
- Castiglione, Baldassarre (1478–1529), italiensk humanist och diplomat, författare till »Il libro del cortegiano« (1528; »Hovmannen«). – 304
- Catalani, Angelica (1780–1849), italiensk sångerska, virtuos koloratursopran. – 612
- Cato d.ä. (*Marcus Porcius C.*) (234–149 f.Kr.) och Cato d.y. (*Marcus Porcius C.*) (95–46 f.Kr.), romerska politiker. Cato d.ä. har betrak-

- tats som den ideale romaren: dygdig, ståndaktig och fientlig mot förvekligande grekiskt inflytande. Cato d.y., Caesars motståndare, blev en symbol för kampen mot enväldet. – 420, 662
- Catullus (*Gajus Valerius C.*) (ca 84–ca 54 f.Kr.), romersk lyriker, särskilt känd för sin till Lesbia riktade personliga kärlekslyrik. – 363, 377, 427, 467
- Cecilia (kanske 400-t.), sedan 1584 uppfattad som kyrkomusikens skyddshelgon. – 245, 404–408, 569 f
- Celtis, Conrad (1459–1508), tysk humanist, känd för sina latinska kärleksdikter och en skildring av staden Nürnberg. – 205
- Cervantes Saavedra, Miguel de (1547–1616), spansk diktare, författare till »Don Quijote« (1605, 1615). – 304, 716
- Cesarini, en av de förnämsta romerska adelssläkterna. – 521
- Champollion, Jean-François (1790–1832), fransk egyptolog, tolkare av hieroglyfskriften. – 718
- Charlotta, prinsessa av Preussen (1798–1860). Hon fick som gift med tsar Nikolaj I namnet Alexandra Feodora. – 60, 711
- Chemnitius = Chemnitz, Martin (1522–86), tysk lutheransk teolog. – 131
- Chézy, Wilhelmine (*Helmine*) Christiane von, f. von Klencke (1783–1856), tysk författarinna. Hon skrev poesi och librettot till Webers »Euryanthe«. Hennes memoarer, »Unvergessenes« ('Oföglömligt'), publicerades postumt 1858. Se Anmärkningar. – 60, 126, 130, 137, 139 f, 148, 150, 192, 651, 682, 693
- Chiari, Pietro (1711–85), italiensk dramatiker, verksam i Venedig och särskilt känd för sina parodier på Goldonis skådespel. – 120
- Chigi, sienesisck adelsfamilj, som från 1400-talet fick stort inflytande i Rom. – 473
- Cicero (*Marcus Tullius C.*) (106–43 f.Kr.), romersk politiker, författare, berömd vältalare och brevskrivare. – 315, 318, 424, 507
- Cid (sp. *El Cid*) (ca 1043–99), kastiliansk krigare och nationalhjälte. – 178
- Cimabue, Giovanni (ca 1240–efter 1302), italiensk målare av den florentinska skolan, bl.a. känd för fresker i Assisi. – 265, 402
- Cincinnatus (*Lucius Quinctius C.*) (400-t. f.Kr.), romersk patricier, som enligt sägen kallades till diktator medan han plöjde sin åker och sedan räddade Rom. – 296
- Clarke, Henri Jacques Guillaume (1765–1818), fransk marskalk under Napoleon. – 264

- Claude Lorrain (eg. *Claude Gellée*) (ca 1600–82), fransk landskapsmålare från Lothringen, huvudsakligen verksam i Italien. – 112
- Claudius (*Tiberius Claudius Nero Germanicus*) (10 f. Kr.–54 e. Kr.), romersk kejsare från år 41. Akvedukten Aqua Claudia byggdes under C:s regeringstid. – 283
- Clemens XIV (eg. *Giovanni Vincenzo Ganganelli*) (1705–74), påve från 1769. Han upplöste jesuitorden 1773. – 519
- Cluverius = Clüver, Philipp (lat. *Philippus Cluverius*) (1580–1622), tysk-nederländsk geograf, grundare av den historiska geografin. – 459
- Colin, Alexander (ca 1527–1612), tysk bildhuggare, verksam i Nürnberg. – 339–341
- Collin, Heinrich Josef von (1771–1811), österrikisk dramatiker. – 579
- Collin, Matthäus Kasimir von (1779–1824), bror till Heinrich von C., professor i filosofi i Wien, publicist, författare till historiska skådespel. Han utsågs 1815 till lärare för Napoleons son. – 579
- Commodus (*Lucius Aurelius C.*) (161–192), romersk kejsare från 180, beryktad för sitt storhetsvansinne och mördad efter en sammansvärjning. – 719
- Conrad från Zürich, enligt de uppgifter Atterbom fått glasmålningmästare i Nürnberg på 1500-talet. – 242
- Consalvi, Ercole (1757–1824), italiensk kardinal och politiker. Han företrädde påven vid Wienkongressen 1814–15 och ansågs vara en motståndare till de reaktionära krafterna i Kyrkostaten. – 521
- Constantinus Magnus, se *Konstantin den store*.
- Conti, Francesco (1681–1760), italiensk målare. – 454
- Corilla, se *Morelli*.
- Cornelius Nepos (ca 100–ca 25 f. Kr.), romersk historieskrivare. – 377
- Cornelius, Peter von (1783–1867), tysk målare och grafiker, inspirerad av den tyska medeltidens konst och en av ledarna för konstnärsgruppen nasarenerna i Rom. Se Anmärkningar. – 297–299, 305–309, 436, 438f, 442, 708f
- Correggio (eg. *Antonio Allegri*) (ca 1489–1534), italiensk målare från staden Correggio, ännu på 1800-talet räknad bland Italiens främsta konstnärer. Hans måleri visar påverkan av Leonardo da Vincis ljusdunkeleffekter. – 112, 178, 298, 304, 386, 396f
- Cotta, Johann Friedrich (1764–1832), tysk bokförläggare, som bl.a. gav ut Schiller och Goethe. – 561

- Cranach, Lucas, d.ä. (1472–1553), tysk målare. Han utförde flera porträtt av sin vän Martin Luther. – 214, 227
- Crassus (*Marcus Licinius C.*) (115–53 f.Kr.), romersk fältherre och politiker. Han ingick tillsammans med Caesar och Pompejus det s. k. första triumviratet 60 f.Kr. – 410
- Cyrus: Atterbom avser troligen Kyros II (*Kyros den store*) (d. 530 f.Kr.), persisk härskare, grundare av det akemenidiska riket. – 273
- Cäsar, se *Caesar*.
- Dante Alighieri (1265–1321), florentinsk författare, landsförvisad 1302 och därefter gäst hos flera italienska furstar. Hans huvudverk, »Divina Commedia« (»Den gudomliga komedin«) fullbordades i Verona och Ravenna. – 179, 294, 306f, 309f, 373, 411, 437, 442, 490, 572, 668, 721
- David, Israels andre kung, som regerade ca 1005–965 f.Kr. – 437
- David, Jacques Louis (1748–1825), fransk målare, som i heroiserande klassicism uttryckte den franska revolutionens ideal. – 59, 298, 302
- Deinhardstein, Johan Ludwig Ferdinand (1794–1859), österrikisk diktare, censor. Se Anmärkningar. – 570, 587, 724
- De la Gardie, Jacob (1768–1842), greve, militär och politiker. Hans manuskriptsamlingar på Löberöd lade grunden till Delagardieska arkivet. – 694
- Delius, se *Quintus Dellius*.
- De Ron: troligen Gustav De Ron (1780–1854) eller brodern Fredrik (1781–1854), båda köpmän och bruksägare. Gustav var gift med Marianne von Imhoff. – 631
- Descartes, René (latiniserat *Renatus Cartesius*) (1596–1650), fransk filosof och matematiker. Han kom 1649 till Stockholm på drottning Kristinas inbjudan för att bli hennes rådgivare och lärare men avled några månader senare. – 104
- Desiderius, langobardernas siste kung 756–774, störtad av Karl den store. – 388
- De Wette, Wilhelm Martin (1780–1849), tysk evangelisk teolog. Han blev avsatt från sin professorstjänst i Berlin anklagad för bristande renlärlighet. – 648
- Devrient, Ludwig (1784–1832), tysk skådespelare. Se Anmärkningar. – 65, 696
- Dietrichstein, furstlig familj med huvudresidens i Nicolsburg i Mähren. – 590

- Diogenes från Sinope (död troligen 323 f.Kr.), grekisk filosof. – 169
- Dolce = Dolci, Carlo (1616–86), italiensk målare, känd för sina känslosamma religiösa och mytologiska bilder. – 397
- Dominichino = Domenichino (1581–1641), italiensk målare, företrädare för barockklassicismen. – 266
- Domitianus (*Titus Flavius D.*) (51–96), romersk kejsare från 81, känd för sitt skräckvälde och för de många byggnader, som uppfördes under hans regeringstid, bl.a. Titusbågen. – 284, 472
- Dryden, John (1631–1700), engelsk diktare, en av restaurationstidens främsta litterära gestalter. – 581
- Duca di Ferrara, se *d'Este*.
- van Dyck, Anthonis (1599–1641), flamländsk målare, känd för sina porträtt och sina målningar med religiösa och mytologiska motiv. – 270, 622
- Dürer, Albrecht (1471–1528), tysk målare och grafiker. Han förenade intryck från den italienska renässansen med den tyska och nederländska konstens traditioner. – 112, 119, 143, 178, 184, 197, 203, 209f, 214, 223f, 235–238, 240, 243, 245, 253, 256–260, 262, 265, 267, 269, 271, 274, 276f, 340, 397, 437, 439, 527
- Döllinger, Ignaz (1770–1841), tysk anatom och fysiolog, professor i München. – 174
- Dörenberg = Dörnberg, Wilhelm Kaspar Ferdinand (1768–1850), tysk militär. Han deltog i striderna mot Napoleon 1812–15 och blev 1815 hannoveransk general. – 606
- Ehrensverd, Carl August (1745–1800), sjömilitär, konsteoretiker och tecknare. »Resa til Italien« (1786) återger i ord och bild hans av nyklassicismens idéer präglade intryck av en resa 1780–82 genom Europa till Syditalien. – 53f, 83, 97, 99, 101, 281, 384, 399, 414, 474, 525, 555, 634, 699
- af Ekenstam, Fabian Wilhelm (1786–1868), teolog, prost och kyrkoherde i Stora Tuna, fick professors namn. Han var bror till Atterboms maka Ebba. Se Anmärkningar. – 172, 708
- Elgström, Per (1781–1810), författare, liksom Atterbom medlem av Auroraförbundet och medarbetare i tidskriften *Phosphoros*. – 16
- Eneas Sylvius, se *Pius II*.
- Engel, Johann Jakob (1741–1802), tysk filosof, upplysningsman och diktare. – 56
- Eppela Gailing: I bröderna Grimms tyska sagor berättas om riddar

- Eppelin von Gailing, ägare till Gailenreuth och flera andra borgar. Han var nürnbergarnas fiende och hängdes på Neumarkt. – 230
- Erwin von Steinbach (d. 1318), tysk byggmästare, som deltog i bygandet av domen i Strasbourg. – 437
- d'Este, Alfonso II (1533–97), hertig av Ferrara. Det var på dennes order som den av psykiska kriser drabbade diktaren Tasso inspärrades på ett sinnessjukhus 1579–86. – 523
- d'Este, Ippolito (1509–72), kardinal. Han tog initiativet till den av arkitekten Pirro Ligorio skapade Villa d'Este i Tivoli. – 429, 446
- d'Este, Leonora (1537–81), syster till Alfonso II d'Este. För L. skrev Tasso några av sina finaste lyriska dikter. Atterbom publicerade i Poetisk kalender för år 1821 översättningen »Sonetter af Tasso. Till Leonora d'Este«. – 493, 497
- Estrup, Hector Frederik Janson (1794–1846), dansk historiker, som 1817–20 reste utomlands och studerade arkiv bl.a. i Wien. Han träffade Peder Hjort i Rom 1818. – 554
- Eugen av Savoien (1663–1736), österrikisk fältmarskalk i striderna mot Turkiet. – 344
- Eunike, Friedrich (1764–1844), tysk kompositör, sångare och skådespelare, från 1796 anställd på Nationaltheater, Berlin. – 60
- Euphrosyne, se *Nyberg*.
- Fahlcrantz, Carl Johan (1774–1861), romantisk landskapsmålare och tecknare. – 105, 111 f, 301
- Fant, Eric Michael (1754–1817), historiker, professor i Uppsala 1781–1816. – 616
- Ferdinand (1529–95), ärkehertig av Österrike, son till Ferdinand I, från 1563 furste i Tyrolen. – 341
- Ferdinand I (1503–64), tysk-romersk kejsare från 1558. – 339
- Fernow, Carl (1763–1808), tysk konstkraftställare, som höll föreläsningar i Rom 1795–96. – 510
- Fichte, Johann Gottlieb (1762–1814), tysk filosof. Hans »Reden an die deutsche Nation« (1808; 'Tal till tyska nationen') fick betydelse för tysk nationalism. – 73, 102, 174, 579
- Ficino, Marsilio (1433–99), italiensk humanist och filosof, översättare av Platons dialoger. – 682
- Fidias, athensk skulptör från 400-talet f.Kr. Han har betraktats som en av det antika Greklands största konstnärer. Hans namn är bl.a. förknippat med skulpturerna på Parthenon-templet. – 289, 292 f

- Fiesole, se *Fra Angelico*.
- Fiorillo, Giovanni Domenico (1748–1821), italiensk målare och konsthistoriker, född och verksam i Tyskland. – 525
- Florello, Johannes (1777–1850), professor och bibliotekarie i Greifswald, Thorilds måg. Se Anmärkningar. – 37, 43, 687, 690
- Fogelberg, Bengt Erland (1786–1854), skulptör, från 1821 verksam i Rom. Här skapade han skulpturer i kolossalformat av fornnordiska gudagestalter. – 14, 111, 442
- Forling, Anna Greta, f. Atterbom (1795–1883), P.D.A. Atterboms syster, gift med komministern i Åsbo och Rinna Lars Mårten F. (1781–1831). – 534, 541, 545, 563, 723
- Fouqué, Caroline de la Motte (1774–1831), tysk författarinna till romantiska romaner under pseudonymen Serena, gift 1803 med Friedrich de la Motte F. – 77, 279 f
- Fouqué, Friedrich de la Motte (1777–1843), baron, tysk diktare. Hans romantiska saga om vattenanden »Undine« (1811) har tonsatts av E.T.A. Hoffmann. I den dramatiska trilogin »Der Held des Nordens« (1808–10; 'Nordens hjälte') behandlade han Nibelungensagan. – 9, 41, 60f, 66, 71, 77–79, 117, 183, 239, 307, 633, 641, 649, 652, 659, 692, 716
- Fra Angelico, ofta kallad *Fiesole* (ca 1387–1455), italiensk munk och målare, bl.a. känd för sina fresker i San Marcoklostret i Florens. – 299, 303
- Fracastoro, Girolamo (1483–1553), italiensk läkare, poet och matematiker, bl.a. känd för en lärodikt om sjukdomen syfilis. – 377
- Francia, Francesco (1450–ca 1517), italiensk målare, influerad av Perugino och senare av Rafael. – 299, 396f, 525
- Frank, Othmar (1770–1840), tysk sanskritforskare, 1821–26 professor i Würzburg och från 1826 vid universitetet i München. Han utgav 1823 den första i Tyskland publicerade sanskritgrammatiken. – 172
- Frans I (1494–1547), kung av Frankrike från 1515. – 382
- Frans II (1768–1835), den siste tysk-romerske kejsaren 1792–1806, från 1804 kejsare av Österrike som Frans I. – 579, 582, 617
- Franul von Weissenthurn, Johanna (1773–1845), österrikisk skådespelerska och dramatiker. – 580
- Franzén, Frans Michael (1772–1847), biskop i Härnösand från 1834, poet, psalmdiktare. Hans dikt »Menniskans anlete« (1793) förebådar romantiken. – 140

- Frauenholz, Johann Friedrich, tysk konsthandlare, vars samlingar Atterbom såg i Nürnberg. – 263 f, 266 f, 273 f, 277
- Fredrik I Barbarossa (ca 1122–90), tysk-romersk kejsare från 1155 av huset Hohenstaufen. – 459
- Fredrik II (kallad *Friedrich der Grosse* 'Fredrik den store') (1712–86), kung av Preussen från 1740. – 49, 53, 57, 59, 609, 687
- Fredrik Vilhelm (kallad »den store kurfursten«) (1620–88), kurfurste av Brandenburg. – 49
- Fredrik Vilhelm I (1688–1740), kung av Preussen från 1713, far till Fredrik II. – 687
- Fredrik Vilhelm III (1770–1840), kung av Preussen från 1797. – 695, 698
- Friedrich den andre, se *Fredrik II.*
- Friedrich, Caspar David (1774–1840), tysk målare och grafiker, känd för sina suggestiva romantiska landskapsmålningar. Se Anmärkningar. – 111 f, 301, 703
- Fries, Jacob Friedrich (1773–1843), tysk filosof, vars tänkande utgick från Kants filosofi. – 120, 147, 648
- Fugger, sedan 1300-talet känd handels- och bankirsläkt i Augsburg. – 233, 382, 419
- Fürst, Julius (1805–73), tysk orientalist, utgivare av »Henriette Herz. Ihr Leben und ihre Erinnerungen« (1850; 'Henriette Herz. Hennes liv och minnen'). Se Anmärkningar. – 711
- Fürst, Nicolai Nathan (1779–1857), dansk litteratör och privatlärare. Han bodde 1814–24 i Wien, där Atterbom gjorde hans bekantskap. – 570, 580, 585, 589
- Galba (*Servius Sulpicius G.*) (3 f.Kr.–69 e.Kr.), romersk kejsare från 68. – 529
- Gallienus (*Publius Licinius Egnatius G.*) (ca 218–268), romersk kejsare från 253, mördad i Milano. – 370, 376, 387
- Galvani, Luigi (1737–98), italiensk naturforskare, galvanismens upptäckare. – 399
- Ganganelli, se *Clemens XIV.*
- Garofalo (eg. *Benvenuti Tisi*) (ca 1481–1559), italiensk målare. – 396
- Geijer, Erik Gustaf (1783–1847), historiker, filosof, författare och tonsättare, professor i historia i Uppsala från 1817. Hans uppmärksammade »avfall« från konservatismen 1838 innebar en brytning med Atterbom. – 5 f, 8, 14, 126, 156, 175, 197, 281, 325, 425, 432–

- 435, 523, 534, 545, 565, 568, 575, 628, 647, 651 f, 656, 658, 660, 682 f, 692, 700, 708 f, 723
- Gellert, Christian Fürchtegott (1715–69), tysk författare, känd särskilt för sina humoristiska och borgerligt moraliska fabler. – 103, 152
- Generali, Pietro (eg. *Mercandetti*) (1773–1832), italiensk tonsättare. – 377
- Gessner, Salomon (1730–88), schweizisk författare och landskapsmålare, känd för sina av rokokon präglade idyller. – 345
- Gierlew, Andreas Christian (1774–1845), dansk generalkonsul och reseskildrare. I sin dagbok och i »Minnen« nämner Atterbom flera gånger hans »Breve over Italien og Sicilien paa en Rejse i Aarene 1803 og 1804« (1807). Det kan vara Peder Hjort som gjort Atterbom uppmärksam på detta arbete. – 420, 525
- Giorgione (ca 1477–1510), italiensk målare verksam i Venedig. Han har kallats »den förste moderne konstnären«. – 382
- Giotto di Bondone (ca 1266–1337), italiensk målare. Med Giotto tog det italienska måleriet ett viktigt steg från den bysantinskt präglade stilen till en mer verklighetsbetonad framställning. – 303, 402
- Giovan Battista, se *Spagnoli*.
- Giulio Romano (ca 1499–1546), italiensk målare och arkitekt, Rafaels elev och efterföljare. Hans mest kända verk är lustslottet Palazzo del Te i Mantua. – 227, 277, 301, 385 f, 392
- Gjörwell, Carl Christoffer, d. ä. (1731–1811), publicist, utgivare av tidskrifter och samlingar av historiska urkunder. – 329
- Gleim, Johann Wilhelm Ludwig (1719–1803), tysk diktare. Han skrev eleganta visor om vin och kärlek i den grekiske diktaren Anakreons stil. – 152
- Gluck, Christoph Willibald (1714–87), tysk tonsättare, skapare av en ny operastil. – 80
- Gneisenau, August Graf Neidhardt von (1760–1831), preussisk militär, som spelade en viktig roll i kriget mot Napoleon. Se Anmärkningar. – 55, 110, 632 f, 638 f, 647, 649, 652, 654–656, 658, 660–662, 683, 692 f, 695, 697
- Goethe (från 1782 *von Goethe*), Johann Wolfgang (1749–1832), tysk författare. – 2, 29, 33, 41, 64, 67 f, 71, 81, 87 f, 102 f, 131, 134, 140, 142, 151, 171, 183, 243, 250, 281, 296, 298 f, 304, 307, 322, 325, 331 f, 352, 402, 407, 438, 474, 511, 553, 560, 574, 587, 716

- Goldoni, Carlo (1707–93), italiensk komedidiktare, verksam i Venedig. – 120
- Golizin = Golitsyn, Aleksandr (1773–1844), rysk furste, från 1816 minister för religiösa frågor och folkundervisning. – 712
- Gonsalvi, se *Consalvi*.
- Gonzaga, furstesläkt i Mantua, känd från 1100-talet. – 392, 516
- Gotter, Friedrich Wilhelm (1746–97), tysk ämbetsman, författare. Han översatte och adapterade franska pjäser för den tyska scenen. – 110, 160
- Gottfrid av Bouillon (ca 1060–1100), hertig av Lothringen, en av ledarna för det första korståget. Han skildras i medeltida litteratur som ett riddarideal. – 208, 340, 622
- Gottsched, Johann Christoph (1700–66), tysk upplysningsman och författare. – 107
- Gozzi, Carlo (1720–1806), italiensk dramatiker. Det exotiska och sagaaktiga i Gozzis diktning präglar bl. a. »Turandot« (1762). – 120, 327
- Grafström, Anders (1790–1870), romantisk efterklangsdiktare. Hans sentimentala och moraliserande diktning var mycket uppskattad av samtiden. – 659
- Gregorius VII (eg. *Hildebrand*) (ca 1020–85), påve från 1073, helgon. – 317
- Grillparzer, Franz (1791–1872), österrikisk dramatiker. Tragedien »Sappho« (1819) hör till G:s ungdomsverk, som var inspirerade av Goethe och nyklassicismen. – 560, 562, 573 f, 576, 580, 615
- Grimm, Jacob (1785–1863) och Wilhelm (1786–1859), bröder, tyska språkforskare och folklorister. De utgav 1812–15 den kända folksagasamlingen »Kinder- und Hausmärchen« (»Bröderna Grimms sagor«). – 75, 105
- Groeben, Carl von der (1788–1876), tysk general, chef för schlesiska generalstaben, Atterboms värd i Breslau. Se Anmärkningar. – 61, 606, 632 f, 650, 693–695, 724
- Groen, Warner (1770–1833), delägare i Söderfors bruk, vicekonsul i Riga, bekant med Amalia von Helvig. – 554
- Grubbe, Samuel (1786–1853), professor i logik och metafysik i Uppsala 1813–27, i etik och politik 1827–40. I romantikens Uppsala hörde Grubbe till de tongivande gestalterna. – 9, 151, 156, 160, 173, 432, 441, 557, 566 f, 648, 652

- Grübel, Johann Konrad (1736–1809), tysk tennsmed, diktare på Nürnberg-dialekt. – 185, 210
- Gröben, se *Groeben*.
- Grönland, Peter (1761–1825), dansk ämbetsman, musiker, utgivare av folkmusik. – 658f
- Guarini, Giovanni Battista (1538–1612), italiensk diktare. Hans herdedrama »Il pastor fido« översattes 1696 av Gunno Eurelius Dahlstierna (»Den trogna heerden«) och var länge ett av den italienska litteraturens i Sverige mest kända verk. – 295f
- Gumælius, Gustaf Wilhelm (1789–1877), författare, präst. Han hörde till Atterboms vänkrets, medarbetade i *Iduna* och *Poetisk Kalender* och var 1818–23 redaktör för *Svea*. – 435, 556, 608, 628, 647, 652
- Gustav (1799–1877), svensk kronprins till 1809, äldste son till Gustav IV Adolf. Han förklarades 1809 förlustig arvsrätten till Sveriges krona och lämnade landet. Eftersom gustavianerna fortfarande såg honom som Sveriges laglige tronarvinge, oroade Karl XIV Johan sig för att han skulle återinsättas på tronen. G. kallade sig själv för prins av Sverige. – 149, 182
- Gustav II Adolf (1594–1632), svensk kung från 1611. – 143, 172, 180, 226, 279, 597
- Gustav III (1746–92), svensk kung från 1771. – 336, 522f
- Gustav IV Adolf (1778–1837), svensk kung 1792, avsatt 1809. – 42
- Gustav Vasa (1496–1560), svensk kung från 1523. – 172
- Hackert, Jacob Philipp (1737–1807), tysk landskapsmålare, från 1768 verksam i Italien, där Goethe gjorde hans bekantskap. – 296
- Hadrianus (*Publius Aelius H.*) (76–138), romersk kejsare från 117. – 428, 449–451, 453, 455–458
- Haeffner, Johann Christian Friedrich (1759–1833), tysk-svensk dirigent och tonsättare. Han kom till Sverige 1781 och anställdes vid Gustav III:s opera. Från 1808 var han som *director musices* ansvarig för musiken vid Uppsala universitet. – 13, 182, 247, 410, 580, 587
- Hagen, Friedrich von der (1780–1856), tysk germanist. Se Anmärkningar. I förteckningen över Atterboms efterlämnade boksamling (se *Adler*) finner man Hagens »Briefe in die Heimat aus Deutschland, der Schweiz und Italien« (1818–21; 'Brev till hembygden från Tyskland, Schweiz och Italien'). Flera detaljakttagelser i At-

- terboms skildring av Verona återfinns hos Hagen. – 105, 177, 432, 579, 608, 650, 681, 725
- Hahnmann, Samuel (1755–1843), tysk läkare, homeopatins grundare. – 524
- Haller, Christoph Jacob Wilhelm (1771–1839), tysk adelsman, friherre von Hallerstein, kungl. bayersk galleriinspektör, medlem i Pegnesischer Blumenorden i Nürnberg. – 230, 247–250, 267, 269, 278f
- Hamann, Johann Georg (1730–88), tysk filosof. Som en av upplysningsidéernas kritiker influerade han bl.a. Herder och Goethe. – 333, 712
- Hammarsköld, direktör: troligen Wilhelm H. (1780–1843), disponent vid Skultuna bruk 1829–32, kusin till Lorenzo H. – 686
- Hammarsköld, Lars (*Lorenzo*) (1785–1827), litteraturkritiker, bibliotekarie. Han förde en långvarig strid mot den sengustavianska franska smaken och dess företrädare, bl.a. i tidskriften *Polyfem* (1809–12). – 3, 5, 75, 110, 398, 409, 545, 556, 584, 605, 652, 659, 681, 684, 694
- Hammer-Purgstall, Joseph von (1774–1856), österrikisk orientalist, översättare av Hafiz »Divan«, som inspirerade Goethe. Se Anmärkningar. – 561f, 570, 584, 724
- Hannibal (ca 246–183 f.Kr.), kartagisk fältherre, som besegrade romarna vid Lago Trasimeno och Cannae. – 591
- Hartmann, Ferdinand (1774–1842), tysk historiemålare. – 111f
- von Hartmansdorff, August (1792–1856), ämbetsman och politiker. Han finansierade till stor del Atterboms långa resa. Se Anmärkningar. – 555, 653, 660, 662, 696, 724
- Hauber, Joseph (1766–1834), tysk målare, kopparstickare och litograf. – 178
- Hauschka = Hauschka, Vincenz (1766–1840), tjeckisk dirigent och kompositör verksam i Wien. – 581
- Haxthausen, Werner Moritz Maria von (1780–1842), tysk jurist, utgivare av grekiska folksånger. – 151
- Haydn, Joseph (1732–1809), österrikisk tonsättare. – 620
- Hedborn, Samuel (1783–1849), författare, präst. Hedborn och Atterbom var vänner sedan skolåren. I Uppsala medverkade han i romantikernas kalendrars med dikter i enkel visform. Han blev också känd som psalmdiktare. – 118, 659

- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770–1831), tysk filosof, en av den tyska idealismens mest betydande tänkare. I hans av Atterbom nämnda »Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften« (1817; 'Encyklopedi över de filosofiska vetenskaperna') sammanfattas hans system. – 173f, 636f, 648
- Helena (*Flavia Julia H.*) (ca 250–330), mor till Konstantin den store, helgon. – 533
- Hellvig, se *Helvig*.
- Héloïse (1101–64), känd för sin brevväxling och tragiska kärlekshistoria med den franske skolastiske tänkaren Pierre Abélard. – 490, 587f
- Helvidius Priscus (1:a årh. e.Kr.), romersk politiker, motståndare till den oinskränkta kejsarmakten. Han avrättades under kejsar Vespasianus. – 430
- Helvig, Amalia von, f. von Imhoff (1776–1831), tysk författarinna, Atterboms väninna, rådgivare och mecenat. Hon vistades i Sverige 1804–10 och 1814–16 och spelade en viktig roll som förbindelse-länk mellan svensk och tysk kultur. Hon översatte »Frithiofs saga« till tyska 1826. Se Anmärkningar. – 9, 55, 69, 72, 76, 82, 95, 110f, 115, 138, 140, 174, 247, 250f, 307, 339, 398, 434, 534, 545, 547f, 550–555, 566, 585, 606f, 628–632, 638–640, 647–649, 652, 654f, 659–662, 681, 683, 686, 691f
- Helvig, Carl Gottfried von (1765–1844), tysk-svensk officer, Amalia von H:s make från 1803. – 55, 78, 85, 263, 554, 638–640, 660, 691f
- Henrik VIII (1491–1547), kung av England från 1509. Han lät avrätta två av sina sex drottningar, vilket ger Atterbom anledning att tala om honom som en engelsk Blåskägg. – 401
- Heraklitus = Herakleitos (senare delen av 500-talet och tidigare delen av 400-talet f.Kr.), grekisk filosof. – 118
- Herder, Johann Gottfried von (1744–1803), tysk filosof, diktare och kritiker, utgivare av »Volkslieder« (1778–79; 'Folksånger'). Han stod länge Goethe nära och beredde vägen för romantiken. – 69, 267, 304, 596
- Herrmann, Carl Adalbert (1791–1845), tysk målare. Han kom i oktober 1817 till Rom, där han slöt sig till konstnärsgruppen nasarenerna. Av »Minnens« utgivare Lindblad förväxlad med Karl Heinrich Hermann. Se komm. till s. 10. – 546, 722

- Herz, Henriette (1764–1847), tysk societetsdam, som förde litterär salong i Berlin och räknade många tyska kulturpersonligheter bland sina vänner. Se Anmärkningar. – 10, 329, 351, 402, 410, 438, 442, 516, 536–538, 546, 709–711
- Heuss, Jorg (Georg) (1470/80–1536), tysk konstlåsmed och urmakare, som tillverkat Männleinlaufen, ett sinnrikt ur i Maria-kyrkan i Nürnberg. – 214
- Hildebrand, se *Gregorius VII.*
- Hinsberg, Joseph von (1764–1836), litterärt orienterad tysk jurist, översättare av Nibelungenlied. – 177
- Hippolytus = Hippolytos (200-talet), kyrklig författare på grekiska, helgon. – 719
- Hirschvogel, Veit (1461–1525), glasmålare, verksam i Nürnberg. – 240
- Hjort, Peder (1793–1871), dansk skolman. Han fick 1818 i Halle doktorsgraden i filosofi och var från 1821 lektor i tyska språket och litteraturen vid Sorø akademi. Hjort reste 1817–21 i Tyskland och Italien, till en början som handledare för baron Bertouch, och var Atterboms reskamrat från oktober 1817 i Dresden till oktober 1818 i Capua. Se Anmärkningar. – 95, 112, 119f, 126, 128, 130–133, 136f, 139, 141, 145, 152–154, 159, 161, 168, 177, 249, 280, 284, 286, 331, 337, 349f, 381, 386, 402, 425f, 444, 535, 537f, 546, 549–551, 553f, 565, 638, 699f
- Hjortsberg, Lars (1772–1843), skådespelare. Som förste aktör vid de kungliga scenerna 1788–1834 var han en uppskattad tolkare av komiska roller. – 595
- Hofer, Andreas (1767–1810), frihetskämpe i Tyrolen, skjuten i Mantua på befallning av Napoleon. – 336–338, 341–343, 346, 351, 353, 713f
- Hoffmann, Ernst Theodor Amadeus (*E.T.A.*) (1776–1822), tysk diktare och kompositör, känd för sina fantastiska berättelser. – 16, 60f, 66, 71, 78f
- Holbein, Hans, d. ä. (ca 1465–1524), tysk konstnär, som i sitt måleri förenade inflytanden från italiensk renässans med nederländsk realism. – 112f, 178, 202, 227, 276
- Holzschuher, gammal släkt i Nürnberg. – 256, 267–269, 273
- Homer, troligen en historisk person på 700-talet f.Kr. från det joniska Mindre Asien. Han har traditionellt uppfattats som Iliadens och Odysséens diktare. – 315, 437, 525

- De Hoogh = de Hooch, Pieter (1629–efter 1684), nederländsk konstnär känd för sina genremålningar. – 228
- Horatius (*Quintus Horatius Flaccus*) (65–8 f. Kr.), det antika Roms främste lyriker. – 297, 342, 362, 391, 427 f, 430, 460, 467–469, 503, 721
- Hormayr, Joseph von (1782–1848), österrikisk historiker och arkivarie. Se Anmärkningar. – 570, 713, 724
- Horn, Franz Christoph (1781–1837), tysk diktare och författare av populära litteraturhistoriska verk. – 80, 266
- Huber, Therese, f. Heyne (1764–1829), tysk romanförfattarinna och journalist. – 183 f
- Hufeland, Christoph Wilhelm Friedrich (1762–1836), känd tysk läkare och medicinsk författare. – 75
- Humboldt, Caroline von (1766–1829), maka till Wilhelm von H. Hon hörde till Atterboms bekantskapskrets i Rom. – 438
- Humboldt, Wilhelm von (1767–1835), tysk ämbetsman och lärd. Han var en centralgestalt i tidens undervisningspolitiska debatt och grundade Berlins universitet. – 711
- Hus, Jan (tysk namnform *Johannes Huss*) (ca 1370–1415), tjeckisk teolog och reformator. Han blev 1415 dömd till döden på bålet som kättare. – 136, 586
- Häffner, se *Haeffner*.
- Händel, Georg Friedrich (1685–1759), tysk-brittisk tonsättare. – 580
- Höijer, Benjamin (1767–1812), filosof, professor i Uppsala från 1809. Han hörde till de tidigaste anhängarna i Sverige av Kants s.k. kritiska filosofi. Senare tog han starkt intryck av Hegels tänkande. – 150 f, 161, 173 f, 615, 686
- Hörberg, Pehr (1746–1816), konstnär. Han var soldatson från Småland och började måla som självlärd, särskilt altartavlor. Av romantikerna uppfattades han som en äkta naturbegåvning. Atterbom utgav 1817 hans självbiografi: »Målaren Pehr Hörbergs Lefvernes-Beskrifning. Författad af honom sjelf, med Företal och tillägg af Atterbom«. – 25, 236, 392, 634
- Ignatius = Ignatios (d. ca 110), biskop i Antiochia, martyr. – 718 f
- Imhoff, Carl Friedrich von (1734–88), tysk friherre, kapten, far till Amalia von Helvig. Han tillhörde en gammal patriciersläkt i Nürnberg. – 250 f, 691
- Imhoff, Luise von (1788–1848), som gift baronessan Kloch, Amalia von Helvigs syster. Se Anmärkningar. – 565, 609, 692, 725

- Imnelius, Johan Olof (1796–1829?), boktryckare i Stockholm. Under åren 1818–21 tryckte I. ett stort antal skrifter, bl.a. av Lorenzo Hammarsköld. Han var inblandad i flera tryckfrihetsmål. – 686
- Ingelgren, Georg (1782–1813), diktare, en av grundarna av *Musis Amici* 1807. Han medverkade i *Phosphoros* och *Poetisk kalender*. – 16
- Innocentius X (eg. *Giambattista Pamfili*) (1574–1655), påve från 1644. – 509
- Innocenzo da Imola (kallad *Innocenzo Francucci*) (1484/94–1550), italiensk målare från Imola i Emilia-Romagna, påverkad av Rafael. – 403, 407
- Jachtmann, Johann Ludwig (1776–1842), tysk medaljör och bildhuggare, verksam i Berlin. – 86
- Jacobi, Friedrich Heinrich (1743–1819), tysk filosof, som kritiserade Kant och hävdade känslans och trons rätt mot den filosofiska rationalismen. Han kom 1804 till München, där han blev preses för den bayerska akademien. – 141, 153, 169–173, 185, 333 f, 435, 707, 711 f
- Jahn, Friedrich Ludwig (1778–1852), tysk filolog och politisk debattör. Han startade den tyska gymnastikrörelsen och fick tillnamnet »Turnvater Jahn« (*Turnen* = gymnastikövningar). Han spelade en viktig roll i den nationalliberala studentrörelsen. Se Anmärkningar. – 76, 698
- Januarius, se *San Gennaro*.
- Jean Paul (eg. *Johann Paul Friedrich Richter*) (1763–1825), tysk författare. Hans verk präglas på en gång av känslsamhet och satirisk humor. Till hans stora produktion hör romanerna »Hesperus« (1795), »Siebenkäs« (1796–97) och »Titan« (1800–03), som delvis utspelas i Italien. Se Anmärkningar. – 96, 104, 114, 130, 132, 137–142, 145, 183, 429, 596, 704
- Joachim, se *Murat*.
- Johan Georg den Vise: möjligen avses kurfursten av Sachsen Friedrich III der Weise (1463–1525). Denne är dock inte, som Atterbom uppger, målad av Georg Pencz men av Lucas Cranach d.ä. eller hans verkstad. – 242
- Johannes av Nepomuk (ca 1350–93), böhmisk präst, helgonförklarad 1729. – 180
- Johannes Scotus Erigena (ca 810–ca 877), irländsk filosof och teolog. – 699

- Johnson, Samuel (1709–84), brittisk författare och lexikograf, av Atterbom uppfattad som representant för en förnuftsbetonad klassicism. – 107
- Josef II (1741–90), tysk-romersk kejsare från 1765, son till Frans I och Maria Teresia. – 222, 336, 372, 593, 596
- Joseph Otto, se *Wallin*.
- Julianus (*Flavius Claudius J.*, kallad *Apostata*, 'Avfällingen') (331–363), romersk kejsare från 360. – 637
- Julius II (eg. *Giuliano della Rovere*) (1443–1513), påve från 1503, konstmeccenat. – 530
- Jung: troligen Heinrich Jung-Stilling (eg. *Johan Heinrich Jung*) (1740–1817), tysk författare. Han gav 1777 med Goethes hjälp ut sin känslösamma levnadshistoria, »Heinrich Stillings Jugend« (»Stillings Barndoms- och Ungdomsår«). – 172
- Juvenalis (*Decimus Junius J.*) (ca 60–ca 135), romersk satirdiktare. – 449
- Kallimachos (ca 305–ca 240 f. Kr.), grekisk diktare i Alexandria. Hans elegi »Berenikes hår« är känd genom Catullus latinska tolkning. – 511
- von Kanitz, överste vars bekantskap Atterbom gjorde i Berlin. Enligt Anmärkningar troligen friherre von Canitz und Dallwitz (1787–1850), senare preussisk statsminister. – 633, 655, 725
- Kanitz (Friedrich), se *Canitz*.
- Kanne, Friedrich August (1778–1833), tysk kompositör och diktare, verksam i Wien. Han skrev talrika operor och sångspel. – 621
- Kant, Immanuel (1724–1804), tysk filosof, professor i logik och metafysik i Königsberg från 1770. – 21, 304, 398, 510
- Karl (1771–1847), ärkehertig av Österrike, bror till Frans II. Han förde befäl på flera fronter under Napoleonkrigen. – 579
- Karl IV (1316–78), tysk-romersk kejsare från 1355. – 213f, 235
- Karl V (1500–58), tysk-romersk kejsare 1519–56. – 201, 275, 383
- Karl VII (1403–61), fransk kung från 1422. – 66
- Karl XII (1682–1718), svensk kung från 1697. – 148, 172, 351, 440, 664f
- Karl XIII (1748–1818), svensk kung från 1809. – 188, 288, 442
- Karl XIV Johan (*Jean Baptiste Bernadotte*) (1763–1844), svensk kung från 1818. – 50, 93, 149, 181, 288, 389, 439, 694
- Karl August (1757–1828), hertig av Sachsen Weimar från 1758, från 1815 storhertig. – 67, 116
- Karl den djärve (1433–77), hertig av Burgund från 1467. – 340

- Karl den store (742 eller 747–814), frankisk kung från 768, romersk kejsare från 800. – 208, 223, 230, 388, 437, 584
- Karl Gustav = Karl X Gustav (1622–60), kung av Sverige från 1654. Han utnämndes 1648 till överbefälhavare över de svenska trupperna i Tyskland. – 144, 225 f
- Karschin, Anna Luise (1722–91), tysk poet. Hon betraktades som en naturbegåvning och fick tillnamnet »den tyska Sapfo«. – 103
- Katarina av Medici (1519–89), dotter till Lorenzo de' Medici, fransk drottning. – 279
- Katarina Jagellonica (1526–83), svensk drottning, dotter till Sigismund I av Polen och gift 1562 med hertig Johan (Johan III). – 326
- Kellgren, Johan Henric (1751–95), den gustavianska tidens mest inflytelserika diktare, kritiker och publicist. – 150
- Kepler, Johannes (1571–1630), tysk astronom. – 276
- Kern, Leonhard (1588–1663), tysk bildhuggare, verksam i Nürnberg. – 273
- Kernell, Per Ulrik (1797–1824), författare, Atterboms kusin. Fem år efter dennes resa kom han själv till Italien i ett fåfängt försök att bota sin tuberkulos. Hans reseskildring »Anteckningar under en Resa i Det Sydliga Europa« utgavs postumt 1825. – 534
- Ketzel, Martin (före 1456–efter 1507), borgare från Nürnberg, som skall ha gjort två pilgrimsfärder till Jerusalem. – 254
- Klein, Auguste (1777–efter 1832), tysk målarinna, från 1818 bosatt i Rom. Atterbom träffade henne under sin Albano-vistelse, då hon och Henriette Herz bodde i Genzano. De fick sedan sällskap på resan till Neapel. – 10, 536–538, 546
- Kleopatra VII (69–30 f. Kr.), egyptisk drottning, Julius Caesars älskarinna och senare Marcus Antonius maka. Hon tog sitt liv efter det förlorade slaget vid Actium. – 315
- Klingemann, Ernst August Friedrich (1777–1831), tysk teaterman och dramatiker. Hans historiska skådespel »Faust« utkom 1815. – 63 f
- Kloch, friherrinnan von, se *Imhoff, Luise*.
- Klodvig I (ca 465–511), kung av den merovingiska ätten, som skapade det enade frankiska riket. – 208
- Klopstock, Friedrich Gottlieb (1724–1803), tysk författare, av den förromantiska generationen beundrad för sina högstämda »Oden« och hexameterposet »Messias« (1755). – 41, 304, 306
- Knipperdollink, Bernhard (d. 1536), en av ledarna för vederdöparna

- i Münster, som talade för att dop skulle ske i vuxen ålder. Avrättad efter ett upprorsförsök. – 263
- Knös, Alida Maria, f. Olbers (1786–1855), 1810 gift med Gustaf Knös (1773–1828), orientalist och teolog, professor i Uppsala. – 628
- Koch, Joseph Anton (1768–1839), österrikisk landskapsmålare, från 1795 huvudsakligen verksam i Rom. Se Anmärkningar. – 310, 351, 357, 709
- Konrad I (d. 918), frankisk hertig, kung av Tyskland från 911. – 221
- Konstantin den store (*Flavius Valerius Constantinus*) (ca 272–337), romersk kejsare. Han besegrade sin rival Maxentius vid Pons Mulvius norr om Rom år 312. Under K:s regeringstid flyttades det romerska rikets centrum till Konstantinopel. – 423, 445
- Korinna, grekisk skaldinna från Tanagra i Boiotien, troligen samtida med landsmannen Pindaros (400-talet f.Kr.). – 127, 526
- Kosegarten, Ludwig Theobul (1758–1818), tysk präst, diktare, främst känd för sina episka verk på hexameter. – 39–41
- Kotzebue, August von (1761–1819), tysk författare. Med sina melodramer var han en av de populäraste dramatikererna i Tyskland vid sekelskiftet 1800. – 116, 247, 328, 372, 569
- Kraft, Adam (även *Krafft*) (ca 1455–1509), tysk skulptör, verksam i Nürnberg. Hans tidigare verk präglas av sengotiken; senare påverkades han av den italienska renässansen. – 212–214, 233, 238–240, 246, 254, 256
- Kristian VI (1699–1746), kung av Danmark-Norge från 1730. – 336
- Kristina (1626–89), drottning av Sverige 1644–54. – 104, 279, 336, 338, 429, 523, 530
- Krüdener, Barbara Juliane von, f. von Vietinghoff (1764–1824), tysk-baltisk sektbilderska. Enligt K. skulle Napoleon-Antikrist besegras av en man från norr och öster – hon identifierade denne med tsar Alexander I. – 161
- Kuhn, August (1784–1829), tysk publicist, utgivare av tidskriften »Der Freymüthige, Unterhaltungsblatt für gebildete Leser« (1808–25; 'Den Frimodige, underhållningsblad för bildade läsare'). – 62 f
- Kuhn, Friedrich Adolph (1774–1844), tysk jurist, poet och översättare. Han hade kontakter med Novalis och Schelling och publicerade 1807 en översättning av Camões »Lusiaderna«. – 104
- Kulmbach, Hans von (ca 1480–1522), tysk målare och grafiker. – 214, 236–238, 279

- Kunigunda = Kunigunde, Den heliga (d. 1033), gift med kejsar Henrik II, helgonförklarad år 1200. – 221, 234
- Körner, Karl Theodor (1791–1813), tysk dramatiker och patriotisk skald. – 285
- Lafontaine, August (1758–1831), tysk präst och författare av fransk släkt. Han skrev en mängd moraliserande och sentimentala romaner, som blev mycket populära i samtiden. – 58, 78, 652
- Lagersvärd, Johan Klas (1756–1837), diplomat, död i Florens. – 651
- Langer, Peter von (1756–1824), tysk målare och gravör. – 177
- Langer, Robert von (1783–1846), son till P. Langer, tysk historiemålare och gravör. – 177
- Lasaulz = Lasaulx, Ernst (1805–61), tysk historiefilosof och filolog. Se Anmärkningar. – 706
- Laurentius (*Sankt Lars*), uppges ha varit diakon i Rom och lidit martyrdöden 258. – 244, 445
- Lefebvre, François Joseph (1755–1820), fransk militär. Han stödde Bonaparte vid brumairekuppen 1799 och blev marskalk 1804. – 336
- Leisewitz, Johann Anton (1752–1806), tysk tragediförfattare, som tillhörde den förromantiska litterära riktningen Sturm und Drang. – 41
- Lenngren, Anna Maria, f. Malmstedt (1754–1817), författare. – 184
- Leonardo da Vinci (1452–1519), italiensk konstnär, uppfinnare och naturforskare. – 258, 276, 303, 382, 397, 622
- Leonora, se *d'Este, Leonora*.
- Leopold I (1676–1747), furste av Anhalt-Dessau från 1693, preussisk militär. Han är känd som organisatör och förnyare av den preussiska armén. – 57
- af Leopold (före 1789 *Leopoldt*), Carl Gustaf (1756–1829), författare. Som företrädare för Svenska Akademien och en klassicistisk smak kom gustavianen L. i motsättning till den romantiska generationen. – 150, 152, 176, 184, 477, 557f, 609, 685, 722
- Lepidus (*Marcus Aemilius L.*) (ca 89–ca 13 f.Kr.), romersk fältherre och statsman. Han ingick år 43 tillsammans med Antonius och Octavianus det s.k. andra triumviratet. – 427
- Lepsius, Richard (1810–84), tysk språkforskare, föregångsman inom egyptologin. – 718
- Lessing, Gotthold Ephraim (1729–81), tysk författare, kritiker och konstteoretiker. – 304

- Licinius (*Gajus Licinius Macer Calvus*) (82–ca 47 f. Kr.), romersk talare och poet, vän till Catullus. – 469
- Lidman, Sven Fredrik (1784–1845), präst, författare. Under sina studieår i Uppsala var L. medlem av sällskapet Vitterhetens vänner och senare Götiska förbundet. Åren 1811–17 var han legationspredikant i Konstantinopel. – 286
- Liebeskind, Margaretha Sophia Dorothea, f. Wedekind (1765–1853), tysk författarinna och översättare. – 145, 173
- Ligorio, Pirro (1510–83), italiensk arkitekt och antikvarie. Han ritade bl. a. trädgården till Villa d'Este i Tivoli utanför Rom. – 454
- Lindenast, Sebastian (d. 1526), kopparsmed, verksam i Nürnberg. – 214, 240
- Ling, Pehr (*Per*) Henrik (1776–1839), gymnastikpedagog och skald, medlem i Götiska förbundet. Hans fornnordiska ideal kommer till uttryck bl. a. i eposet »Asarne« (1816, 1826). – 63, 659
- Linné, Carl von (före adlandet 1757 Carl (*Carolus*) Linnæus) (1707–78), naturforskare. – 401
- Livia Drusilla (58 f. Kr.–29 e. Kr.), romersk kejsarinna, hustru till Augustus. – 318
- Livijn, Clas (1781–1844), jurist och författare. Han var en av stiftarna av Vitterhetens vänner och medarbetade i Polyfem. Hans mest kända verk är romanen »Spader Dame: En Berättelse i Bref, funne på Danwiken« (1824). – 119
- Livius (*Titus L.*) (59 f. Kr.–17 e. Kr.), romersk historieskrivare. – 428
- Loeben, Otto Heinrich, Graf von (1786–1825), tysk militär, poet och romanförfattare under pseudonymen *Isidorus Orientalis*. Se Anmärkningar. – 117, 126f, 704
- Loenbom, Anders Gustaf (1793–1874), huspredikant vid Östgöta nation i Uppsala 1818, senare skolman i Linköping, kyrkoherde i Västra Eneby 1834, prost 1841. – 118
- Lohenstein, Daniel Casper von (1635–83), tysk författare, framförallt dramatiker. Han var en representant för den extrema tyska barocken. – 61
- Lope de Vega (1562–1635), spansk författare, framförallt av skådespel. – 704
- Lucas van Leyden (ca 1494–1533), nederländsk konstnär, som tog intryck av Dürer och blev en föregångare för 1600-talets nederländska måleri. – 276

- Lucullus (*Lucius Licinius L.*) (ca 117–56 f.Kr.), romersk fältherre och statsman, berömd som kännare av konst och gastronomi. – 282, 424
- Ludvig I (1786–1868), kung av Bayern 1825–48. Han var en romantisk estet och gjorde München till en ledande konststad. Till en början påverkad av liberalismen blev han alltmer reaktionär och tvangs att abdikera i mars 1848. – 147, 177, 292, 307f, 351, 434, 436–442, 526, 557, 656
- Ludvig XIV (1638–1715), kung av Frankrike från 1643. – 596
- Ludvig XV (1710–74), kung av Frankrike från 1715. – 596
- Luise von Mecklenburg-Strelitz (1776–1810), tysk drottning, 1793 gift med Fredrik Wilhelm III av Preussen. – 81f, 656
- Lund, Johan Ludvig Gebhard (1777–1867), dansk historiemålare. Han vistades i Italien 1802–10 och 1815–19. – 287
- Luther, Martin (1483–1546), tysk reformator. – 39, 102, 119, 214, 216, 270f, 306, 334, 401, 519
- Löffler, Josias Friedrich (1752–1816), tysk teolog, företrädare för rationalismen. – 160
- Maecenas (*Gajus Cilnius M.*) (d. 8 f.Kr.), romersk riddare. Han var kejsar Augustus vän och rådgivare och spelade en viktig roll som gynnare av tidens diktare, bl.a. Vergilius och Horatius. Härav ordet *meccenat*. – 427f, 460, 469
- Maffei, Francesco Scipione (1675–1755), italiensk dramatiker och historiker. Han skildrade hemstadens historia i »Verona illustrata« (1731–32). – 370f, 376f, 391f
- Magnusen, Finn = Magnússon, Finnur (1781–1847), isländsk-dansk ämbetsman och fornforskare, bosatt i Köpenhamn från 1812. – 717
- Maimonides, Moses (1135–1204), spansk filosof, läkare och jurist. – 401
- Malsburg, Ernst Friedrich Georg von der (1786–1824), tysk skriftställare och diplomat. Han hörde till Tiecks vänner och var känd för sina översättningar av Calderón. Som romantisk poet har han stämplat såsom epigon. – 9, 126f, 129f, 132, 191, 332, 704
- Mammea = Julia Mamaea, romersk kejsarmoder, mördad av soldaterna 235 tillsammans med sin son Alexander Severus. – 445
- Manilius (*Publius Manilius Vopiscus*), romersk diktare, vän med skalden Statius. M. ägde en villa i Tivoli och var far till den P.M.V., som var romersk konsul 114 e.Kr. – 427, 465, 719

- Mantegna, Andrea (1430 eller 1431–1506), italiensk konstnär, från 1460 hovmålare åt hertig Lodovico Gonzaga i Mantua. – 382, 392
- Marcus Aurelius (*Marcus Annius Verus*) (121–180), romersk kejsare från 161. I sina »Självbeträktelser« framträder M. som stoisk filosof med meditationer över livet och försynen. – 430, 533
- Marheineke, Philipp Conrad (1780–1846), tysk teolog, känd predikant i Berlin. – 74
- Maria, Giacomo de (1762–1838), italiensk bildhuggare. – 400
- Maria Teresia (1717–80), drottning av Böhmen och Ungern från 1740, tysk-romersk kejsarinna från 1745. Hon regerade från 1765 tillsammans med sin son Josef II. – 222
- Marianne (1785–1846), prinsessa av Hessen, g. 1804 med prins Wilhelm av Preussen (1783–1851). – 683
- Marie-Louise (1791–1847), prinsessa av Habsburg-Lothringen, Napoleon I:s andra maka 1810, hertiginna av Parma och Piacenza från 1815. – 578
- Marius (*Gajus M.*) (ca 157–86 f.Kr.), romersk fältherre och statsman. – 460
- Martialis (*Marcus Valerius M.*) (ca 40–104), romersk epigramdiktare. – 429
- Martin V (eg. *Oddo Colonna*) (1368–1431), påve från 1417, begravd i Lateran-kyrkan. Atterbom tycks ha förväxlat honom med helgonet S. Martino I di Todi (d. 655), påve 649–653. – 532
- Masaccio (1401–ca 1428), en av den italienska förrenässansens främsta målare, verksam framförallt i Florens. – 299
- Massimo, gammal romersk adelsläkt, varav en gren, *Massimo delle Colonne*, förde ett förnämt liv under årtiondena kring 1800. – 309
- Massys, Quinten (*Metsys, Matsys*) (1466–1530), flamländsk målare, särskilt berömd för sina porträtt. – 263, 266
- Matthisson, Friedrich von (1761–1831), tysk författare. Hans sentimentala lyrik i Klopstocks efterföljd uppskattades av samtiden. – 184
- Maule, James (1790–1866), diplomat. Han var 1818 legationssekreterare i Berlin. – 631
- Maurer, känd tysk glasmålarsläkt, verksam på 1500- och 1600-talen, bl. a. i Augsburg. – 242
- Maxentius (*Marcus Aurelius Valerius M.*) (ca 280–312), romersk kejsare från 306. Han drunknade i Tibern efter nederlaget mot Konstantin den store vid Pons Mulvius. – 423

- Maximilian I (1459–1519), ärkehertig av Österrike, tysk-romersk kung från 1486 och kejsare från 1493. – 209, 240, 255, 274, 339f
- Maximilian I Josef (1756–1825), kung av Bayern från 1806. – 441
- Mecarino, se *Beccafumi*.
- Méhul, Étienne Nicolas (1763–1817), fransk tonsättare, bl. a. symfoniker. – 153
- Melanchthon, Philipp (1497–1560), tysk humanist, reformator, Martin Luthers medarbetare. – 119
- Mengs, Anton Raphael (1728–79), tysk konstnär, främst verksam i Rom och Spanien. Hans klassicistiska måleri inspirerades av hans vän J. J. Winckelmann. – 111f, 298f, 301, 311
- Mesmer, Franz Anton (1734–1815), tysk läkare, upphovsman till teorin om animal magnetism. – 94
- Messalina (*Valeria M.*) (ca 25–48), romersk kejsarinna. Den unga M. blev gift med den över 30 år äldre Claudius. Romerska historieskriivare framställer henne som notoriskt otrogen. Hon påstods ligga bakom många dödsdomar, även inom familjen. – 429, 526
- Messys, se *Massys*.
- Metella (*Caecilia M.*), romersk adelsdam. Hennes stora gravmonument vid Via Appia anses vara byggt kring 30-talet f. Kr. – 410, 449
- Meyer, Heinrich (1760–1832), schweizisk målare och konsthistoriker, vän till Goethe. – 299
- Mezzofanti, Giuseppe Gaspardo (1774–1849), italiensk kyrkoman och filolog, professor och bibliotekarie i Bologna vid tiden för Atterboms besök. Se Anmärkningar. – 398, 401, 717, 725
- Michelangelo Buonarroti (1475–1564), italiensk bildkonstnär, arkitekt och diktare. – 304, 317, 437, 527, 531–533, 596
- Midas, namn på flera frygiska kungar. Atterbom syftar på berättelsen om en kung Midas, som kom i konflikt med Apollon och straffades med att få åsneöron. – 571
- Milder-Hauptmann, Anna (1785–1838), österrikisk sopransångerska, 1816–29 verksam vid hovoperan i Berlin. – 75
- Milton, John (1608–74), engelsk diktare, författare till »Paradise Lost« (1667; »Det förlorade paradiset«). – 306
- Miollis, Sextius Alexandro François, comte de (1759–1828), fransk general. Han ockuperade Rom 1808, arresterade påven Pius VII i Vatikanen 1809 och evakuerade staden 1814. – 391, 464
- Molbech, Christian (1783–1857), dansk historiker, språk- och littera-

- turforskare, publicist och kritiker. Han hade kontakt med svenska diktare, bl.a. Atterbom och Lorenzo Hammarsköld, och utgav »Brev fra Sverrige i Aaret 1812« (1814–17). – 62, 95, 699
- Montgelas, Maximilian Joseph von (1759–1838), tysk politiker, minister hos Maximilian I Josef, kung av Bayern. Han störtades 1817. – 441
- Monti, Vincenzo (1754–1828), italiensk diktare, särskilt känd för sina dikter om Bonapartes segrar och för sin översättning av Iliaden. – 327
- Morelli, Maria Maddalena (*Corilla Olimpica*) (1727–1800), den mest berömda av de italienska improvisatriserna på 1700-talet. Hon kröntes 1776 på Kapitolium och var känd för sina vidlyftiga kärleksaffärer. – 516
- Morghen, Raphael (1758–1833), tysk kopparstickare. – 265
- Moscheles, Ignaz (1794–1870), böhmisk tonsättare, pianist och dirigent. Han var lärare till bl.a. Mendelssohn. – 620
- Mozart, Wolfgang Amadeus (1756–91), österrikisk tonsättare. – 65, 80, 620
- Munatius (*Lucius Munatius Plancus*) (mellan 90 och 85 f.Kr.–efter 15 f.Kr.), romersk statsman, ståthållare i Gallien 44–43. Han brevväxlade med Cicero. – 469
- Murat, Joachim (som kung *Joakim I Napoleon*) (1767–1815), fransk militär, framgångsrik marskalk under Napoleon, konung av Neapel 1808–15. Han avrättades då han försökte återta sitt land. – 389
- Murillo, Bartolomé Esteban (1617–82), spansk målare. Hans innerliga religiösa måleri uppskattades mycket av 1800-talets romantiker. – 178
- Müller, Friedrich (kallad »*Maler Müller*«, »*Teufels-Müller*«) (1749–1825), tysk målare och författare, 1805 utnämnd till bayersk hovmålare. Hans diktning präglas av mustig realism. Se Anmärkningar. – 311, 516, 709
- Müller, Johannes Friedrich Wilhelm (1782–1816), tysk kopparstickare. – 264
- Müller, Johannes von (1752–1809), schweizisk historiker och diplomat, författare till en schweizisk historia och till »24 Bücher allgemeiner Geschichte« (1811; '24 böcker om världens historia'). – 75, 402
- Müller, Wilhelm (1794–1827), tysk författare, Atterboms reskamrat i

- Italien. Han är författare till de av Schubert tonsatta sångcyklerna »Die schöne Müllerin« ('Den vackra mjölnerskan') och »Die Winterreise« ('Vinterresan'). Han berättade om sina italienska intryck i »Rom, Römer und Römerinnen« (1820; 'Rom, romare och romarinnor'). Se Anmärkningar. – 10, 535 f, 539, 546, 550, 722
- Müllner, Amadeus Gottfried Adolf (1774–1829), tysk dramatiker, författare till bl. a. tragedien »König Yngurd« (1817). – 121
- Mäcenat, se *Maecenas*.
- Mörner, Carl Gustaf Hjalmar (1794–1837), militär, konstnär, särskilt tecknare. Han vistades i Italien 1816–28 och utgav bl. a. en serie etsningar, »Il Carnevale di Roma« (1820; 'Karnevalen i Rom'). – 289, 382, 438
- Napoleon I (ursprungligen *Napoleone Buonaparte*) (1769–1821), fransk kejsare 1804–14 och 1815. – 41, 45, 59, 67, 82, 94, 108, 112, 161–163, 181, 291, 369, 389, 464, 526 f, 578 f, 591, 693 f, 698, 704, 714 f
- Napoleon II (1811–32), son till Napoleon I. Han fick vid födseln titeln kung av Rom. Från 1814 vistades N. i Wien hos morfadern kejsar Frans I, som 1818 gav honom titeln hertig av Reichstadt. – 578 f
- Neander, Johann August Wilhelm (1789–1850), tysk teolog och kyrkohistoriker. – 636
- Neipperg, Adam Adalbert von (1775–1829), österrikisk militär och diplomat, ambassadör i Stockholm 1811–13, gift 1822 med Marie-Louise, hertiginna av Parma och Piacenza. – 578
- Nepomuk, se *Johannes av Nepomuk*.
- Nero (*Lucius Domitius Ahenobarbus*) (37–68), romersk kejsare från 54, beryktad för sin grymhet. – 316 f, 530, 532
- Nicander, Karl August (1799–1839), författare. Om hans vistelse i Italien 1827–29 vittnar reseskildringen »Minnen från Södern« (1831–39) och dikt- och novellsamlingen »Hesperider« (1835). – 9
- Nicolai, Friedrich (1733–1811), tysk författare och förläggare. Han företrädde upplysningens idéer och gav ut flera tidskrifter. – 56
- Niebuhr, Barthold Georg (1776–1831), dansk-tysk ämbetsman och historiker. Han gick 1806 i preussisk tjänst, var 1816–23 ambassadör i Rom och har författat ett viktigt verk om Roms historia t. o. m. 241 f. Kr., »Römische Geschichte« (1812–45). – 717
- Niethammer, Friedrich Immanuel (1766–1848), tysk religionsfilosof och skolreformator. – 141, 148, 153, 188

- Nikolaj I (1796–1855), rysk tsar från 1825, gift 1817 med prinsessan Charlotta av Preussen. – 60, 711
- Nikolaus, storfurste, se *Nikolaj I.*
- Nikolaus V (eg. *Tommaso Parentucelli*) (1397–1455), påve från 1447. – 423
- Nordenfeldt, Olof (1790–1843), diplomat, kammarrherre, legationssekreterare vid ambassaden i Berlin. – 174, 434
- Nordmark, Zacharias (1751–1828), fysiker, professor i Greifswald 1783–87, i Uppsala 1787–1827. – 399
- Nostiz, Johann August Ernst (1751–1823), sachsisk minister, justitieråd, kansler. – 130
- Novalis (eg. *Georg Philipp Friedrich von Hardenberg*) (1772–1801), tysk författare. Han var en av romantikens mest kända företrädare och har bl. a. författat »Hymnen an die Nacht« (1800; »Hymner till natten«) och bildningsromanen »Heinrich von Ofterdingen« (1802). – 129, 304, 716
- Nucesi da Imola, se *Innocenzo da Imola.*
- Numa Pompilius, enligt säggen Roms andre kung (715–672 f. Kr.). Med nymfen Egerias hjälp organiserade han kulten och skapade en kalender. – 287, 437, 461
- Nyberg, Julia, f. Svårdström (1785–1854), författare. Hon stöddes av Atterbom och medverkade i Poetisk kalender under pseudonymen Euphrosyne. Hennes diktning, som till en början var romantiskt idyllisk, blev senare mer verklighetsanknuten. – 14, 98, 118, 433, 545, 628, 682, 686
- Nyerup, Rasmus (1759–1829), dansk bibliograf, professor i litteraturhistoria i Köpenhamn från 1796, chef för universitetsbiblioteket från 1803. Han utgav 1812 »Idunna. En Nytaarsgave for 1812«. – 187
- Oehlschläger, Adam (1779–1850), dansk diktare, romantikens främste representant i Danmark. – 19, 62, 67, 78, 84, 95, 105, 139, 183 f, 188, 511, 570, 584, 600, 696, 699, 702
- Oken, Lorenz (1779–1851), tysk biolog och naturfilosof. Som övertygad nationalist engagerade O. sig i tidens politiska frågor. Han utgav den naturvetenskapliga tidskriften Isis 1817–48. – 109, 116, 118, 120, 147, 165, 436
- Olivier, målare som Atterbom träffade i Wien, troligen en av bröderna Ferdinand (1785–1841), Friedrich (1791–1859) och Heinrich (1783–1848) Olivier, som alla var kända tyska konstnärer. – 585

- Olsen, Gottsche Hans (1760–1829), dansk skriftställare, professor i moral vid Sorø akademi, statsråd 1813. Han besökte Stockholm 1810 och medverkade med poesi i en rad publikationer, bl.a. i Nyerups »Idunna«. – 187
- Oscar, prins (1799–1859), kung av Sverige och Norge från 1844 som Oscar I. – 93, 149, 181 f, 442, 684, 686
- Osiander, Andreas (ca 1496–1552), tysk luthersk teolog, präst i Nürnberg 1520–48. – 278
- Overbeck, Friedrich (1789–1869), tysk målare, verksam i Rom från 1810. Han var en av ledarna för de s.k. nasarenerna, som framförallt målade religiösa motiv med Rafael och ungrenässansens mästare som förebilder. Jfr Cornelius. – 297 f, 305, 308 f, 436
- Pacca, Bartolommeo (1756–1844), italiensk kardinal, guvernör i Rom vid tiden för Atterboms vistelse i Italien. – 330, 522
- Palma Vecchio, Jacopo (urspr. *Negreti*) (ca 1480–1528), venetiansk konstnär. Hans sensuella allegoriska måleri var påverkat av Tizian. – 279
- Palmblad, Vilhelm Fredrik (1788–1852), skriftställare, professor i grekiska i Uppsala från 1835. Han samarbetade med Atterbom i Auroraförbundet. P. ägde från 1810 Akademiska boktryckeriet i Uppsala och utgav bl.a. många av den nya skolans publikationer. – 425, 433, 547, 555–557, 647, 651, 683, 685 f, 690
- Palmstierna, Nils Fredrik (1788–1863), militär, diplomat, envoyé i Wien. Se Anmärkningar. – 552 f, 555, 565, 630, 723
- Pappenheim, Heinrich von, ärftlig riksmarskalk hos Karl IV. – 213 f
- Paulus III (eg. *Alessandro Farnese*) (1468–1549), påve från 1534. – 532
- Pencz, Georg (1500–50), tysk målare och kopparstickare. – 227, 242, 275
- Perikles (ca 490–429 f.Kr.), athensk statsman. – 59
- Perugino, Pietro (ca 1450–1523), italiensk målare. Med sina religiösa motiv blev P. i början på 1800-talet en förebild för den tyska konstnärsskolan nasarenerna i Rom. – 112, 299, 382, 384, 386, 397, 403, 416, 437, 525 f, 530
- Peter I (kallad *Peter den store*) (1672–1725), rysk tsar från 1682. – 119
- Petrarca, Francesco (1304–74), italiensk diktare och humanist. – 434, 511
- Pfinzing, Melchior (1481–1535), kejsar Maximilian I:s kaplan och privatsekreterare. Efter kejsarens plan författade P. versromansen »Teuerdank«. – 240

- Piccolomini, Ottavio (1599–1656), italiensk härförare i kejserlig tjänst under trettioåriga kriget, besegrad av svenskarna vid Breitenfeld 1642. – 144, 205, 225
- Pichler, Karoline (1769–1843), österrikisk författarinna, bl. a. av historiska romaner. Hon var en känd litterär värdinna i Wien. Se Anmärkningar. – 577, 724
- Pilat, Josef von (1782–1865), österrikisk statstjänsteman och publicist. – 571 f
- Pindaros (ca 518–ca 438 f. Kr.), det antika Greklands främste diktare av körlyrik. – 706, 726
- Pinturicchio (1454–1513), italiensk målare. Han har bl. a. skapat freskerna i Vatikanens Appartamento Borgia. – 415
- Pio Nono, se *Pius IX*.
- Pippin den lille (fr. *Pépin le Bref*) (ca 715–768), frankisk kung från 751. – 386
- Pirckheimer (*Pirkheimer*), Crescentia, maka till Willibald P. – 260 f
- Pirckheimer (*Pirkheimer*), Willibald (1470–1530), lärd tysk humanist, verksam i Nürnberg. Bland P:s verk, som skrevs på latin, märks historiska arbeten och översättningar från grekiska. – 184, 203, 205, 209, 236, 259–262, 274, 340
- Pisano, Niccolò (ca 1225–ca 1280) och Giovanni (mellan 1245 och 1250–ca 1314), far och son, italienska skulptörer och byggmästare. – 265
- Piso, antikt romerskt familjenamn inom flera släkter, bl. a. plebejssläkten Calpurnia. – 469
- Pistorius, Friedrich, abbot för klostret St. Egidien i Nürnberg. Han övergick till den protestantiska läran och överlämnade 1525 klostret till staden. – 270 f
- Pius II (eg. *Enea Silvio Piccolomini*) (1405–64), påve från 1458. – 415
- Pius VI (eg. *Giovanni Angelo Braschi*) (1717–99), påve från 1775. – 372
- Pius VII (eg. *Barnabà Chiaramonte*) (1742–1823), påve från 1800. – 424, 518–522
- Pius IX (eg. *Giovanni Maria Mastai-Ferretti*) (1792–1878), påve från 1846. – 722
- Plancus, se *Munatius*.
- Plato = Platon (427–347 f. Kr.), grekisk filosof. – 81, 118, 490, 658, 668
- Plautius Lucanus, troligen en municipal ämbetsman i Tibur (nutidens Tivoli), känd från en upptecknad inskrift på en milstolpe vid Via Tiburtina. – 449

- Plinius d. ä. (*Gajus Plinius Secundus*) (23 eller 24–79), romersk författare, omkommen vid Vesuvius utbrott år 79. – 377
- Plutarchos (ca 46–ca 120), grekisk författare. Förutom filosofiska verk skrev P. en rad berömda biografier. – 461
- Pompejus (*Gnaeus P.*) (106–48 f. Kr.), romersk fältherre och statsman. Han besegrades av Caesar vid Farsalos år 48 f. Kr. – 473, 476, 478
- Posse, Arvid (1782–1826), greve, militär, kammарherre, 1818 gift i Rom med Lucien Bonapartes dotter Christine Alexandrine Egypta. – 397
- Poussin, Nicolas (1594–1665), fransk målare och tecknare. Efter 1624 levde han större delen av sitt liv i Rom. I hans klassicerande måleri märks inflytanden från Rafael och Annibale Carracci. – 530
- Preisler, Johann Justin (1698–1771), tysk målare och kopparstickare. – 264, 270
- Prinzessin Wilhelm von Preussen, se *Marianne*.
- Propertius (*Sextus P.*) (ca 50–ca 15 f. Kr.), romersk skald, särskilt känd för sina passionerade kärleksdikter. – 414, 467
- Pufendorf, Samuel von (1632–94), tysk jurist och historiker, 1677 svensk rikshistoriograf. Han har bl. a. skrivit om Karl X Gustav och om Sveriges roll under trettioåriga kriget. – 83
- Pöschel = Pöschl, Thomas (1769–1837), österrikisk katolsk teolog. Han ledde pöschlianerna, en svärmisk väckelserörelse. – 161
- Quatremère, Antoine Chrysostome (kallad *Quatremère de Quincy*) (1755–1849), fransk politiker, konsthistoriker och arkeolog. Han skrev flera viktiga verk om antik och nyklassicistisk konst. – 177
- Quintus Dellius, romersk politiker känd för sitt utsävande liv och sina plötsliga partibyten. Han blev kejsar Augustus gunstling och nämns i Horatius »Carmina« 2, 3: *Aequam memento rebus in arduis* (lat.) 'Bevara din sinnesfrid i svåra situationer'. – 469
- Racine, Jean (1639–99), fransk dramatiker. Den av Atterbom nämnda tragedien »Andromaque« skrevs 1668. – 121
- Rafael (eg. *Raffaello Sanzio*) (1483–1520), italiensk målare och arkitekt. Han uppfattades ännu under första hälften av 1800-talet som den störste av alla målare. – 71, 112 f, 178 f, 203, 224, 230, 237, 265, 267, 276 f, 296–305, 308, 311, 313, 315 f, 367, 384 f, 397, 403 f, 407 f, 415, 419, 437, 485, 525, 527–530, 539, 569, 622
- Ramler, Karl Wilhelm (1725–98), tysk filosof, poet och översättare av klassisk diktning. – 56, 150

- Rask, Rasmus (1787–1832), dansk språkforskare, som bl. a. gjort viktiga insatser för studiet av det isländska språket. – 72, 75
- Rauch, Christian Daniel (1777–1857), en av den tyska klassicismens ledande bildhuggare. – 82, 656
- Récamier, Julie, f. Bernard (1777–1849), fransk societetsdam, som i sin salong samlade många av tidens kända personer. – 710
- Recke, Elisa von der (1756–1833), tysk poet och reseskildrare. Hennes »Tagebuch einer Reise durch einen Theil Deutschlands und durch Italien in den Jahren 1804 bis 1806« (1815–17; 'Dagbok från en resa genom en del av Tyskland och genom Italien åren 1804–06') lästes av Atterbom. – 312, 519
- Regnér, Lars (1746–1810), astronom, professor i Uppsala från 1799. – 408
- Reichardt, Johann Friedrich (1752–1814), tysk tonsättare och musikpublicist, som bl. a. tonsatte dikter av Goethe och Schiller. – 635
- Reimer, Georg Andreas (1776–1842), tysk bokförläggare och bokhandlare, verksam i Berlin. Han utgav bl. a. Fichte, von Kleist och Jean Paul. – 654f
- Reindel, Albert Christoph (1784–1853), tysk kopparstickare, verksam i Nürnberg. – 280
- Reinhart, Johann Christian (1761–1847), tysk landskapsmålare. Han kom 1789 till Rom och stannade där till sin död. – 439
- Remer, Julius August (1738–1803), tysk historiker. 1797–98 utgavs en översättning till svenska av hans världshistoria: »Den historiska werldens tillstånd i dess särskilda tidehvarf«. – 150
- Renati d'Anjou = René av Anjou (1409–80), kung av Neapel 1435–42, greve av Provence från 1434. Efter ett stormigt politiskt liv ägnade sig R. från 1450-talet åt konst och litteratur. – 119
- Reni, Guido (1575–1642), italiensk målare, verksam främst i Bologna. – 112, 179, 263, 276, 298, 304, 386, 402, 407, 525
- Riepenhausen, Franz (1786–1831), tysk målare. Liksom brodern Johann hörde han till den tyska konstnärskolonin i Rom vid tiden för Atterboms besök. – 286
- Riepenhausen, Johann (1788–1860), tysk målare. – 286
- Ringseis, Johann Nepomuk (1785–1880), livmedikus hos Ludvig I av Bayern. – 438
- Ritter, Carl (1779–1859), tysk geograf och pedagog, föregångsman i den moderna geografin. – 656

- Roos af Hjelsäter, Leonard Henrik (1787–1827), målare, tecknare, grafiker. Hans »Strödda anteckningar under vistandet uti Preussen, Sachsen, Österrike och Italien« utgavs 1836. Se Anmärkningar. – 113, 704
- Rosa, Salvator (1615–73), italiensk konstnär, känd för sina dramatiska landskapsmålningar. – 527
- Rosamunda, se *Alboin*.
- von Rosenstein, Nils (1752–1824), ämbetsman, filosof, 1786 ledamot av Svenska Akademien. Han var en av upplysningssidéernas främsta företrädare i Sverige. – 184
- de Rossi, Giovanni Gherardo (1754–1827), produktiv italiensk komedidiktare i Goldonis stil, poet och författare av vetenskapliga arbeten i arkeologi. – 329, 379
- de Rossi, Porzia, gift med hovmannen och poeten Bernardo Tasso (1493–1569), mor till Torquato Tasso. – 492
- Rossini, Gioacchino (1792–1868), italiensk tonsättare, mest känd för sina operor. – 328
- Roth, Karl Johann Friedrich von (1780–1852), tysk statsman och jurist, medlem av bayerska vetenskapsakademien. Han utgav J.G. Hamanns och F.H. Jacobis skrifter. Se Anmärkningar. – 334, 711 f
- Rothe, Richard (1799–1867), tysk evangelisk teolog. – 718
- Rousseau, Jean-Jacques (1712–78), schweizisk-fransk författare och politisk filosof. – 534
- Roxane (d. 311 f.Kr.), prinsessa från Baktrien, från 327 f.Kr. Alexander den stores gemål. – 529
- Rubens, Peter Paul (1577–1640), nederländsk konstnär, en av barockmåleriets huvudgestalter. – 113, 301, 586
- Rudolf I (1218–91), greve av Habsburg, kung av Tyskland från 1273, grundare av de habsburgska arvländerna. – 340, 586
- Rupprecht, Friedrich och Georg, bröder, tyska byggmästare verksamma i Nürnberg på 1300-talet. – 208, 212, 273
- Rupprecht, Johann Baptist (1776–1846), österrikisk köpman, botaniker och skriftställare. – 587 f
- Rückert, Friedrich (pseudonymen *Freimund Raimer*) (1788–1866), tysk diktare och orientalist. Sin patriotiska hållning uttryckte R. i »Geharnischte Sonette« ('Sonetter i harnesk') tryckta i »Deutsche Gedichte« (1814; 'Tyska dikter'). Han var Atterboms reskamrat i de romerska bergstrakterna och på resan från Rom till Wien. – 10,

- 183 f, 285 f, 357, 438, 535 f, 539, 546, 550 f, 554, 561, 566, 570–572, 574, 577, 580, 585, 587, 589, 617, 621, 713, 722
- Rühs, Friedrich (1781–1820), tysk historiker, författare till »Geschichte Schwedens« (1803–14; »Svea rikets historia«), som behandlar tiden fram till 1718. Hans skrift »Ueber den Ursprung der Isländischen Poesie aus der Angelsächsischen« (1813; 'Om den isländska poesiens ursprung i den angelsachsiska') utsattes för en mördande recension av Lorenzo Hammarsköld i Iduna 1814. – 72, 75 f, 105, 634 S*, se *Scheutz*.
- Sachs, Hans (1494–1576), tysk diktare, skomakare. Han var den mest kända av Nürnbergs mästersångare och är huvudpersonen i Wagners opera »Mästersångarna i Nürnberg« (1868). – 184 f, 203, 210, 258, 262, 266, 271 f
- Sacy, Isaac Silvestre de (1758–1838), fransk orientalist, särskilt känd för sina insatser på det arabiska området. – 717
- S:t Martin = Saint-Martin, Louis-Claude de (1743–1803), fransk teosof, kallad »ockultismens Luther« och »den okände filosofen«. Han var påverkad av Jacob Böhme och Emanuel Swedenborg och av kabbalans mystik. Med sina estetiska teorier om poeten som visionär siare förebådar han romantiken. – 163, 168, 174, 335, 707, 712
- Sallustius (*Gaius Sallustius Crispus*) (86–35 f. Kr.), romersk historiker. – 282, 424, 469
- Samsöe, Ole Johan (1759–96), dansk lärare, författare till historiska berättelser och skådespel. – 150
- Sandberg, Johan Gustaf (1782–1854), målare med motiv ur nordisk historia och mytologi som specialitet. Han har utfört ett känt porträtt av Atterbom. – 111, 278, 442
- Sandart, Joachim von (1606–88), tysk målare och konstteoretiker. Han utförde porträtt av samtida furstar, bl. a. Karl X Gustav. – 184, 225 f, 237, 246, 254, 257
- San Gennaro (*Iannuarius*), helgon (martyrdöden ca 305), biskop av Benevento, dyrkad som Neapels skyddshelgon. – 312, 392
- S. Martini, se *Martin V*.
- Sanmichele = Sanmicheli, Michele (1484–1559), italiensk arkitekt, verksam huvudsakligen i Verona. – 375
- Sapfo (f. troligen ca 630 f. Kr.), grekisk lyriker från Lesbos. Enligt en grundlös tradition skall den av olycklig kärlek drabbade S. ha kastat sig i havet och omkommit. – 526, 573, 575

- Sassarolli, kastratsångare, som Atterbom hörde i katolska kyrkan i Dresden. – 114
- Savigny, Carl von (1779–1861), tysk jurist, professor i Berlin 1810–42, från 1817 ledamot av preussiska statsrådet. – 632
- Saxo Grammaticus (d. i början av 1200-talet), dansk historieskrivare, författare till »Gesta Danorum« ('Danernas bedrifter'), som berättar danska rikets historia fram till 1185. – 702
- Scaliger (della) Scala, italiensk adelssläkt, som härskade 1259–1387 i Verona. – 373 f
- Scaurus (*Marcus Aemilius S.*) (ca 163–ca 89 f.Kr.), romersk fältherre och statsman. Han lät bygga den ännu bevarade bron Pons Mulvius över Tibern vid Rom. – 423
- Schadow, Johann Gottfried (1764–1850), tysk skulptör, påverkad av Canova. Han är särskilt känd för utförandet av Viktoria-gruppen på Brandenburger Tor i Berlin. – 57, 82, 87
- Scharnhorst, Gerhard von (1755–1813), preussisk militär, som efter förlusterna mot Napoleon reformerade landets militärväsen. – 697
- Schelling, Friedrich von (1775–1854), tysk filosof, vars tänkande fick stor betydelse för den romantiska rörelsen. – 9, 73, 96, 98, 110, 118, 141, 145, 150, 153–174, 177–179, 182, 186f, 194, 197, 292, 304, 306, 331–333, 386, 432, 435f, 548, 553, 560, 567, 572f, 585, 608, 615, 635, 637, 648, 683, 705, 707f
- Schelling, Pauline, f. Gotter (1786–1864), 1812 gift med Friedrich von S. – 9f, 110, 160–162, 186f, 326, 332, 707
- Scheutz, Georg (1785–1873), liberal publicist, Shakespeareöversättare. Han var 1817–20 en av redaktörerna för oppositionstidningen *Anmärkaren* och skrev senare i *Aftonbladet*. – 119
- Schildener, Carl (1777–1843), tysk jurist. Han fick uppdraget att för Pommerns räkning översätta svenska lagar till tyska och utgav 1818 *Gutalagen* på originalspråket med tysk översättning. 1819 översatte han målaren Pehr Hörbergs levnadsbeskrivning, troligen inspirerad av Atterbom som 1817 givit ut den på svenska. – 42
- Schiller, Friedrich von (1759–1805), tysk dramatiker, poet och estetisk teoretiker. – 56, 66, 142, 261, 304, 327, 402, 613, 691, 715
- Schirmer, Sebald (el. Sebastian), tysk fältöverste, målrad av Georg Pencz 1545. – 228, 275
- Schlegel, August Wilhelm von (1767–1845), tysk författare, en av romantikens mest inflytelserika kritiker. Han var 1804–17 sekreterare

- åt madame de Staël och besökte med henne Stockholm 1813. – 67, 131, 160, 168, 265, 304, 401, 522, 561, 623
- Schlegel, Dorothea von (1763–1839), från 1804 Friedrich S:s hustru, tysk författarinna. Hennes roman »Florentin« utkom 1801. – 10, 546, 561, 571
- Schlegel, Friedrich von (1772–1829), tysk författare och litteraturteoretiker. Han hörde till den tyska romantikens ledande personligheter och utgav tillsammans med brodern August Wilhelm tidskriften *Athenäum*. De erotiska skildringarna i hans roman »Lucinde« (1799) vållade skandal i samtiden. – 67, 275, 304, 404, 561, 571 f, 619
- Schleiermacher, Friedrich (1768–1834), tysk teolog och filosof. – 61, 72–74, 329, 633, 636, 711
- Schlichtegroll, Adolf Heinrich Friedrich (1765–1822), tysk lärd, generalsekreterare i Münchens vetenskapsakademi. – 145, 149, 187f
- Schlüter, Andreas (1660–1714), arkitekt och bildhuggare i Berlin, framträdande representant för den nordtyska barocken. – 57f
- Schmalz, Theodor Anton Heinrich (1760–1831), tysk jurist, ämbetsman och politisk skriftställare. Han var från 1810 rektor för universitetet i Berlin. Efter ett skarpt flygblad riktat mot de liberala studentföreningarna sågs han som en symbol för reaktionen. Se Anmärkningar. – 76, 116, 697f
- Schnorr von Carolsfeld: Av tre konstnärsbröder Schnorr von Carolsfeld, Ludwig Ferdinand (1788–1853), Friedrich Edoard (1790–1819) och Julius (1794–1872), blev den sistnämnde den mest kände. Han stod nära nasarenerna, den tyska konstnärsgruppen i Rom. – 585
- Schongauer, Martin (ä. *Schön*) (ca 1450–91), tysk konstnär från nuvarande Colmar, särskilt känd som kopparstickare. – 203, 228, 243
- Schonhofer, Sebald, tysk skulptör. Han arbetade tillsammans med bröderna Rupprecht i Nürnberg på 1300-talet. – 208, 212, 273
- Schouw, Joachim Frederik (1789–1852), dansk botaniker och geograf, från 1821 professor i Köpenhamn. Han vistades 1817–19 i Italien och umgicks i den danska konstnärskretsen i Rom. – 448
- Schrag, Johann Leonhard (1783–1858), tysk förläggare, bl.a. utgivare av Jean Paul. – 279
- Schreyer, Sebald (1446–1520), tysk humanist, verksam i Nürnberg. – 233, 238
- Schreyvogel, Joseph (1768–1832), österrikisk journalist och dramaturg vid Burgtheater i Wien 1815–32. – 617

- Schröder, Johan Henrik (1791–1857), arkeolog, bibliotekarie. Han författade ett stort antal minnesteckningar och skrifter i historia, arkeologi, numismatik etc. Han nämns av Atterbom som »Vår Uppsalieniska Mezzofanti«. Se Anmärkningar. – 120, 177, 401, 584, 628, 647, 652, 683, 725
- Schröder, Sophie (1781–1868), en av tidens mest kända tyska skådespelerskor, verksam i Wien 1815–29. – 183, 561, 573–575, 615
- Schubart, Herman (1756–1832), dansk baron, diplomat och militär, danskt sändebud i Rom. – 434
- Schubert, Gotthilf Heinrich von (1780–1860), tysk filosof, vars forskning särskilt gällde drömmarna och det undermedvetna. – 129, 174f, 253
- Schuster, Ignaz (1779–1835), österrikisk sångare, karaktärskomiker och kompositör. – 595, 612
- von Schwerin, Fredrik Bogislaus (»*riksprosten*«) (1764–1834), greve, präst, politiker. Han försvarade yttrandefriheten och sympatiserade med nyromantikerna. – 145
- von Schwerin, Margareta Catharina, f. Ramsay (1775–1858), gift med general Adolph Ludwig von S. (1759–1818). Hennes sväger och son innehade gårdar i närheten av Åsbo. – 557, 684
- Schütz, Wilhelm von (1776–1847), tysk dramatiker, författare till bl. a. tragedierna »Lacrimas« (1803) och »Niobe« (1807). – 110f, 138, 269, 641, 649, 652, 656
- Schön von Kalenbach, se *Schongauer*.
- Schönfelt, Johann Ferdinand (1750–1821), österrikisk industriman och konstsamlare, grundare av Schönfeldsche Museum i Wien. – 586, 588
- Schönström, Hedvig Sofia, f. von Schantz (1771–1853), gift med överstelöjtnant Albrekt S. Hon ägde bl. a. godset Gyllebo vid Simrishamn. – 22
- Scipio Africanus (*Publius Cornelius S.A.*) (ca 235–183 f.Kr.), romersk fältherre och statsman. Han besegrade kartagerna under Hannibal vid Zama år 202 f.Kr. – 315, 591
- Scott, Sir Walter (1771–1832), brittisk (skotsk) författare, den historiska romanens skapare. – 716
- Scricci, se *Sgricci*.
- Sebaldus, eremit och missionär vid Nürnberg, helgon. Han levde på 700-talet eller på 900–1000-talet. – 231, 237–240, 246

- Seidler, Louise Caroline Sophie (1786–1866), tysk målarinna och författarinna. – 157, 170, 186, 269, 331, 333
- Sergel, Johan Tobias (1740–1814), tecknare och skulptör. Under sin utlandsvistelse 1767–79 vistades han främst i Rom. – 290, 372
- Sersale, Cornelia (f. 1536 eller 1537), Torquato Tassos syster. Hon var gift med Marzio Sersale (d. 1574) och från 1579 med Ferrante Spasiano. – 492, 497
- Sesostris, det grekiska namnet på tre egyptiska faraoner av den 12:e dynastin. – 283
- Sessi, Marianna (1776–1847), italiensk sopran, som Atterbom hörde i Berlin. Hon uppträdde också i Stockholm och Köpenhamn. – 60f
- Sgricci, Tommaso (1789–1836), ryktbar italiensk improvisator, verksam i Rom på Atterboms tid. Han förvisades därifrån 1819, turnerade mellan olika städer och gjorde stor lycka i Paris. – 441, 515
- Shakespeare, William (1564–1616), engelsk diktare. – 67, 71, 81, 265, 304, 327, 376, 390, 523, 568f, 608, 634
- Sickingen, Franz von (1481–1523), tysk riddare. Han stödde aktivt reformationen och ledde en resning mot ärkebiskopen av Trier 1522–23. Han sårades dödligt vid en belägring. – 39
- Sigismund I (1467–1548), kung av Polen och storfurste av Litauen från 1506. – 223
- Silfverhielm, Göran Ulrik (1762–1819), friherre, diplomat, skriftställare. Han var en övertygad anhängare av mystiska läror, såsom swedenborgianism och animal magnetism. – 120
- Silfverstolpe, Magdalena Sophia (*Malla*), f. Montgomery (1782–1861), memoarförfattare. I sin litterära salong i Uppsala samlade hon de romantiska diktarna med Geijer och Atterbom i spetsen. – 5, 545, 547, 556, 607
- Silvestre de Sacy, se *Sacy*.
- Sixtus V (eg. *Felice Peretti*) (1521–90), påve från 1585. – 317, 330, 462
- Skanderbeg, Georg Kastrioti (ca 1405–68), albansk frihetshjälte. – 586
- Sofokles (497–406 f.Kr.), grekisk dramatiker. – 171
- Sokrates (ca 470–399 f.Kr.), grekisk filosof. – 169, 461, 596
- Solger, Karl Wilhelm Ferdinand (1780–1819), tysk filosof, estetisk teoretiker och översättare av Sofokles, från 1811 professor i Berlin. – 636f, 641, 649
- Solon, athenskt statsman och diktare, arkont 594/593 f.Kr. Han har betraktats som den athenska demokratiens skapare. – 437

- Sondén, Per Adolf (1792–1837), litteraturhistoriker, poet, präst. Han var kusin till Atterbom och hörde liksom denne till den litterära kretsen fosforisterna. – 14, 118, 628, 659, 664, 684, 689
- Spagnoli, Giovan Battista (kallad *Battista Mantovano*) (1448–1516), italiensk diktare på latin. Bland hans verk märks 10 ekloger i Vergilius anda. – 392
- Speckbacher, Joseph (1767–1820), en av anförarna i tyrolarnas resning mot Napoleon 1809. – 713, 715
- Speil, Carl, jägmästare, Atterboms ressällskap från Wien till Olmütz. – 589, 592, 602
- de Staël, Germaine (*»Madame de Staël«*) (1766–1817), fransk författare, dotter till statsmannen Jacques Necker. Romanen *»Corinne ou l'Italie«* (1807; *»Corinna, eller Italien«*), berättelsen om en improvisatris i Rom, blev en av tidens mest kända Italien-skildringar. – 67, 507, 523, 577
- Stadius (*Publius Papinius S.*) (ca 45–ca 96), romersk skald. Samlingen *»Silvae«* innehåller 32 tillfällesdikter. Se Anmärkningar. – 465, 719
- Steffens, Henrich (1773–1845), dansk-tysk naturforskare och filosof, professor i Breslau (nuv. Wrocław) 1811–31, i Berlin från 1832. Med sina föreläsningar i Köpenhamn 1802–04 inledde S. den romantiska rörelsen i Danmark. Atterbom uppskattade mycket hans hustru Johanna, f. Reichardt (1785–1856). Se Anmärkningar. – 61, 96, 110f, 119, 138, 154, 164, 174, 269, 333, 432, 600, 606–608, 621, 629, 632–635, 637f, 650, 661, 693–696, 724
- Stich, Auguste, f. Crelinger (1795–1865), tysk skådespelerska. – 60, 65f
- Stiernhielm, Georg (före adlandet *Göran Lilia*) (1598–1672), ämbetsman och skald. Han framförde sina språkteoretiska tankar i *»Gambla Swea- och Götha måles fatebur«* (1643). – 358, 491
- Stolberg, Friedrich Leopold Graf zu (1750–1819), dansk-tysk diktare i Klopstocks anda. Hans översättning av Iliaden till tyska utkom 1778. – 41
- Stoss, Veit (ca 1447–1533), tysk sengotisk träsnidare, målare och kopparstickare, främst verksam i Nürnberg. – 184, 237f, 277
- Swedenborg (före 1719 *Swedberg*), Emanuel (1688–1772), naturvetenskapsman, bibeltolkare och teosof. Han har nått världsrykte med sin korrespondenslära och sina berättelser om andevärlden. – 163, 167f

- Södermark, Anders (1785–1863), språkvetenskapsman, filosof. Han var 1818 adjunkt vid Uppsala universitet och utgav under 1810- och 1820-talen flera latinska skrifter i filosofi och i latinsk och grekisk språkforskning. – 165, 567
- Sömmering, Samuel Thomas von (1755–1830), tysk anatom och fysiolog verksam i München. – 186
- Tacitus (*Publius? Cornelius T.*) (ca 55–efter 117), romersk ämbetsman och historiker. Han är författare till en berömd skildring av de germanska folken, »Germania« (98). – 317, 430
- Talleyrand, Charles Maurice de (1754–1838), fransk politiker och diplomat. Efter att ha tjänat Napoleon blev han vid dennes fall Ludvig XVIII:s utrikesminister. Han spelade en viktig roll vid Wienkongressen. – 264
- Tambroni, Clotilda (1758–1817), italiensk universitetslärare, professor i grekiska i Bologna. – 399
- Tarnow, Fanny (1779–1862), tysk romanförfattarinna. Se Anmärkningar. – 150, 706
- Tasso, Torquato (1544–95), italiensk diktare, författare till herdedramat »Aminta« (1580) och eposet »Gerusalemme liberata« (1581; »Det befriade Jerusalem«). – 103, 296, 309, 317, 430, 491–493, 523, 531
- Tassoni, Alessandro (1665–1635), italiensk diktare, författare till det komiska hjälteeposet »La Secchia rapita« (1624; 'Den bortrövade spannen'). – 393
- Taube af Odenkat, Carl Wilhelm (1767–1838), baron, diplomat, extraordinarie envoyé vid preussiska hovet 1810. Han tog avsked 1820. – 631
- Tegnér, Esaias (1782–1846), skald, professor i grekiska, ledamot av Svenska Akademien 1819, biskop i Växjö 1824. – 16, 558, 659
- Tengström, Johan Jakob (1787–1858), adjunkt från Åbo som Atterbom träffade i Bologna. Han blev senare professor i filosofi i Helsingfors. Se Anmärkningar. – 540, 722
- Teniers, David, d. y. (1610–90), flamländsk genremålare. – 113
- Tersmeden, Jakob Nils (1795–1867), ämbetsman, diplomat och politiker. Tersmeden blev Atterboms resällskap på vägen från Berlin till Sverige – han var då nybliven filosofie magister. – 687
- Theodat = den ostrogotiske kungen Theodahad, som år 535 lät mörda sin maka Amalasuetha, Theoderik den stores dotter. – 419

- Theodorik = Theoderik den store (ca 455–526), ostrogotisk kung från 471. Med huvudsäte i Ravenna kom T. att styra över Italien och stora delar av angränsande länder. I sagolitteraturen omtalas han som Didrik av Bern. – 340, 364, 367, 370, 373, 375 f, 400, 419, 715
- Thiersch, Friedrich Wilhelm von (1784–1860), tysk filolog, professor vid Lyceum i München. Se Anmärkningar. – 148, 151, 153, 160, 169, 181, 185, 331, 705 f
- Thorild, Thomas (1759–1808), författare, radikal upplysningsman. Han dömdes 1792 till landsförvisning för en skrift om tryckfrihet och var från 1795 bibliotekarie i Greifswald. – 37, 101, 687, 690, 716
- Thorvaldsen, Bertel (1770–1844), dansk klassicistisk skulptör. Han verkade från 1797 till 1838 huvudsakligen i Rom, där han var en ledande gestalt i de nordiska och tyska konstnärskretsarna. – 265, 285, 289–294, 314 f, 402, 434, 477, 536
- Tiberius (42 f.Kr.–37 e.Kr.), romersk kejsare från 14 e.Kr. – 317, 532
- Tibullus (*Albius T.*) (ca 55–efter 19 f.Kr.), romersk skald, känd för sina kärleksdikter. – 468 f
- Tieck, Christian Friedrich (1776–1851), tysk skulptör, bror till Ludwig Tieck. – 82, 656
- Tieck, Dorothea (1799–1841), Ludwig Tiecks dotter, för vilken Aterbom fattade ett varmt intresse. Översättare av Shakespeare. – 634–636, 641, 649, 655
- Tieck, Ludwig (1773–1853), tysk författare. Med sina mångtydiga dramer och prosaberättelser blev T. en av den tyska romantikens främsta företrädare. Han bidrog verksamt till det ökade intresset för medeltiden. – 15 f, 67, 76, 82, 96, 120, 133 f, 142, 207, 286, 304, 542, 607, 633–636, 641, 649, 655 f, 660, 683, 716
- Tillberg, Gustaf Salomon (1777–1859), professor i matematik och fysik i Greifswald. Se Anmärkningar. – 43, 691
- Tilly, Johann Tserclaes (1559–1632), tysk fältherre, överbefälhavare för de kejserliga trupperna 1630. Han besegrades av Gustav II Adolf vid Breitenfeld 1631. – 180
- Tintoretto (1518–94), italiensk konstnär, känd för det dramatiska spelet mellan ljus och mörker i hans målningar. – 279
- Tischbein, Johann Heinrich Wilhelm (1751–1829), tysk klassicistisk målare. Han var Goethes värd i Rom och har utfört det bekanta porträttet av Goethe på den romerska campagnan. – 267

- Titus (*T. Flavius Vespasianus*) (39–81), romersk kejsare från 79. – 428
- Tizian (eg. *Tiziano Vecellio*) (1477?–1576), italiensk målare, verksam i Venedig. Han räknas som en av färgens och ljusdunklets stora mästare. – 275, 279, 298, 304, 382 f, 397
- Totila (urspr. *Baduila*) (d. 552), ostrogotisk kung från 541, som från Östrom erövrade större delen av Italien. – 449, 459
- Trajanus (*Marcus Ulpius T.*) (ca 53–117), romersk kejsare från 98. Hans segrar förevigades i skulpturerna på Trajanskolonnen i Rom. – 373, 449, 465
- Trost, Gottlieb (1672–1728), tysk arkitekt. Hans viktigaste verk är kyrkan S. Egidien i Nürnberg, som hans far gjort planen till. – 270
- Tuscher, Marcus (1705–51), tysk arkitekt, målare och kopparstickare, död i Danmark. – 249
- Tändler: troligen Mathias Tändler (1753–1825) eller dennes son Johann Tändler (1777–1849), tyska träsnidare och mekaniker. – 241
- Törnebladh, Bengt Johan (1782–1820), publicist, översättare, romanförfattare. Han utgav 1810–12 den mot romantikerna kritiska tidningen *Nya posten*. – 119
- Uhland, Ludwig (1787–1862), tysk författare, känd för sina ballader och romanser. – 184, 286, 580, 587, 716
- Ulphilas, se *Wulfila*.
- Ulrich von Lichtenstein (ca 1200–ca 1275), tysk diktare, författare till den höviska romanen »Frauendienst« ('I kvinnans tjänst'). – 542
- Unruh, Fanny von, en ung dam i Dresden, som gav Atterbom lektioner i italienska och till vilken han skrev dikten »Der Schwede«. – 96, 116, 122, 126, 327
- Unzelmann, se *Bethmann*.
- Uz, Johann Peter (1720–96), tysk författare av livsbejakande poesi i Anakreons anda. – 152
- Wagner, Johann Martin von (1777–1858), tysk historiemålare och skulptör. – 292
- Wahlenberg, Göran (1780–1851), botanist, geograf och geolog, författare till »*Flora lapponica*« (1812) och »*Flora suecica*« (1824–26). – 129, 150
- Valdemar I (kallad *Valdemar den store*) (1131–82), dansk kung från 1157. – 702
- Valdemar II Sejr (1170–1241), dansk kung från 1202. – 702
- Wallenstein, Albrecht von (1583–1634), hertig, tysk fältherre, en av

- de kejserliga truppernas främsta ledare under trettioåriga kriget. – 144, 207, 226
- Wallin, Josef Otto (1786–1863), präst, historiker, docent i romerska litteraturen 1812, uppehöll 1820 professuren i vältalighet och poesi i Uppsala. – 686
- Wallman, Johan Haqvin (1792–1853), botaniker och arkeolog. Han författade ett stort antal arkeologiska uppsatser för tidskriften *Iduna*. – 118
- Wallmark, Peter (Per) Adam (1777–1858), författare, kritiker, bibliotekarie vid Kungl. biblioteket. Han förde i *Journal för litteraturen och theatern* (från 1813 *Allmänna journalen*) en hård kamp mot Atterbom och hans vänner. – 119, 152, 183, 185, 580, 595, 608, 630, 681
- Varnhagen von Ense, Rahel (1771–1833), tysk författare och kvinnosaksförkämpe. Hon hade en känd litterär salong i Berlin. – 710
- Varus (*Publius Quinctilius V.*) (d. 9 e. Kr.), romersk fältherre och politiker. Han besegrades i slaget vid Teutoburger Wald av cheruskerfursten Arminius. – 200, 427, 468–470
- Vasari, Giorgio (1511–74), italiensk konsthistoriker, målare och arkitekt. Han är berömd för sina »Vite« ('Liv'), biografier över italienska konstnärer från 1200-talet och framåt. – 527
- Vasi, Giuseppe (1710–82), italiensk kopparstickare. Han utgav 1747–61 ett stort verk med kopparstick av Roms sevärdheter: »Magnificenze di Roma antica e moderna« ('Det gamla och det nya Rommärkvärdigheter'). Hans romerska guidebok, »Itinerario istruttivo« (1763; 'Instruktiv resehandbok'), kom ut i flera utgåvor. Sonen Mariano Vasi omarbetade den till »Itinerario istruttivo di Roma«, först publicerad 1791 och senare i en rad upplagor på italienska, franska och engelska. I sin ursprungliga form och i Antonio Nibbys omarbetningar var Vasis »Itinerario« ända fram mot mitten av 1800-talet den självklara handledningen för Romresenärerna. – 313
- Weber, Carl Maria von (1786–1826), tysk tonsättare, upphovsman till operan »Der Freischütz« (1821; »Friskyttan«). Han var från 1817 kunglig sachsisk hovkapellmästare i Dresden. – 114, 182
- Weigel, Christian Ehrenfried von (1748–1831), tysk läkare och naturforskare. Se Anmärkningar. – 655, 726
- Weiss, Christian Samuel (1780–1856), tysk professor i mineralogi, vars föreläsningar Atterbom åhörde i Berlin. – 72

- Weissenthurn, se *Franul von Weissenthurn*.
- Veit, Philipp (1793–1877), tysk målare, son till Friedrich och Dorothea Schlegel. Han kom 1815 till Rom, där han ingick i kretsen kring Cornelius och Overbeck. – 436
- Velázquez, Diego Rodríguez de Silva y (1599–1660), spansk målare, bl. a. känd för sina porträtt. – 178
- Wellington, Arthur Wellesley (1769–1852), brittisk militär och politiker, segraren vid Waterloo. – 591
- Welser, Philippine, gift med ärkehertig Ferdinand av Österrike (1529–95). – 341, 344
- Wenzel (1361–1419), son till kejsar Karl IV, kung av Tyskland från 1378, avsatt från den tyska tronen på ett kurfurstemöte 1400. – 235
- Wenzeslaus, se *Wenzel*.
- Vergilius (*Publius Vergilius Maro*) (70–19 f.Kr.), romersk skald, länge betraktad som världslitteraturens störste diktare. – 10, 317, 391–393, 414, 427f, 459, 483
- Werner, Zacharias (1768–1823), österrikisk präst och författare. Han skrev en rad romantiska dramer, såsom »Die Söhne des Tals« (1803; »Dalens söner«) och ödestragedin »Der vierundzwanzigste Februar« (1815; 'Den 24 februari'). – 67, 561f, 572, 587
- Veronese, Paolo (1528–88), italiensk målare, från ca 1553 verksam framförallt i Venedig. – 279
- Vespasianus (*Titus Flavius V.*) (9–79), romersk kejsare från 69. Under hans regering påbörjades byggandet av Colosseum. – 428, 449
- Wiborg, Anders (1776–1836), fil. mag., bokhandlare och bokförläggare, redaktör för Stockholms Posten 1814–21. – 654
- Wieland, Christoph Martin (1733–1813), tysk författare, bl. a. känd för sin satir över borgerlig löjlighet, »Die Abderiten« (1774–80; »Abderiternas historia«) och versromansen »Oberon« (1780). – 267, 365
- Wilhelm från Köln, i en krönika nämnd tysk målare från 1300-talet. Han kan vara identisk med den av romantikerna beundrade Wilhelm von Herle. – 265
- Winckelmann, Johann Joachim (1717–68), tysk konsthistoriker, nyantikens främste teoretiker, författare till »Geschichte der Kunst des Alterthums« (1764–67; 'Den antika konstens historia'). – 302, 634
- Winkel, Therese Emilie Henriette aus dem (1784–1867), tysk målarinna, musiker och skriftställare. – 127–130

Virgilius, se *Vergilius*.

Vischer, tysk konstnärslfamilj i Nürnberg. Betydande arbeten har där utförts av Peter V. d.ä. (ca 1460–1529) och hans son Peter V. d.y. (1487–1528). – 203, 214, 231, 234, 239f, 246, 270, 274

Vitruvius (*Marcus Vitruvius Pollio?*), romersk arkitekt, som verkade under årtiondena f.Kr. Han författade det ofta återopade verket »De architectura libri decem« (»Tio böcker om arkitektur«). – 375–377

Witte, Karl (1800–83), tysk jurist och Dante-forskare. W. blev känd som underbarn: han tog studenten vid 10 års ålder och disputerade 3 år senare. – 525

Vogler, Georg Joseph (»*abbé Vogler*«) (1749–1814), tysk tonsättare, organist och musikteoretiker. Han var 1786–91 och 1793–99 verksam vid Operan i Stockholm och komponerade operan »Gustav Adolf och Ebba Brahe«, med text av Kellgren (1788). – 182

Volckamer, Paul, rådsherre och konstmeccenat i Nürnberg på 1500-talet. – 238

Wolff, Anna Amalie, f. Malcolmi (1783–1851), tysk skådespelerska som fått sin utbildning av Goethe, gift med P.A. Wolff. – 66, 183, 574

Wolff, Pius Alexander (1782–1828), tysk skådespelare. – 66, 183

Wolfram von Eschenbach (ca 1170–ca 1220), tysk diktare, författare till riddareposet »Parzival« (1200–10). – 39, 437

Wolgemut, Michael (1434–1519), tysk träsnidare, verksam i Nürnberg. – 203, 224, 228, 243, 245

Volkmann, Johann Jacob (1732–1803), tysk skriftställare och översättare. Hans »Historisch-kritische Nachrichten von Italien« (1770–71; 'Historiskt-kritiska underrättelser om Italien') blev en förebild för senare skildringar av resor i Italien. – 371, 381

Voltaire, François de (eg. *François Marie Arouet*) (1694–1778), fransk författare, en av upplysningens ledande gestalter. – 592, 609

Vopiscus, se *Manilius*.

Voss, Johann Heinrich (1751–1826), tysk idylldiktare och översättare av klassisk litteratur. – 41

Wrangel, Carl Gustaf (1613–76), greve 1651. Han ledde från 1645 de svenska arméerna i Tyskland. – 16, 144, 205, 225f

Wrangel, Gustafva Magdalena, f. Arnell (1773–1862), grevinna, gift med överste Otto Reinhold W. (1765–1837). Hon var Malla Silfverstolpes halvsyster. – 663, 686

- Wulfila (*Ulfilas*) (ca 311–383), visigotisk biskop från 341. Han översatte bibeln till gotiska. – 440
- Wurzelbauer, Benedikt (1548–1620), tysk skulptör. Till hans verk hör Tugend-brunnen i Nürnberg. – 273
- Wächter, Eberhard (1762–1852), tysk historiemålare, verksam 1794–98 i Rom. – 527
- Wähner, Friedrich, österrikisk skriftställare, utgivare av tidskriften *Janus eine Zeitschrift für 1819* ('Janus en tidskrift för 1819'). – 585, 588
- Yorck von Wartenburg, Ludwig (1759–1830), preussisk militär under Napoleonkrigen. – 725
- Zarathustra, forniransk religionsstiftare. Enligt osäkra uppgifter kan han ha verkat ca 1000 f.Kr. – 568
- von Zeipel, Carl Samuel Fredrik (1793–1849), författare, boktryckare. Han drev tillsammans med V.F. Palmblad Akademiska boktryckeriet i Uppsala 1815–19 och publicerade dikter i *Poetisk kalender* och *Phosphoros*. På 1840-talet blev han en flitig författare av historiska romaner. Se Anmärkningar. – 14, 557, 684, 690
- Zeno, biskop i Verona under senare delen av 300-talet, helgon. Han var av afrikansk härkomst och känd för sina mirakler. – 387
- Zenobia (d. efter 274), furstinna av Palmyra. Hon tillfångatogs av kejsar Aurelianus och skall ha hållits som statsfånge i Tibur (Tivoli). – 448
- Zeune, Johann August (1778–1853), tysk geograf, professor vid Berlins universitet. Se Anmärkningar. – 76, 699
- Zieten, Hans Joachim von (1699–1786), preussisk ryttargeneral under Fredrik den store. – 57
- Zoroaster, se *Zarathustra*.
- Åkerblad, Johan David (1763–1819), diplomat och orientalist. Han avled i Rom där han levtt som forskare i flera år. Se Anmärkningar. – 288, 708
- Ödmann, Samuel (1750–1829), teolog, zoolog och botanist. Vid sidan av sina naturvetenskapliga studier gjorde han en insats i biblisk filologi. Sina minnen från uppväxttiden berättade Ö. om i den mycket lästa »Hågkomster från hembygden och skolan« (publicerad 1830). – 150

